

Bésnica pri Kranju.

Prispevek k zgodovini župnij
ljubljske škofije.

Spisal

Frančišek Serafin Pokorn,
župnik.

==== V. Ljubljani 1909. ====

Zgodovinski Zbornik.

Priloga
Ljubljanskemu Škofijskemu
Listu.

Izhaja v nedoločenih obrokih.

Urednik :
Viktor Steska.

V Ljubljani 1909.

Izdajatelj knezoškofijski ordinariat ljubljanski.
Tiskala „Zadružna tiskarna v Ljubljani“.

Št. 4875.

Natisek zgodovinskega spisa: «Bésnica pri Kranju, spisal Frančišek Serafin Pokorn, župnik», se dovoli.

Kn. šk. ordinariat v Ljubljani,

2. novembra 1909.

J. Flis m. p.,
gen. vikar.

Predgovor.

Bésniška duhovnija ni stara, ¹⁾ vendar pa ima mnogo stare zanimivosti, ki je vredna, da ostane zabeležena. Zato sem se potrudil, da sem zbral skupaj, kar sem v desetletnem básniškem pastirovanju našel na raznih krajih o njej zgodovinsko važnega, v kolikor mogoče urejeno celoto. Ni vse, marsikaj bi se morda še našlo kje, kar se ni poizgubilo, a viri so nam neznan. — Pri tem svojem trudapolnem delu sem rabil naslednje ohranjene vire: «Knezoškofijski arhiv» nam je marsikaj odkril, kajti ondi je še mnogo zaloge shranjene za razne župnije. Ravnotako mi je pokazal tudi «Rudolfinum» mnogo važne tvarine. Posebno dobro sta mi služila «župna arhiva: básniški in šmartinski». Opomniti moram, da je básniški župni arhiv bil zelo razdejan in da me je mnogo časa stalo, preden sem ga uredil. Mnogo važnih listin sem našel pri ljudeh in jih spravil zopet v arhiv. Tudi «ljubljski kapiteljski arhiv» je pojasnil in spopolnil marsikatero praznoto v básniški zgodovini; ravnotako tudi kroparski in drugi župni arhivi.

Tiskanih virov sem se poslužil pri sestavi básniške zgodovine sledečih: «Šematizmi ljubljanske škofije» od l. 1792. do današnjih dni, pa tudi oni iz l. 1788. — «Dom in Svet» l. 1890. — «Valvazor: Die Ehre des Herzogthums Krain». — «Zgodnja Danica» l. 1885. —

¹⁾ Letos je minulo 130 let, ko se je prvi duhovnik stalno nastanil v Bésnici.

«Kos: Doneski k zgodovini Škofjeloke in njenega okraja». — «Koblar: Izvestja muzejskega društva» I.—X. — «Schumi: Archiv» 1.—2. in «Urkunden und Regestenbuch» 1.—2. — «Zgodovinski zbornik» I. — «Zahn: Codex Frisingensium» I.—III. — «Orožen: Das Bisthum und die Dioecese Lavant», več zvezkov. — «Bianchi: Documenta per la Storia del Friuli». — «Letopis Matice slovenske» 1870. — «P. M. Vogel: Leben und Sterben der Heiligen» II. — «Zgodovina farâ ljubljanske škofije», več zvezkov. — «Handbuch des Laibacher Gouvernements im Königreiche Illirien» 1. 1848. — «Slovenec». — «Torkar: Življenje svetnikov» III. — «Voditelj» IV. letnik. — «Lavtižar: Zvonovi in zgodovina farâ v kranjskem dekanatu». — «Dimitz: Geschichte Krains». — «Mittheilungen d. hist. Vereins f. Krain». — «Katol. Obzornik» VI. — «Slekovec: Odlični Kranjci», itd.

Prisrčno zahvalo moram na tem mestu izreči tudi gg. kranjskemu dekanu Antonu Koblarju, ki me je opozoril na marsikatero zgodovinsko važnost tega okraja, rajnemu šmartinskemu župniku in bivšemu dekanu Josipu Razboršku, ki mi je z veseljem prepustil svoj arhiv v preiskavo, škofijskemu tajniku Josipu Dostalu, ki mi je fotografiral básniške posebnosti in oskrbel knjigo z ličnimi slikami, ter mnogim drugim za marsikako prijazno uslugo.

Romaj torej knjiga med svet v spomin 130letnega obstanka duhovnije in kot nadaljevanje od g. Koblarja pričetega izdavanja «zgodovine farâ ljubljanske škofije» ter kot 16. zvezek imej še mnogo naslednic!

V Bésnici, na sv. Egidija dan 1908.

Pisatelj.

Vsebina.

	Stran
Predgovor	V. VI.
Vsebina	VII. VIII.
I. Prirodnoznanški spis bésniške župnije:	
<i>a.)</i> Lega	1
<i>b.)</i> Gorovje	2
<i>c.)</i> Ravni obdelani svet	8
<i>d.)</i> Vode	9
<i>e.)</i> Podnebje	13
<i>f.)</i> Okrajna cesta	14
<i>g.)</i> Flora	16
<i>h.)</i> Favna	17
II. Statistični opis bésniške župnije	
<i>a.)</i> Status animarum	23
<i>b.)</i> Maticе {	
<i>A.</i> Rojstna in krstna knjiga	24
<i>B.</i> Mrliška knjiga	26
<i>C.</i> Poročna knjiga	29
<i>D.</i> Zapisnik birmancev	31
III. Gospodarske razmere v bésniški župniji:	
<i>a.)</i> Davčne razmere	37
<i>b.)</i> Občinske zadeve	38
<i>c.)</i> Gmotno stanje	40
<i>d.)</i> Poljedelstvo in živinoreja	40
<i>e.)</i> Svinjereja	41
<i>f.)</i> Sadjarstvo	41
<i>g.)</i> Obrtnost	43
<i>h.)</i> Pravne razmere	45
IV. Verska in intelektualna stran v župniji	50
V. Splošna zgodovina bésniške župnije	64
<i>A.</i> Bésnica šmartinska podružnica	64
<i>B.</i> Bésnica samostojna duhovnija:	
podvikariat ali kuracija	72
<i>C.</i> Bésnica lastna župnija	84
VI. Cerkve v župniji	101
1.) Župna cerkev sv. Egidija {	
<i>a.)</i> stara	101
<i>b.)</i> nova	107
2.) Podružnica sv. Janeza Krstnika	136
3.) Kapelice ali zidana znamenja v župniji	162

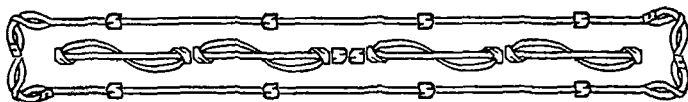
VIII

	Stran
VII. Ustanove	165
VIII. Duhovni pastirji v župniji	171
A. Kurati ali podvikarji	171
B. Župniki	178
C. Začasni pomočniki	181
IX. Župnišče, gospodarsko poslopje in dohodki	183
X. Bésniška šola in učitelji	193
XI. Nekateri bolj znani Bésničani	206
A. Duhovniki	206
B. Svètni	211
XII. Dodatek: Duhovni pastirji šmartinski	214
A. Župniki ali vikarji	214
B. Kaplani	217
C. Priloge	223
D. Nekateri bésniški lokalizmi	232

Stvarni popravki.

- Na strani 5. beri v 3. vrsti zgoraj: Kamnišću mesto Kaminšču.
- » » 5. » v 10. vrsti spodaj: pod Šmarjetno goro mesto Šmar-nogoro.
- » » 6. dostavi v prvi vrsti pri »Dimca» spodaj: Pokopana sta bila dne 21. junija l. 1862.
- » » 7. beri v 2. vrsti spodaj: ognju mesto ogju.
- » » 8. » v 5. » » Rovnikom mesto Ravnikom.
- » » 48. » v 3. » zgoraj: Crngrobska mesto Črngrobska.
- » » 93. » v 4. » spodaj: tedanji mesto sedanji.
- Na strani 148. beri v 11. vrsti spodaj: Frančišek mesto Fančišek.
- » » 175. dostavi v 12. vrsti zgoraj za besedo Kranjem, v Šent-jerneju do meseca junija l. 1818, potem
- » » 213. beri v 5. vrsti zgoraj: neprijetnosti mesto neprijetnost.

I.

Prirodoznanski opis bésniške župnije.

Ako jo kreneš od starodavnega Kranja ob desnem savskem obrežju pod znamenito Šmarjetno Goro dalje, dospeš v dobri pol uri do Rakovice, kjer je tudi železniška postaja za romarje sv. Jošta. Odtod pa te pelje cesta črez Benkov klanec vkreber do znamenja na Péščenici, kjer se ti že nekoliko odpre razgled po bésniški okolici. Čim bolj pa se bližáš zgornjemu koncu, tem lepše se ti kaže obronkasta, valovita, prijazna lega bésniške pokrajine. Proti vzhodu in severu zreš divne v zlatem jutru krasno obrobljene lesketajoče se Karavanke, na južni in zapadni strani pa omejuje Bésnico z gostimi gozdi poraslo visoko javorniško ali šentjoško in bésniško pogorje. Bésnica leži med $31^{\circ} 50'$ in 32° vzhodne dolžine ter med $46^{\circ} 10'$ in $46^{\circ} 20'$ severne širine.

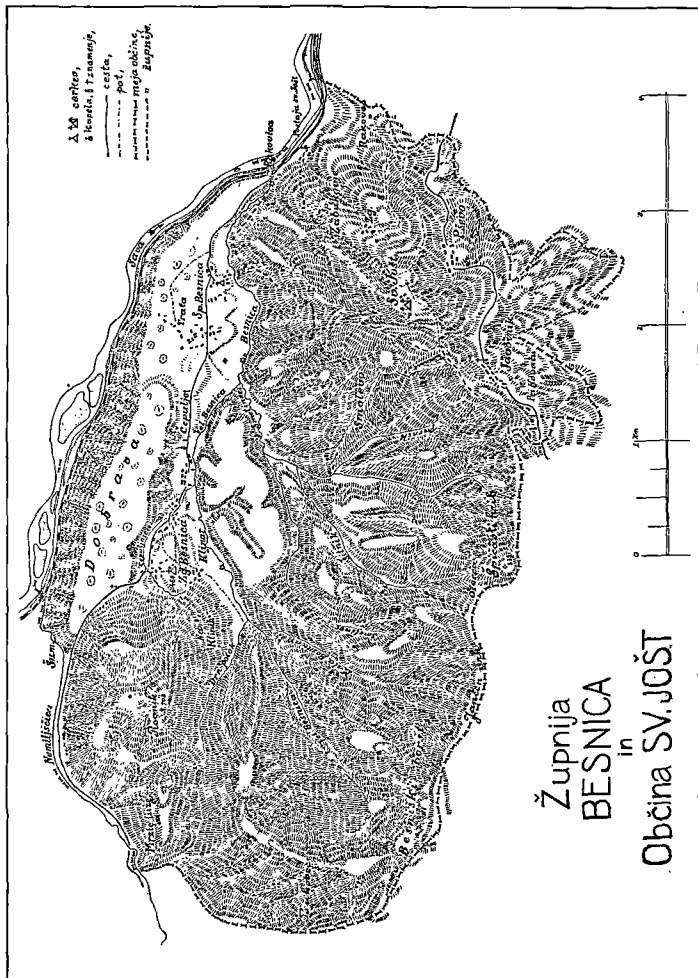
Bésniška župnija meji na jugovzhodni strani s šmartinsko, od katere se je odcepila, na vzhodu z nakelesko onstran Save, proti severu z ovsiško, na zapadu s selško, na jugu pa z bukovšiško. Ali, ako vzamemo podobo loka, je reka Sava struna na loku, zakrivljen lok pa je Bésnico obdajajoče gorovje od enega konca

do drugega na okrog, začeni s 654 *m* visoko Šmarjetno Goro in končujoč s 490 *m* visokim Tatincem.

Oglejmo si zdaj nekoliko to gorovje, ki se divno vzporedno od vrha v nižavo proti Bésnici polagoma izgublja v ravnino. Zanimiva so v njem imena raznih gozdov, dolin, vrhov in robov. Od Zabukovja sem gori se vleče Andrejevčev gozdnat rob. Nad Štularjevimi mlinom se razprostira les «Gradišče». Ako pogledamo v ravni črti od 860 *m* visokega sv. Jošta vrha doli v dolino, zapazimo malo tratino, ki jo imenujejo «Martindol» ali «Zapleče». Na levo odtod se razteza mali in veliki «Kraljevi Vrh» ali «Rob», na desno pa je «Strma Planina». Nad kraljevim robom imamo Vovkačev les ali hrib «Zapleče», nad tem pa gozd «Ledina». Od Strme Planine naprej je «Smolevo», katero gozdovje je lastnina g. Omerze, trgovca v Kranju. Vmes med obema je dolina «Pare Njivce», zadej za Smolevim pa imamo dolino «Parniki». Ta okolica je bogata železne rude.

Ako se ozremo nazaj proti prej imenovanemu Gradišču, zapazimo nad njim, gozdnato dolino Benkov in Ribovtov delež, ki se zove «Vžikovec», pod Rantovo potjo. Na tej poti od Zabukovja sem na pot k sv. Joštu pa je dolina «zgornja in spodnja Ravan». Travniki na vrhu 774 *m* visokega Javornika sem na bésniško stran se zovejo «Murnove Gače», trate pa so «Jerinčevi Pašniki». Nazaj doli proti Bésnici pa je lesovje «Hribovci» imenovano.

Pomaknimo se dalje od Javornika po vrhu in pred obraz naš stopi 839 *m* visoki «Špičasti Vrh ali Hrib», last bivšega šentjoškega cerkvenika Benedika. Ako zukaš tukaj obrnjen proti Bésnici, čuješ odmev od več strani. Odtod proti Smolevim nazaj doli se vleče hrib

«Hrastov Rob», pa tudi široka dolina istega imena. Razne gozdove imamo v tej okolici, kakor: «Iarica», «Korenince», hrib «Koželec», dolino «Trske» itd. «Presenkov Rob» se vleče od Špičastega Hriba naprej proti Gabru, kjer imamo lesovje «Ofarce», «Mravljivec», «nizki in visoki Planski Robovi ali Vrhovi», vrh planskega je «Sedlo», «Brezno Brdo», čigar konec so «Ravne», les g. Killerja iz Kranja, «Gabele» so rob, «Kozličiči», «Debeli Rob» itd. Od Gabra naprej, kjer je razgled v bukovšiško dolino, se vleče ob potoških njivah in tja do Nemilj veliki «Bésniški Boršt» s svojimi vrhovi: «Jančev vrh» 865 *m* nad morjem, «Bukovec» 803 *m*, «Suša» 730 *m*, «Polšnik», «Šmarna gora», itd.

Mnogo gozdnih delov je v tem kraju, kakor: Staro Kopišče, Stara Peč, polšna velika in mala Dolina in Ravan, za «Širmom» onostran Polšnika proti Hudemu Potoku, Jordanov Rob, Mrzla Dolina, Mali Vrh, za Lomom, Kosmata Skala, velika in mala Dolina, Ledendra (ledena drča) pri Studencih. Črna senožet, Trpinčev Rob, «Per Dóle» (pri Dolu), Klinarjev les, Seduc, Dovješ (Dolgež), Jagodna Reber, za Brdom, Erbidova dolina, Močilnik, «Štuk» je skalnat rob itd. Vse to je razvrščeno po básniškem Borštu.

Zadnji del Bésnico obdajajočega hribovja na zapadni strani je «Rovnik», kateri se ravno izza zgornjebésniške cerkve in župnišča s svojim 706 *m* visokim «čelom» dviga v zrak. Rovnik ima tudi podzemeljske votline, kakor so «Brjévec» i. dr. Odtod je najbrže prejel svoje ime. Pravijo tudi, da ima jezero v sebi. Zato se boje, da bi se kje ne odprlo in da bi voda Bésnice ne poplavlila. Zadaž za njim proti Nemiljam pa so 629 *m* visoke «Mrzle luže». Tudi tukaj imamo več različnih gozdnih delov, kakor: Velike in Male Govejce, Veliki

Vrh, Dolinice, Apnena dolina, Anžetovi Lazi, Danovci, Kopišča, Razpoke, Svinjke, Pleše, na Koritih, na Tratah, na Kamjnsčcu, na Breznu, Murničeve Vrtače, Pusti Lazi ob novi poti proti Logu, 626 m visoki «Macovec» itd.

Vrnimo se zdaj na južno stran Bésnice. Precej nad zgornjim mlinom se razprostira proti Brdicem (Brsce) boršt «Brezje» imenovan, ki sega tudi nazaj sem proti Rovniku. Njega razni deli so: za Kavtrom, pod Breznim Brdom, Plana, Svinjska Trata, mali in veliki Pogorev, male Luže, Praproče, Brezovnik, Parčeno (sparteno = razdeljeno) ondi pri nekdanji Knifčevi žagi na desno od travnika «Njivce» imenovanega, Prilesje, ki se dviga gori proti sv. Joštu na desno od Zapleča sem. Tukaj imamo gozdnati dolini: «Putna Vrtača» in «Osranci», pa tudi hriba z enakim imenom, «za Goro», za «Urkofo» = «Urpahom» ondi proti Knifčevi žagi, «Lucenk» = «Utcenk», «Fratje» in drugi:

Spomina vreden je gozd «Utcenk» ali «Lucenk». ¹⁾ Tukaj namreč so bivali v prvi polovici 19. veka rokovenjači, kateri so delali po okolici ljudem mnogo preglavice. Bili so pa «Dimež» s svojimi 16 pomagači: Pepelnak, Fajdiga, obraza podolgastega; njega je orožnik ustrelil v bajti pod Šmajno goro; Muhen, Jurček, Travnov Janez, Benedek, Idrijčan (Vidrčan), Planinec, Marinovec, Lonček, hud pretepač, Smrdovólar, Vrgelcar, Šmarijčan, Cesar, in drugi. Izmed teh plašarjev je najznamenitejši «Dimež», čigar pravo ime je Francè Zihlerl. Porodil se je na Gorenji Savi v Šmartinu. Bil je čokat, črnikast človek, srednje postave in kodrastih las; pozneje se je zadušil v Šunkarjevi opekarni pri Trzinu s Pepelnakom

¹⁾ Ime prihaja od lesenih kočic ali ut, v katerih so bivali potepuhi v grabnu za Brdicami.

vred.¹⁾ Bil je jako pretkan in namazan z vsemi mazili zvičajnosti. Pripoveduje se o njem, da se je večkrat preoblekel, še celo v žensko obleko, da ga niso zasačili. Mnogokrat je celo z orožniki pil v družbi, kakor pri sv. Joštu, a ga niso spoznali. Ako je pa slutil, da bi ga utegnili spoznati, jo je hitro popihal, večkrat kar naravnost skozi okno in kmalu nato veselo zaukal kje v gozdu, kjer se je čutil popolnoma varnega, četudi so bili stražniki nastavljeni na vse strani. V Komornu zaprt je dvakrat pobegnil kot «desertér». Nekoč pride ravno iz Bankove krčme v Bésnici, kjer so se rokovnjači večkrat shajali in svoje zabave imeli, ter gre proti Spodnji Bésnici. Nasproti mu pride orožnik, ktereга prav pogumno vpraša, če ima kak «čik», naj bi mu ga dal. Orožnik mu ga res da, poleg tega pa ga tudi vpraša, ako je danes že kaj Dimeža videl. O dà, odgovarja ta, ni še dolgo tega, odkar sem govoril ž njim ter še pristavi, ako se dobro požuri, ga lahko prav kmalu doide. Nato se zahvali za čik in odide. Ko pa v Rakovci sreča žensko gredočo v Bésnico, ji pa Dimež naroči, da naj pove orožniku, ktereга sreča v Bésnici, da je Dimežu čik podaril. Tako in jednako jih je vodil Dimež za nos vse, kateri so ga iskali dobiti v pest.

Da so pa ti postopači bili še bolj varni pred svetno oblastjo, so imeli stražo nastavljeno. In to so bile njih ženske vlačuge. Ako je le sraka vekala po Bésnici, so rekli, zdaj pride gotovo patrola nad rokovnjače. In ženske so razobesile kako pisano ruto na smreke, da so jo rokovnjači lahko že od daleč videli in se poskrili

¹⁾ Primeri: Dom in Svet I. 1890. strani 246.—247. in 280., kjer se njegova rodovina čudno opisuje kot plemenita, kar ni verjetno, ker Bésničani so ga dobro poznali kot domačina, Mati je bila znana vulgo «Dimca».

ter zavarovali po gozdih ali pa tudi po kakih zemeljskih votlinah, izmed katerih je posebno ona znamenita doli ob železni cesti za Savo v Bregu. Še dandanes se vidi v njej kamenita miza in klopi v kamen vdelane in drugi ostanki. Bila je prava trdnjavica za potepuhe, kjer jih niso dobili izlepa v pest, ker je bil kraj nekdanj jako nepristopen.

Bésničani so se teh klatežev jako bali, a vendar jim niso nič zalega storili, ker jih niso preganjali. Prigodilo se je nekoč, da je eden izmed teh rokovnjačev ukradel neki Bésničanki ravno napravljeno peko z neškami vred. Ko Dimež to zve, ukaže mu, da mora vse nazaj nesti in vso pot ga je dal tepsti za njegov čin. Take in jednake dogodke nam vedo starejši Bésničani še dandanes pripovedovati o rokovnjačih, ki so se potikali po tej okolici, katera je ravno vsled tega prišla ob dobro svoje ime.

Ravno taki lopovi so l. 1851. na Kucni nad Rakovico gospodarja Martina Grošlja ubili. Zahtevali so denar od njega, a on ga je dobro skrtil. Ker niso mogli nič stakniti, so ga mučili in za pete vlekli po stopnicah v klet. V tej bridkosti zakliče te-le besede: «Francè¹⁾ (Devsov) saj ti me varuj!» Lopovi videč, da jih pozna, so ga potem ubili, da bi jih ne mogel izdati. Toda domača deklica, ki se je skrila pod peč in videla vse prizor, jih je ovadila, da so prišli pravici v pest. In denar so potem še-le l. 1895. ob potresu našli, ko se je vse zidovje porušilo.

V Bésnici pred župniščem se še dandanes imenjuje oni prostor «Sejmišče», kjer so občani po noči čuli pri ogju, tabak kadili in kakor na semnju moževali,

¹⁾ Francè Ješè iz Stražišča, znan kot velik potepuh in ropar.

ko so varovali, da niso potepuhi cerkve in župnišča oropali. In vendar bi bili rokovnjači kmalu nekoč župnišče prevrtali in vanj zlezli kljub vsej straži pred župniščem.

Ko smo si zdaj ogledali hribovje in njega posebnosti, vrnimo se še v nižino, da prerešetamo še deloma ravni obdelani svet. Bésniška zemlja je večinoma bolj vlažna, močvirna, ilovnata, zatorej suša ne škoduje tako hitro poljskim pridelkom, kakor drugod, kjer je peščen svet. Ker je debela zemlja, zato pa dobro uspeva pšenica, krompir in koruza. Tudi fižol ne rodi napačno. Samo za ajdo pa básniški svet ni pripraven. Prav malo-krat kaj prida donese, ker tudi podnebje ni zanjo ugodno. Slana jo mnogokrat pobere. Leta 1900. je bila precejšna suša poletu, a vendar drugim pridelkom ni škodovala razen repi, korenju in zelju. Vse drugo je bilo prav lepo, sosebnost še proso je bogato doneslo.

Obdelanega sveta v Bésnici ni odveč, glavna reč so gozdi. Kar je polja, delimo ga lahko v 4 dele: zgornjebésniško, čepúljsko, dobravsko in spodnjebésniško. Vmes je pomešanih tudi več logov za nastiljo in košenj ali pašnikov. Zanimiva so posamezna imena, katerih ne smemo prezreti. V sledečih krajih so njive: «Groblje» pod Dobravo, «Videmce» ob Knifčevem znamenju, «na Vošnji», čepuljsko polje proti Prekuhu, «Krivača» ob Blaščevi groblji, «na Dovnici» = (dolinici ali dolgi njivici) na čepuljskem polju, «Krevlje» nad plazom v Pungartu, «na Kračici» pri zgornjem mlinu, na «Klincih» ob Peščenici, «na Kresu» pod znamenjem, «Klinka», «Lazi», «Ledine», oboje ob Dobravi, «Ertl» pod Ravnikom, «Pungart», kjer je tudi log «Zaglavnik», «v Pevcarjih», «na Peščenici» (Péščenca), «v Voglji», «pod Kozlom», «za Potokom», «na Rsi», «Prepok» nad Prekuhom, «Vampeljni», «Močili», «Brežice» itd.

Nekatere košnje, travniki, pašniki in logi se zovejo tako-le: «Breg», v mapi stoji «wergeh», «Dájnovice», «Brdice-Brsce», «Pungrt» (Baumgarten, v mapi pisan «Bungat», bivši), «Vačivo» = vlačilo pod Ravnikom je mešano, pod «Pečmi», «Pokalica», «Cerkovnik-Cerkovnica», je travnik obeh cerkvâ, «Malaluža», «Svinjska trata», «Log», «Iletov travnik», «Navrh dolg», «Njivce» za Brdicami¹⁾, «Čepúljinca», «Štantove glave», «Tatinec», «Zudéc», «Stegnè» za Rovnikom, «Mrzla dolina», «Vzdavec», «Zelnik», «Koreninice», «Jazma», «Ledine», «Gubina», «Brezova», «Polajše», «Senožeti», «Gož», «Šinkov turn» ter «Rebrnica» nad Klanjšekom sta loga, «Mavernik», «Pod čelom», «Trnovec» v Bregu itd.

Z vodo pa Besnica, četudi je svet bolj ilovnat in po nekaterih krajih bolj močvirnat, ni posebno preskrbljena, zlasti spodnjemu koncu nedostaje dobre pitne vode. Vsa voda v župniji pripada prirečju Šave, katera teče ravno ob meji besniški, kjer ob povodnji Bésničanom dela nadlego s tem, da jim cesto preplavlja in ovira promet. Rek v župniji ni. Potok je pa eden in sicer «Bésnica», oziroma dva, ako upoštevamo tudi «Nemiljšico», ki je obmejni potok.

Glavni potok je «Bésnica», katera se deli na dva dela: «mala» in «velika». Mala Bésnica izvira izpod Ofarce hriba, velika pa izpod sv. Mohorja rekše izpod Jančevega vrha in se združita pod Brezjem v bésniški

¹⁾ Tukaj so nekdanj rasle drobnice. Boštnikova stara Mica jih je hodila pobirat. Prigodi se pa, tako pripovedujejo, ko zopet pride s «cambohom» nekoč pobirat hruške, da jih je ravno nekdo tresel. Mica se ne briga zato, kdo da je, ampak zakliče: «Le dobro potresi, da bom več nabrala.» Na drevesu nekdo zagodrnja in pleza doli, med tem, ko Mica drobnice pobira. Telebumf — skoči na tla — in Mico vrže v graben. Bil je mrcina — medved, ki je potem še hoste nametal na babše, jo porosil ter godrnjaje odtacal v gozd.

potok, ki privzema ob desni in levi več studencev, jarkov ali potočičev v sé. Besnica goni 4. mline in 3 žage, vendar se pa ob poletni suši tako skrči, da še mlinom trda gre za izvrševanje svojega posla. Znamenita¹⁾ je ta voda zlasti zaradi okusnih postrvi, ki se nahajajo v njej.

Pritoki Bésnice so od desne strani ti-le: Parenk, Šitink, Prešenk, ki teko izpod Javorniških hribov ter se združeno s Smetincem, ki prihaja izpod Špičastega hriba, zlivajo v Bésnico pri Štularjevem mlinu. Ob levi strani pa je Drnpotok, Hudipotok, Čepúljnica. Mala Bésnica privzema v sé tudi Ravnipotok in Jakovpotok ter «Rebernikov» studenec izpod potoškega polja v Bésniškem borštu.

Poleg tega pa drži v Bésnico tudi več jarkov, ki ob deževju posebno narastejo, četudi so sicer večinoma brez vode. Taki so: Krivi graben pod Gabrom, Blaščev graben, pri Jelenovih lužah, Grd graben, Korenčev graben, Srednji in Zadnji graben, Miklavov graben, Babji zob, za Šlibrnikom, Kamnitni graben, Fratjevi grabni itd. Tudi ribnike so imeli nekdej v Bésnici. Še dandanes jih zovejo «tajhe», kakor Bankov ribnik pod Brščarjem, kjer je zdaj studenec Utcenk, Sorčanova ribnika nad Kapucinarjem v Čepúljah itd.

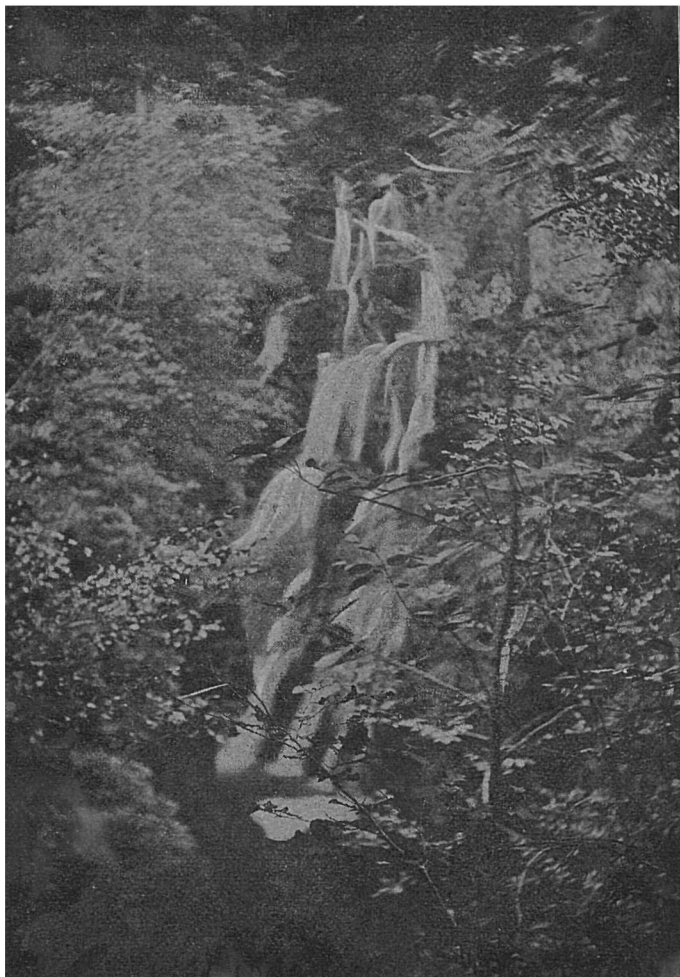
Pozabiti ne smemo raznih studencev, ki dajo Bésničanom pitne vode. Taki so: «Na vodi» pri Klinarju, «Močilnik» za Rovnikom, «Vrje» v kravji dolini, «na Koritih», Kapucinarjev studenec, Kraljev-Udirjev-Matijev studenec, Vrančeva šterna in «Utcenk» na Brscih v Zgornjem koncu. Boštarjev studenec v logu («voh») pod Klinarjem na travniku.

¹⁾ Valvasor I. knj. 2. str. 160.

Potem pa imamo v spodnjem koncu: «Mrzli studenec» pri Štularjevem mlinu, «Zdravilni studenec» ob «Njivcah», kjer drži steza k sv. Joštu od básniške strani. Pravijo, da je ta studenec blagoslovljen in da je mnogo bolnikov zadobilo že zdravje po rabi te vode; blagoslovljen pa radi tega, ker je nekoč duhovniku gredočemu obhajati bolnika v Básnico padla burza s sv. hostijo na tla in je na mestu privrel vrelec iz zemlje, ki še dandanes vre ondi iz tal. Nadalje so: Krištanov-Zlatetov-Benkov studenec, «Mavrnik» v Pečéh v Bregu za Savo, «Hladnik» pri Kotičkarju itd. Tudi nekaj «bačev» imajo na Trati in drugod kakor: Štularjev-Mehavov Bač, kajžnikova trenča, itd.

Drugi prav za pravo obmejni potok básniški pa je Nemiljšica, katera izvira izpod Bukovca ter privzema v sé nekatere studence, zlasti pa ob leví «potok izpod Jamnika», «podbeliški potok» in potok «Sušo» na Logu, ob desni pa «Močilnik» izzad Rovnika ter «Zmislov potok» izpod sv. Mohorja. Znamenita ni samo radi postrvij ta voda, marveč posebno še radi visokega vodopadca: «Slap» ali «Šum» imenovanega, h kateremu je prav romantičen dohod od básniške strani. Najmanj 16 m je visok in od spodaj navzgor jako krasen za pogled. (Glej sliko!)

Tudi ta potok goni dve žagi in tri mline, ako ni suše. Ne daleč nad vodopadom «Šumom» kažejo se še ostanki nekdanjih, kakor pravijo, «Rimskih toplic». Te imajo dva studenca: gorkega in mrzlega, ki sta pa dandanes zmešana in vendar ima ta zmes še toliko gorkote, da—tudi ob največjem zimskem mrazu ne zmrzne. Rabili so to vodo, kakor govore stare listine, za protinske bolezni, skrnino, trganje po kosteh. Tako

Slap ali Šum pri Bésnici.

beremo,¹⁾ da je dne 23. junija 1618. pisal šentpeterske graščine posestnik pl. Sigersdorff loškemu oskrbniku Jakobu Fänkhelu, da pojde s svojim pastorkom pl. Laspergom v bésniške toplice, da si ondi s kopanjem prežene hudi protin, kateri ga nadleguje. Prosi oskrbnika, da bi mu dovolil, da bi smel v bésniškem gozdu posekati eden ali dva hrasta za svojo potrebo. Iz tega spoznamo, da so takrat bile bésniške toplice še porabne, pa tudi obiskovane od imenitnih oseb. Tudi dandanes bi se dalo doseči kaj koristnega, ko bi kdo hotel žrtvovati gotovo svoto denarja, da bi se studenca ločila, kraj osnažil in napravil porabnejši prostor za kopališče.

Podnebje bésniško v zdravstvenem oziru je prav primerno, bolj ostro in vabljivo. Okrog in okrog se razprostirajo zeleni gozdi, ki obdajajo z logi preprežena polja in cvetoče travnike, kar posebno pomladi in poleti prijetno ugaja bolehnim ljudem. Ni čuda torej, da marsikak tujec rad obišče v počitnicah bésniško okolico ter se prav laskavo izraža o njej. V vremenskem oziru pa je Bésnica podvržena tresku in mnogim hudim uram, katerih se prebivalci jako boje. Kedar se drve oblaki od severo- ali pa jugozapadnika čez Jamnik nad Bésnico, tedaj je nevarnost velika. Zakaj? Oblaki se upro v Karavanke, drsajo se proti severu nazaj gori, odtam pa zopet nazaj doli proti Bésnici in potem je rada toča. Leta 1892. je prav zelo potolkla in mnogokrat že tudi poprej. Tudi 21. avgusta 1898. je bil hud vihar s točo, ki je zelo škodoval ajdi, prosu, repi. Zato imajo pregovor: «gorenjec je potepenec!» Zoper hudo uro imajo Bésničani tudi zaobljubljene procesije in maše, da bi Bog varoval njih polja nesreče. Po zimi

¹⁾ Dr. Fr. Kos: Doneski k zgodovini Škofjeloke in njenega okraja str. 64. št. 87.

pa burja rada nanese in nastelje toliko snega, da ga je treba orati, ako hoče kdo kam priti med ljudi. Koncem meseca februarja in začetkom marca leta 1909. se ga je pa toliko nasulo, da ga še orati ni bilo mogoče spočetka.

Mnoge naravne prikazni, posebno pa potresi nam tudi svedočijo, káko je stališče básniškega ozemlja. Večkrat ob dolgotrajnem deževju in potresih poprejšnjih časov, posebno pa leta 1895. na velikonočni ponedeljek zjutraj, 15. aprila, se je zemlja na mnogih krajih udrla. Takih kotličastih jam ali nižin je vse polno po zgornjebásniški okolici, zlasti po dobravskem polju. Ljudstvo misli, da so to bili zagrebi ali obrambe proti Turkom. To nam pač kaže, da mora biti v zemlji mnogo votlin, v katere se zemeljsko površje poseda. Ravno ta oblika površja zlasti dobravskega pa napravlja vso básniško okolico jako zanimivo. Posebno dobravsko polje z mnogimi logi ugaja prav prijetno za razvedrilno sprehajanje zlasti še, ker je razgled na Karavanke prekrasno diven.

Básniški promet in zvezo z mestom kranjskim pospešuje od leta 1894. okrajna cesta, katera je bila poprej le občinska pot. Mnogo drva, oglja, nastilje in lesa se zvozi po njej na železniško postajo pa tudi v mesto in drugam. Cesta torej mnogo trpi. Skrajni čas je že bil, da so v novejšem času jeli vplivnejši faktorji misliti na popolno preosnovo in izboljšanje te ceste. Stroški za to delo so proračunjeni na 24 tisoč kron. Največja opovira za promet na tej cesti je pač v Básnici Kraljev in Udirjev klanec, niže doli pa Rakovski ali Benkov klanec, katere je treba popolnoma odstraniti in cesto drugače izpeljati. Poleg tega pa otežuje promet, ob povodnji še večkrat celo pretrga, tudi Sava, ki stopi na cesto, in državna železnica s svojima dvema pregrajama (rampama). Vsled tega

je absolutna potreba, da se cesta v Rakovici popolnoma prestavi čez železniški tir na Primčkovo zemljo. Na ta način ima železnica dobiček, ker ne bo treba več dveh pregraj, drugič je pa cesta popolnoma odprta prometu in zavarovana proti Savi. Vse to bi se bilo lahko izvršilo že l. 1870., ko so delali železnico, toda kratkovidnost in trmoglavost nekaterih ljudi je vzrok, da je bésniška cesta na tem kraju v tako pomilovanja vrednem položaju. Že l. 1788.¹⁾ so tožili ljudje, kolikrat je cesta pod vodo, kako slaba da je itd., a lahko rečemo, da se ta stvar tudi v 19. naprednem stoletju ni kaj izboljšala. Pred povodnjijo je cesta v Rakovici še vedno v nevarnosti. Ko je l. 1896.²⁾ zelo deževalo, je bila cesta dvakrat za več dni pod vodo, kakor že poprej mnogokrat. In ko je takrat hotel mladi Podviz iz Stražišča s konjem in vozom na vsak način priti do mlinarja v Rakovici, mu konj utone in on sam komaj uide vodni sili.

Ne daleč odtod naprej pod Šmarjetino goro na takozvanem ovinku «Kolovratu» je pa cesta, četudi so jo že nekoliko razširili, prometu celo nevarna radi prepadov. Koliko živine je že šlo v propad pod cesto³⁾, ker je premalo zavarovana, to vedo dobro Bésničani in Kranjci, zlasti g. mlinski tovarnar Majdič, povedati. Bog daj, da bi se cestne razmere kaj kmalu zboljšale Bésničanom in drugim na korist!

Srenjska pota so slaba. Le pot v Nemilje in Log se je l. 1898. do 1900. prav dobro predelala in izpeljala v zvezo z okrajno cesto bésniško tako, da se je promet na to stran jako povečal. Kar se je poprej vozilo z veliko težavo na Podnart, se spravlja zdaj z neposebnim

¹⁾ Glej bésniški župni arhiv.

²⁾ Beri Slovenca i. l. št. 256. in 257. ter l. 1900. št. 72.

³⁾ Glej Slovenca l. c. l. 1896. in 1909.

trudom čez Besnico v Kranj. Vsa stvar je stala blizu 5 tisoč kron. Iz deželne blagajne je dovolil deželni zbor 1800 K podpore, drugo sta prispevali besniška in selška občina.

Mimogrede naj še omenim, da gorenjski romarji, kateri se ne vozijo po železnici z vlakom do postajice v Rakovici, romajo peš pot od Podnarta doli čez Bésnico na goro k sv. Joštu na božjo pot. Isto pot, zaznamovano od slov. planinskega društva, ubirajo tudi Štajarci vsako leto in drugi romarji, ki gredo od sv. Jošta na Brezje k Materi božji. Tudi na to pot se misli v novejšem času, da bi se prevredila v stratežičnem oziru.

Flora bésniška je podalpinska, zatorej pa tudi toliko zanimiva, da je ne smemo prezreti. Vrtovi in travniki so bogato obsejani z raznoličnim cvetličjem. To napravlja vso okolico jako praznično in bujno krasno, kar zadostuj za splošni opis.

Posebej omeniti pa hočem nekatere redkejše rastline in cvetke tega kraja. Po gozdih najdeš: dišečo perlo ali prvenca — «*Asperula odorata*» (Waldmeister), gorski beli klinček — «*Dianthus monspessulanus*» ter kartavžarja — «*Dianthus Carthusianorum*», zlasti po hribih. Tudi veliki koren — «*Inula Helenium*» — se pogostoma nahaja po okolici, zlasti pa: zdravilni zlati grmiček ali tavžentroža — «*Erithræa centaureum*», katero ljudstvo bésniško visoko čisla, odkar se je navadilo «knajpovanja». Po hribih najdeš tudi: brusnice — «*Vaccinium Vitis idæa*» (Preisselbeere), zlasti po Rovniku. Nadalje raste v Bésnici: gomoljasti oslad — «*Spiræa Filipendula*» — in medvedovo latje ali sv. Ivana kaška — «*Spiræa ulmifolia*» (Spierstånde), ptičje mleko — «*Ornithogalum umbellatum*» — grint — «*Senecio Fuchsii*» —, krvava krvomočnica — «*Geranium*

sanguineum» — koprivolistni jetičnik — «*Veronica urticifolia*» —, griznik ali zajeje nožice — «*Gnaphalium silvaticum*» —, gladež — «*Ononis hircina*» —, planinska in rdečkasta deteljica — «*Trifolium alpestre et rubens*» —, vodeni česen — «*Teucrium Scorodonia*» —, pegasti svinjak — «*Hypochoeris maculata*» —, gozdna srpica ali šaš — «*Scirpus silvaticus*» —, črnkasta deteljica — «*Cytisus nigricans*» —, klekasti lan — «*Linum viscosum*» —, rokavci — «*Gladiolus communis*» —, čremelika — «*Cynanchum Vincetoricum*» —, rdeča in dolgolista naglavka — *Cephantera rubra et ensifolia* —, maternik — «*Astrantia maior*» —, planinska olša — «*Alnus viridis*» —, močvirnica — «*Epipactis palustris*» —, kukovičnik — «*Gymnadenia Conopæa*» —, velika volčja noga — «*Lycopus exaltatus*» —, itd.

Ljudstvo pa jako visoko ceni tudi zdravilno «arniko» in jo nabira. «regrat», kamilice», «pelin», ki ga nekateri vselej utrgajo in jedo, kjer ga srečajo, «šentjanževe rože» za prisadno olje, «encijan», «pripotec», «gosjo travo», «preslico», «ajbiš», «lipovo cvetje», «bezeg», «borovnice» in še mnogo drugih, s čimer si izkuša okrepčati svoje zdravje po starih izkušnjah.

O básniški favni pisoč ne smem zamolčati, da je že marsikateri «divji petelin» mnogo časa kakega kranjskega lovca vodil za nos. preden mu je prišel v pest. Kaj čuda potem, ako en sam te vrste «bolcar» stane od 30—50 K, preden pride na mizo. «Jerebi» in «jerebice», «kljunači», «divje race» več vrst in «gosi» napravljajo lovcem mnogo zabave in veselih ur; delajo pa tudi kakemu divjemu lovcu mnogokrat skominé. Ob zdravilnem studencu se zasači včasih kaka «vidra»; «kune» in «podlasice», še bolj pa lesice in dihurji večkrat gospodinjam jezike razvozljajo. Tudi «planinski zajec» dobro

pazi, od katere strani se mu bliža kak neprijatelj. Bésniške «srne» so pa tako prijazne, da pridejo po zimi iz Jelovce doli včasih celo v vas pogledat. L. 1900. je po zimi preudarjal po básniških dobravah tudi «jelen», ki je prišel iz Bornove zagraje, kako prijetna je naravna svoboda, a žal, da mu je kotarska zavist ni dolgo privoščila. L. 1903. pa se je od nekod priplazil tudi «volk» meseca januarja, da bi priučeval básniško rejo drobnice, a zrak mu ni ugajal, zato jo je še isti dan odkuril.

Po eni strani napravlja torej lov na gozdno prebivalstvo nekaterim obilo zabave in razvedrila, po drugi strani pa tudi občini básniški daje nekaj dohodkov. V l. 1878.—82. je donášal lov 24 K na leto, v l. 1883.—88. že 50 K, v l. 1889.—98. po 82 K, v l. 1899. dalje do 1903. po 100 K, od tedaj pa 130 K. L. 1904. so ga podražili na 701 K na leto za petletno dobo, kar bode lep dohodek za občino. V najemu ga ima zdaj básniško lovsko društvo, poprej pa kranjski meščani, kateri radi hodijo telovadit po hribih in razvedrovat se po zdravih básniških logih in gozdih. Primeri pa se jim tudi, da pri takih izletih uganejo mnogokrat več lovskih razvedric in burk, kakor pa zverjadi vjamejo.

Tako podražijo radi n. pr. Bésničane, ki so bili nekdanj strastni lovci, ko je bil lov še prost, kakó je neki posestnik na Klinih v Martindolu ali Zapečém¹⁾ mrcino medveda streljal. Mož je bil šepast. Zverjadi je bilo v onem času še mnogo po básniških gozdih; celo medvedi in volkovi so bivali po teh krajih. Odtod se še dandanes zove neka dolinica pod Špičastim hribom «volčja lukna». Bésničani gredo na lov tja pod hribovje sv. Jošta. Kar jim pride godrnjač mrcina nasproti ondi

¹⁾ Drugi pravijo, da je to bilo na Polšniku v básniškem borštu.

v Martindolu ter se postavi na zadnje noge, da bi objemal korajževce, ki ga motijo na samotnem jesenskem sprehodu. Klinar pomeri na medveda ter ustrelji. Mrcina pa le še godrnja proti njim. Vsi zbeže, le Klinar je šepal za njimi ter klical na vso moč: Počakajte no, da gremo skupaj, saj bo tako mrcina mene prvega pohrustal za večerjo! Vso zimo si korajžni básniški lovci niso upali več v Martindol priti na lov. Pomladi pa najdejo mrcino mrtvo ondi, kjer so jo jeseni pustili, ko so odkurili pred njo.

Loški graščak povabi pomladi nekega grofa na lov na divje peteline v básniških gozdih, ki so takrat spadali še pod gospostvo loške graščine. Graščak je bil velik šaljivec in prijatelj lovskih burk. Boštariju, svojemu logarju v Básnici naroči, naj pripravi divjega petelina za dan lova, kar se mu tudi posreči, da bode grof vesel, češ, da je on sam ustrelil petelina. In kaj Boštariju napravi? Divjega petelina, ki ga je prej ustrelil, zavije v primerno vrečo, spleza po graščakovem naročilu na smreko ter čaka ondi, da se lov prične. Grofu dajo v roke nabasano puško brez krogel ter mu pokažejo, kam naj pomeri, da ne zgreši cilja, ker se nekaj čuti na drevesu. Torej le tiho, pa varno! Vse posluškuje in čaka. — Petelin poje. — Grof sproži, puška počí in iz smerečine goščave se privali zverjad na tla. Boštariju pozabi petelina odviti iz vreče ter vse skupaj spusti na tla. Grof se čudi, da so petelini v tej okolici oblečeni, a vendar je vesel, da ga je z lastno roko ustrelil. Graščak pa ga reši zadrege rekoč: Petelin se je — no — zavaroval proti jutranji sapi!

II.

Statistični opis básniške župnije.

Važen del zgodovine je gotovo statistika, katera nam kaže, kako je bilo v posameznih časih ljudsko gibanje. Število prebivalcev v župniji je bilo v raznih časih različno. Ko so ustanovili v Básnici lastno duhovnijo, so šteli okrog 600 duš. Za poznejšo dobo do današnjih dni pa služi sledeči pregled:

Leta 1802.¹⁾ je imela Básnica 674 prebivalcev.

» 1808.	»	»	»	593	»
» 1811.	»	»	»	650	»
» 1832. ²⁾	»	»	»	636	»
» 1841.	»	»	»	659	»
» 1851.	»	»	»	646	»
» 1861.	»	»	»	638	»
» 1871.	»	»	»	656	»
» 1881.	»	»	»	671	»
» 1891.	»	»	»	692	»
» 1901.	»	»	»	615	»

Opomniti mi je, da jih civilno štetje v desetletnih presledkih manj našteje, kakor kaže navedeni pregled, ker vpoštevata le takrat navzoče. Tako na primer se je

¹⁾ Župni arhiv nam kaže takrat 417 duš v Zgornji, 257 duš pa v Spodnji Básnici.

²⁾ Glej «Catalogus Cleri» zaznamovanih let!

l. 1890. naštelo v Zgornji Bésnici 313, v Spodnji Bésnici pa 202 duši, torej skupaj 515 ljudi navzočih. Leta 1900. pa je bilo navzočih v Zgornji Bésnici 312, v Spodnji Bésnici pa 217 duš, torej skupaj 529 ljudi. Prirastek v desetih letih samo za 14 duš. Po tem štetju je lahko posebno po nekaterih krajih že takoj naslednjega dne velika razlika, ker se ljudje preseljujejo iz enega kraja v drugega. Enako se godi tudi pri nas. Kmetija ne nese toliko, da bi se moglo večje število doma preživljati. In zato gredo za kruhom po svetu na razne kraje: na Koroško, Štajersko, drugi pa služijo na Kranjskem po raznih župnijah. Prav mnogokrat se zgodi, da eni odidejo iz kraja, drugi pa se vrnejo nazaj. Tako ima potem nekatera leta tudi «Status animarum» manjše število duš, kakor kaže tudi šematizem dotičnih let, kakor na pr. l. 1892. šteje le 574 duš. Ljudstvo se le prav malo množi.

Tudi število hiš ni bilo vedno enako, marveč se je zlasti od l. 1850. do 1870. dokaj pomnožilo. Hišne številke seveda rastejo, a vmes manjka že več hiš, ker so se podrle ali pa pogorele. Naslednja tabela naj nam kaže imena raznih bivališč in število hiš v raznih časih:

Imena vasij		Število hiš v letih				
		1838	1850	1870	1885	1900
Zgornja Bésnica	Podrovnik	15	17	18	18	18
	Videm	18	21	21	22	22
	Dvor	8	12	12	11	10
	Čepulje	9	12	12	11	11
	Brsce	2	3	3	3	3
	Dobrava	—	1	2	3	3
Spodnja Bésnica	Na hribu	4	6	6	7	7
	Srednjavas	4	5	5	5	3
	Trata	22	25	26	27	24
	Spodnja Bésnica	6	8	7	7	7
Skupaj . . .		88	110	112	111	108

Celozemljakov posestnikov se je leta 1788. v Zgornji Bésnici štelo še 14, leta 1900. pa 12^{1/2}, v Spodnji Bésnici pa leta 1788. obdeluje 13 zemljakov svet, leta 1900. pa 12. Kajžarjev so šteli takrat 24 v Zgornji Bésnici, dandanes 37; v Spodnji Bésnici 17, dandanes pa tudi 17.

Zanimivo je, da so dandanes ona imena navadna hišna, zlasti pri posestnikih, katera so pred dve ali tristo leti bila osebna imena gospodarjev, kakor so se pisali na pr. Klinar, Boštar, Krt, Kralj, Vodir, Banko, Soričan, Štular, Jelenc, Blažič, Modrijan, Zlate, Trpin, Kozjek, Janc, Kunar, Duševac, Vranič, Dobrè, Županec, Tratar itd.

K imenom bivališč je pripomniti, da k Podrovniku (v mapi «Pod Reuigkom») spadajo prebivalci na jugozapadni strani od cerkve sv. Tilna s svojimi bivališči: «na klinih», «na vačivu» = vlačilo, «na podrovniku», «pri vodah». K Vidmu se štejejo stanovalci: «pri cerkvi», na severni strani cerkve, «v kravji dolini», «pod skokom». Dvor je na vzhodni strani cerkve, pod tem pa so Čepulje v dolini, h katerim se prištevajo skupno Brsce in Dobrava. Proti jugu od Čepulj zopet na višini so Brsce-Brdice, ki so v mapi pisane «Wirbetz». Dobrava pa se razteza od Rovnika tja doli do Save s svojim Bregom, kjer se nahaja tudi klanec «ergljevec». Na jugovzhodni strani Dobrave so ob meji «videmce», kjer se prične spodnjebésniška «Trata», bivališče samih kajžarjev. Posestniki bivajo v spodnji vasi okrog cerkve sv. Janeza Krstnika, zato pravijo sploh «pri cerkvi», v Srednjivasi okrog Jelenca, ter «na hribu» okrog Štularja pod Trato. Železniški čuvajnici sta dve, ena v «kotu» ali v «voglu», druga pa «v bregeh» za Savo.

«Status animarum» se pričinja z letom 1838. ter obsega do danes tri zvezke. Poglejmo na podlagi teh, koliko duš je bivalo v posameznih krajih v raznih časih. Naslednja tabela nam pojasni množino prebivalcev:

Imena vasij		Število prebivalcev v letih					
		1838	1853	1859	1865	1882	1900
Zgornja Bésnica	Podrovnik . . .	117	120	115	120	110	107
	Videm	125	131	124	121	125	120
	Dvor	77	66	72	79	84	65
	Čepulje	93	74	70	73	69	49
	Brsce	23	17	17	20	17	16
	Dobrava	—	2	4	6	10	22
Spod. Bésnica	Na hribu	25	21	34	39	43	42
	Srednjavas	36	31	33	30	25	25
	Trata	120	142	133	120	140	122
	Spodnjavas ali Spod. Bésnica	48	44	46	45	43	52
	Skupaj	664	648	648	653	666	620

Povzeli smo iz «statusa» število duš za zgorajšnji pregled le v onih letih, v katerih je pregled najnatančnejše zaznamovan. In že predstoječa tabela nam kaže, da naraščaj ljudstva ne napreduje, marveč je počrezno število 650, da tembolj nazaduje ali, da se komaj ohranjuje enakomerno stališče. Ako pa se oziramo na vasi, vidimo, če primerjamo skupna števila duš v zaznamovanih letih, da število stanovnikov v Zgornji Bésnici pada: 435 — 410 — 402 — 419 — 415 — 379, v Spodnji Bésnici pa raste: 229 — 238 — 246 — 234 — 251 — 241.

Sezimo še po «Farnih maticah», ki nam podajajo natančen pregled rojenih, umrlih, poročenih pa tudi birmanih. Rojstne in mrliške knjige imamo zdaj že tretje, poročne četrte, birmancev pa prve. Prve troje se začenjajo z ustanovitvijo bésniške duhovnije, zadnja

birmska pa z l. 1871. Posamezne tabele nam bodo dale najlepši pregled o tem. Omenim le še to, da je jezik v maticah od začetka pa do l. 1811. latinski. Takrat je kurat Matija Šink vpeljal nemščino, ki je vladala do najnovejše dobe. Pisatelj te knjižice pa je začel sploh vse matice slovenski spisavati.

A.) Rojstna in krstna knjiga.

v desetletji	Rojenih je bilo										dvojčkov
	koliko?		največ		najmanj		koliko?		leta	koliko?	
	moš.	žen.	leta	koliko?	leta	koliko?	leta	koliko?			
1780.—1790.	105	108	213	1780.	26	1788. } 1787. }	13	1788. } 1787. }	13	1 par	
1791.—1800.	95	95	190	1788. } 1799. }	25	1791. } 1795. }	12	1791. } 1795. }	12	2 para	
1801.—1810.	98	91	189	1802.	24	1801.	13	1801.	13	—	
1811.—1820.	85	91	176	1813.	30	1817.	11	1817.	11	3 pare	
1821.—1830.	80	86	166	1822.	25	1829.	6	1829.	6	4 »	
1831.—1840.	94	63	157	1838.	19	1831.	10	1831.	10	3 »	
1841.—1850.	93	85	178	1846.	26	1848. } 1850. }	14	1848. } 1850. }	14	5 parov	
1851.—1860.	80	73	153	1853.	22	1854. } 1857. }	12	1854. } 1857. }	12	3 pare	
1861.—1870.	66	58	124	1863.	17	1862.	9	1862.	9	—	
1871.—1880.	73	61	134	1873.	18	1878.	9	1878.	9	1 par	
1881.—1890.	72	58	130	1889.	18	1881. } 1888. }	8	1881. } 1888. }	8	1 »	
1891.—1900.	106	84	190	1900.	27	1893.	11	1893.	11	2 para	
Skupaj . . .	1047	953	2000	1813.	30	1829.	6	1829.	6	25 parov	

V 12. desetletjih ali v 121 letih je bilo torej 2000 porodov in sicer moških 1047, ženskih pa 953. Razvidi se, da je bilo moških za 94 več, kakor žensk. Največ je bilo rojenih l. 1813. in sicer 30, najmanj pa 6 in sicer l. 1829. Dvojčkov je bilo 25 parov v 121 letih in sicer največ 5 parov v 7. desetletju, v 3. in 9. desetletju pa celo nobenkrat ni bilo dvojčičev. Povprečno pride torej v minolem stoletju na leto 16 rojstev.

Žalostna prikazen so tudi v básniški župniji nezakonsko rojeni otroci, katerih je v vseh 121 letih bilo 122, tedaj povprek po eden na leto. Izmed teh jih je bilo le 12 pozakonjenih. Največ nezakonskih otrok je bilo v 7. desetletji, tedaj ob času splošnega burkanja, ko ljudje udani duhu upornosti niso hoteli poslušati nobenih postav, ne božjih, ne človeških, marveč so stregli le svojim strastem. Takrat je bilo skupno v 10 letih 22 nezakonskih otrok rojenih. Pozneje v l. 1881. do 1890. pa jih je bilo 20 in sicer največ tujih, ker so se nesrečnice iz sosednjih župnij jele nastanjevati v Básnici. Od začetka básniške duhovnije pa do l. 1850. je pa mnogo let, v katerih ni bilo nobenega nezakonskega otroka in jih na 10 let pride komaj po 4, med tem, ko jih od tedaj pride po 15. V novejšem času so začeli zopet ljudje nekoliko bolj poslušati svojo vest ter spoštovati krščansko nravsko življenje tako, da v zadnjem desetletji že 4 leta ni bilo nobenega nezakonskega otroka.

Predstoječi pregled rojstev nam tudi kaže, da so število porodov od začetka duhovnije do l. 1870. vedno le manjša, in v zadnjih 30 letih še-le nekoliko zopet večja. Porodov znamenitejših družin v Básnici ni, ampak so le kmetje, kajzarji in gostači.

B.) Mrliška knjiga.

v desetletji	Umrlo jih je										najviša starost
	koliko?		največ		najmanj		koliko?		najviša starost		
	moš.	žen.	leta	koliko?	leta	koliko?	leta	koliko?	leta	koliko?	
1780.—1790.	71	87	158	1785.	23	1781.	4	95 let			
1791.—1800.	75	72	147	1793. 1797.	19	1791.	7	102 »			
1801.—1810.	75	82	157	1802.	27	1805.	8	90 »			
1811.—1820.	82	79	161	1813.	31	1811.	6	86 »			
1821.—1830.	55	71	126	1826.	18	1821.	7	94 »			
1831.—1840.	77	69	146	1840.	22	1833. 1834. 1836.	9	88 »			
1841.—1850.	78	64	142	1849.	29	1845.	7	88 »			
1851.—1860.	58	74	132	1856. 1858.	18	1860.	5	86 »			
1861.—1870.	56	56	112	1870.	18	1865.	6	89 »			
1871.—1880.	55	66	121	1876.	18	1874.	5	86 »			
1881.—1890.	63	58	121	1887.	16	1885.	7	85 »			
1891.—1900.	95	79	174	1892. 1896.	25	1894.	10	86 »			
Skupaj . . .	840	857	1697	1813.	31	1781.	4	102 leta			

Vseh mrličev v 121. letih je bilo torej 1697 in sicer 840 moških pa 857 žensk. Tudi število mrličev pojemlje do zadnjega desetletja, kakor kaže pričujoča pregledna tabela. Največ mrličev je bilo l. 1813. in sicer 31, najmanj pa 4 l. 1781. Povprečno pride na leto 14 mrličev v preteklem stoletju.

Smrtno koso so v Bésnici brusile te-le bolezni: griža v l. 1784. do 1789., 1807. in 1858., božjast posebno otrokom v l. 1802., 1810., 1843., 1893. in 1896., koze zlasti l. 1813. so napravile dobro žetev, osepnice l. 1784. in 1794., pljučnica l. 1849. in 1893., jetika l. 1866., 1887. in 1892., vročina l. 1797. in v l. 1817. do 1818., vratnica pa l. 1876., 1883. in 1894. Poleg tega se je pa tudi marsikateri ponesrečil vsled padca, poškodbe ali pa je utonil v Savi. In l. 1684. dne 31. marca je stara mati zastrepila 3 leta starega Jurija Črne in dne 1 aprila i. l. pa lastna mati 18 let staro hčer Marino Jerala iz Spod. Bésnice. Dne 3. decembra 1703 je bil neki Simon od roparjev umorjen gredoč v selško dolino.

Visoko starost so Bésničani zlasti poprejšnja stoletja mnogoteri dosegli. Naj navedemo njih imena, kar nam jih stare listine¹⁾ hranijo:

Dne	star let	
11. aprila 1657. je bil pokopan	92	Baltazar Modrijan iz Sp. B.,
popreje l. 1653. pa že neki	105	N. Štular od ravno tam.
28. dec. 1659. je bil pokopan	95	Baltaz. Benedičič iz Zg. B.
8. marca 1684. » » »	90	Jurij Kralj iz Sp. Bésnice.
4. jan. 1688. » » »	90	Jakob Krt iz Zg. Bésnice.
9. marca 1690. » » »	100	Tomaž Štular iz Sp. Besnice.
29. jan. 1692. » » »	95	Martin Vodir iz Zg. Bésnice.
27. dec. 1694. » » »	100	Margareta Vodir iz Zg. B.
21. jan. 1707. » » »	107	Tomaž Sorčan iz Zg. Bésnice.
17. sept. 1710. » » »	96	Meta Mazi iz Sp. Bésnice.
17. dec. 1713. » » »	100	Andrej Rožanc iz Zg. Bésnice.
20. jan. 1714. » » »	100	Neža Sušnik iz Zg. Bésnice.
30. avg. 1714. » » »	98	Helena Tratar iz Sp. Bésnice.
2. okt. 1715. » » »	103	Martin Zlatè iz Sp. Bésnice.
16. nov. 1717. » » »	100	Matija Krt iz Zg. Bésnice.

¹⁾ Od l. 1653. do l. 1780. sem jih izčrpal iz šmartinske mrliške knjige, pozneje iz domače.

Dne	star let
17. nov. 1720. je bil pokopan	90 Jakob Vodir iz Zg. Bésnice.
7. marca 1725. » » »	100 Andrej Kunar iz Sp. Bésnice.
9. jan. 1726. » » »	90 Andrej Pegam iz Zg. Bésnice.
13. julija 1728. » » »	90 Urban Vodir iz Sp. Bésnice.
22. febr. 1730. » » »	98 Jarnej Janc iz Sp. Bésnice.
14. marca 1732. » » »	100 Katarina Fliška iz Sp. Bésnice.
3. marca 1746. » » »	90 Luka Zorman iz Sp. Bésnice.
12. jan. 1748. » » »	96 Jarnej Janc iz Sp. Bésnice,

kateri je bil mnogo let ondotni cerkvenik, kajti prednik njegov Jarnej Wessiagk je že 26. avgusta 1691. umrl star 55 let.

Dne	star let
27. dec. 1748. je bil pokopan	90 Primož Jerala iz Sp. Bésnice.
16. jan. 1759. » » »	98 Martin Tratar iz Zg. Bésnice.
5. sept. 1759. » » »	90 Agata Benedek iz Zg. Bésnice.
23. aprila 1762. » » »	90 Matija Kunar iz Zg. Bésnice.
28. junija 1762. » » »	102 Marka Knific iz Zg. Bésnice.
24. avg. 1765. » » »	90 Urban Vodir iz Sp. Bésnice.
29. nov. 1771. » » »	95 Meta Sušnik iz Zg. Bésnice 25.
22. nov. 1772. » » »	90 Urša Kalan iz Zg. Bésnice 16.
29. junija 1778. » » »	100 Elizabeta Jenko iz Sp. B. 14.

Dne 23. aprila 1780. je umrl 95 let stari gostač Urban Vodir iz Sp. Bésnice 16. Dne 7. septembra 1784. je umrla 95 let stara posestnica Marija Kunar iz Spodnje Bésnice h. št. 22. Dne 30. januarja 1785. je umrla 90 let stara posestnica Jera Bidovec iz Zgornje Bésnice h. št. 14. Tudi so položili istega leta k večnemu počitku dne 20. aprila 95 let staro posestnico Marijo Zupan iz Spodnje Bésnice h. št. 27 in dne 6. avgusta istega leta 95 let staro posestnico Marijo Kunar iz Spodnje Bésnice h. št. 11.

Gregor Kozjek, neoženjeni posestnik iz Spodnje Bésnice h. št. 16, je dne 20. avgusta 1793. umrl 102 let star. Dne 24. marca 1802. je za grižo umrla v Spodnji Bésnici h. št. 13 posestnica Elizabeta Benedek stara 90 let. Dne 29. decembra 1826. so pokopali 94 let

staro omoženo gostjo Heleno Vodir iz Spodnje Bésnice. Dne 20. februarja 1830. pa so zagrebli 90 let starega vdovca Gašperja Paplar iz Zgornje Bésnice h. št. 30. Od tedaj do današnjih dni pa ni nobeden več učakal 90. leta na bésniški zemlji. To nam pač priča, da bésniški rod peša v svoji moči. Mnogo temu je krivo gotovo neredno življenje, pa tudi žganjepitje, in kaj, ako ni tudi to, da se preveč v sorodstvu može in ženijo?

Naj nikar ne zamolčim tudi, da je bil dne 24. maja 1741. na Laborah pri Šmartinu umorjen 34. let stari Pavel Janc iz Spodnje Bésnice radi tobaka. Najbrže je bil kak tihotapec.

C.) Poročna knjiga.

Sklenjenih zakonov je bilo					
v desetletju	koliko parov skupaj?	največ parov		najmanj parov	
		leta	koliko?	leta	koliko?
1780.—1790.	36	1780.	6	1782. } 1789. }	1
1791.—1800.	42	1798.	10	1792. } 1798. }	2
1801.—1810.	35	1810.	6	1808.	1
1811.—1820.	50	1820.	9	1814.	—
1821.—1830.	26	1824. } 1826. } 1830. }	4	1828.	—
1831.—1840.	30	1840.	6	1834. } 1835. }	1
1841.—1850.	36	1843.	8	1847. } 1848. }	1
1851.—1860.	30	1851.	6	1855.	1
1861.—1870.	44	1870.	8	1866. } 1867. }	2
1871.—1880.	34	1873. } 1878. }	5	1877.	—
1881.—1890.	31	1890.	7	1885.	—
1891.—1900.	43	1896.	8	1897.	2
Skupaj . . .	437	1798.	10	1814. 1828. } 1877. in 1885. }	—

V Bésnici je bilo torej v 121. letih 437 parov sklenjenih zakonov ali povprečno 3·6 parov na leto. Največ porok je bilo 10 v l. 1798., najmanj pa v letih 1814., 1828., 1877. in 1885., ko ni bilo nobene poroke. Oklicni knjigi sta dve ohranjeni, ena iz srede minulega stoletja se je pa najbrže izgubila.

Bésničani so se nekateri prav mladi ženili. Tako je l. 1804. bil 18letni kajžar Marka Jurc iz Zgornje Bésnice h. št. 4 poročen z 28letno Uršo Lukancič. In že preje l. 1798. je 18letni zemljak Lovrenc Jereb iz Spodnje Bésnice vzel v zakon 24letno Marijo Štular. Poročil ju je kolovratski kaplan Janez Eržen. Leta 1833. se pa poroči 18letni Primož Knific iz Zgornje Bésnice h. št. 2 z 23 let staro Ano Rakovec iz Poljšice h. št. 5.

Tudi neveste so nekatere že zgodaj poiskale svojih ženinov. Tako se je 17letna Neža Vodir l. 1786. omožila z 21letnim kajžarjem Gašperjem Kalan iz Zg. Bésnice h. št. 16. — Leta 1833. se je 17 let stara Reza Globočnik iz Zgornje Bésnice h. št. 6 poročila z 19letnim Blažem Kozjek iz Zg. Bésnice h. št. 10. — Leta 1843. se je pa 16letna Reza Jerala iz Zg. Bésnice h. št. 18, kmetica, poročila z 26 let starim Urbanom Benedik iz Pozirna h. št. 12. — Leta 1863. se je omožila 17letna Neža Zavrl iz Zg. Bésnice h. št. 16 z 24 letnim Jarnejem Knific iz Zg. Besnice h. št. 15. Oba sta bila zemljaka.

Kaj se hoče. Ženitovanjsko veselje obide mnogokrat tudi stare ljudi, da bi se pomladili. Tako se je na pr. l. 1837. Jarnej Sušnik, 58letni vdovec iz Zgornje Bésnice h. št. 30, poročil s 30letno Elizabeto Fabijan iz Zg. Bésnice h. št. 44. — Leta 1850. se je 63letni gostač Jakob Rakovec iz Sp. Bésnice h. št. 15 naveličal vdovstva ter se poročil z 50letno samico Elizabeto Janc iz Sp. Bésnice h. št. 1. — In l. 1883. obide 64letnega

Martina Jerala bridka tuga v Sp. Bésnici h. št. 32., ker je sam. Poišče si 52 let staro Heleno Sušnik iz Spodnje Bésnice h. št. 8 in se poroči ž njo.

Tudi stare ženice niso rade same. Najbrže jim je dolgčas v samskem stanu, zato se rade omože, če le vpraša kdo po njih. Tako je l. 1829. obhajala 50letna Marija Kalan, gostja samica, svoje ženitovanje z 49letnim vdovcem Jurijem Kokalj iz Zgornje Bésnice h. št. 27. In l. 1860. se poroči tudi gostja samica 54letna Urša Rant iz Zg. Bésnice h. št. 63. z 49 let starim samcem gostačem Matijo Ahačič iz Zg. Bésnice h. št. 38.

Končno se ozrimo še enkrat nazaj po matrikah in njih poročilih v številkah. Od l. 1780. pa do l. 1900., torej v 121. letih, je bilo rojenih vseh skupaj v fari: 2000 otrok, umrlo je pa v istem času vseh ljudi skupaj: 1697 oseb. Ako primerjamo te številke skupaj, najdemo, da je bilo 303 oseb več rojenih v fari, kakor pa jih je ostavilo svet. Ako so ob ustanovitvi bésniške duhovnije šteli 600 duš, tedaj bi moralo biti danes, ne glede na to, da se je marsikedo priselil, ako prištejemo ono svoto: 303 k prvotni, 903 duš v fari. V resnici jih je pa le 615 začetkom leta 1901. Torej si išče 288 Bésničanov drugod¹⁾ po svetu dela in živeža, kar jih ni že tudi v tujini smrtna kosa pokosila.

D.) Knjiga birmancev.

Nimamo gotovih podatkov, pa vendar lahko sklepamo iz splošne navade, da je bila gotovo ob času posvečenja zgornjebésniške cerkve 16. septembra l. 1782. tudi birma ondi. Mogoče je, da tudi pozneje katerikrat, a zaznamkov ni. Sicer so pa navadno prejemale Bés-

¹⁾ Nad 50 oseb živi v Ameriki.

ničani zakrament sv. birme v Šmartinu ali pa v Kranju, kedar se je ondi delil. Iz škofijskih zapisnikov smo posneli, da je bilo Bésničanov v prejšnjih časih birmanih v sledečih krajih: Dne 3. julija 1819. v Kranju 38, dne 30. avgusta 1821. v Šmartinu 5, dne 10. avgusta 1830. pa 23, ko je bilo 1. 1827. na raznih krajih birmanih le 6 Bésničanov. Leta 1835. dne 26. avgusta je v Kranju prejelo zakrament sv. birme 42, dne 1. julija 1847. v Šmartinu 49, dne 11. septembra 1848. v Radovljici 36, dne 2. julija 1854. v Kranju 26, in dne 13. avgusta 1865. v Šmartinu 38 Bésničanov.

Bésniški zapisnik birmancev se pričinja še le z letom 1871. Ta nam pove, da je bila le 1892. tudi v Bésnici birma, kar je župljane tako razveselilo, da so cerkev očedili znotraj in zunaj, okrasili vse okrog cerkve ter prepregli cesto na mnogih krajih z mlaji in 5 slavoloki, koder je hodil višji pastir. Navdušenje je bilo veliko v župniji, kar nam pričajo tudi razni napisi. Že precej pri vhodu v vas se je bralo na čepuljskem slavoloku: «Vse za vero, dom, cesarja!» Pokanje topičev je naznanjalo že predvečer 31. maja, da bo predbinkoštna sreda dne 1. junija za Bésnico poseben dan, kajti knezoškof dr. Jakob Missia, pozneje goriški metropolit in naposled kardinal, so že prenočili v Bésnici. Zbralo se je takrat v Bésnici še 7 sosednjih duhovnikov okrog višjega pastirja, da so povečali slovesnost. V oznanilni knjigi je o tem zapisano: «Fuit dies, quam fecit Dominus» — bil je dan, ki ga je Gospod naredil — za Bésnico.

Ker se nam o tej slovesnosti, o raznih verno vnetost povzdigujočih napisih ni več ohranilo, ne moremo drugega poročati, kakor bralcu podati še naslednjo pregledno tabelo bésniških birmancev:

Zakrament sv. birme so prejeli :				
Čas: kedaj?	Kraj: kje?	Število		
		dečkov	deklíc	skupaj
13. avgusta 1871.	v šmartinski župni cerkvi	20	23	43
11. julija 1875.	v kranjski » »	13	14	27
20. junija 1880.	v šmartinski » »	31	20	51
6. junija 1886.	v kranjski » »	28	26	54
14. julija } 1889.	v šmartinski » »	10	13	} 32
15. julija }	pri sv. Joštu na gori . .	6	3	
14. junija } 1890.	v naklanski župni cerkvi	—	1	} 2
30. junija }	v bukov. » »	—	1	
30. maja } 1892.	v ovškiški » »	1	—	} 31
1. jun. }	v besniški » »	13	14	
9. okt. }	v kranjski » »	—	3	} 1
2. junija 1895.	v ljubljanski stolnici . .	—	1	
23. sept. } 1897.	v šmartinski župni cerkvi	23	17	} 41
24. sept. }	v selški » »	1	—	
7. sept. 1902.	v besniški » »	36	29	65
8. aprila 1907.	v besniški » »	31	29	60

Napominani pregled nam kaže, da je največ birmancev bilo l. 1902. Zanimivi so bili obiski višjega pastirja v tem kraju l. 1778. meseca junija, ko se je določil prostor za novo besniško cerkev in namestil prvi kurat, l. 1782., ko se je cerkev posvetila in l. 1892., a najvažnejši je bil gotovo l. 1902. kot prvi na novo ustanovljeni besniški župniji. Zato je bil pa tudi sprejem jako slovesen, kakor so pričale obilne zastave, veličastni slavoloki in pomenljivi napisi. Prvi slavolok, okrašen z venci in zastavami, je stal že v Spodnji Bésnici pod Modrijanom, drugi pa pred Štularjem s pozdravom :

«Češčen bodi, ki pride v imenu Gospodovem!»

Čepuljčani so pa pred ovenčano šolo dali duška svojemu veselju s krasnim slavolokom in pomenljivim napisom:

«Kot ljubijo otroci dobri svojega očeta,
Tako so srca naša, nadpastir, za Vas vneta!»

Pred kraljevim znamenjem pa nam je slavolok izražal veselje in radostna čutila župljanov na sledeči način:

«Iz srca Vas pozdravljamo, preljubi nadpastir,
Saj od Boga prinašate nam blagoslov in mir!»

Ravno pred pokopališčem pa novi slavolok tako-le:

«Vesélja fára se unéma,
Ko škófov blágoslóv prejéma!»

Pred vhodom na pokopališče sledeče:

«Med nás vstopite,
Nas blágoslovite!»

In slednjič pred vhodom v cerkev:

«Benedictus, qui venit in nomine Domini!»

kar je isto, kot prvi pozdrav zgoraj pove.

Pred vhodom ozaljšanega župnišča, kjer je Presvetlí prenočil, se je bral pozdrav: «Slava Ti, visoki gost!» In slednjič za odhodnico iz župnije pred kraljevim znamenjem tako-le: «Bog z Vami!»

Ko je knezoškof dr. Ant. Bonaventura Jeglič prihajal peš od vlaka v spremstvu duhovnikov v Bésnico, si ogledal med potjo podružnico in okolico, ga je sprejel s pozdravom občinski zastop pred šolo v Čepuljah. Nato mu poda birmanka Marjeta Pikuš, jako bistrournna šolarica, krasen šopek cvetic s sledečim nagovorom:

«Kadár črez dólgo vrsto let
domóv prihaja oče spet,
s seboj nesóč lepé dari,
da déco svojo zveseli,
srce otrokom kar trepeče
od rádosti in sládke sreče . . .

I nam srce danès trepeče
 od rãdosti in slãdke sreče
 in od ljubezni čiste, vróče —
 saj prišli k nam so dobri oče, —
 Vladika, oče slavljeni,
 bodite nam pozdravljeni!
 Tako mladine četa nežna
 v pozdráv Vam kliče dnés hvaležna, —
 Saj niste prišli praznih rók
 v naš krog, v krog ljubih Vam otrók,
 Prišli k nam z lepimi darovi
 in z rajskimi ste blagoslovi:
 Darov prinašate sedmero —
 darovi ti so iz neba,
 darovi Svetega Duha —
 Oj, plačaj Bog Vam tisočero! —
 A kaj naj damo Vam pa mi
 za ta Vaš trud, za te dari?
 Oj skromen, skromen naš je dar —
 Ljubezni naše to je žar
 in pa obljuba ta svečãna,
 ki Vam jo daje mladež vdãna:
 Živeti hočemo lepó,
 takó kot je Bogu ljubó,
 da vse življenje bo dišava
 Bogu prijetna, čista zdrava,
 Kot tega šopka blagi duh —
 V tó nam pomozí Sveti Duh!»

Dr. M. Prelesnik.

Presvetli se je nato zahvalil za vznesen pozdrav,
 izpodbujal šolarje k pridnosti in k lepemu življenju,
 potem pa se je pričelo v šoli izpraševanje iz veronauka.
 Otroci so odgovarjali tako izborno, da je bil presvetli
 gospod vladika vidno vzradoščen.

Med molitvijo sv. rožnega venca se je nato po-
 mikal slovesni sprevod z banderi proti cerkvi, kjer se
 je naposled zbranemu ljudstvu podelil blagoslov s presv.

Rešnjim Telesom ter z vizitacijo cerkve in cerkvenih reči, pri čemer se je z zadovoljstvom našel najlepši red in dostojnost, zaključila slovesnost sobotnega dne 6. septembra.

Na Tilново nedeljo zjutraj se je že ob 4. pričelo spovedovanje. K mizi Gospodovi je pristopilo 80 župljanov, da se udeleže tudi sv. odpustkov, ki so bili podeljeni za to slovesnost. Ob 9. je bil slovesni vhod v župno cerkev, podelil se je papežev blagoslov z odpustki, opravila se daritev sv. maše s pridigo, v kateri je presvetli g. nadpastir spodbujal župljane k gorečnosti v dobrem izročivši jih varstvu presv. Jezusovega in Marijinega Srca, ter podelil naposled 65 básniškim in 9 selškim birmancem zakrament sv. birme ob navzočnosti 8 duhovnikov.

Po dokončanem sv. opravilu je bil v župnišču primeren obed, kojega se je udeležil tudi državni poslanec gosp. Josip Pogačnik s Podnarta, kateri ima tudi svoje zasluge pri ustanavljanju básniške župnije. Ob 3 pa se poslovi presvetli gosp. vladika od Básnice, vesel in zadovoljen, da je našel vse v lepem redu. Med slovesnim zvonjenjem se je odpeljal v Kranj.

Zadovoljni in veseli so bili pa tudi Básničani tega dne, ker je bil zanje slovesen praznik in srečen obisk, kakršnih kronika še ne kaže mnogo. — Leta 1907. pa je slovesnost, jednako svečano, počastilo 9 duhovnikov.

III.

Gospodarske razmere v bésniški župniji.

Občina sv. Jošta obsega 3 davčne občine: Zgornjo in Spodnjo Bésnico ter Sv. Jošt. Razvidno je torej, da je politična srenja večja od župnijske, katera obsega samo obe Bésnici. Davčna občina Zgornja Bésnica obsega selišča: Podrovnik, Videm, Dvor in Čepulje z Dobravo in Brscami. Ta okoliš je zavzemal l. 1848.¹⁾ prostora 2965 novih avstr. oralov. Davčna občina Spodnja Bésnica pa obsega selišča: Na hribu, Srednjo vas, Spodnjo Bésnico okrog cerkve in Trato. Ta okoliš pa je takrat zavzemal 335 n. a. oralov prostora. Davčna občina Sv. Jošt pa obsega selišča: Javornik, Pševo, Zabukovje in Rakovico, kateri okoliš je zavzemal takrat 807 n. a. oralov prostora. Ta poslednja davčna občina spada k šmartinski župniji. Cela politična občina Sv. Jošta je merila l. 1848. prostora 4107 n. a. oralov.

Obseg po novi meri, čisti dohodek zemlje in nje direktni in drugi davki nam bodo pa razvidni na sledeči pregledni tabeli za l. 1900.:

¹⁾ Handbuch des Laibacher Gouvernements im Königreiche Illyrien str. 381.

Ime davčne občine	Obseg zemlje		Čisti donesek		Direktni davki				Hišno-najemni davek		Obrtni davek		Osební davek		Vsi davki skupaj	
	ha	a m ²	K	h	občanov		izvenobčan.		K	h	K	h	K	h	K	h
					K	h	K	h								
Zgornja Bésnica . .	1697	09 40	6178	34	1398	89	461	01	37	56	44	16	13	60	1955	22
Spodnja Bésnica . .	191	55 48	2247	78	510	25	243	58	26	32	26	88	—	—	807	03
Sv. Jošt	463	54 97	2690	28	610	69	298	41	8	76	76	24	16	80	994	10
Skupaj . . .	2352	19 85	11116	40	2519	83	1003	—	72	64	147	28	30	40	3756	35

Izvenobčani, ki imajo svoje posestne deleže v tej občini, prebivajo deloma v Selcih, v Loki, v Šmartinu, deloma v Hrastju in okolici, največ pa v Kranju i. t. d.

Pri tej priliki moram tudi opomniti, da je jako neprimereno in z mnogimi neprilikami obteženo ime «občina Sv. Jošt». Zakaj je ne bi prekrstili v «občino Bésnico» ali vsaj «Bésnico - Sv. Jošt».

Občinske zadeve vodi občinski zastop sestojč iz 12 odbornikov, katerim na čelu je občinski predstojnik ali župan. Po občinski postavi se volijo na vsaka 3 leta in v 3 razredih. Prejšnje čase pa je srenja imela takozvane srenjske sodnike ali «rihtarje», kateri so

vodili občinske zadeve. Nekatera imena vaških sodnikov tega kraja so se nam ohranila, kakor: Valentin Triller pri Sv. Joštu do 1787. znan. Lovrenc Kalan (Boštar) iz Zg. Bésnice h. št. 9 v l. 1787. do 1808. Mihael Knific iz Sp. Bésnice v l. 1809. dalje. Frančišek Leben od Zabukovja h. št. 23 (Beli). Jakob Pintar (Soršek) od Zabukovja h. št. 21. Matevž Globočnik (Klinar) iz Zg. Bésnice v l. 1832. do 1858. Od l. 1848. so se jeli nazivati župani. Pripoveduje se, da pod vodstvom srenjskih zadev napominanega ni bilo nobenemu Bésničanu treba nositi vojaške suknje, tako dobro jih je znal izrezavati iz te zadeve. Njegova beseda je morala pač veljavna in vplivna biti. Od l. 1858. pa do l. 1878. je županoval Gašper Zaverl (Štihelj) iz Zgornje Bésnice h. št. 16. Mož je bil sicer veljaven, županil je brez nove izvolitve 20 let, toda imel je to slabost, da se je gospodi pregloboko poklanjal. Pohvalno kadilo mu je dobro dejalo. In to je bilo krivo, da se ni potegnil ob času gradnje Rudolfove železnice za občni blagor Bésničanov, da bi pot na Kranj v Rakovici bila brez pregraj tostran železnice izpeljana. Ta popustljivost je dandanes vsled nastopa Save ob deževju na pot in vsled pregraj vsem voznikom na veliko breme in škodo.

Lovrenc Poličar (Mehav) iz Sp. Bésnice h. št. 25 je županil v Bésnici v l. 1878. do 1881. Za njega predstojništva so se vršili hudi boji za bésniško šolo. Za njim je nastopil Jožef Paplar (Krt) iz Zgornje Bésnice h. št. 12 ter vodil srenjske zadeve v l. 1881. do 1888., Jakob Grašič (Ros) iz Zg. Bésnice h. št. 19 v l. 1888. do 1891. Takrat je bilo tudi marsikaj nasprotstva vsled poprav potov in drugih uravnjav, a vendar se je vse srečno izvršilo, saj Rosov očka je bil postaven mož. Od l. avgusta 1891. pa do 25. februarja 1898. je pa

Janez Poličar (Mehav) iz Sp. Bésnice h. št. 25 kot občinski predstojnik tudi mnogo požrtvovalnega storil v blagor soseske.

Sedanji občinski predstojnik je Janez Papler (Žnidar) iz Zg. Bésnice h. št. 47, ki vozi županski voz od 25. februarja 1898. dalje.

Občinski predstojnik ima dandanes 300 K nagrade, za svojega tajnika pa še posebej čez 200 K plače.

V gmotnem oziru položaj bésniških župljanov še ni tako neugoden, kakor marsikje drugod. Pravih bogatašev v župniji ni, vendar je pa že še nekaj imovitih, vsaj toliko, da nimajo dolga, ampak kako perišče kron prihranjenih za slabe čase in ne naprej znane potrebe. Kmetij je v župniji, da natanko določimo, 22 in sicer 11 v Zgornji in 11 v Spodnji Bésnici, polzemljišče imata v Zgornji Bésnici 2, v Spodnji pa tudi 2. Tri četrtnine zemlje ima v Zgornji Bésnici 1 posestnik, $\frac{1}{3}$ zemlje pa 31 posestnikov v Zgornji, 1 pa v Spodnji Bésnici. Samo po $\frac{1}{4}$ zemlje ima v Zgornji Bésnici 7 posestnikov, v Spodnji pa 15, vse drugo je malenkost. Sploh se vidi, ako primerjamo sedanjo dobo s preteklo ob ustanovitvi duhovnije, da se je v preteklem stoletju mnogo razkosalo, kakor smo že omenili v statistiki.

Ljudstvo se peča s poljedelstvom in živinorejo. Polje, kolikor ga je rodovitnega, daje potrebnega živeža za dom. Posebno dobrega svetá v občini ni, ker cela občina, kakor smo povedali zgoraj, plačuje le 2851.46 K direktnega davka. Vendar pa mora marsikateri posestnik kak pridelek za živež kupovati, čeprav kaj malega kake vrste proda, ker tukajšnji svet ni za vse pridelke ugoden.

Poprejšnje čase, ko svet še ni bil razdeljen, so se Bésničani zelo bavili z živinorejo. Še kajzarji so

imeli po več glav živine, da še celo gostači. Nekateri posestniki imajo prav lepo živino. Pri zadnjem ljudskem štetju 1900. so našli v celi občini Sv. Jošta skupaj: 50 konj, 528 glav goveje živine, 176 prašičev, 681 kokoši, 35 parov golobov ter 107 panjev bučel. Tudi en osel riga v srenji in sicer na gori pri Sv. Joštu. Koz pa je v celi občini samo 5.

Tudi svinjereja je zelo razširjena v Bésnici in donaša precejšen del dohodkov, a napredovala bi še bolj, ako bi ljudje hoteli nekoliko bolj paziti na snago pri ščetincih, zato pa napravi rdečica zlasti v vročem poletnem času večkrat bogato žetev in to še tem bolj, ker nimajo ljudje svinjakov na pravem kraju. Mnogo jih je izpostavljenih ves dan vročemu solncu, ko se zaprta žival ne more nikamor ganiti.

Ako se ozremo za sto let nazaj, tedaj najdemo v tem oziru velik razloček. Leta 1788.¹⁾ nam pove zapisnik, da so imeli v Zgornji Bésnici 8 konj, 2 vola, 33 krav, 4 ovce in za porabo 93·5 stotov sena ter 66·5 stotov slame. V Spodnji Bésnici pa so imeli 2 konja, 2 vola, 17 krav in 26·5 stotov sena ter 30 stotov slame za porabo. Za vojaštvo niso mogli od tega ničesar dati, ker so sami lahko vse porabili.

Tudi sadjarstvo bi donašalo Bésničanom še lepše dohodke, kakor se je zadnje desetletje godilo, ko je marsikateri posestnik potegnil še čez 200 K za sadje na leto, ko bi ljudje le hoteli si toliko časa vzeti, da bi drevje potrebno osnažili in mu primerno pognojili. Žal, da se glede tega le prevečkrat sliši: «nimam časa!»

Glavni vir dohodka je Bésničanom le gozd, kateri obsega največ bésniškega prostora. Stavbni les,

¹⁾ Šmartinski župni arhiv.

drva za kurjavo in oglje, to dandanes Bésničane najbolj vzdržuje v gmotnem oziru. Ko bi tega ne bilo, bi se godilo Bésničanom slabo. Tudi revnejše ljudstvo prejme mnogo koristi iz gozdov za časa nabiranja gob in borovnic, s čimer si nekateri pridobe lepe novce.

Ponašali bi se pa stem lože še boljše, ako ne bi bili okrog leta l. 1870. ob delitvi gozdov zašli v pogubonosne prepire. Pripoveduje se, da so se «kotarji», to je prebivalci z Loga, Nemilj itd. prepirali z Bésničani ravno radi tega, da bi dobili večje deleže v bésniških gozdih, kar pa Bésničanom ni bilo po volji. Da bi to preprečili, so poklicali Bésničani Kranjce na pomoč v dokaz, da kotarji nimajo pravice segati na bésniško stran. Prepir je bil hud.¹⁾ Končal se je, da so Bésničani premagali kotarje, Kranjci so pa zahtevali svoje deleže v bésniških gozdih ter tudi prejeli skoraj najlepše, katerim bi bili Bésničani gospodarji, ako bi bili kotarjem le nekoliko več priznali. In dandanes je za Bésničane ta izguba občutna, kakor sami priznavajo, a prepozno.

Ker obsega bésniška okolica večidel gozdove, zato so bili že za časa brižinskega gospodstva škofjeloškega nastavljeni v tem kraju posebni možje: «logarji» imenovani, katerih naloga je bila, varovati gozdove poškodovanja. Znani bésniški logarji iz prejšnje dobe²⁾ so: Gregor, sin Jurija Kralj v Spodnji Bésnici l. 1560., Jakob Kralj okoli l. 1631., Luka Kalan l. 1681. Poznejši nam niso znani. Iz novejšje dobe okoli l. 1850. je bil neki Martin in do l. 1870. neki Matevž vulgo «Micka»,

¹⁾ V kranjskem župnem arhivu se hrani še cel sodni akt v tej zadevi.

²⁾ Izvestja muzejskega društva II. str. 23. — Kos: Doneski k loški zgodovini str. 27.

oba iz Strmice doma, za logarja. Ko pa so svet loškega gospostva razdelili, so imeli Kranjci svojega logarja Jakoba Kalan (Matijevec) iz Zg. Bésnice 30 let in zdaj od l. 1900. je gozdar Janez Lotrič iz Zg. Bésnice ter ob jednom tudi lovec.

Obrtnost v bésniški župniji ni kdovekaj zastopana, vendar pa toliko, da lahko izpregovorimo o nji. S specerijsko drobnarijo sosesko preskrbujeta 2 trgovca, s pijačo pa 3 krčmarji in toliko žganjarij. Črevljarjev ima Bésnica 3, krojača 2, šivilj 6, mizarja 2, tesarje 4, kovača 1, kamenoseka dandanes ni nobenega, prejšnje čase je bil eden, streharja 2, kolar 1, tkalcev je 8, ki hodijo tudi na Koroško v delo, mlinarji so 3, žagarja 2. Tobakarje zakladajo 3 tobakarne. Pred pustom imajo pa 4 klavci tudi dovolj opravila, ko pošilja en krčmar mnogo rilcev na Koroško. Dandanes se tudi dva lesna trgovca prav dobro zabavata z bésniško robo.

V nravnem in gmotnem oziru važna za družabno življenje bésniških župljanov je tudi ondošnja posojilnica. Pravila je odbor podpisal 14. februarja 1897. in naslednjega dne so podpise legalizirali. Dne 27. februarja i. l. št. 1581 pa je bila nova posojilnica bésniška pri c. kr. deželnem kot trgovskem sodišču v Ljubljani registrirana pod imenom: «Hranilnica in posojilnica, registrovana zadruga z neomejeno zavezo, v Zgornji Bésnici», katera je začetkom marcija potem jela takoj poslovati. Posojilnica je uravnana po Raiffeisenovem sestavu in obrestuje vloge s 4⁰/₁₀₀ brez odbitka rentnine, katero sama plačuje, za posojila pa zahteva 5⁰/₁₀₀ obresti. Vpeljala je tudi amortizacijo za posojila pri večih svotah. Sploh pa sme vsak dolžnik v poljubnem času in v poljubnih zneskih poravnati svoj dolg.

Majhen je sicer okoliš delovanja posojilnice básniške, pa se vendar dobro razvija in blagodejno vpliva na župljane. Kranjcem je ta posojilnica bila izprva trn v peti in mnogo je bilo vika in krika ob ustanovitvi zoper njo, toda Básničanov vse to nič ne plaši. Bolj in bolj spoznavajo njeno korist za župnijo in se je z zaupanjem oklepajo kljub vsem zabavljicam hujskačev tako, da jih ni več mnogo, ki bi imeli drugod hranjene svoje privarčevane novce. Naslednja pregledna tabela nam kaže napredek zadruga v času njenega obstanka:

Leta	Udov	Hranilnica in posojilnica je imela koncem leta					rezervni zaklad
		hranilnih vlog	danih posojil	Naložen denar pri drugih zavodih	prometa		
1897.	25	2.859.—	12.150.—	16.518.30	74.270.40	13.12	
1898.	32	34.846.74	15.550.—	19.651.98	39.184.70	157.20	
1899.	35	41.903.34	18.717.20	23.805.—	39.303.40	453.42	
1900.	40	47.945.49	25.053.68	23.313.50	42.460.84	728.47	
1901.	41	54.632.48	20.935.33	33.290.33	39.130.56	1.012.98	
1902.	42	65.189.61	35.899.69	29.358.88	67.977.56	1.433.98	
1903.	47	67.696.20	44.292.24	23.232.81	61.292.24	1.972.75	
1904.	50	66.507.68	44.822.14	21.726.58	63.530.60	2.532.74	
1905.	48	73.653.74	44.834.45	29.993.37	83.850.98	3.134.23	
1906.	52	86.690.89	55.216.11	33.032.02	103.724.04	3.923.79	

Številke kažejo, kaj je hranilnica domači župniji, kako prav je bilo, da se je pred 10 leti na prigovarjanje g. župnika Pokorn-a, ki jo je tudi vodil, ustanovila. Lep je že čisti dobiček v rezervnem zakladu, shranjen za kake občne domače potrebe v podporo, ki se ne izteka več v tuje žepe. Za skupno rabo se je iz tega kupila tudi žitočistilnica, kar je za poljedelce jako važno. Poleg tega pa je župljanom prihranjenih tudi mnogo zamudnih potov in stroškov, ko zdaj lahko v potrebi in sili doma brez težav posojila dobe za manjše obresti, kot so jih poprej pri marsikakem upniku. Kot posebno lepo znamenje napredka pa je omeniti to, da zdaj zlasti mladina rada hrani svoje male novce, katere bi sicer zapravila, češ, kdo bo to malenkost nosil v daljne kraje.

Promet v župniji pospešuje od 1902. l. tudi deželna ali kmečka pošta. Trikrat na teden donša in odnaša pismonoša iz Kranja pisma, denarne vrednosti in blago do 5 *kg.* Žal, da se to ne vrši redno vsak dan.

Pravne razmere. Bésniški župljani so bili nekdanj podložni raznim gosposčinam, dokler je bila tlaka in desetina v navadi. Odrajtovali niso le žita, ampak tudi piščeta, kokoši, predivo, vosek, jagnjeta itd. Odvisnost posameznih hiš nam kaže deloma «status», največ pa rojstna knjiga. Ko je l. 1770. vlada zapovedala, da se mora v rojstno knjigo zapisati tudi kraj rojstva, so zapisavali básniški vikarji poleg tega tudi skozi pol stoletja gosposko, kateri je bil oče novorojenčka podložen. Posebno zanimivo pa je to, da so posamezne hiše bile odvisne od raznih gosposk. Umeti seveda je treba to tako, da so gotovo služili enemu gospostvu s kakim delom, na pr. z njivo itd., svojega posestva, drugemu pa z drugim delom in ne z vsem enemu. Iz napominanih zapiskov posnamemo, da so bili podložni:

a) Loškemu gospostvu brižinskih škofov in sicer iz Zgornje Bésnice h. št.: 1. do 3., 5., 9., 12., 16., 20., 23., 24., 26., 34., 35., 38., 39., 41., 43., 46., 47., 49. do 51., 54. do 58.; iz Spodnje Bésnice pa h. št.: 5., 7., 8., 12. do 16., 18., 21., 22., 28. do 33., 35., 36., 40.

b) Šmartinskemu župnišču poleg Kranja so bili služni naslednji bésniški župljani: iz Zgornje Bésnice h. št.; 1., 4. do 7., 9., 15., 19., 20., 31. do 36., 39., 40. do 42., 44., 45., 47., 48., 51., 53., 55., 58.; iz Spodnje Bésnice pa h. št.: 1. do 3., 5., 6., 8. do 10., 12., 16., 23., 26., 27., 33., 37., 38. — Zgodilo se je navadno, da so Bésničani župnišču na podlagi triletnih pogodeb žitno desetino odškodovali v denarjih, izvzemši napominane dajatve. Leta 1734. so dali Zgornjebésničani 100 R in od ene polkmetije 7 R napitnine (laijkauf) ter eno debelo tele, ki ne sme tehtati pod 30 funtov, ako pa tehta več, se nič ne vrača. Spodnjebésničani pa so dali 90 R, napitnine 6 R 30 kr. od ene polkmetije ter eno tele. Plačevali so pa tudi, kakor nam kaže jednaka pogodba iz l. 1818. ohranjena, 130 gl. nem. velj. in pa 6 sežnjev razklanih bukovih drv: polovico o svečnici, polovico pa o sv. Jerneju. Pogodba je pa tako strogo veljala, ako ne bi Bésničani o pravem času odrajtali te desetine, da je smel župnik takoj pogodbo razveljaviti in drugo po svoje ukreniti. Izvzeta je bila le mladenina.

c) Svetoduški graščini (Ehrenau) so bili služni sledeči Zgornjebésničani: h. št. 4., 7., 9. do 11., 13., 16. in 49., iz Spodnje Bésnice pa h. št. 4., 9., 12., 15. do 21. in 24.

d) Gospostvu grofov pl. Lamberg so služile iz Zgornje Bésnice h. št. 1., 2., 14., 16., 17., 21., 25., iz

Spodnje Bésnice pa h. št. 4., 11., 25. Leta 1640.¹ je je že namreč imel Jakob pl. Lamberg svoje pravice nad Bésničani, prepuščene od brižinskih škofov, da so mu morali robotati ali pa mešto tega plačevati precejšnje davke.

e) Šentpeterski graščini (Schrottenthurn) v Šmartinu poleg Kranja so bili podložni tudi že v istem času, kakor napominanim Lambergom, posestniki v Zgornji Bésnici h. št. 12., 17., 18., 22. do 40. in 46. Imeli so jednake dolžnosti, kot prejšnji.

f) Kamniški graščini (Katzenstein) pri Begunjah na Gorenjskem so služili Zgornjebésničani h. št. 1., 10., 11., 14., 16., 19. in 25., v Spodnji Bésnici pa le posestnik h. št. 21.

g) Gospodom «Clementini» v Bohinju, izmed katerih je Anton Clementini umrl kot Schiffrerjev kanonik v Ljubljani dne 19. oktobra 1826., so bili podložni posestniki v Zgornji Bésnici h. št. 8., 9., 11., 12., 15., 16., 22., 28., 29. in 41., v Spodnji Bésnici pa h. št. 15., 19., 23. do 25.

h) Brdski graščini v Predosljih so služili samo Spodnje-Bésničani h. št. 3., 10., 16., 17., 20., 23., 24., 27. do 29.

i) Starološkemu župnišču sta služila dva posestnika iz Zgornje Bésnice in sicer iz h. št. 13. in 21.; kajža v Spodnji Bésnici h. št. 31. pa je bila podložna gospodom «Schwaiger».

k) Slednjič so pa imele tudi razne cerkve svoje podložne v Bésnici in sicer: Zgornjebésniški župni cerkvi sv. Egidija so bili služni sledeči kajžarji zgornjebésniški iz h. št. 31. do 37., 39., 40., 41., 43. do 45., 47., 52.,

¹⁾ Kos: Doneski k škof:eloški zgodovini str. 111. do 114., št. 169.

53. in 55.; spodnjebésniški podružnici sv. Janeza Krstnika so bile podložne h. št. 4., 6., 7. in 9. v Zgornji Bésnici ter 8. do 10. v Spodnji Bésnici. Črngrobska božjepotna cerkev v Stari Loki je imela te-le podložne v Zgornji Bésnici: h. št. 13., 16., 17., 21. in 27. — Beneficij oltarja sv. Katarine v kranjski župni cerkvi je pa imel v Spodnji Bésnici svoje podložne na h. št. 25., 27., 30. in 34. — Mošenjski župni cerkvi je služil spodnjebésniški posestnik h. št. 25., ovisškemu vikarjatu pa spodnjebésniški posestnik na h. št. 22.

Sodno oblast nad Bésničani je imelo brižinsko gospostvo v Škofji Loki. Tjakaj so plačevali tudi svoje davke do l. 1803., dokler ni postalo brižinsko posestvo kameralna last. Kupne pogodbe, fevdna in druga pisma je Bésničanom delala njihova zemljiška gosposka. Prepire je razsojevalo škofjeloško glavarstvo, pritožbe zoper to pa deželna sodnija v Ljubljani.

Dandanes pa spada Bésnica v sodnih zadevah pod c. kr. okrajno sodnijo v Kranju, kjer je tudi politična oblast za ta okraj: c. kr. okrajno glavarstvo.

Za zunanji mir v Bésnici skrbe kranjski in tudi podbreški c. kr. orožniki, katerim pa bésniški ljudje ne delajo nobene preglavice, kakor se sami izražajo.

Požarne brambe nimamo v Bésnici, ker krajevne razmere zlasti vodne niso pripravne za to, vendar bi pa ne bila odveč, ako bi jo ustanovili. Res da se požari ne množe, ker so hiše raztresene, vendar je pa vsled slamnatih streh za posameznike nevarnost, kakor kaže izkušnja preteklosti. Na sv. Blaža dan zvečer 1713. l. je po neprevidnosti pogorel «Boštnik» iz Zg. Bésnice h. št. 27. Leta 1758. se je vnelo pri «Štiheljnu» v Čepuljah 24. marca in z veliko težavo so pogasili še o pravem času. Tako tudi pri «Klanšek». Zato pa še

dandanes Čepuljci praznujejo ta dan v čast sv. nadangelju Gabrielu za varstvo. Poznejši požari nam niso znani, razen da je začetkom 19. stoletja pogorel tudi «Kozjek» iz Spodnje Bésnice h. št. 15. in «Prekuh», h. št. 16. V novejšem času pa ima zgodovina básniška zaznamovane te-le nesreče: Dne 27. junija 1870. so pogoreli v Spodnji Bésnici 3 kmetje: «Mèhav», kjer se je ogenj vnel, «Ribovt» in «Zlate». Na rožnovensko nedeljo 10. oktobra 1884. je pogorel «Žnidar» v Zgornji Bésnici, na binkoštni torek 19. maja 1891. pa po streli «Bednik» ravno tam. Dne 5. oktobra v soboto pred rožnovensko nedeljo 1895. je treščilo v gospodarsko poslopje «Knifčevo» v Spodnji Bésnici, kjer je pogorelo razen zidovja vse s klajo vred. Na binkoštno soboto po noči 28. maja 1898. je pa pri «Jurcu» v Zgornji Bésnici vse pogorelo vsled neprevidnosti. Dne 31. maja 1908. po noči pa je zlobna roka zažgala Trpinovo kajžo na Trati h. št. 38.

IV.

Verska in intelektualna stran v župniji.

Mnogo občujejo župljani básniški z bližnjim kranjskim mestom, vendar pa slaba stran mestnega življenja nima posebnega vpliva na nje. Oni se drže krepko svojih krajevnih šeg in navad. Le noša, četudi ne preveč gizdava in razkošna, se pa vendar v marsičem nagiba mestni. Moškim, posebno mladim, jako ugaja, ako jim vihrajo razna pèra izza klobuka, izpod nosa pa se vali smodkin dim v kolobarčkih. Odkar razni trgovci gostobesedno hvalijo svojo tovarniško mnogopisano in raznobarvno robo, so pa posebno ženske tudi rade zale. Ako ima le katera kaj posebnega, nenavadno novega, bolj gosposki prikrojenega, kmalu imajo mnoge ravnotako. Toda, ne sme se pozabiti stari pregovor, ki pravi:

«Ako bom v mladosti baržun in pa svilo nosila,
Na stare dni kmalu bom bosa hodila!»

Ljudstvo je dobro in od nekdanj zelo verno, krepke postave, pa mirnega značaja. Pobojev ali pretefov in tatov domačinov v župniji ni. Že več let sem ni čuti o tem, tako da se še celo c. kr. orožništvo hvali, da z Básničani nima nič opraviti, kar je jako pohvalno za župnijo.

Največa napaka je ta, da so moški preveč prijazni «jerušu» in to prinese kraju marsikatero črno liso, ženskam zlasti mladim pa je ples posebno všeč. Ob nedeljah in praznikih, ob preji, ob trenju lanu in metju prosa je moral biti škripač v hiši. Pa, hvala Bogu in tudi župljanom, da je ta pogubna razvada v najnovejšem času na podlagi pouka vendar prenehala. Nasproti pa se župljani vnemajo dandanes za pobožno življenje, zlasti ženski spol kaže lepo gorečnost v prejemanju sv. zakramentov. Da bi še možki pustili svojo staro mrzloto v tem, izginile bi polagoma vse napake in slabe razvade iz župnije. Goji se dandanes tudi lepo petje med ljudstvom z vso občudovanja vredno vztrajnostjo, kar povzdiguje ob nedeljah in praznikih tudi ljudsko pobožnost. Obnašanje v cerkvi pa tudi zunaj cerkve je prav pohvalno, zgledno, pošteno. Poprejšnje čase so bili župljani razupiti. Podtikali so jim mnogo hudega, toda po krivici. Vzrok je bil ta, da se je nastanjalo v župniji mnogo malopridnih žensk iz drugih «farâ», kar se pa dandanes ne dopušča več, in pa vedni plesi, ki so se tudi odpravili.

Zamolčati pa vendar ne smem, da je v 16. veku tudi Bésničane nekoliko opihala strupena sapa Lutrovega krivoverstva. Pa saj ni čuda! Posestniki šentpeterske graščine pri Šmartinu, katera je imela svoje podložne tudi v Bésnici, so bili tako trdovratni prijatelji krivoverstva, da je njihova graščinska kapela še začetkom 17. stoletja bila razsvečena in oskrunjena ¹⁾, ter se ni smelo v njej maševati. Kako se ne bi torej tudi Bésničani navzeli novoverskega duha in življenja v tem duhu, ker so bili v vedni dotiki z njimi? Vendar so se

¹⁾ Vizit. protokol iz leta 1631. v knezoškofijskem arhivu v Ljubljani.

pa kmalu izpametovali in poboljšali, kar se da posneti iz dogodka, da je ljubljanski škof in knez baron Frančišek Katzensteinški spodnjebésniško cerkev, katera je bila najbrže po krivovercih oskrunjena, ravno na kresni dan l. 1542.¹⁾ zopet spravil in oltar v presbiteriju posvetil. Tako nam svedočijo stare listine.

Kakor pa po gromonosni hudi nevihti solnce lepše in čisteje posije, ravnotako se je, kakor drugod, tudi v Bésnici jelo versko življenje po odpravi krivoverstva blagodejnejše razvijati in cveteti. V dokaz temu je faktum, da je mnogo Bésničanov zapisanih po raznih bratovščinah, ki so se jele takrat ustanavljati po raznih krajih z namenom, da se pospešuje nravstveno pobožno življenje župljanov. Tako nahajamo bésniška imena zapisana v crngrobski bratovščini Matere Božje, ki je bila koncem 16. veka ustanovljena. Nadalje so bili mnogi Bésničani udje bratovščine sv. Jošta, Matere Božje, sv. Ane in presv. Rešnjega Telesa v Šmartinu v preteklih stoletjih itd.

In dandanes, odkar imajo Bésničani svojo lastno duhovnijo, zopet z radostjo opažamo, da ravno dobro urejene bratovščine najlepše pospešujejo in podpirajo bogoljubno življenje v župniji. Kako lepo se razcvita ravno bratovščina presv. Rešnjega Telesa v današnjih dneh, odkar smo vpeljali očitno skupno uro molitve vsako prvo nedeljo v mesecu! Ljudem, ki med tednom ne morejo obiskavati Jezusa v presv. Zakramentu, se kar na obrazu bere zadovoljstvo in radost, da ga morejo ob nedeljah in praznikih, posebno pa ob skupni urni molitvi častiti ter mu svoje potrebe potožiti. Četudi je župnija majhna, vendar se nabere nad 200 častivcev

¹⁾ Glej zadej v prilogi št. 3.!

vsakikrat v cerkvi. O kolike koristi je to delo za dušo in telo udov, pa tudi za cerkev samo! Z malimi darovi, katerih udje básniški doneso vsako leto bratovščini gotovih 90 K, se podpirajo revne cerkve v opravi ter preskrbljujejo z obleko, katere marsikatera cerkev ne bi mogla sama napraviti z lastnimi dohodki. Básniška župna cerkev je prejela od l. 1867. sem do današnjih dni te-le reči: 3 pluvijale (bel, črn, višnjev), 2 bela mašna plašča, 2 rdeča, 1 zelen, 1 črn, 1 višnjev, 2 veluma, več kosov perila, kar vse je bilo vredno skupno gotovih 1600 K. Zares krasni darovi za revno cerkev!

L. 1900. na sv. Jožefa dan se je vpeljala tudi družba sv. Družine in še isto leto je pristopilo 40 družin z 200 udi. Danes pa šteje že 56 družin s 300 udi. Poleg tega je pa mnogo Básničanov vpisanih od l. 1894. tudi v karmelsko bratovščino. Mnogo udov imajo tudi od naših župljanov bratovščine Jezusovega in Marijinega presv. Srca, rožnovenska, sv. Uršule i. dr., ki so ustanovljene po raznih župnijah. Posebno lepo so se Básničani l. 1900. posvetili tudi presv. Jezusovemu Srcu, kar kaže, da umevajo neprecenljive koristi za dušo in telo cerkvenih pobožnosti, katerih se udeležujejo z največo gorečnostjo.

Druga stvar, ki neizrečeno povzdiguje in pospešuje bogoljubno življenje med župljani, so pa procesije. Teh so imeli Básničani nekdam mnogo do časa novotarij cesarja Jožefa II., kakor nam priča dotična matrikula, ki se hrani v šmartinskem župnem arhivu. Odprimo jo ter berimo, kaj nam hrani zanimivega o tem. Procesije so imeli in druga duhovna opravila ob raznih praznikih in ob nedeljah tako-le: Na sv. Jurija dan so hodili skupno v Šmartin, kjer se je obhajal patrocinj sv. Jurija na stranskem oltarju. Ravnotako so

hodili Bésničani na sv. Florijana dan v Šmartin, kjer so se udeleževali župne procesije k sv. Magdalenii v Praše. Ondi se je obhajal patrociniij na stranskem oltarju. Na sv. Primoža in Felicijana dan so hodili Bésničani vsako leto s Šmartinčani vred s procesijo k sv. Primožu nad Kamnikom. V 18. stoletju pa se je to v toliko spremenilo zaradi daljave, da so začeli hoditi na ta dan v podružnico sv. Kocijana v Podreče, kjer se je obhajal patrociniij na stranskem oltarju. — Na praznik sv. apostolov Petra in Pavla se obhaja patrociniij in dedikacija (varstvo in posvečenje) kapele šentpeterske (Schrottenthurn). Besničani so se udeleževali z banderi procesije iz cele župnije šmartinske, ki je prihajala tja. — Na god sv. Hermagora in Fortunata ter ob jednom na sv. Marjete dan so prihajali Bésničani navadno na Šmarjetno goro, kjer se je obhajal patrociniij. Pri tej cerkvi, ki je zidana že od starih časov, pa bila navadno le malo obiskana, je ustanovil šmartinski župnik Henrik Gorjanski 10. avgusta 1342.¹⁾ beneficij, da bode mogel stalni kaplan od tega živeti in cerkvi služiti. L. 1648. so bili zanjo tudi odpustki podeljeni. — Na sv. *Jakoba dan je že od nekđaj hodila procesija iz Šmartina k Materi Božji v Crngrob.* Tudi Bésničani so se je udeleževali z banderi. Pozneje so to navado izpremenili v toliko, da so začeli hoditi k domači podružnici sv. Uršule v Srednjem Bitnju. Ravnotako so se na sv. Ane dan Bésničani udeleževali procesije z banderi k sv. Joštu, kamor je prišla cela šmartinska župnija. Ondi je namreč bila ustanovljena znamenita bratovščina sv. Ane z namenom, da bi udje dosegli srečno zadnjo uro, da bi se duše udov kmalu rešile iz vic, da bi matere

¹⁾ Beri Izvestja muzejskega društva. I. str. 30. in kapit. arh. exh. 22. f. 133.

srečno porodile in da bi otroci ne umrli brez sv. krsta ter da bi se grešniki izpreobrnili. — Dne 1. avgusta v spomin verig sv. Petra se obhaja dedikacija župne cerkve v Kranju. Takrat so šli Bésničani v procesiji z banderi skupno s celo šmartinsko župnijo v Kranj ter ondi opravili svojo pobožnost.

Opomniti moram, da ob vseh napominanih slovesnostih in procesijah je bésniški duhovnik ostal doma za varuha, hodil pa je ob sledečih 3 praznikih tudi v Šmartin pomagat spovedovati «ob magnum concursum poenitentium» — zaradi velike množice prišlih spovedancev — in sicer: na vseh Svetnikov, sv. Martina in sv. Lucije dan. Tega poslednjega dne je bil v Šmartinu velik shod zaradi bratovščine Matere Božje, ki je štela na stotine udov.

Pa ne-le ob gotovih imenovanih godovih in praznikih so se Bésničani udeleževali cerkvenih procesij in pobožnostij po raznih krajih, marveč tudi ob nedeljah. Na velikonočno nedeljo ob 1. uri popoldne in na vnebohod Kristusov so prišli Bésničani z banderi in s svojim duhovnim pastirjem, podvikarjem v procesiji, kakor drugi Šmartinčani, v staro župno šmartinsko cerkev, odtam v novo, kjer je bila potem slovesna služba božja. Na podlagi te pobožne navade Bésničani še dandanes radi hodijo častit sv. Martina v Šmartin. Istotako je bésniški podvikar peljal svoje župljane v Šmartin v procesiji z banderi na praznik presv. Rešnjega Telesa in na osmino tega praznika, kjer je bila potem obakrat procesija s presv. Rešnjim Telesom po polju. Tudi v nedeljo po sv. Luciji, ko je bila dedikacija župne cerkve šmartinske, ter na zahvaljeno nedeljo je vodil bésniški duhovni pastir svoje župljane s procesijo v Šmartin.

Nasproti je pa básniški kurat ostajal doma za varuha, ko so njegovi duhovnjani šli v procesiji z banderi na cerkveno žegnanje in sicer na sledeče kraje: 4. nedeljo po veliki noči k sv. Uršuli v Srednje Bitinje, na 5. nedeljo potem k sv. Joštu, v nedeljo po sv. Mohorju k sv. Pavlu v Mavčiče, v nedeljo po sv. Jakobu, ako ni žegnanja v Kranju, in sicer drugo nedeljo potem k sv. Magdalenii na Okroglo. Na 6. nedeljo po veliki noči pa je bila že od nekdaj matrikulirana procesija k Mariji Devici na blejski otok. Zaradi daljave se je pa pozneje spremenilo tako, da so hodili vsako leto potem na ta dan k Materi Božji na Breg v šmartinski župniji, kjer je mnogo votivnih spominkov. Škof Leopold namreč je dne 22. septembra 1771. prepovedal vse procesije, pri katerih je treba prenočevati, ter odredil, da naj se spremene na bližnje cerkve v Šmartinu.

Na sv. Egidija dan, patrona básniške župnije, pa je prišla vsa šmartinska župnija v Básnico v procesiji z banderi. Básniški duhovni pastir je imel zjutraj ob 6. katehezo in sv. mašo, šmartinski kaplan pa pridigo ob 9. in župnik nato sv. mašo. Jednako se je vršilo tudi v Spodnji Básnici na kresni dan, ko se obhaja ondotno cerkveno žegnanje.

Tudi mnogo pobožnih navad je bilo nekdaj v Básnici, katerih dandanes ni več. Tako n. pr. je bil v navadi blagoslov sveč na sv. Blaža dan zoper boleznii v grlu. L. 1805. so vpeljali tako zvano «stavenco» — dar sveč za cerkev. Dotična podoba stavnice se še hrani pod cerkveno streho. Na god sv. mučencev Janeza in Pavla pa je bil v navadi tudi blagoslov 2 voščenihi sveč, ki so se prižigale potem ob hudi uri. Zmolila sta se tudi 2 očenaša in 2 češčena Marija v čast imenovanima svetnikoma za varstvo zoper točo. Na

vigilijo pred Božičem je dopoldne básniški kurat kadil hiše Zgornjebésničanom, popoldne pa Spodnjebésničanom. Na sv. Janeza Evangelista dan se je blagoslavljalo v cerkvi tudi vino: «šentjanževец». Vse to je polagoma popolnoma ponehalo do današnjih dni.

Dandanes so pa v navadi v župniji le sledeče procesije: na veliko soboto s presv. Rešnjim Telesom po polju pod Rovnikom ondi, koder gre tudi procesija sv. Rešnjega Telesa v nedeljo med osmino tega praznika s 4 evangeliji. Prošnji teden pa gre procesija v Spodnjo Básnico, kjer se na polu pota pridružijo tudi ondotni vaščani enako, kakor na sv. Marka dan. Tako prvi dan. Druga prošnja procesija gre v Zgornji Básnici po polju ob Kraljevem znamenju. Tretji dan pa je nekdanj šla procesija na Šmarjetno goro, dandanes pa po isti poti, kot na veliko soboto. Druge manjše procesije so pa le okrog cerkve, kakor na svečnico, na cvetno nedeljo in na vseh svetnikov dan popoldne. Poleg teh ste pa v Básnici še 2 zaobljubljeni procesiji zoper hudo uro, ki župljane kaj rada nadleguje poleti, in sicer: Kvatrni teden po Binkoštih gredo župljani iz Zgornje Básnice s svojim dušnim pastirjem k sv. Mohorju v selško župnijo prosit varstva božjega, na sv. Marjete dan pa istotako Spodnjebésničani k Materi Božji v Ljubno na Gorenjskem. Te zaobljube so storili okrog l. 1843.

Nedelje in zapovedane praznike dandanes Básničani prav lepo praznujejo. Take dneve hodijo tudi radi na božja pota: na Brezje, na sv. Lušarje, na Tabor v podbreški župniji, k sv. Joštu in drugam. Poleg tega pa Básničani časte tudi nekatere svoje svetnike ter jih kličejo na pomoč v svojih dušnih in telesnih potrebah. Praznujejo pa dotične dneve na ta način, da gredo k

sv. maši ter se vzdržujejo zunanjih poljskih del in opravil. Taki so na pr. godovi sv. Tilna, župnega patrona v Zgornji Bésnici, sv. Janeza Krstnika, varuha spodnjebésniške soseske, sv. angela Gabriela, Čepuljanski praznik, sv. Florijana, varuha zoper požare, sv. Vida in sv. Primoža in Felicijana, pomočnike zoper črve na polju in zoper hudo uro in točo, sv. Auguština zoper slano, sv. Jedert zoper miši na polju. Potem časte pomočnike za zdravje in srečo pri živini, kakor: izpreobrnjenje sv. Pavla za konje, sv. Antona Puščavnika za prešiče, sv. Jurija in sv. Martina pa sploh za živino. Za varstvo svojega lastnega zdravja pa Bésničani časte posebno Mater Božjo, sv. Boštjana, sv. Blaža, sv. Valentina, ko hodijo na Ovšiše na božjo pot; sv. Ano hodijo k sv. Joštu na goro častit, sv. Roka pa na Dobravo pri Kropi. Sv. Jožefa in sv. Mihaela pa kličejo na pomoč za srečno zadnjo uro in milostno sodbo božjo.

Ohranilo se je v Bésnici še od nekdanjih časov sem, žal, tudi marsikaj vraž in praznoverja, kar ni mogoče izlepa tudi ne s poukom zatreti. Naj navedem nekatere. Ako zboli človek ali živina, tedaj v Bésnici pride najprej zagovarjanje na dan. Ako imaš kako ne rado se celjivo rano, pravijo, da je treba žabjih kosti dobiti in ž njimi rano pokaditi, pa precej ozdravi. Kedar repo seješ, moraš na vse pretege lagati, ako hočeš, da bode debela zrasla. Ako hočeš, da se kaka rastlina za večno odpravi in posuši, tedaj jo izkoplji na dan obglavljenja sv. Janeza Krstnika. Ako se najde v hiši pajčevina, pravijo, pripelje ta snubača v hišo. Da te ne bode strah, jej pečen krompir z oblicami, ali pa poberi ostale kruhove drobtine na mizi za kom drugim ter jih pojej. — Na sv. Jurija dan ne smeš prati. Zakaj ne? Kolikor rjuh visi ta dan v kozolcu, da se suše, toliko kož, pravijo,

visi ob letu ondi, to je, toliko živine pogine ob letu. — Na pepelnico moraš iti na zgornje kraje na prejo, če hočeš, da ti zraste visok lan. — Da te nobena kača ne piči in da ti nihče kokoši ne pokrade, potresi blagoslovljenega pšena. — Kdor bramorja na njivi ubije, zasluži 9 južen, kdor ga pa s peto pohodi, ne dobi nikdar otiskov. — Kadar zagledaš mavrico, pojdi po kolenih tja, koder vodo pije, pa boš našel vrečo denarja. — Ako hočeš na rokah bradavice odpraviti, moraš takrat, ko se luna manjša, trikrat kvišku poskočiti, roko podrgniti in popihati in — bradavice minejo. — Dekle, če se zmoči, kadar pere, dobi pijanca za moža. — Kadar kdo pride v tuj hlev, kjer je mlado tele ali prase, tedaj pljune v žival in verujoč urokom reče: «ne bodi uročen»; ako ne stori tega dotični človek, pa stori potem gospodar. — Ako se skoplje na pokopališči glava kakega ranjkega sorodnika, tedaj pride kaka sorodnica, jo opere ter v novo ruto zaveže, češ, da jo je grehov očistila. — Kedar jemljejo kruh iz peči, vržejo gospodinje nekaj polen v peč, preden je zadnji hlebec iz peči, češ, da se duše ne vicajo. — Ko pri-nesejo na cvetno nedeljo Bésničani butare, katere zovejo «gbance», od blagoslova domu, tedaj jih polože za 8 dni na kako drevo s trdno vero, da sadje dobro obrodi in ga toča ne pobije. Na moč zvonov ob hudi uri imajo večjo vero, da preženo točo, kakor na molitev. Zato se jeze, ako cerkvenik neprenehoma ne zvoni, kadar gromi. O takih in enakih rečeh in navadah pa imajo nekateri bolj trdno vero in prepričanje, kakor če bi jim čudeže delal. Bog daj vsem pravega spoznanja v edinozveličalni Kristusovi veri!

Nasproti pa najdemo vendar tudi še dandanes več lepih starih krščanskih navad. Pred vsemi 3 božičnimi

prazniki božič, novo leto, sv. 3 kralji kade gospodarji poslopja in shrambe ter molijo vmes sv. rožni venec ob «Ave Mariji»-zvonjenju, škrope pa tudi z blagoslovljeno vodo. Otroci pred temi prazniki «bobljajo» po hišah, to je, prosijo jabolk in potice. — Ko na veliko soboto prinese cerkvenik blagoslovljeni ogenj v hišo, za kar mu Bésničani dajo malo potice ali beli hlebček, prižgo najprej doma v peči ž njim, potem pa ga neso na njive naredivši križ čez polje rekoč: «Blagoslovi Bog Oče, Bog Sin, Bog sv. Duh!» Tudi je navada v župniji, da velikonočne praznike vse, staro in mlado, s piruhi igra, seka, ali pa jih takajo. Nad tem imajo posebno veselje. — Binkoštno praznike okrase okna z zelenjem z namenom, da bi sv. Duh razlil nad hiše svoj blagoslov. — Mrliče Bésničani lepo pokopavajo. Sosedje mu skopljejo jamo¹⁾ in ko ga neso pokopat, ga spremlja skoraj vsa vas in moli zanj sv. rožni venec. Ako so že količkaj premožnejši, zahtevajo bilje in peto mašo ob pogrebu, ob sedmini in na obletnico po ranjkem. Tudi grobove lepo zaljšajo na vernih duš dan in dajejo za letne prošnje za svoje ranjke. Ako obhajajo premožnejši pogrebščino po ranjkem, tedaj tudi molijo sv. rožni venec zanj, ko se nekoliko najedo.

Burkastih kratkočasnic se tudi ne manjka v župniji za razvedrilo. Na kurentov večer se tehtajo, da vedo potem prevdariti o veliki noči, za koliko je kdo shujšal v postu. Kdor nima takrat stota, posebno dekle, ne sme še misliti na možitev, četudi je že polnoletna. — Kedar imajo pri kaki hiši koljine, pridejo zvečer kaj radi sosedje, da jih iz peči pokradejo. Zato pa navadno v prve klobase na vrhu v piskru nabašejo ajdovih plev,

¹⁾ Od l. 1905. koplje jame radi reda grobar.

da so tatovi opeharjeni. — Ob svatovščinah imajo mnogo burkastih in jako zanimivih navad, kar napravi dosti smeha. Ko pridejo po nevesto, da jo ženin popelje pred oltar, jo navadno skrijejo domači in pripeljejo pred ženina kako staro kožuharico, katere seveda ženin ne mara. Nato se prične kupčevanje in pobotanje, da ni konca ne kraja. Naposled se prikaže izza kakih dveri vsa objokana in v skrbeh prava nevesta, na kar se prične radostno ukanje. Tudi na ženitnini sami imajo mnogo zdrave zabave, le žal, da jo mnogokrat skazi kak razuzdan škripač s svojo nespodobno neotesanostjo. Ako kdo zaspí zvečer na ženitnini, privežejo ga za kak stol, da ga zbudivši se z ropotom potegne za seboj, na kar nastane grozovit smeh med svati. Prihodnje jutro pridejo navadno svatje k sv. maši. Med tem časom pa gredo fantje po hišah vseh povablencev ter pokradejo, kar morejo, na pr. kokoši, jajca, maslo itd., da potem na povelje drugovo cvró in peko zunaj na polju. Ko je pripravljeno, povabijo svate na jed, da jo hvallijo in ugibajo, odkod da je, in zopet je smeh in zabava v deželi, še posebno, ko potem začno voziti po vasi bogato okrašeno pogačo. Sploh se mora priznati, da so Bésničani jako zabavni v družbi ter imajo mnogo zdravega humorja.

Nahaja se po župniji tudi mnogo pomenljivih pregovorov in prislovic. Naj navedem nekatere: Ako sv. Jošt danes žehta, jutri pere, to je, če je v megli, drugi dan gotovo dežuje. Pokosi otavo pred malim Šmarnom, ako ne, jo boš na grabljah sušil ali pa za pečjo. — Ako pride na sv. Martina dan na jasnem solnce izza gorá, je čez 3 dni sneg. — Kdor se šumenja boji, ne hodi v listje spat — ako se bojiš pri kaki napravi stroškov, ne šari mnogo. — Kolikor žaba pred Šmarnom v postu

kriči, toliko potlej po Šmarnu molči — če je poprej gorko vreme, je potlej zopet mraz. — Jutranji gorenjec, je potepenec: od spodnjega okna je zadnja oplat mokra, ali kakor pravijo na kmetih pri Loki: «ako se pri burji zdeha, deni kola pod streha» — bode dež. — Kakršna ženica, taka govorica. — Kava je od mize do dri (dveri), to je, nič ne zaleže. — Ako je na sv. Uršule dan lepo vreme, dobe nastilje še lenuhi — bode jesen dolgo lepa. — Ako zelje slana opade, pusti ga zunaj toliko časa, da ga dež zmoči, sicer ni za rabo. — Do sv. Martina mraz, da se dela led, je do Božiča povodenj. — Majnikova luža, pa kresna suša napravljati dobro letino. — Ako je na sv. Lenarta dan lepo, potem se vsak mesec strnišče vidi — dobra zima, malo snega. — Tomažev dež je prišel po rž — to je, se pokonča, ker je takrat navadno sneg, pozebe. — V Božiču pod steno, o velikinoči za pečjo — o Božiču gorko, o velikinoči hladno. — Na sv. Pavla dan solnčece, prinese dobro prósice. — Kakršen kup sena dekleta naredi, takega moža dobi, — tako se šalijo ob košnji, da so dekleta bolj urna in pridna pri delu na travniku. — Ako sneg stó dni leži, ni rži. — Ako ti je dobro na tleh, ne stopaj na klop — ne bodi lakomen. — Ko na cvetno nedeljo po procesiji duhovnik pred cerkvenimi vrati, drugi znotraj pojo, pravijo, da prosijo za kolač in ko ga jim duhovnik obljubi, potem pa odpro vrata, da gredo zopet v cerkev.

Omiko pospešuje razen cerkve in enorazredne šole, kar župljani dobro umevajo in cenijo, tudi še branje dobrih knjig in časnikov. V družbo sv. Mohora jih je bilo l. 1900. vpisanih 55 udov. «Domoljub» in «Narodni Gospodar» imata v župniji tudi nekaj naročnikov, kateri z veseljem prebirajo oba časopisa in tudi drugim dajejo brati. Tudi «Slovenci» so trije v župniji.

Ustanovilo se je l. 1908. v župniji tudi «Katoliško slovensko izobraževalno društvo», čigar pravila je c. kr. deželna vlada potrdila z dne 15. aprila i. l. pod št. 1956. To ima lepo knjižnico, kateri je ustanovnik g. Frančišek Pokorn, župnik básniški, podaril nad 200 vezanih knjig s pristavkom, da ako bi društvo nehalo ali prišlo v sovražne roke, da pripadejo župni knjižnici ter se izročę cerkvenemu predstojništvu. Za ta blagi čin ga je društvo imenovalo ustanovnim članom.

V.

Splošna zgodovina bésniške župnije.

Govoreč o splošni župni zgodovini v Bésnici, moram poseči nekoliko v splošno zgodovino župnije sv. Martina poleg Kranja. Pa zakaj tako? Zato, ker je župnija bésniška le del nekđaj zelo obsežne šmartinske župnije. Ravno zato pa nam je razločevati pri opisu bésniške župnije trojno njeno različno stališče in sicer: 1.) Bésnica, kot šmartinska podružnica, 2.) Bésnica, kot samostojna kuracija in 3.) Bésnica kot župnija. In v tem oziru si oglejmo zdaj bésniško zgodovino.

A.) Bésnica, podružnica šmartinska. 1200.—1779.

Šmartinska župnija se je nekđaj razprostirala na desnem savškem obrežju tja doli do Smlednika po eni — in tja gori do Podnarta in Kroke na drugi strani ter onostran Save imela še Okroglo v svojem krilu. Spadale so od začetka pod Šmartin sedanje župnije: Mavčice, Ovšiše, Bésnica ter Okroglo ¹⁾ iz nakelske župnije. Zgodovine bésniške iz nje početka iskati je torej v šmartinski župni zgodovini, katera pa je jako stara, kakor nam svedočijo še ohranjeni pisani viri.

¹⁾ Dne 24. oktobra 1274. je brižinski škof Konrad II. prejel vas Okroglo v dar od češkega kralja Otakarja II.

Znano je, da je kralj pozneje cesar Henrik II. s pristavkom «Sveti» s pismom z dne 24. novembra 1002. podaril brižinskemu škofu Gottschalku,¹⁾ kateri škofje so imeli v svoji lasti že loški svet, posestvo Stražišče («Strasista») in ves svet med vodami: Lipnica, Sava in Sovra. Tako je prišlo vse ozemlje šmartinske župnije in stem tudi básniški svet pód loško gospostvo v svetnem oziru. V cerkvenem pa je bilo pod vrhovno oblastjo oglejskih patriarhov, kakor je to natanko določil cesar Karol Veliki²⁾ že l. 811. z dne 14. junija s pismom, v katerem določa reko Dravo kot mejo med solnograško in oglejsko cerkveno oblastjo.

Svet v šmartinski župniji sprva ni bil zelo obljuden. Tudi je bilo še mnogo zaraslih gozdov od Loke do Kranja, posebno pa je bila básniška okolica zelo gozdnata takrat, ko so jo dobili brižinski škofje v last. V tistih časih pa je vladala sploh pest po naših krajih, kakor tudi drugod. Močnejši je obvladoval slabejšega. Kdor je kaj imel, ni bil varen pred drugim, da ne bi mu ugrabil imetja. Kaj čuda potem, da se je navadno po gozdih skrivalo mnogo roparjev, ki so ob cestah, kakršna je bila takrat od Loke do Kranja, prežali na potnike ter jim pobirali njih imetje. In kar so v manjši meri delali roparji ob cestah, enako so počenjali v večjem okrožju na svojih mnogokrat težko pristopnih graščinah takozvani «vitezi roparji» (Raubritter), kateri so drugim graščakom in večjim posestnikom napravljali mnogo škode na njih posestvu. Tak grad, ki je brižinskim škofom delal nekoliko zdrahe na njih svetu, je bil «Wartenberg», stoječ nad «Kosarepom» na pečini pód Šmarjetno goro, na strani proti «Kucni», koder

¹⁾ Izvestja muzejskega društva. I. str. 58.

²⁾ Izvestja muzejskega društva. IV. str. 105, št. 8.

se še sedaj pravi na «Starem Gradišču». Škof Oton ga okrog l. 1202.¹⁾ kupi za drag denar od ortenburškega grofa Otona in ga razdene. Pozneje so ga zopet pozidali ti grofi ali pa njih zavezniki ter zopet delali škodo po Okroglem in Stražišču. Proti koncu 13. stoletja pa izgine ta grad iz zgodovine, ker so ga gotovo zopet podrli. In dandanes se vidi le še nekaj ostankov ondi. Še dandanes živi med ljudstvom glas, da biva ondi na razvalinah zakleta deklica v podobi grozne kače, ki čuva zaklade, dokler ne pride rdečelasi fant, ki jo reši z gotovim rekom. Najbrže je bilo bližnje posestvo «na Kucni», ki je pred potresom 1895. imelo še podobo dvorca s stolpičem in z letnico 1653., tudi v kaki dotiki z napominanim nekdanjim gradom.

Tudi po básniški okolici so se potikali taki malo-pridneži in ljudi nadlegovali po okolici. Nekateri celo trdijo, da se je prav vsled teh potepuhov tudi kraja ime «Bésnica» prijelo,²⁾ to je hud, besen kraj, kjer se skrivajo strahovi.

Ne bomo se torej čudili pri takih tedanjih razmerah, da so brižinski škofje takoj, ko so prejeli te kraje v last, začeli naseljevati Nemce tu sem, deloma že l. 1030. največ pa v 12. stoletju, da so gozde izsekavali, svet obdelavali ter obljudovali vso okolico. Od Loke do Kranja so bivali med Slovenci na rodovitni zemlji bavarski rojaki in zato so imenovali ta kraj tudi županstvo Bavarcev (officium Bauarorum). Še dandanes nam nemška imena po tej okolici potrjujejo resnico tujih naseljencev.

¹⁾ Beri izvestja muzejskega društva. I. str. 59.

²⁾ Resnično pa le od vode enakega imena, ki je ob deževju zares besna.

Kaj pa je bilo s šmartinsko župnijo takrat? Kdaj so jo ustanovili? Natanko tega ne moremo dognati, ker nam manjkajo virov. To pa rečemo, da je za sto let starejša, kakor pa se je sploh sodilo do zdaj med župljani, pa tudi med nekaterimi odličnjaki. Leto 1286. so imeli kot ustanovno leto župnije in zato so l. 1886. tudi prav slovesno obhajali šeststoletnico, ko bi bili imeli že davno poprej praznovati najmanj sedemstoletnico. Kako to?

Že l. 1163.¹⁾ se bere v pismu, s katerim podeljuje očak Ulrik kapelo sv. Marjete v Velesovem dotlej podružno cerkljanski župniji — Gerlohu Velesovskemu s pravico samostojnosti, kot priča podpisan Arnold, župnik šmartinski. L. 1248.²⁾ pa beremo med pričami nekega drugega pisma župnika šmartinskega Filipa. Kjer so torej župniki, ondi je gotovo tudi župnija.

Tudi v Bésnici so se v 11. stoletju že nahajali stanovniki in koncem 13. stoletja se bere že o zgornjebésniški cerkvi. L. 1291. namreč beremo v urbarju loškega gospostva,³⁾ da je temu bilo podložno eno zemljišče ali kmetija pri cerkvi (in Veznitz apud ecclesiam), kar je najbrže sedanje ali «Jožkovo» ali «Kraljevo» zemljišče. Tudi v Spodnji Bésnici je bilo takrat že eno zemljišče podložno loški graščini (in Veznitz circa forestum), kar bi bilo ali današnje «Kozjekovo» ali pa «Jančevo» posestvo.

V 14. stoletju imamo zaznamovane župnije nad-diaconata «Karniolije in Marke» to je Gorenjske in Dolenjske v oglejskem patriarhatu, katere so plačevale

¹⁾ Schumi: Urkunden I. str. 121. št. 128.

²⁾ Knezoškofijski arhiv fasc. 37.

³⁾ Izvestja muzejskega društva. I. str. 83.

papeževo desetino. In šmartinska župnija, katere podružnica je Bésnica bila takrat, je bila cenjena na 35 mark soldov, kakor beremo okrog l. 1370.,¹⁾ da so plačevale cerkve. Le Škofja Loka in Šentpeter v Ljubljani sta še več plačevali, vse druge pa mnogo manj, razen samostana stiškega, ki je bil cenjen na 100 mark.

Ko je l. 1448.²⁾ papež Nikolaj V. potrdil cesarju Frideriku III. patronat nad šmartinsko župnijo pri Kranju, so imeli tudi Spodnjebésničani že svojo cerkev, za katero sta kupila ključarja Jakob Bratogoj in Lovrenc Pirih, kakor omenjamo na drugem mestu,³⁾ l. 1456. eno kmetijo. Ko pa se je l. 1461. ustanovila ljubljanska škofija, je pa isti cesar Friderik III., najbrže na prošnjo prvega ljubljanskega škofa Žige pl. Lamberg, ki je bil poprej župnik šmartinski, vtelesil s pismom z dne 6. decembra šmartinsko župnijo ljubljanski škofiji z vsemi podružnicami. To naredbo je tudi papež Pij II. potrdil s pismom z dne 4. septembra 1462. ter šmartinsko župnijo še istega leta z dne 10. septembra oprostil⁴⁾ jurisdikcije oglejskih očakov. Tako je tudi Bésnica prišla pod ljubljansko škofijo.

Tisti časi pa niso bili veseli za ljudstvo na Kranjskem v nobenem oziru, zlasti pa ne radi turških napačev po deželi. Za brambo proti Turkom je bilo treba moštva in denarja, kar je ljudstvu sekalo globoke rane. Zato se je spomin nato tudi v Bésnici ohranil v pripovedkah do današnjih dni, kar priča, da je moral biti

¹⁾ Schumi: Archiv, str. 95.

²⁾ Glej Šematizem ljubljanske škofije l. 1890. str. 203.

³⁾ Glej opis spodnjebésniške cerkve zadaj.

⁴⁾ Zgod. Zbornik št. 8, str. 116—117. — Valvazor II. 8. knjiga, str. 654.—655.

turški napad na binkoštni ponedeljek l. 1471.¹⁾ v kranjski okolici silovit, da se je spomin nato ohranil od roda do roda, zlasti, ker je Turek požigal, moril in ropal, kjerkoli se je pokazal.

Poleg turškega davka je bilo pa v tistem času tudi še drugih dajatev dovolj, ki so zadevale Bésničane, kakor od l. 1454. dalje za popravo in ohranjevanje lesenega mostu čez Savo pri Kranju, za kar se je povsod pobiralo, tlaka in desetina, ki je zlasti v oni dobi bila občutno breme. Te žalostne razmere, ta vedni boj za življenje na eni strani, razkošnost in lágodnost pri višjih tedanjih dni na drugi strani je slabo vplivalo na ljudstvo, da je postalo versko brezbržno in sposobno za krivoverske novotarije poznejše dobe.

Kakor huda ura in nevihta zapusti žalostne nasledke v naravi za seboj večkrat za mnogo let, preden se pokončana polja in opustošene livade zopet opomorejo, ravno tako so se čutili tudi po Bésnici nesrečni nasledki luteranstva ne-le samo v 16., marveč tudi še v 17. stoletju. Neka verska mlačnost se je poprijela ljudstva, praznoverje in vraže so se vteple med Bésničane tako, da jih še dandanes ni mogoče iztrebiti iz kraja. Cerkvi sta bili tako zanemarjeni in zapuščeni, da je moralo škofijstvo ob vizitacijah l. 1631. in pozneje stroge ukaze dajati glede poprave in prenovitve. Trebalo je takrat zares železne vztrajnosti in prave gorečnosti, da so se zacelile rane, ki jih je vsekalo krivoverstvo in da se je povrnil verski mir in pravo bogoljubno življenje med ljudstvo. K temu so, kakor omenjamo na drugem mestu, takrat največ pripomogle

¹⁾ Letopis Mat. Slovenske 1871. II. str. 41. — in 1870. str. 101. — Gruden: Cerkvene razmere med Slovenci v 15. stoletju str. 66.

cerkvene bratovščine in procesije in druge pobožnosti, ki so se jele uprav takrat ustanavljati in širiti med ljudstvom po župniji sosebno bratovščina presv. Rešnjega Telesa.

Čas prinaša vedno svoje razmere in potrebe. Tudi v šmartinski župniji se je marsikaj spremenilo. L. 1731. so se z dne 20. novembra ločile Olše ali Ovsiše od svoje matere župnije šmartinske, kakor nam pove hranjeno tiskano dotično pismo v ondotnjem arhivu, ter postale samostojna župnija, ker je od Šmartina čez 2 uri oddaljena in so se ljudje mnogokrat neprevideni ločili s sveta. Tudi Bésničani bi bili radi imeli svojega duhovnika, a razmere zato takrat še niso bile ugodne. Morali so čakati še pol stoletja ter ostati še poddruženi «materi fari» šmartinski, kateri v pomoč so prispevali s svojimi darovi, kakor tudi s tlako, ob različnih prilikah in potrebah. Dokler je župna cerkev šmartinska stala prvotno ob deželni cesti na mestu, kjer stoji danes železniška postaja pred mostom, za Bésničane še ni bilo hudo in neprijetno, marveč še dokaj ugodno, četudi blizo 2 uri daleč ob slabem vremenu. Ko pa se je zgradila l. 1735. nova šmartinska župna cerkev, katero je v nedeljo pred sv. Lukežem meseca oktobra 1737. ljubljanski škof grof Feliks Schrattenbach posvetil, in ko so koncem 18. stoletja podrla staro župno cerkev, je bilo za Bésničane mnogo težavneje, kakor poprej. Kaj čuda torej, da so vedno premišljevali in tudi delali na to, da bi dobili svojega lastnega duhovnika, da bi postali samosvoji, da bi se odtrgali od šmartinske župnije, h kateri so mnogo morali prispevati. Ko se je l. 1742. zgradilo sedanje šmartinsko župnišče, je morala vsaktera izmed bésniških cerkvâ prispevati v de-

narjih po 300 renškov n. v. za to napravo.¹⁾ Lahko si mislimo, koliko se je poprej še potrebovalo za zgradbo župne cerkve in koliko je gotovo prišlo tudi na posamezne župljane, ako so že same cerkve toliko prispevale za novo župnišče.

Zvezda boljšega upa za básniško samostojnost je prisijala sicer že dne 29. decembra 1734., a svetila je le na tihem nepoznana več let. Takrat namreč je v svoji oporoki premožni posestnik iz Stražišča, Luka Dolenc,²⁾ od svojega blizo 30 tisoč renškov znašajočega premoženja, poleg drugih blagih namenov, volil 3000 renškov tudi za ustanovitev stalnega beneficija pri župni cerkvi šmartinski. Župnik opravi vsak teden zanj in za sorodnike po eno, kaplana pa po 2 sv. maši. Pripomnil pa je, da naj se dediči za izplačilo te glavnice ne nadlegujejo prehitro. To je bilo vzrok, da se je uravnava te ustanove zavlekla za več let. Še-le dne 24. marca 1773. je z vladno pomočjo prišla vsa ta zadeva v pravi tir in red. Glavnico so dediči izplačali z obrestmi vred in ves ta denar se je potem obrestonosno naložil, da se je mogla izpolnjevati poslednja volja ustanovnikova.

V tistem času pa so bili zelo naklonjeni ustanovitvam župnij. Tudi vlada je podpirala taka podjetja. In ker je v Básnici že davno tlela iskra za samostojno duhovnijo, se je izpremenila v žareč plamen ravno tedaj, ko so uravnavali zadevo Dolencevega beneficija. Stvar se je obravnavala na vse strani. Tedanji župnik šmartinski Janez Rodè je zadevo preresetaval s ključarji in sklep je bil z dne 5. junija l. 1778. ta, da naj se napominana Dolenceva mašna ustanova: «stalni beneficij», v kolikor se tiče šmartinskih kaplanov, ki sta tudi do-

¹⁾ Potrdilo tega se hrani v básniškem župnem arhivu.

²⁾ Glej ustanovno pismo v básniškem župnem arhivu.

volila v to, prenese v Bésnico, kjer naj bi bil lastni duhovnik ljudstvu v pomoč v dušnem pastirstvu. In ker je škofijstvo ta sklep odobrilo in potrdilo s pismom z dne 22. decembra 1778., je zasijala Bésničanom s tem lepša zarja boljših dni. Dobili so svojo lastno duhovnijo.

B.) Bésnica samostojna duhovnija: «podvikarjat ali kuracija». 1779.—1900.

Kakor hitro se je pričela zgoraj omenjena obravnava glede ureditve in sprejema napominane Luke Dolenčeve mašne ustanove in sicer, kakor govori sprejemno pismo z dne 5. junija 1778.,¹⁾ po najvišji določbi, da se morajo za vse one ustanove napraviti ustanovna pisma, katere jih še nimajo, se je vzbudila srčna želja pri Bésničanih, doseči vendar enkrat to srečo, da bi imeli svojega lastnega dušnega pastirja. Iskro te misli jim je pa posebno netil duhovnik Francè Grošelj, poznejši ondotnji dušni pastir, kateri je hodil prav takrat mnogokrat v pomoč Bésničanom v cerkvenih in dušnopastirskih zadevah. In ker je obljubil, da jim bo pomagal na vse strani tudi z denarjem, ako bode treba, bil je namreč precej imovit, se ojačijo Bésničani ter prosijo škofa, da bi povzdignil zgornjebésniško cerkev v podvikarjatno, in jo s spodnjebésniško kot njeno podružnico izločil izpod oblasti šmartinske «matere fare». Kot vzroke v dosego tega so navedli posebno veliko oddaljenost od «matere fare», kar je zlasti ob zimskem času ob zametih jako občutno za stare ljudi in otroke ter bolehné, ako hočejo izpolnjevati svoje verske dolžnosti. Tudi se mnogokrat primeri, da kdo brez sv. zakramentov umrje, preden more priti duhovnik iz Šmartina. Poleg tega je pa tudi pot jako težavna, ilovnata,

¹⁾ Glej bésniški arhiv!

močvirna, kar je ob slabem, deževnem vremenu sploh za vse občane velika nadloga. Vse to so prav z žalostjo tožili škofu v svoji prošnji, ki je najbrže bila ustna, osebna, kakor je posneti iz ustanovnega škofovega pisma in ker tudi v knezoškofijskem arhivu nismo zasledili kake pismene prošnje. In ker je knezoškof grof Karol Herbersteinski dne 1. junija 1778. sam osebno bil v Bésnici, je pač dobro razvidel vse ondotnje razmere in potrebe ljudstva ter Bésničanom s tem, da je zapovedal cerkev sv. Tilna, ki je že slaba in majhna bila, povečati in prenoviti, takorekoč sam námignil, kaj jim je storiti, aho hočejo, da bodo razmere zanjé kdaj ugodne. Ker so Bésničani takoj ubogali ter novo cerkev zgradili, je umevno, da jim je knezoškof rad uslišal njih prošnjo, ko so prosili za lastnega duhovnika in z dne 11. decembra 1779.¹⁾ je s pismom povzdignil Bésnico v samostojno duhovnijo ali podvikarjat ali kuracijo.

Ob kratkem naj tu sledi glavna vsebina ustanovnega pisma knezoškofa Karola :

1.) Pridno se oklenivši tega, kar odstranja dušne nevarnosti in nam izročnemu ljudstvu daje olajšanje in pomoč, pravi škof, smo sklenili prošnjam Bésničanov ustreči. Preiskave našega generalnega vikarja v tej stvari so pokazale resničnost razlogov, zatorej povzdignemo sedaj poddružno cerkev sv. Tilna v Zgornji Bésnici v kuratno in jo izločimo od «matere fare» šmartinske ter popolnoma združimo občane zgornje- in spodnjebésniške pod novim kuratom, ki se ima ondi nastaviti, dajoč mu oblast, v imenovani podvikarjatni cerkvi imeti pogrebe, pokopališče, krstni kamen ter napraviti sploh vse, kar je potrebno in spada h kuratni cerkvi.

¹⁾ Glej prilogo št. 1.

2.) Da pa ta nova kuratna cerkev v Bésnici dobi kmalu sposobnega pripravnega vodnika, zato imenujemo ljubljenega nam duhovnika Frančiška Grošelj, kateri je deloma tudi soustanovitelj in pri tem delu jako goreč mož, in ga postavimo oskrbnikom v dušnem pastirstvu ter mu izročimo dušno pastirstvo in vlado.

3.) Da bodo pa on in njegovi nasledniki v službi ondi mogli živeti, zato mu odkažemo najprej obresti od 3000 gld. glavnice Dolenčeve, katera se je ravno radi tega s škofovim dovoljenjem prenesla v Bésnico, ker so v Šmartinu staro župno cerkev podrli, za katero je bila ustanovljena. Potem pšenično biro, katero so prej imeli v obeh Bésnicah šmartinski kaplani okrog 13 mernikov in otavsko biro ter polovico cerkvene njive in vrt v užitek in vso štolnino, ki so jo poprej kaplani imeli ondi od duhovniških opravil. Nadalje odkažemo njemu in njegovim naslednikom v užitek¹⁾ tudi desetino 2000 gld. na Jamniku, Pod-Belico, Na-Milah, Na-Nivicah in na Logu v selški župniji, kar je podvikarja Fran. Grošelj soustanova.

4.) Novi bésniški kurat se imenuj in bodi podvikar župne cerkve šmartinske in zato vodi vsako leto v procesiji svoje ljudstvo na dan posvečevanja te cerkve k «materi fari», ondodnjemu vikarju skazuj spoštovanje in pokorščino ter mu dajaj na leto velike štolnine 6 gld. nem. velj., kakor je navada pri drugih podvikarjih.

5.) K računom bésniških cerkvâ pridi vedno tudi šmartinski vikar in zato dobi štolnine 1 gld. 30 kr. nem. velj. za delo in pot kot odškodnino. Naposled še določimo tudi, da ostane šmartinskemu vikarju cela dese-

¹⁾ Najbrže je pozneje France Grošelj to desetino kot užitek odpovedal vsled prepиров med seboj in šmartinskim župnikom, ker jo ne najdemo več pozneje med dohodki, ko je on odšel iz Bésnice.

tina, kar je je do sedaj imel po Bésnici. In kar izgubi župna cerkev darov, ki se dajejo navadno pri porokah v puščico, se pa v prihodnje odškodujejo z letnimi 24 kr. iz škrinjice kuratne cerkve, v kateri se odslej Bésničani poročajo.

Tako je tedaj Bésnica postala samostojna duhovnija pod nadzorstvom «matere fare» šmartinske. Lahko si mislimo, kakšno veselje je zavladalo med Bésničani vsled tega, kar ni naznanjalo samo gromovito pokanje topičev ob prihodu duhovnika, katerega je pripeljal sam vikar šmartinski, marveč se je razodevalo tudi s tem, da je ta mala župna občina broječa okrog 600 duš v dveh letih zgradila ne samo novo večjo cerkev, ampak tudi popolnoma novo župnišče, kar je dalo občanom mnogo stroškov, posebno še, ker cerkev ni imela kaj prida lastnega premoženja.

Vsaka reč ima svoje večje ali manjše nasprotnike. Tudi bésniška duhovnija ni bila brez njih. Nekateri Spodnjebésničani so kmalu jeli nagajati in burkati, češ, da spadajo rajši pod Šmartin, kakor pa pod Zgornjo Bésnico, za kar se niso nikdar podpisali ali dovolili v to, še posebno, ker imajo večkrat opravilo ondi radi desetine in v tožbenih zadevah, tako, da jim je škofijstvo moralo zapretiti, da jih strogo pokori, ako ne bo miru. Tudi podvikar sam se je obnašal jako samoblastno nasproti šmartinskemu vikarju, kar je bilo vzrok mnogim medsebojnim praskam in preprirom. Vse to je pa jako slabo vplivalo na razvoj bésniške duhovnije. Polno tožbâ drug zoper drugega sta imela pri škofijstvu, katero je imelo dovolj opravila ž njima. In prvi žalostni nasledek teh medsebojnih preprirov je bil ta, da je knezoškofijstvo nasproti ustanovnemu pismu že 22. decembra 1779. dovolilo šmartinskemu vikarju,

da se cerkveni računi za básniški cerkvi lahko vršijo tudi v šmartinskem župnišču. In v tem slučaju prejme podvikar odškodnino za pot v Šmartin mesto vikarja za pot v Bésnico. In pri tem je potem ostalo z malimi izjemami do najnovejših dni.

Iz vseh medsebojnih prepиров, ki sta jih imela šmartinski vikar Janez K. Rodè, ki je bil ob enem tudi škofijski komisar, in pa básniški podvikar Francè Grošelj med seboj, se razvidi, da bi bilo vikarju šmartinskemu že kmalu žal, da je dovolil v ustanovitev básniške duhovnije. Ko je dosegel glede cerkvenih računov to, da se mesto v Bésnici, lahko delajo tudi v Šmartinu, je hotel še glede procesij, da bi Bésničani ne-le samo ob vsakoletnem obhajanju cerkvenega posvečevanja župne cerkve prihajali s procesijo v Šmartin, ampak tudi v prazniku presv. Rešnjega Telesa, kar pa knezoškof ni dovolil, kakor tudi ne o Martinovem, ako god sv. Martina zadene na nedeljo.

Pod vplivom šmartinskega vikarja sta se tudi on-dotnja tedanja kaplana: Jakob Zupan in Martin Pavšek, vedno vtikavala v básniške dušnopastirske zadeve, kakor, da ni v Bésnici lastnega samostojnega duhovnika. Temu početju je zopet gospod knezoškof konec storil s tem, da jima je dne 22. februarja 1780. strogo prepovedal vtikavati se v básniške dušnopastirske zadeve. Kazen za sedanje protizakonito obnašanje jima je sicer milostno odpustil, toda zapretil jima pa je, da ju odstrani od kaplanije šmartinske, ako ne odnehata begati Bésničanov. Tudi sta morala ta škofov odlok proti volji šmartinskega vikarja ljudstvu z lece oznaniti in povedati, da Bésničane krščuje, previduje, pokopava itd. le básniški kurat.

Šmartinski vikar se je naposled tudi nasproti knezoškofu tako obnašal, kakor da ne bi hotel vsega priznavati, kar nam pove ustanovno pismo, češ, da se je brez njegove volje zgodilo, na kar ga je knezoškof vprašal, ali naj na župnijah, ki so njemu podložne, kakor je šmartinska, ravna po svoji škofovski oblasti, ali naj njega vpraša za dovoljenje. Tudi mu je knezoškof izpodbil mnogo drugih pomislekov nasproti ustanovnemu pismu, ker se je delal, kakor, da ga ne bi razumel, dasi je dovolj jasno na vse strani. In ker ni mogel šmartinski vikar drugače nasprotovati glede básniške duhovnije naredbam škofove ustanove, je pa na vso moč črnil básniškega kurata, da ljudi hujska, da se ne meni za nobene odloke, da vse dela po svoji glavi itd. In kaj čuda potem, ako se je ta moral opravičevati, stvar pojasnjevati nasproti vikarju, da ni bilo miru, da so bili tudi občani razburjeni, katerih je vsak imel nekaj na svoji strani. Pač res ni kazalo drugega, kakor da pametnejši odjenja. .

In zato je Francè Grošelj zapustil Básnico, kjer je v mnogem trudu in požrtvovalnosti tudi z lastnimi darovi v 3 letih veliko pripomogel k blaginji básniške duhovnije, četudi je bil trn v peti šmartinskemu vikarju Jan. Rodètu, o katerem govori ljudski glas, da so ga črvi snedli, kar kaže, da ni bil priljubljen med ljudstvom, posebno v Básnici ne.

Ako se vprašamo, kaj je šmartinskega vikarja Janeza Rodèta tako vzljutilo, da je bil pozneje nasproten básniški duhovniji, katero bi bil najrajši popolnoma zatrl, dasi je bil s prva kot prijatelj Jožefinizma zelo naklonjen temu delu, bomo našli odgovor, ako pregle damo 6 pol obsegajoče njegovo poročilo ali pritožbo

na gospoda knezoškofa z dne 11. decembra 1780.¹⁾ ozir básniške duhovnije. Poleg že omenjenega so posebno 4 točke, katere so belile glavo vikarju šmartinskemu in te so: krstna štolnina, tako zvana «fercula» in oklicna štolnina ter robota, to mu ni dalo miru. Oglejmo si stvar nekoliko natančneje.

a) Navada je bila, da je župnik od Velike noči pa do Binkoštih od vsakega krsta, kar jih je bilo, dobival poleg navadne štolnine še po 17 kr. namečka. To baje zato, da je poravnal razne stroške za oskrbljevanje sv. olj, kakor je sam trdil. Básniški kurat mu pa tega namečka ni odrajtoval, češ, da zdaj sam oskrbuje krstni kamen in vodo, če tudi dobiva sv. olja od Šmartina. In ogenj je bil v strehi radi tega.

b) Kaj pa so to «fercula»? Ob cerkvenih shodih ali semnjih (dedicatio) so imeli po podružnicah slovesno službo božjo, kakor je še dandanes v navadi. Ako ni prišel župnik sam, je poslal svojega kaplana maševat. Zato se mu je napravilo kosilo: juha, meso, prikuha, kruh (bob) ter dalo 7 kr. ali 12 soldov. In to so imenovali «ferkulum» ali slovesno kosilo, kar je še dandanes navada pri podružnicah. Básniški podvikar je pa sam najel kakega duhovnika za tako priliko in plačal, zato pa ni pošiljal več v Šmartin tega doneska za kosilo, kar zopet ni bilo šmartinskemu vikarju všeč.

c) Še hujše ga je pa bodla velika ali oklicna štolnina, za kar je básniški kurat šmartinskemu vikarju na podlagi ustanovnega pisma dajal 6 glđ. letne odškodnine, ker so se oklici i. t. d. vršili v Básnici. S to odškodnino ni bil vikar šmartinski nikakor zadovoljen, ampak je nadlegoval škofa s prošnjami na vse načine,

¹⁾ Glej básniški arhiv!

in kakor je sam rekel, ne odjenja prej, da se bodo oklici Bésničanov zopet vršili v Šmartinu, kar bo de znak večje odvisnosti Bésnice od Šmartina. S tem je dovolj jasno pokazal, kako močno ga bode bésniška samostojnost. Dvomil je celo nad istinitostjo ustanovnega pisma bésniške duhovnije. Trdil je, da je vse izmišljeno, kar so Bésničani navedli v svoji prošnji za lastno duhovnijo in čudi se, kako je mogel knezoškof tako hitro potrditi Bésničanom duhovnijo, ko je še pred letom bil ves nevoljen radi take misli. Ni drugače mogoče, pravi, kakor, da je podvikar bésniški opeharil knezoškofa za njegov podpis. Zato nima to ustanovno pismo nobene veljave. Ako hoče, da bode mir v župniji, katerega zdaj ni radi beganja ljudstva po bésniškem podvikarju, katerega poprašujejo za svet v raznih stvareh, naj pismo prekliče, ali pa naj drugo napravi tako, da bode Bésnica popolnoma odvisna od Šmartina, kakor se je to zgodilo z ovšiškim vikarjem, ki ga je knezoškofijstvo dne 20. marca 1737. razglasilo popolnoma odvisnim od Šmartina ali tretjim kaplanom šmartinskim. Tako naj se imenuje bésniški podvikar četrtim kaplanom.

d) Kar se pa tiče robote ali tlake Bésničanov, kateri so imeli doma dovolj opravila z zgradbo nove cerkve in župnišča, je pač samo ob sebi umevno, da niso mogli hoditi v Šmartin na tlako. In vendar je imel g. Rodè to za velik kazniv pregrešek, češ, podvikar bésniški jih hujška, da ni treba hoditi na tlako v Šmartin itd.

Človek bi sodil, da bode potem že dovolj, kadar raztrese kdo vso svojo sitnost, kedar razlije ves svoj žolč nad kako neljubo mu stvar. Toda ne! Tedanjemu šmartinskemu župniku ali vikarju in škofijskemu komisarju g. Jan. Krstniku Rodètu tudi še ni bilo zadoščeno,

da je razodel vse svoje težnje zoper básniškega kurata Franciška Grošelja gospodu knezoškofu, marveč je skrpal tudi neko «noto», katero naj bi gospod knezoškof kot določbo (in decreti forma) potrdil ozir Bésnice, kako on hoče, da se ima razlagati in umeti po ustanovnem pismu básniške duhovnije samostojnost. Ta zaznamek je pa brez datuma in podpisa, kar nam svedoči, da ga gosp. knezoškof ni ne odobril in ne podpisal in vendar se je pozneje mnogo na škodo básniške samostojnosti ravnalo po njem do blizo najnovejšega časa. Naj obelodanimo ob kratkem njega glavno vsebino:

1.) Šmartinski vikar pravi, podvikarjat básniški naj le ostane, kakor govori ustanovno pismo, toda s to izrečno opazko, da je ondotnji kurat v vseh rečeh popolnoma podložen in odvisen od šmartinske «matere fare». Tako in ne drugače se sme razlagati ustanovno pismo, ki ga potrdimo z istimi dohodki in bremenii. Ako pa básniškemu kuratu to ni po volji, pošlji se mu 2.) jednak dekret, kakor l. 1737. ovšiškemu podvikarju. 3.) Oklici in izpraševanja ženinov in nevest naj se vrše pri «materi fari», le oznanila in poroke naj bodo v Bésnici, za kar se mora kurat pravočasno obvestiti.

4.) Kar se tiče krstne štolnine, naj ima 17 tinke básniški podvikar, «ferkula» naj ima župnik, kateremu ali pa njegovemu kaplanu se pri ekskurzih plačajo, s čimer se podvikar oprosti onih 6 renškov kot vélike štolnine. Tudi mu ostane pogrebna, krstna, vpeljavna, blagoslovilna in poročna štolnina, katero so prej prejemale kaplani. Ti odslej ne dobe drugega, kot darilo za mašo in kosilo pri ekskurzih. V duhovniških opravilih ima podvikar precedenco pred kaplani.

5.) Podvikar se ne sme vmešavati v župnikove časne zadeve, kakor glede tlake itd., ker to je stvar

vikarjeva. — 6.) Podvikar ne sme sam najemati drugih duhovnikov za ekskurze, ampak to oskrbi vikar za Bésnico. 7.) Podvikar se v duhovniških opravilih strogo drži za to napravljene matrikule. Ako izostane z doma za dalj časa, imej dovoljenje od knezoškofijstva. Bésnico pa med tem časom oskrbuje šmartinska duhovščina. — 8.) Bésniški kurat natanko izpolnjuj ne-le samo v ustanovnem pismu zaznamovane dolžnosti, ampak tudi matrikulo,¹⁾ ki obsega vsa duhovniška opravila ob nedeljah in praznikih, ter hodi v Šmartin s ključarji k cerkvenim računom. — 9.) Upamo, da tudi šmartinski vikar ne bode motil bésniškega kurata v njegovih opravilih in ljudi od njega odvräčeval, kakor 10.) tudi kaplanoma to strogo prepovemo, da ne delata zdrahe v Bésnici. — 11.) Pod kaznijo odstranjenja iz službe prepovemo podvikarju, kakorsikolibodí se ustavljati ali nagajati vikarju, ampak mirno in v ljubezni naj živi ž njim ter zvesto in natanko izpolnjuje svoje dolžnosti.

Kot beli dan je jasno, da je šmartinski vikar hotel z napominano, 11 toček obsegajočo noto, bésniško samostojnost popolnoma zatreti ter ondotnji podvikarjat potisniti nazaj do navadne kaplanije ali ekspoziture brez kakih pravic kljub dovolj jasnemu ustanovnemu pismu. In če tudi ta nota ni bila potrjena od škofijstva, se je postopalo vendar nasproti Bésnici po imenovanih točkah. Kaj čuda potem, da je Bésnica, med tem, ko so bili pozneje vsi drugi jednaki podvikarjati povzdignjeni v popolne župnije, ostala vedno le navadna ekspozitura. Nikogar namreč ni bilo, kateri bi bil na pod-

¹⁾ Se hrani še dandanes v bésniškem župnem arhivu. Potrjena od knezoškofijstva še-le 20. jul. 1781, četudi spisana že 11. dec. 1779.

lagi prvotne ustanove dokazal pravice básniške samostojnosti ter stvar razjasnil, kako krivično, protipostavno se je ravnalo z Básnico, kako so ji ščipali znak za znakom njene samostojnosti brez višje vednosti in dovolitve.

Čisto naravno je, da Básničani pri takih razmerah niso mogli prijazni biti šmartinskemu župniku, ampak so ga črtili ter mu nasprotovali posebno pri tlaki in drugih rečeh. Naravno je dalje, da je potem tudi vlada smatrala Básnico za navadno kaplanijo, ako je župni urad šmartinski dajal o tem napačna poročila. Da, zgodilo se je celo, da je najvišji dvorni odlok z dne 2. decembra 1785. prinesel žalostno vest, da básniškemu kuratu pripadajoča bira pade nazaj šmartinskim kaplanom in da vlada ne da za tako kuracijo nobenega prispevka iz verskega zaklada in da na podlagi poslanih poročil básniška kuracija neha biti in se bo vršilo vse duhovniško oskrbljevanje Básničanov po šmartinski duhovščini.

Kot strela z neba je zadelo to bridko poročilo vse Básničane. Razburjenost je bila splošna in velika, ker so dobro vedeli, kdo je vse to povzročil. Bati se je bilo hudih nasledkov. Osupnilo je to nekoliko pa vendar tudi šmartinskega vikarja Janeza Rodèta, da je opustil svoje strastno delovanje zoper Básnico ter začel nekoliko treznejše stvar razmotrivati in modrejša poročila dajati vladi o básniških razmerah. Sklical je gospodarje básniške skupaj v posvetovanje glede dohodkov básniškega duhovnika in nasledek tega je bil, da so Básničani takoj vložili prošnjo za ohranitev svoje duhovnije, ter pozneje, da so se oni tudi s pismom z dne 14. febr. 1788. zavezali záse in za svoje naslednike redno dajati biro duhovniku, katera je bila do l. 1787.

le provizorična. Potem je natanko poročal o vseh dohodkih vladi, obrazložil težavne razmere básniške glede dušnega pastirstva, popisal in pohvalil cerkev in župnišče básniško, priporočil vladi podporo iz verskega zaklada 170 renškov, pojasnil, da je v Básnici potrebna «lokalna kaplanija», da so Básničani že preden je bila ustanovljena duhovnija ondi v zimskem času vedno imeli kakega duhovnika v pomoč itd. To pa ni storil toliko iz lastnega nagiba, marveč boječ se še hujše rabuke od strani Básničanov, kateri bi ne bili mirovali zlasti zato ne, ker odlok cesarja Jožefa II. z dne 12. sep. 1782. govori, «kjer je samostojen duhovnik potreben», kar je za Básnico gotovo, ker so pota slaba, ker je poludrugo uro daleč v župno cerkev in je dovolj duš za samostojno duhovno službo. To poročilo je dne 24. novembra 1787. potom škofijstva poslal vladi, katera je vso stvar poročala na najvišji dvor. Odtod pa pride z dne 15. julija 1788. odlok, ki ga vlada naznaní v Šmartin dne 12. avgusta i. l., da naj po podanih poročilih ostane básniška duhovnija, toda, v odvisnosti od Šmartina. Iz verskega zaklada se podeli prispevek 70 renškov s pogojo, da tudi občina daje še nadalje svojo biro in župna duhovščina šmartinska pusti one dohodke Básnici, katere je že prej užival ondi pastirjuči duhovnik.

Obstanek básniške duhovnije je bil s tem sicer zagotovljen, toda, potisnjena je bila nazaj do navadne kaplanije-ekspoziture v popolni odvisnosti od šmartinske župnije, prav tako, kakor je želel in delal na to ondotnji vikar Rodè. Samostojnost njena je šla popolnoma po vodi, kakor da bi ustanovno pismo ne imelo nobene veljave več, kljub temu, da ga ni nobena oblast ne preklicala, ne razveljavila. Básniško kuracijo ali

prejšnji podvikarjat so nazivali odslej «lokalno kaplanijo» ali pa «ekspozituro». In tako je ostalo do blizo naj-novejšega časa. Lepe so bile sicer še prilike pozneje v 19. stoletju básniško zadevo pokazati v pravi luči in potegniti se za básniško župno samostojnost, toda nedostajalo je pravega poguma, volje in poznanja razmer ter prave edinosti. Drugod so enake duhovnije povzdigovali v župnije, Básnica pa je ostala nepoznata ekspozitura, zapuščena in osamljena na vse strani.

C.) Básnica samostojna župnija. 1900. dalje.

Omeniti moram najprej, da je z dne 8. marca 1787., ko je bila Ljubljana povzdignjena v nadškofijo, prišla Básnica pod šmartinski dekanat,¹⁾ l. 1823. za dve leti pod loški, potem pa pod kranjski, kjer je še dandanes. Takrat so bile žalostne razmere za Básnico, kakor smo zgoraj pokazali. Pa tudi pozneje se je večkrat Básnici v marsičem, kakor mnogim župnijam, jako slabo godilo. Ne-le samo šmartinski župnik Janez Rodè, marveč tudi njegov naslednik Andrej Cuderman in tega naslednik Jurij Kalan sta se po mačehovsko obnašala nasproti Básnici, kar za ljudstvo básniško ni bila nobena dobrota, pa tudi za ondotnega dušnega pastirja nikaka sreča. Leta 1804. je bilo že na tem, da bi básniško duhovnijo popolnoma degradirali od vikarjata na ekspozituro, toda temu se je vse uprlo in vikarjat je ostal. Še celo vlada je z odlokom z dne 3. novembra i. l. št. $\frac{8094.}{2758.}$ na podlagi cesarjevega dovoljenja obljubila prispevek, kakor hitro verski zaklad naraste. Za časa francoske okupacije (1809.—1813.) na Kranjskem pa

¹⁾ Odpravili so arhidiakonate na Kranjskem in škofijo razdelili v dekanate; glej Zgod. Zbornik št. 17., str. 259.

tudi v gmotnem oziru za básniško duhovniško postojanko ni bila nobena vablјivost, ker so ji dohodke jako črtali, še celo prejemke od ustanovljenih sv. maš, kakor se poučimo iz zapiskov župnega arhiva básniškega. Leta 1811. dne 1. marca so srenjski zastopniki: Lovrenc Kalan, Janez Udir in Lovrenc Zavrl vložili prošnjo za obstanek kuracije pri knezoškof. ordinariatu obrazloživši nje potrebo in razmere. Podpisal jo je tudi ves zadolženi Andr. Cuderman, a priložil je privatno pismo, v katerem želi degradacije v ekspoziuro, da bi on več dohodka vlekkel od nje. Lepa čednost! Škofijstvo pa pošlje novega kurata v Básnico, uslišavši prošnjo občine.

Razmere so se pa le polagoma boljšale za básniško duhovnijo. Leta 1833. se ojačijo zopet Básničani ter prosijo, da bi se njih duhovnija povzdignila v «farni vikarjat» ali vsaj v «lokalijo» ter da naj bi se duhovniku básniškemu zvišala plača na 300 gold. iz verskega zaklada. Z dne 30. aprila 1833. št. 509. pa poroča knezoškofijski ordinariat odgovor vis. c. kr. deželne vlade z dne 6. aprila i. l. št. 5698. na imenovano prošnjo Básničanom glaseč se, da se temu ne more ustreči. Zakaj ne? Razlogi: 1. ker čas, za kateri je bila odložena ustanovitev lokalije v Básnici, še ni prišel, 2. pa se kranjski verski zaklad ne-le ni nič izboljšal marveč še celo skrčil vsled redukcije obresti iz javnih zakladov.

K napominanemu odloku so se dodala tudi ta-le pojasnila: Povišanje básniške duhovnije v «lokalijo» ali «župni vikarjat» je nepotrebno, ker je že itak duhovnik ondi, kateri oskrbuje vse dušne potrebe Básničanov. Prav za pravo se gre le za boljšanje duhovnikovih dohodkov in pa za podelitev drugega naslova. Prvo se

ne more zgoditi zaradi pomanjkanja verskega zaklada, drugo pa stvari nič ne izpremeni.

Kaj pa sledi iz tega pojasnila? Ako to stvari same na sebi nič ne izpremeni, naj se básniški duhovnik naziva «lokalist» ali «župni vikar» ali «ekspozit», tedaj je jasno, da je vlada že takrat smatrala Básnico kot samostojno duhovnijo, kjer duhovnik izvršuje vsa duhovniška opravila na lastno odgovornost, prav po ustanovnem pismu, brez kakega krušenja pravic, kakor na onih lokalijah ali vikarjatih, kateri so bili l. 1876. povzdignjeni v župnije, v kolikor že prej niso prejeli tega imena. Ravno radi tega pa je c. kr. deželna vlada kranjska takrat na podlagi dvornega odloka z dne 1. marca 1833. št. 549. dovolila básniškemu duhovniku zopet izplačevanje one doklade v znesku 50 gld. k njegovim dohodkom, katero mu je dovolil že cesar Franc I. z dvornim odlokom z dne 17. oktobra 1804. št. 18.637. za čas, dokler ne postane Básnica «lokalija», pa se mu pozneje ni izplačevala redno vsled slabih finančnih razmer verskega zaklada.

Ako torej ni na imenu ležeče, marveč le na stvari sami, ako je básniški duhovni pastir samostojno izvrševal svojo duhovno službo, naj se imenuje že «vikar» ali «lokalist» ali «ekspozit» ali kakorkolibodi, zakaj pa vendar Básnice pozneje niso uvrstili med župnije, kakor so druge jednake duhovnije? Ali je morda krivo bilo zopet pomanjkanje verskega zaklada? Kje je vzrok temu?

Kakor so za časa básniške vakature marsikaj protipostavnega vpeljali, kar ustanovnemu pismu popolnoma nasprotuje, kakor obestranski oklici ženinov in nevest, kar je glede básniških župljanov naravnost

brezsmiselno in nepotrebno, ali glede izdelave cerkvenih računov ne več v básniškem župnišču, kakor je bilo prvotno določeno, ampak v šmartinskem itd., ravnotako so pa tudi zanemarili izvršiti kaj postavnega in za Básničane koristnega ravno ob tistih časih, ko v Básnici ni bilo duhovnika. Bili so pa tudi večinoma stari gospodje, katerim se ni ljubilo ukvarjati se s preiskovanjem župnih razmer ter položaj pojasniti na mero-dajnem mestu o pravem času. Tako se je zgodilo, da je stvar vedno ostala pri starem redu, ker kdo drugi se za Básnico itak ni brigal. Pozneje pa so bile deloma krive tudi razprtije med Zgornje- in Spodnjebásničani, da se tudi s prošnjo ni ničesar doseglo, kajti le v edinosti je moč in uspeh. «Sloga jači, nesloga tlači.» Resničnost tega izreka se je pokazala l. 1885. tudi v Básnici na lastno škodo.

Takrat namreč vlože dne 13. decembra župan Jožef Paplar in ključarji obeh cerkvâ Jakob Grašič, Valentin Knific, Martin Jerala in Jožef Kunar prošnjo za ustanovitev župnije pri knezoškofijstvu, v kateri so navedli vse tehtne razloge za vtemeljitev svoje prošnje. Povedali so, da je dovolj ljudstva: čez 600 duš, da so pota slaba, močvirna, da Sava ob deževju večkrat pretrga vso komunikacijo s Šmartinom in Kranjem, da je ob slabem vremenu treba 2 uri hoditi, preden se pride v Kranj k službi božji, kar je silno težavno, zlasti še po zimi ob hudih zametih itd. Obrazložili so tudi težavo glede obestranskih oklicev za Básničane, zapuščenost Básničanov za časa vakature, pa tudi ob raznih drugih prilikah od strani Šmartina, povedali so, da ima župnik večji ugled, kakor pa navadni duhovnik in da je potreba župnije, ker je cerkev zato že v vsem uravnana in preskrbljena: ima krstni kamen, matrike

itd. in da se ta stvar ravno zdaj lahko spravi v pošten red brez škode, ko se urejuje kongrua duhovniška.

Napominane razloge potrди tudi šmartinski župnik Anton Klemen kot resnične in k temu doda svoje priporočilo in podpira prošnjo tudi kranjski dekan Anton Mežnarec i. l. dne 29. decembra.

Zmaj nasprotstva se je vzbudil ter začel rogoviliti zoper nameravano ustanovitev básniške župnije. Dva posestnika iz Spodnje Básnice sta dala v imenu 40 posestnikov ondotnjih, katerih je pa v resnici le 30 s kajžarji vred, skrpati dne 27. jan. 1886. pritožbo zoper ustanovitev župnije, v kateri pravita, da sta zoper «nalogo» iz l. 1779. (Stiftungsurkunde), da naj škofijstvo uniči prošnjo Zgornjebásničanov za župnijo, da spodnji konec rajši spada pod Šmartin in da so se tudi na vis. c. kr. deželno vlado pritožili zoper odlok z dne 9. marca 1884. št. 2166. in da naj ostane, kakor je zdaj, pri starem.

Imenovani odlok je namreč na podlagi postave iz l. 1863. z dne 20. julija primoral Spodnje-Básničane, da so prispevali k napravi nove strehe zgornjebásniške kuratne cerkve, h kateri pripadajo s svojo podružnico kot otroci k svoji skupni materi ravno tako, kakor Zgornje-Básničani. Tudi ta odlok c. kr. deželne vlade nam kaže, da se zgornjebásniška kuratna cerkev prišteva samostojnim in zato Spodnje-Básničani s svojo pritožbo niso ničesar dosegli, ampak so morali prispevati k napravi nove strehe, kakor so že poprej večkrat ob enakih slučajih. In to jim je vzbudilo sovraštvo nasproti zgornjemu koncu, da so začeli burkati na vse strani, tako, da je še dekanijski urad moral poročati na knezoškofijski ordinariat z dne 11. dec. 1887. o tej zadevi s pojasnilom, da je vse to delovanje Spodnje-

Bésničanov le hujskanje zoper ustanovitev básniške župnije, s katero bodo tudi ti nasprotni zadovoljni in da se nanje ni treba ozirati, ker župnija je ondi potrebna.

Spodnje-Bésničani niso mirovali. Da bi vsaj nekaj dosegli, ker dozđaj so jim vse pritožbe odbili, kaj se zmislijo v svojih modrih glavicah? Spravijo se nad župnika šmartinskega, nad ključarje in nad básniškega kurata.

Dne 19. junija 1887.¹⁾ se pritožijo na knezoškofjski ordinariat Luka Eržen, Jakob Zeni, Lovrenc Poličar in Francè Knific zoper župnika in ključarje, češ, da denar zapravljajo, spodnjebásniške cerkve nič ne popravljajo, da se bode podrla, zvonik in cerkev imata slabo streho, križ stoji postrani, zvonovi niso obrnjeni, kje je denar, ker trde, da ga ni, saj ga je bilo poprejšnje čase dovolj vedno, zdaj pa je vse zanemarjeno. Tudi so se pritoževali, da župnik in ključarja hočejo, da bi se cerkev podrla, zato so nasledniki Luter Martina, kurat básniški se norčuje iz naše cerkve in ne pusti luči goreti v njej, kadar se ob nedeljah in praznikih zbiramo v njej k molitvi sv. križevega pota, itd. Zato naj škofijstvo nastavi druga ključarja. Tako in enako so torej pisali spodnjebásniški mogočni modri možje, kakor nam kažejo dotične listine.

Vsled teh nagajivosti se je básniški kurat gosp. Tomo Brus naveličal Básnice, ker ni bilo miru in edinosti ter je prestopivši v pokoj ostavil Básnico dne 10. avgusta 1887. Ker pa zdaj ni bilo nikogar, da bi stvar pojasnjeval na merodajnih mestih in ker ni bilo potrebne sloge, se je vse to delo z galantno opazko: «vsak Gorjanec bo že imel faro» položilo «ad akta».

¹⁾ Knezoškofjski arhiv.

Nova doba župnega razvoja za Bésnico se pričnja z l. 1894. Takrat pride v župnijo novi duhovni pastir, pisatelj te knjige, kateri je bil oziraje se na časovni tek in razmere nekako prisiljen s krepko roko poseči v vsestranski razvoj básniških potreb. Položaj básniški je bil takrat na vse strani pomilovanja vreden. Med ljudstvom razprtije in sovraštvo, kakor smo zgoraj omenili, v župnih zadevah pa grozna zanemarjenost, zlasti v družabnem življenju, in na vse strani velika zapuščenost na zunaj.

Lahko si mislimo, da novemu duhovnemu pastirju v Bésnici ni bila pot z rožicami posuta in da mu je bilo potreba jeklene vztrajnosti, ako je hotel pri takih razmerah doseči kaj uspeha.

Prvo, česar se je lotil, je bila uravnava duhovnikovih dohodkov na podlagi postave z dne 19. aprila 1885. (drž. zak. šte. 47.), oziroma z dne 7. jan. 1894. (drž. zak. šte. 16.). Koncem novembra 1894. pošlje svojo fasijo samostojnih duhovnikov potom preč. knezoškof. ordinariata c. k. deželni vladí v potrjenje. Ta pa mu z dne 13. aprila 1895. št. 3239. odkaže plačo navadnih ekspozitov 460 gld. z odgovorom, da ga ne smatra kot samostojnim, češ, da básniška kuracija nima administrativnopravnega značaja samostojne dušnopastirske postojanke, vendar z opazko, da se zoper ta ukrep lahko pritoži v 2 mesecih na c. k. ministrstvo za uk in bogočastje, kar se je tudi zgodilo.

Meseca julija 1895. l. se je postavnim potom vložil rekurz, potem, ko se je na prošnjo podaljšal termin, zoper zgoraj omenjeno razsodbo vis. c. k. deželne vlade. V njem se je poudarjala in na podlagi ustanovnega pisma in 3 drugih prilog pojasnila in dokazala samostojnost básniške kuracije v vsakem oziru. To prošnjo

je podprl tudi knezoškofijski ordinariat z dne 10. sept. i. l. ter potrdil, da bésniški kurat opravlja službo božjo in vsa druga opravila samostojno brez odvisnosti šmartinskega župnika. Na tej podlagi se je potegnil tudi za dohodke samostojnih dušnih pastirjev, kajti, ako ima vsa opravila kot župnik, zakaj ne bi imel kot tak tudi plače.

C. k. ministrstvo za uk in bogočastje uvažuje vse te razloge ter uslišajoč prošnjo z odlokom z dne 16. okt. i. l. št. 23.928. pooblasti vis. c. k. deželno vlado, kakor ta naznanja z odlokom z dne 5. novembra i. l. št. 14.277., da naj nakaže bésniškemu kuratu plačo samostojnih dušnih pastirjev s 600 gld., vendar z opazko, da iz tega ukrepa se ne smejo izvajati nikake posledice za pravno administrativni značaj duhovniške postojanke v Bésnici, ne za kake pravice službenih naslednikov prošnjika ali za tega poslednjega samega. To se pravi z drugo besedo: bésniški sedanji kurat je samostojen le za svojo lastno osebo, kedar pa odide on, ostane vse pri poprejšnjih razmerah.

Vsakdo na prvi pogled lahko razvidi in spozna, da je tudi ta drobtina priznanja osebne samostojnosti jako čudna in pomilovanja vredna. Čudna zato, ker krajevne razmere se tudi po odhodu sedanjega kurata ne bodo poslabšale, ampak ostale iste. Tudi nasledniki bodo izvrševali na lastno odgovornost vsa svoja duhovniško službo tikajoča se opravila in uradovanje, kakor sedanji in predniki, neodvisna od Šmartina, torej je samostojnost krajevna in ne osebna. Pomilovanja vredna pa zato, ker se ne smejo iz nje nobene posledice izvajati, torej tudi sedanji neodvisni, samostojni duhovni pastir in ne njega nasledniki ne bodo imeli za slučaj opešanja pravice potegniti se za pokojnino samostojnih dušnih pastirjev.

Kaj torej početi? Najbolje bi bilo potom upravnega sodišča dognati vso zadevo ter priznanje splošne samostojnosti za vse prihodnje čase izposlovati, kakor so to storile že mnoge druge enake duhovnije, toda, ker se je nakopičilo preobilo drugega z mnogimi stroški zvezanega nujnega dela in opravila, se je te zadeve uravnava odložila za poznejši čas, da se reši drugim četudi počasnim potom.

Žalostni potresni dogodki velikonočnega ponedeljka l. 1895. z dne 15. aprila so tudi Bésnici napravili občutne udarce. Cerkev je bila dokaj zrahljana, šola poškodovana, župnišče pa hudo razbito. Dela je bilo dovolj nakopičenega, denarja pa nič. Treba je bilo torej župljane k skupnemu složnemu delovanju pridobiti, ker le z združeno močjo se dosežejo očitvidni uspehi. Zato se je kurat najprej lotil poprave napominanih poškodovanih poslopij, zlasti temeljitega prenovljenja župnišča, ki je bilo najbolj razdejavano, in sicer tako, da je moral cele 4 mesece pod streho na diljah počivati ter poslušati hrščanje in škripanje podstrešja o večkrat se še ponavljajočih potresnih sunkih, preden se je mogel zopet preseliti nazaj v popravljene sobe. Poleg tega se je pa naslednje leto moralo zgraditi popolnoma novo župnijsko gospodarsko poslopje, ki je že do malega razpadlo ter bilo sramota za ves kraj, ker je slonelo na pokopališče in cerkev. L. 1897. in pozneje se je povečalo in uredilo tudi pokopališče pri kuratni cerkvi, napravili novi zvonovi pri podružnici ter še marsikaj prenovilo in popravilo ter spravilo v tak red, da je župljanom na čast in veljavo pred svetom. Tudi zadruga hranilnice in posojilnice se je ustanovila takrat, katere potrebo in korist za kraj župljani vedno bolj in bolj razvidevajo in spoznavajo.

Ko so se glavna dela spravila v red, se je jelo zopet misliti na ustanovitev župnije. Ljudstvo veselo spoznava, kaka čuda dela vzajemna vztrajnost, zato opušča medsebojna nasprotja. V ljubezni in edinosti se lotijo novega dela pod vodstvom svojega duhovnega pastirja. Dne 10. jan. 1897. se zbero vsi župljani skupaj k posvetovanju glede svoje župnije. Edina želja je, da naj se izposluje potrditev básniške župnije na višem mestu za vse prihodnje čase. Samo 3 stari nagajivci so nekoliko oporekali, a nanje se ni oziralo. Zato se začetkom aprila i. l. zopet pošlje udana prošnja na knezoškofijski ordinariat, v kateri so se v 5. točkah navedli vsi že znani razlogi za potrditev básniške župnije, kakor: zadostno število duš, oddaljenost kraja od Šmartina in drugod, slaba pota zlasti po zimi ob zametih in deževju, preskrbljenost z vsem za župnijo potrebnim, kakor matrike, krstni kamen, pokopališče, pripravna cerkev in župnišče, neodvisno izvrševanje duhovniške službe na lastno odgovornost, dopisovanje z vsemi uradi, cerkveni pečat, poroke, večja veljava župnikova kot kurata, postavna plača samostojnih dušnih pastirjev že sedaj itd., za kar ni treba drugega, nego višjega potrdila za vse prihodnje čase.

Kar bi pri tem morda delalo kaj opovir, je oklicna ali velika štola šmartinskega župnika 5 gld. 83 kr. in pa bira ondotnjega cerkvenika 3·86 gld. od obeh cerkva. Glede prve se je že l. 1847. z dne 23. aprila g. Karol Leben, šmartinski župnik, izrazil, da se odreče vsej štolnini na Básnico in da se uklone vsem višjim naredbam na to kuracijo, kakor tudi sedanji g. Jožef Razboršek sam izjavil, da odstopi prostovoljno od nje na korist básniški novi župniji, ker mu ne zmanjša njegovih dohodkov. Kar pa drugo zadeva, je bil poslednji

sprva¹⁾ mnenja, da bi se odškodovala mežnarju imenovana bira. Na opazko kneškofijskega ordinariata z dne 7. maja i. l. št. 1042., da ne bi morda to delalo zaprek, in pa, ker je šmartinski g. župnik sam spoznal izvir te bire in ker se je cerkvenik tudi izrazil, da mu to nič ne škodi, je pa odstopil z dne 2. marca 1898. št. 26. tudi od te zahteve. In zakaj tudi ne po pravilu «kjer ni dela, tam tudi ni jela» (ubi nullum officium, ibi neque est beneficium). Organist šmartinski ali cerkvenik je hodil nekdam otroke učiti v Bésnico ter je tudi spremljeval duhovnika k podružnicam na ekskurze. Zato so mu cerkve dajale malo odškodnine, ki je na posled pri vsaki narasla do 1.93 gld. Ker pa zdaj tega opravila nima več, po pravici neha tudi omenjena dajatev sama ob sebi.

Vso to zadevo je na vse strani pojasnil knezoškof. ordinariat in jo priporočil na višem mestu v potrjenje. Na to je c. k. deželna vlada z odlokom z dne 21. okt. 1897. št. 13.206. naročila c. k. okrajnemu glavarstvu v Kranju, naj o tem začne obravnavati z vsemi prizadetimi. Na poziv c. k. okrajnega glavarstva z dne 11. jan. 1898. št. 20.040. se izjavi šmartinski župni urad glede bire in raznih drugih dajatev, da duhovščina in nobeden drugi od Bésnice ničesar ne dobiva in tudi nič ne zahteva. Ob enem pa se tudi z izkazom z dne 2. marca i. l. št. 26. pojasni, da tudi glede oklicne štole in cerkvenikove bire nima nobeden nič škode in da se pristojevoljno odstopi od nje. Tudi se pojasni potreba bésniške župnije in obrazloži nje korist za ondotnje prebivalce in se priporoča nje potrditev. K temu se doda še izkaz

¹⁾ V izjavi svoji z dne 29. marcija 1897. — Šmartinski farni arhiv.

župljanov, ki so dolžni prispevati k raznim napravam v Bésnici, kakor se je zahteval z dne 4. aprila i. l. št. 45.

Na podlagi napominanih izjav in izkazov skličé c. k. okrajno glavarstvo z razglasom z dne 10. jul. i. l. št. 9448. na 20. dan avg. i. l. ob 2. popoldne konkurenčno obravnavo v Zgornji Bésnici glede ustanovitve ondotnje župnije, h kateri so bili vsi povabljeni, a udeležili se je niso vsi. Navzoči so se izjavili, da je neobhodno potrebno za Bésnico, da se proglasi za župnijo. Ker pa je komisar c. k. okrajn. glavarstva g. Aug. pl. Fladung ljudem razložil, da dohodki duhovnikovi še niso stalno zagotovljeni razen 52·08 gld. bire in da bi ostalih 547·92 gld. morali tudi ljudje župljani zagotoviti, so se pa navzoči izrekli, da bi to prevzeli le v tem slučaju, ako bi se ti dohodki ne mogli več vzdržavati iz državne blagajne, katera jih zdaj kot dopolnilo kongrué izplačuje. Ob enem pa prosijo vsi navzoči, naj blagovoli c. k. vlada milostno to potrditi tudi za naslednike, kar je priznala že sedanjemu dušnemu pastirju v Bésnici, ker niti zdaj niti v bodoče skoraj ne bi bilo mogoče župljanom nositi te svote.

Vsi ti podatki so na to romali po navadnem postavnem potu na c. k. ministrstvo za uk in bogočastje na Dunaju, kjer je to zadevo pojasnil še posebej državni poslanec g. Josip Pogačnik ter jo priporočil v blagohotno odobrenje, za kar mu bodi prisrčna hvala in vsa čast!

Z dopisom c. k. okrajnega glavarstva v Kranju z dne 5. maja 1899. št. 6388. se na podlagi odloka c. k. deželne vlade z dne 20. aprila i. l. št. 5972. oziroma c. k. ministrstva za uk in bogočastje z dne 12. aprila i. l. št. 24.352. povabita šmartinski g. župnik Jožef Razboršek in bésniški kurat g. Fran. Pokorn, da se dogovorita med seboj o razdelitvi cerkvenega pre-

moženja, kar ga imata v skupnih obligacijah in da v 14. dneh tudi dotični zaznamek razdelitve, ki sta ga oba podpisala, potrdila in podpečatila dne 23. maja i. l., odpošljeta v nadaljno obravnavo na višje mesto.

Istodobno je c. k. okr. glavarstvo naročilo tudi županstvu sv. Jošta, da naj se občinski zastop v svoji seji izreče glede pokritja zgoraj omenjenih 547·92 gld. duhovske plače odločno, kdo jo prevzame v plačevanje, ker je občinski zastop v smislu ministrske naredbe z dne 31. dec. 1877. drž. zak. št. 5. pooblaščen za oskrbovanje opravil župne občine.

Občinska seja županstva sv. Jošta, pri kateri so bili zbrani vsi odborniki z županom na čelu, se je vršila o napominani zadevi dne 18. maja i. l. Po vsestranskem preudarku se glede tega izjavi ves občinski zastop enoglasno takole:

1.) Ker se tukaj ne gre šele za ustanovitev nove župnije kot take, ampak le za priznanje in potrjenje že obstoječe in delujoče, zatorej občina ne da nobenega novega prispevka, razen bire, ki jo že zdaj daje in se tudi nikakor ne zaveže za kak prispevek ne za sedaj, ne za prihodnje.

2.) Cerkvena bésniška občina ni mnogo obsežna, šteje zdaj 613 duš, pa ima za vzdrževanje svojih zadev že itak mnogo stroškov, torej tudi ne more sprejemati in nositi novih bremen.

3.) Občina pa hoče imeti lastno samostojno župnijo zatorej ponižno prosi, naj blagovoli c. k. ministrstvo za uk in bogočastje župnijo priznati in potrditi za vse prihodnje čase, kar bode župljanom v korist in prospheh.

Pričujoči podpisani: Jan Paplar, župan, Urban Starman in Jan. Žan, svetovalca, Fran Pokorn, Ant.

Paplar, Jožef Kalan, Matevž Jauh, Fran. Sedlar, Jan. Vodir, Val. Kozjek, Jan. Rozman in Jan. Jereb, odborniki.

Po naročilu c. k. okrajnega glavarstva v Kranju z dne 24. maja i. l. št. 7813. je županstvo Sv. Jošta 4 dni potem še pojasnilo zgorajšnjo točko 2. glede bremen župljanov, raznih stroškov, ki jih že imajo, kakor plačevanje dolga, in ki še pridejo, kakor poprave občinskih potov itd., iz česar se razvidi, da srenja resnično ne more več sprejemati in nositi novih bremen ne zdaj, ne pozneje.

Vsi ti podatki in pojasnila so se zakonitim potom odposlali na c. kr. deželno vlado, katera pa je zahtevala dne 13. novembra 1900. št. 16.812., kakor poroča knezoškofijski ordinariat dne 28. novembra i. l. števil. 4257., pojasnila o tem, če je bila Bésnica ob času izišlega cesarskega povelja z dne 5. novembra 1855. (drž. zak. št. 195.) odvisna od Šmartina, oziroma, v čem se je kazala ta odvisnost. Zlasti bi bilo to pravno podlago pojasniti natanko, odkod da se morajo oklici vršiti v obeh cerkvah: v «župni» in «kuratni».

Knezoškofijski ordinariat je na to z dne 4. februarja 1901. št. 4526. na podlagi preiskovanj sporočil c. kr. deželni vladi sledeča pojasnila o imenovani zadevi:

1.) Ob času izišlega cesarskega patenta z dne 5. novembra 1855. je bila Bésnica v istem razmerju s Šmartinom, kakor vse one lokalije in vikariati s svojimi «materami farami», ki so pozneje l. 1876. itd. bili povzdignjeni v župnije. Razložek je le ta, da drugi vikariati itd. so plačevali svojim «materam faram» neko malenkostno odškodnino, kakršna je bila tudi za Bésnico določena v ustanovnem pismu l. 1778. na 6 gld., a je župnik šmartinski ni hotel, ampak je le zahteval,

da se morajo bésniški oklici vršiti tudi v Šmartinu, ker to več nese.

2.) Kar pa se tiče obestranskih oklicev, so bili popolnoma protipostavni, usiljeni zlasti za časa škofijske vakature 1787. l., kakor tudi bésniške, ko so med tem oklicavali Bésničane v Šmartinu in ker se poznejši kurati ali vikarji zaradi ljubega miru niso hoteli pričkati s šmartinskimi župniki, so pa ostali v navadi do naj-novejših časov, dokler ni sedanji gosp. župnik sam prostovoljno odstopil od te usiljene navade, katere tudi knezoškofijstvo nikdar ni potrdilo. Ker torej imenovane razmere niso postavne, marveč usiljene proti določbam ustanovnega pisma, pač ne bodo ovirale priznanja in potrjenja bésniške župnije.

Stavba je dodelana, hvala Bogu, in Bésnica je postala naposled po mnogoletnem dokazovanju in pojasnjevanju vendar-le župnija. Vis. c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje jo je z odlokom z dne 18. aprila 1901. št. 4920. priznalo in potrdilo za vse prihodnje čase ter pooblastilo c. kr. deželno vlado v Ljubljani, da o tem državnem potrjenju k uravnavi bésniške kuracije v samostojno duhovnijo obvesti v nadaljno uredbo knezoškofijski ordinariat, kar se je zgodilo z dne 20. maja i. l. št. 6712. z dopisom, katerega vsebina slove doslovno:

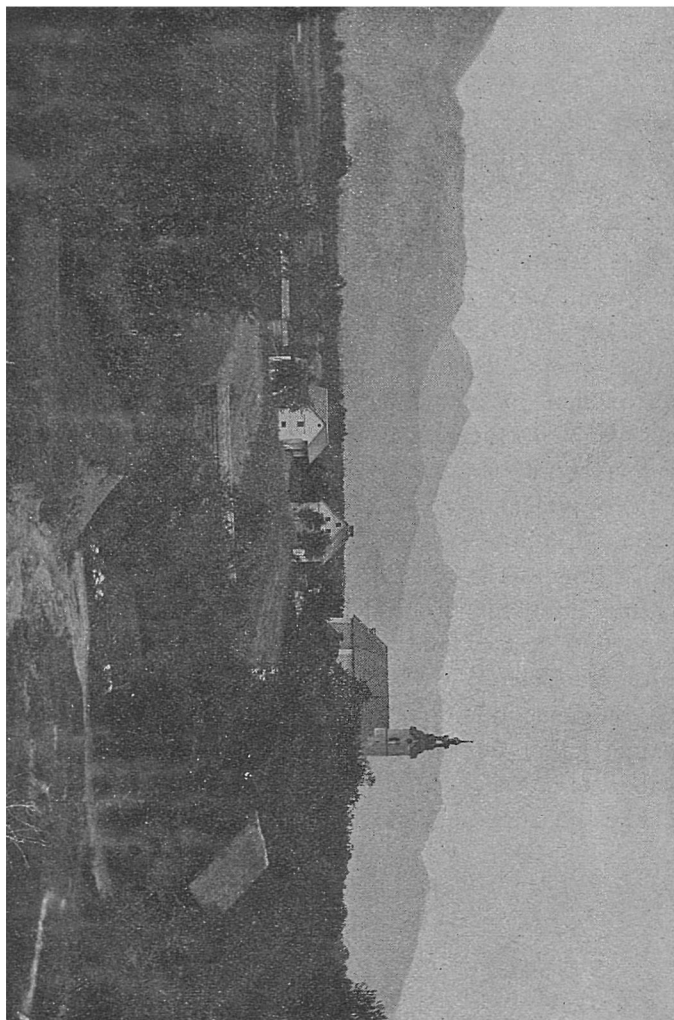
«Unter Bezugnahme auf die wohldortige Note vom 4. Februar 1901. Z. 4526. wird dem hochwürdigem fürstbischöflichen Ordinariate zur gefälligen weiteren Veranlassung mitgetheilt, dass infolge der mit dem Erlasse des k. k. Ministeriums für Cultus und Unterricht vom 18. April 1901, Z. 4920, erhaltenen Ermächtigung hiemit die staatliche Genehmigung zur Errichtung der Curatie Ober-Wessnitz als einer selbständigen Seelsorgestation gegen dem ausgesprochen wird, dass hiedurch keine

weitere Mehrbelastung des Religionsfondes hervorge-
rufen wird und die Auslagen für eventuelle künftige
Erhaltungs- und Instandsetzungsarbeiten an den kirch-
lichen Gebäuden von den Concurrenzpflichtigen ohne
Inanspruchnahme des Religionsfondes oder eines an-
deren öffentlichen Fondes bestritten werden».

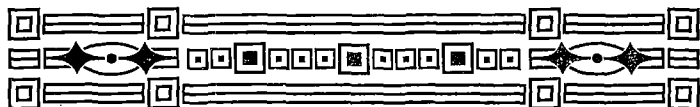
Napominani odlok nam torej tudi pove, da se z
dovolitvijo básniške župnije verski zaklad ne sme vsled
tega više obteževati, kakor kar že daje zdaj, kakor tudi,
da se stroški pri prihodnjih napravah in vzdrževanju
cerkvenih poslopij ne poravnava ne iz verskega in ne
iz kakega drugega javnega zaklada, ampak jih morajo
nositi ljudje, ki so dolžni k temu prispevati. Tudi se
ob jednem naznanja v imenovani noti, da se bodo
cerkvene glavnice, katere imata šmartinska in básniška
župna cerkev skupno v obligacijah, porazdelile in urav-
nale o svojem času po načinu nasvetovanem od obeh
župnih uradov.

Imenitna zadeva je stem uravnana za vse prihodnje
čase. Priznanje básniške župne samostojnosti ne dela
Šmartinu, kot «materi fari», nobene škode, pač pa po-
vzdiguje Básnico v vsakem oziru pred svetom do bolj-
šega ugleda in do vsestranskega popolnejšega oskrbo-
vanja, kakor do zdaj. Župnija básniška bo tudi jako
vabljava za vsakega, četudi je nekoliko slaboten, ker
okolica je zdrava in pastirovanje ne pretežavno.

Zgornja Bésnica.

VI.

Cerkve v župniji.

Četudi v Bésnici ni več cerkvâ, razen dveh in treh zidanih kapelic ali znamenj, vendar imajo pa te toliko zanimivosti, da jih je vredno opisati nekoliko obširneje, zlasti njih zgodovino, zidavo, opravo in njih posebnosti. Oglejmo si jih torej od bliže:

1.) Župna cerkev sv. Egidija.

Ob vznožju hriba Rovnika na jako razglednem prostoru, ki mu pravijo Videm, 473 m nad morjem, stoji zgorjebésniška župna cerkev zgrajena. Primernejšega kraja za to zgradbo bi v Bésnici pač ne bili mogli najti, kakor je sedanji, kjer cerkev stoji, ker je kot ilovnat svet še najbolj suh in ves dan obsevan od solnca. Drugod je povsod dovolj vlage in prostori ne toliko vabljivi.

Pišoč o župni cerkvi sv. Egidija ali Tilna moram povedati, da je sedanja cerkev že druga ako ne že tretja. Oglejmo si najprej prvotno.

a) Stara cerkev.

Kdaj so zgradili prvo svetišče v čast puščavniku sv. Egidiju? Že ime patrona kaže, da je morala biti prva cerkev v davni preteklosti zgrajena. Pobožna le-

genda nam o tem tako-le pove: «Neki šentpeterski graščak ali oskrbnik loškega gospostva je prišel v básniške gozde na lov v jeseni. Takrat je bila okolica še neobljudena in neobdelana. Mož se je, zasledujoč zverino, preveč oddaljil od svojih pomagačev. Zgrešil je pota, dan se je že nagnil k večeru, vreme je bilo megleno in vlažno in revež ni dobil na noben klic odgovora. Blodil je po gozdu semtertja, pa ni našel nikoder izhoda. Spozna, da bo moral v gozdu pod milim nebom prenočiti. V tej stiski se zateče v goreči molitvi k Bogu za pomoč in rešitev ter se zaobljubi, da hoče v čast sv. Egidiju, puščavniku in lovskemu patronu, zgraditi v tem kraju kapelico, ako najde srečen izhod iz teh goščav. In glej! Prikaže se mu častitljiv starček, ki ga pelje na kraj, od koder se je videlo naprej in je pot držala iz gozdov. Ves vesel zakliče mož: že vidim, že vidim, in starček zgine, da se mu lovec še zahvaliti ni mogel! Kraju so dali potem ime «Videm»¹⁾ in rešeni mož lovec oskrbnik je zvest svoji zaobljubi dal na tem prostoru, kjer je našel rešitev, zgraditi kapelico v čast sv. Tilnu». Tako legenda, kaj pa zgodovinska vednost?

Ne bomo se motili, ako trdimo, da ima napominana legenda mnogo zgodovinskega jedra v sebi. Kako to? Ko se je z dnem 24. novembra 1002. loško gospostvo zopet razširilo s tem, da je, kakor smo povedali v splošni zgodovini, prejelo Stražišče²⁾ in ves svet med vodami: Lípnicá, Sava in Sovra, od kralja Henrika II. v dar, je Bésnica prišla pod oblast loškega

¹⁾ Videm se izpeljuje tudi od latinskega «viduum», kar pomeni župno posestvo. In ravno tukaj so imeli nekdanji župniki šmartinski, kakor tudi básniška cerkev, svoje posestvo in podložne.

²⁾ Zahn: Codex Anstr.-Frising. dipl. I. str. 54—55. n. 53. — Izv. muz. dr., I. str. 58. Schumi: Urk. u. R. I. str. 22. n. B.

gospostva. Znano pa je, da so brižinski škofje na svojem posestvu v Loki, zlasti v okolici proti Kranju in drugod izsekavali gozde z namenom, da bi na ta način pregnali roparje, ki so ob potu prežali na popotnike in jim jemali imetje, da bi svet obdelavali in naseljevali na vse strani. In na ta način je tudi Bésnica dobila svoje naseljence, izpremenila pa polagoma tudi svoje lice. Izginile so divje goščave, prikazala so se obdelana polja, pričelo se je veselo gibanje. Bésničani so bili namreč tudi logarji loškega gospostva v tem kraju. Zato je prav lahko mogoče, da se je še v prvotnem básniškem stanju izgubil v teh krajih kak oskrbnik loškega gospostva bodisi na lovu, bodisi pri kakem nadzorovanju ali kakorkoli si že bodi ter potem zaobljubil zidati kapelo ali za srečno rešitev iz teh goščav, ali pa sploh prebivalcem na korist, da so se zbirali k molitvi v njej.

Kdaj pa je bila cerkev zgrajena? Začetka nje zgradbe ne moremo natanko določno označiti. To pa je gotovo, da je bila sezidana ob času frankovske vlade na Kranjskem, kar nam svedoči pojav, da še dandanes časte Bésničani v njej frankovske svetnike: sv. Tílna, čigar češčenje se je po Slovenskem jelo v 11. stöletju razširjati, in sv. Radegundo, naj so ju vpeljali že brižinski škofje, ali kdorkoli.

Zgodovinsko določeno pa je, da se koncem 13. stöletja že bere o zgornjebásniški cerkvi. Urbar loškega gospostva l. 1291.¹⁾ nam namreč kaže, da je takrat bila podložna loškemu gospostvu ena kmetija v Bésnici pri cerkvi — «veznitz apud ecclesiám» —, ena pa pri gozdu — «circa forestum». Najbrže sedanja Joškova in Boš-

¹⁾ Izvestja muzej. društva I. str. 83. Zahn: Cod. dipl. Anstr.-Frising. III.

tarjeva kmetija, ki ste še pozneje spadali pod omenjeno gospodstvo do najnovejšega časa, ko se je l. 1848. desetina odkupila.

Nadaljnji zgodovinski akt o zgornjebésniški cerkvi je pa pismo nje posvečenja, ki se hrani v prepisu v župnem arhivu, izvirnik ¹⁾ pa v Rudolfinumu. To pismo nam pove, da je ljubljanski škof Krištof Rauber dne 11. novembra, tedaj na sv. Martina dan, l. 1521. za vlade rimskega papeža Leona X. 9. leto in cesarja Karola posvetil v čast božjo in slavo Marije Device in v čast in spomin sv. Egidija cerkev v Bésnici (Pessnicz) pri Kranju, v pričo odličnih vernikov zlasti v pričo doktorja komornika in kaplana svojega Lenarta Silbenpauer ter večnega vikarja v Leskovcu pod Kunspergom Urbana Strel in mnogih drugih, ki so bili posebej zato povabljeni in naprošeni.

Oltarja je imela cerkev takrat dva, kakor nam pove pismo, in sicer glavni sv. Egidija, stranski pa sv. Radegunde in sv. Elizabete vdove. Vložil je škof te-le svetinje: Sv. Egidija, sv. Radegunde, sv. Elizabete, sv. Matevža, od obleke sv. Marije Magdalene, od groba Kristusovega, od sv. Jošta in 11 tisoč devic, potem sv. Barbare, sv. Lamberta in sv. Sigismunda. Zapovedal je škof takrat na prošnjo Bésničanov, da naj se spomin posvečenja cerkve obhaja na praznik sv. Simona in Jude ter izrazil željo, da naj verniki spoštujejo cerkev, jo z vsem potrebnim preskrbujejo in se v njej goreče vadijo v pobožnosti. Vsem vernikom pa, kateri se skesajo in spovedo svojih grehov, je podelil vladika za vse prihodnje čase za dan posvečenja cerkve in oltarjev eno

¹⁾ Beri zadaj prilogo pod št. 2.! — Zgodnja Danica l. 1885. dne 18. septembra.

leto odpustka, 40 dni pa za sledeče praznike: božič in dva dni potem, novo leto, sv. 3 kralji, veliki petek, velika noč in 2 dni potem, vnebohod, binkošne 3 praznike, sv. Rešnje Telo, vse praznike Matere božje, sv. apostolov Petra in Pavla, vseh Svetnikov, sv. Janeza Krstnika, in vseh onih, katerih svetinje so vložene, ako cerkev obiščejo, pobožno ondi molijo, ali kaj darujejo za njeno popravo, olepšavo in vzdrževanje in kar je jednakega.

Kakšna pa je bila ta cerkev? Zidana je bila v gotskem slogu, stene so bile slikane in okrašene z angelskimi in svetniškimi podobami, obrnjena pa je bila proti vzhodu. Ko jo je 110 let po posvečenju ljubljanski škof Rajnald Škrlič (Scharlichius) dne 29. avgusta 1631.¹⁾ obiskal, je bila zelo zapuščena. Veliki oltar ni imel antependija in druge potrebne oprave. Oltar sv. Radegunde, stoječ na evangeljski strani glavnega, je bil pa tako slab in zanemarjen, da ga je škof ukazal podreti, kamenje pa odstraniti in zunaj cerkve na ograjni zid spraviti. Kamen za shranjevanje olja je zapovedal škof, da naj se prestavi tja dolj za duri. Dve okni v presbiteriju, kakor tudi v ladji, naj se povečata in sploh kar nedostaje, se mora preskrbeti.

Dohodke je takrat cerkev imela sledeče: Cerkven travnik in nekaj prediva, kar je znašalo 2 renška 11 kr., sosedje plačujejo od vsake zemlje 1 kr. 1 vin., od 1 krave 8 kr., dolžniki pa obresti plačujejo od posojila 150 renškov, 7 kajzarjev pa daje 4 renške 40 kr.

Da je bila cerkev tako zanemarjena in zapuščena, je pač mnogo k temu pripomoglo krivoverstvo 16. sto-

¹⁾ Vizitacijski zapisnik imenovanega leta v knezoškofijskem arhivu. — Izvestja muzejskega društva VII, str. 56.

letja, ki je v srcih človeških rodilo veliko mlačnost in brezbržnost v verskem oziru, kar se je še-le pozneje z mnogim trudom dalo nekoliko popraviti. In kljub temu, da je bila cerkev majhna, komaj 15 *m* dolga in 5 *m* široka in toliko visoka, in bi jo vaščani bili lahko z vsem potrebnim oskrbovali, se vendar niso mnogo brigali zanjo. Zato je polagoma vse opešalo in potrebovalo nujnega prenovljenja, kar se je tudi pri tej cerkvi zgodilo pozneje, kakor nam kaže vizitacijski zapisnik l. 1652. govoreč, da je vse v boljšem stanu, kot nekdanj, da se je oziralo na izvršitev škofovih naročil ob vizitacijah in potrebno uredilo.

Ob vizitaciji po šmartinskem župniku dne 16. oktobra 1685. l.¹⁾ je imela cerkev dva posvečena oltarja: sv. Egidija, glavni, čigar slika, na platno slikana, je bila nova v dobro pozlačenem okvirju; v kapelici na evang. strani pa sv. Radegunde, a žal, oba brez kanon tablic. Svetilnica pred velikim oltarjem je bila iz medenine. Zvonik se je moral prekriti, drevje na pokopališču kot cerkvi škodljivo odstraniti, ograjni zid okrog cerkve pa prenoviti, ker je razpadal. Letnih dohodkov je cerkev takrat imela 30 renskih.

Krog srede 18. stoletja pa je prejela zgornjebénska cerkev tudi krepak zvonik, ki je s streho vred meril okrog 20 *m* višine. V njem sta oznanjevala slavo božjo in vernike vabila k službi božji dva zvonova v skupni teži okrog 10 stotov, cenjena v inventarju l. 1790. in dalje: 266·40 gld. Dokler ni bilo zidanega zvonika, je služil v to svrho mali lesen zvonik kot nekako pokrivalo zvonov nad cerkveno streho. Kdo pa je zvonova ulil, to se nam ni ohranilo zaznamovano.

¹⁾ Vizit. protokol 1685. l. v knezoškof. arhivu.

Na svetu se vse stara in peša. Enako se je godilo tudi zgornjebésníški cerkvi. Poleg starostne oslabilosti so pa pripomogle tudi časovne razmere k temu, da se je naposled nad 500 let stara cerkev odstranila in na mesto nje nova zgradila. Po zgradbi nove šmartinske župne cerkve l. 1735. so Bésníčani vedno želeli, ker je bila odslej pot do nje težavnejša, da bi dobili lastnega duhovnika. To se jim je tudi posrečilo l. 1778. in z ustanovitvijo lastne duhovnije je prišla tudi nova cerkev.

b) Sedanja župna cerkev.

Dne 1. junija l. 1778. je obiskal ljubljanski knezoškof Karol grof Herberstein Bésnico. Takrat so ga občani prosili za lastnega duhovnika in župnijo. Pri tej priliki jim je pa višji pastir rekel, da bi se jim to že ustreglo, ako bi imeli le večjo in čednejšo cerkev in župnišče. Ker je bila stara gotská cerkev že slaba in majhna, jim je vladika nasvetoval, da naj glede načrta tako-le ravnajo: «Ker je svetišče (presbiterij) še dobro ohranjeno, naj se ne podre vsa cerkev, ampak samo razširi. Gradi naj se tako, da ostane dosédanje svetišče kot stranska kapela, vse drugo pa hođi novo.» Toda ljudje, osobito njihov energični dušni pastir, se niso ozirali mnogo na druge svetovalce, marveč delali tako, kakor se je njim za tedanje potrebe in razmere prav zdelo. Posvetovali so se župljani med seboj najpoprej glede prostora. Nekateri so želeli imeti novo cerkev dolí v «Videmcah», tedaj na polju v sredi med zgornjo in spodnjo Bésnico, drugi pa vsâj v «Čepuljah», kjer so v ta namen že nekoliko gozda posekali, a sklepna misel ostane pri starem prostoru. Podvikar Grošelj ukaže torej podreti vso cerkev razen zvonika in ene

ladijske stene¹⁾ ob zvoniku, začne na svojo roko zidati novo ter je plačeval delavce s svojim denarjem. Domačini so z veseljem dovaževali vseh za zgradbo potrebnih reči ter hodili prav pridno na tlako. Zlasti ob nedeljah in praznikih se je mnogo storilo v tem oziru. In kar je delo posebno pospeševalo, je bilo prav ugodno vreme. Nikdar ni tisto leto po dnevu deževalo ob poletnem času. In zato je stavba prav pridno napredovala od dne do dne.

Umevno je, da tako samostojno postopanje Bésničanov šmartinskemu župniku ni bilo všeč. Zamera je bila neizogibna pri njem in deloma tudi pri škofijstvu, kjer je Bésničane in njihovega duhovnega pastirja vedno črnil. Grozil je Bésničanom, da ne dobijo nobenega krajcarja iz cerkvene blagajne in da jim bo delo ustavil, ker zidajo brez njegove vednosti. Grošeljna podvikarja²⁾ je pa priporočil ordinariatu, naj ga prestavi kam drugam, sicer ne bo miru v duhovniji. Zval ga je hujskača in nemirnega podpihivalca v občini. Toda tačas, ko se je vršila birokratska pisarija ter se med uradi prelivalo črnilo radi bésniške «afere», so delali ljudje veselo dalje. Grošelj jih je priganjal in spodbujal, naj se podvizajo, stavbinski mojster Matija Konček vulgo «Košar» pa je vztrajal s svojimi 12 zidarji do konca. Zid je kar rasel in stavba je bila nenavadno hitro zgrajena do strehe. Šmartinskega župnika Janeza Rodèta je to strahovito dražilo in jezilo tako, da je imenoval v svojih poročilih na urade podjetnika Končka «einen Pfuscher-Pallir», njegove zidarje pa «lauter Pfuscher» ter se pritoževal,

¹⁾ Ko je l. 1895. na velikonočni ponedeljek potres nekoliko porahljal cerkev, so se pokazale slikarije na njej kot znak ostankov prvotne cerkve.

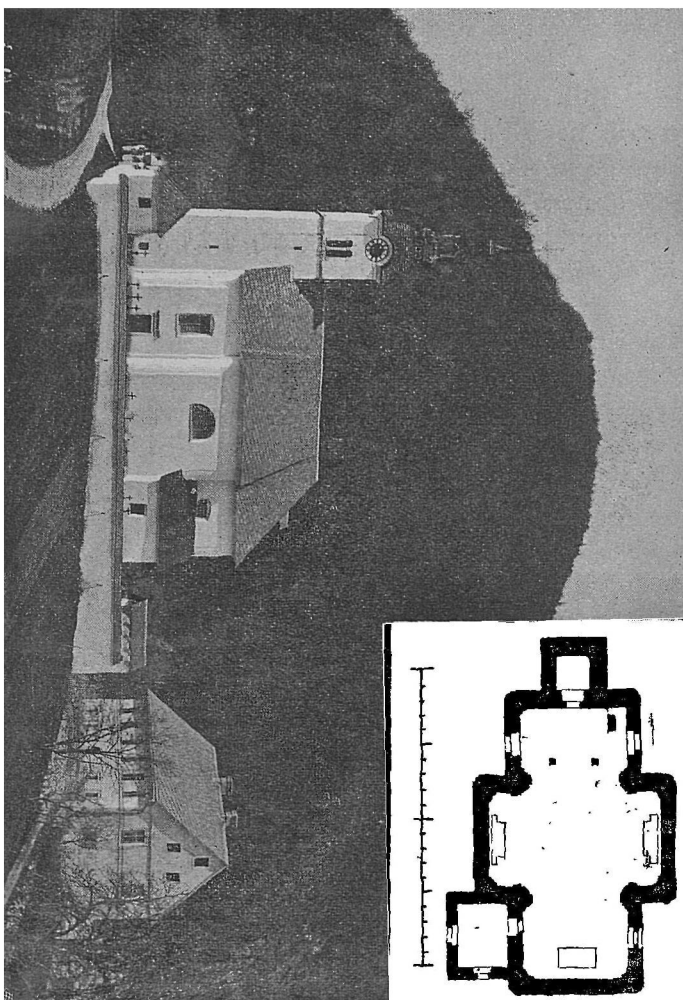
²⁾ Več o tem se najde v aktih bésniškega župnega arhiva.

da ne bo kriv, ako bode kaj skaženo. Zlasti ga je vznemirilo to, da je tudi Grošelj pojasnil svoje stališče nasproti njemu in naznanil škofijstvu in vladi njegove intrige.

Komisija, določena v to, da pregleda, po kakem načrtu se v Bésnici zida, se je nekoliko zakasnela, a slednjič ni mogla poročati družega, kakor: «Bésničani imajo novo cerkev», ki je bila do zime pod streho. Tudi presbiterij je bil že obokan precej prihodnje leto 1779., drugo pa se je pozneje uravnalo.

Dne 31. decembra 1778. je škof naročil svojemu komisarju, župniku šmartinskemu I. Rodètu, da naj skrbi, da bode v zgornjebésniški cerkvi za sedaj vsaj najpotrebnejše oskrbljeno, kakor pridižnica in kar je potrebno za delitev sv. zakramentov. In prihodnjega leta na jesen so Bésničani že prosili škofa, da bi zaukazal svojemu komisarju, da bi v njihovi podvikariatni cerkvi brez odloka z njegovim dovoljenjem blagoslovil tabernakelj, krstni kamen, pokopališče ter delil sv. zakramente. Škof je to dovolil in zaukazal z dne 13. decembra 1779., da naj bode za božične praznike vse potrebno vravnano, da se služba božja prične in vse vrši po cerkvenih določbah, kljub temu, da je Janez Rodè sporočil škofu z dne 18. decembra, da še ni nič pripravljenega za to delo, da še ni pokopališče obzidano, cerkev ne popolnoma dodelana itd. in kljub temu, da je zabavljajl črez to ustanovitev in hotel predpisavati škofu, kako naj njemu na korist podjarmi Bésničane proti ustanovnemu pismu zopet Šmartinu, ker spodnjega konca prebivalci¹⁾ niso stem zadovoljni, je moral rad ali nerad škofovo voljo izvršiti.

¹⁾ Glede teh se je škof izrazil, da jih bode že znal ukrotiti, ako ne bodo mirovali.

Župna cerkev in župnišče v Zgornji Bésnici.

Vsa stavba z vsem potrebnim oskrbljena je bila dodelana popolnoma l. 1782. tako, da jo je potem škof Karol grof Herberstein dne 16. septembra i. l. vpričo šmartinskega župnika in komisarja Janeza Rodeta in básniškega podvikarja Simona Stančiča posvetil, kakor svedoči napis v cerkvi na koru, ki ga je na desko s škofovim grbom naslikal Leopold Layer, prvotno pa je bil napisan na slavoloku pred svetiščem. Ravno tako je začrkano tudi v prvi krstni knjigi na platnicah: «Consecrata et dedicata S. Aegidio ab Antistite Labacensi Carolo e comitibus ab Herberstein die XVI. Septembris Anno Domini MDCCLXXXII.»

Na čast sv. Egidiju ali Tilnu je torej škof posvetil zgornjebésniško novo cerkev. Kdo pa je bil ta svetnik?¹⁾ Ime njegovo «Egidij» nam kaže, da je bil rodom Grk, doma v Atenah, in sin premožnih in plemenitih starišev, porojen okrog l. 640. po Kr. Oče Teodor in mati Pelagija sta ga prav bogaboječe vzgojila in napeljevala k čednostnemu življenju. Zato ga tudi po zgodnji smrti njegovih starišev ne veseli posvetnost, marveč porazdeli vse svoje imetje med uboge ter gre 25 let star v puščavo daleč proč od svoje domovine čez morje na Francosko. Tukaj si je poiskal v goščavi primerno votlino, pred katero je izviral bister studenec, ki mu služi v pijačo, v hrano pa so mu bila divja zelišča in korenine. Po zimi ga je obiskavala vsak dan košuta, ki ga je preživljala z mlekom. Tako preživi tri leta v molitvi in premišljevanju potem, ko se je navadil poprej po navodilu arlskega škofa Cezarija popolnejšega krščanskega življenja in nekaj let tudi preživel v bogoljubnosti pri puščavniku Veredemi.

¹⁾ M. Torkar: Življenje svetnikov III., str. 341. in «Proprium Breviarium» 1. sept.

Prigodi se pa nekoč, da napravi gotski kralj lov v tem gozdu. Lovski psi zaslede Egidijevo košuto, ki beži v votlino pred njimi. Kralj in spremljevalci pridejo pred dupljo in, da bi prepodili košuto, streljajo s puščicami vanjo. Toda glej! Ko pridejo v votlino, najdejo sv. moža zadetega, krvavečega, košuto pa kot krotkega psička poleg njega ležečo. Kralj ostrmi, ves žalosten prosi puščavnika odpuščanja ter poskrbi, da sv. mož ozdravi. Ponuja mu kraljevskih darov, pa Egidij se zanje zahvali. Na kraljevo vprašanje, če mu more sploh s čim ustreči, mu odgovori puščavnik, da bi mu ne bilo nič ljubšega, nego to, ako bi dal kralj na tem mestu sezidati samostan, v katerem bi redovniki po vzgledu nekdanjih tebajskih puščavnikov živeli. Kralj mu prošnjo usliši. Kmalu je stal ondi samostan in menihi so bivali v njem ter se vadili v bogoljubnem življenju. Egidij je bil mnogo let njihov prednik-opat. Njegov red je mnogo koristil v oznanjevanju sv. evangelijski vsi okolici. Po mnogih prestanih bridkostih je pa kakor sveto živel, tako tudi poln zaslug za nebesa sveto sklenil svoje življenje v visoki starosti začetkom osmega stoletja. Njegov grob v S. Gilles-u v Provinciji je bil zelo slovit romarski cilj. Bog je kakor v življenju tako tudi po smrti s čudeži proslavljal njegovo svetost. Obrazuje se kot opat ali pa kot puščavnik zadet od puščice in s košuto poleg sebe. Sv. Tilm je patron lovcev in je eden izmed 14. pomočnikov v sili. Ker je torej frankovski svetnik, je prav verjetno, da so ga jeli po Kranjskem¹⁾ za časa frankovske vlade častiti ter mu v čast graditi svetišča, kakor smo zgoraj omenili.

Kakšna pa je básniška župna cerkev? - Svetla, dovolj prostorna in na vse strani odprta hiša božja je,

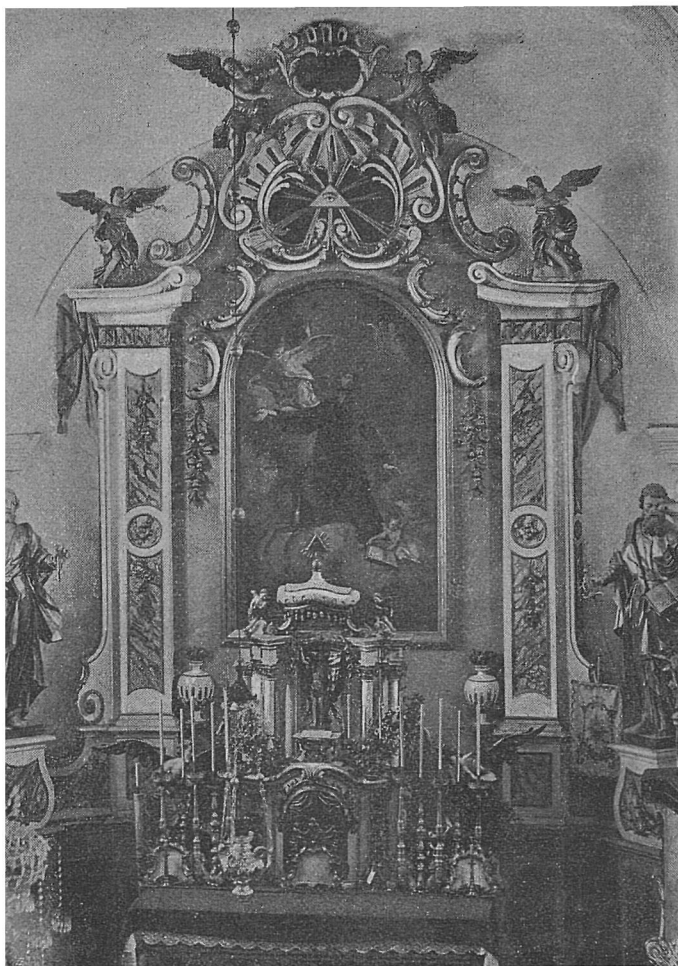
¹⁾ Na Koroškem je celo deželni patron.

ki se prikupi ob prvem pogledu. Zgrajena je v temeljni obliki kocke in kaže sorodstvo z župno cerkvijo v Kovorju; bržkone so jo delali po istem načrtu, ki se pa nam žal ni ohranil na papirju. Zidovje je močno, 1 *m* debelo, skoz in skoz iz kamnja zgrajeno. Znotranjega prostora zavzema cerkev 158 *m*². Od tega pride na ladjo 96 *m*², na prezbiterij 35 *m*², na obe kapelici, ki tvorite z ladjo podobo križa, pa skupno 27 *m*². Cerkev je obrnjena proti severozapadu in meri na dolgost 18·20 *m*, na širokost 11·65 *m*, na visokost pa 9·85 *m*. Prezbiterij sam je 5 *m* dolg, 6·95 *m* širok; kapelici sta vsaka 2·20 *m* globoki in 6·20 *m* široki. Vsa cerkev brez zvonika pa zavzema z zidovjem vred 203·12 *m*² prostora. Zvonik sam pa zavzema stoječ na južnovzhodni strani cerkve 15·75 *m*² zunanjega in 5·02 *m*² notranjega prostora ter meri na visokost do strehe 17 *m*. Ta je ostal še od stare cerkve samo s tem razločkom, da so ga čez 30 let po zgradbi nove cerkve porabivši 500 voz kamnja povišali za eno nadstropje ter čedno v renesanskem slogu na novo pokrili l. 1810., da se vjema s cerkveno stavbo. Ves prostor pa, kar ga zavzema dandanes cerkev s pokopališčem vred, meri 10 arov 47 *m*². Cerkev je vsa obokana z lohnjakom in tlakana z zelenim peščencem. Okna so na konceh cerkve polukrožna, ob straneh pa čveterkotna, podolgovata. Kor, sloneč na dveh stebrih, zidan, se razteguje 4 *m* daleč v ladjo.

Na severovzhodni strani je prezbiteriju prizidana zakristija, katero so l. 1889: nekoliko povišali in s pločvino pokrili, za kar so plačali 90 gld., ker so tudi nov strop v njej napravili. Notranjega prostora zavzema 13·20 *m*² in je 2·50 *m* visoka. Nad njo je shramba za božji grob.

Koliko pa je stala vsa ta stavba? Pisan poseben stroškovnik za to precejšnje delo, kajti s cerkvijo vred so ob jednom gradili tudi novo župnišče, se nam ni ohranil. Vendar pa vsaj deloma moremo iz raznih drugih zaznamkov spoznati, da je poleg tlake bilo treba ljudem še precej šteti tudi v denarjih, preden je bilo vse v redu. Na škofovo povelje je moral šmartinski župnik in komisar Janez Rodè dne 11. julija 1780. dati nekak pregled o premoženju zgornjebésniške cerkve na ordinariat. Iz tega je razvidno, po koliko je kdo še dolgoval cerkvi. Ako so po tem poročilu bili kajžarji še dolžni nekateri po 47 renškov, posestniki pa po 224 renškov, tedaj bi mogli sklepati, da so morali nabrati od 4 do 5 tisoč renškov za vse to delo in sicer samo v Zgornji Bésnici, kjer so šteli 14 posestnikov in 24 kajžarjev, ker Spodnjebésničani se menda niso hoteli podpisati koj k temu skladu. Ako so pa pozneje kaj prispevali, nam ni znano, in, če so tudi oni, ker so imeli enake koristi od duhovnije, kakor zgornji konec, kaj prispevali, tedaj je bilo gotovo treba nabrati od 6 do 7 tisoč renškov vsega skupaj. Znano nam je le-še to, da je l. 1782. bil ves ta račun poravnán, ko je dne 21. maja, kakor kaže pobotnica, tudi še podvikar France Grošelj pri svojem odhodu iz Bésnice prejel svojih zadnjih 150 renškov deželne veljave povrnjenih od cerkve, katere je prej ob delu založil iz svojega premoženja.

(Cerkvena oprava. Sedanja župna cerkev ima 3 oltarje: glavni, sv. Egidija patrona iz l. 1782., ki je še dandanes cerkvi v kras. Menza 1 *m* visoka v podobu sarkofaga zidana s kamenito 2·50 *m* dolgo, 0·60 *m* široko ploščo z ličnim lesenim tabernakljem, poleg katerega klečita 2 keruba, stoji po cerkvenih pravilih sama

Veliki oltar v Zgornji Bésnici.

zase, nad njo pa vidimo v srednji steni na ozadju podobno sv. Egidija, krasno sliko Leopolda Layer-ja. Ob desni in levi stojita sv. prvaka apostolov: Peter in Pavel, kojih življenje je dovolj znano, kipa človeške velikosti. V menzi so pod kamenito ploščo pri vseh 3 oltarjih vzdane svetinje sv. mučencev, žal, da ne moremo povedati katerih, ker nimamo nobenih pisanih zaznamkov o tem. Nastavek tega oltarja je l. 1866.¹⁾ prav lično prenovil podobar Matija Ozbič iz Kamnika v enem mesecu s svojimi 3 pomagači za 225 gld. in hrano.

Stranska oltarja v kapelicah sta bila do l. 1859. še stara iz prve cerkve. Takrat pa je kipar Karol Götzl iz Kranja, brat tedanjega bénskega kurata Ignacija Götzl, naredil oba nova, lično renesanska, za dogovorjeno ceno 260 gld. Od starih oltarjev imamo ohranjene le še Layerjeve slike v malih oblikah, ki nam predstavljajo: rojstvo, obrezovanje in darovanje Gospodovo v templju in se hranijo zdaj v župnišču. V kapeli listne strani časte trpečega Kristusa «Ecce homo», slikana podoba, ob desni in levi pa sv. apostola Simona in Juda Tadeja. Prvi, kananejec in gorečnik imenovan, je označeval v Egiptu sv. evangelij, drugi pa v Mezopotaniji. Naposled pa sta prišla v Perzijo, kjer sta brez števila duš prerodila za nebesa, naposled pa z mučeniško smrtjo dala spričevanje sv. Kristusovi veri. Simona so živega prežagali, Juda pa s kijem pobili. Bog pa je s čudeži potrdil njuno sveto življenje. Na vrhu oltarja pa nam kaže slikana podoba velikega cerkvenega učenika sv. Avguština. Menza pri obeh stranskih oltarjih je tudi zidana v podobi rakve s kamenito po 1 *m* visoko, 2·30 *m* dolgo in 0·60 *m* široko ploščo. Pred oltarjem, na čigar

¹⁾ Glej krstno knjigo št. 2. in napis zadej na vrhu oltarja!

menzah stoje na sredi tudi sliki pres. Jezusovega in Marijinega Srca, je po ena stopnica, med tem, ko sta pri velikem dve.

V kapeli evangelijske strani pa časte Mater božjo, katere slikana podoba nam predstavlja Marijo 7 žalosti, kip v tronu pa njeno čisto spočetje. Ob desni in levi pa sta kipa Marijinih starišev: Joahima in Ane. Na vrhu je slikana podoba sv. Radegunde, ktera je imela v poprejšnji cerkvi lasten oltar. Dandanes je ta svetnica že malo znana med ljudstvom, zato naj v njeno slavo dodamo tukaj kratek življenjepis. Sv. Radegunda,¹⁾ rojena tirinška princezinja, je bila pozneje soproga frankovskega kralja Klotarja. Deset let staro, pripoveduje legenda, ugrabijo Franki opustošujoč njeno domovino ter jo odpeljejo na Francosko. Njena telesna lepota in druge njene naravne prednosti store, da jo Klotar vzljubi in dá njenemu stanu primerno odgojiti in izobraziti. V vseh ženskih umetnostih izvrstno napreduje, posebno pa se odlikuje pred drugimi v sv. vednostih in čednostih. Nenavadna ponižnost in pobožnost, nepopisna ljubezen do revežev, zatajevanje samega sebe, zlasti pa angelska čistost, katero je bolj ljubila, kot kraljevsko krono, store, da se je vsem prikupila. — Klotar jo snubi, a ona pobegne, nazaj pripeljana sicer dovoli v zakon, toda sklene, odslej še bogoljubneje živeti in v tem sklepu je ne premoti vsa posvetna čast. Pod kraljevsko obleko nosi raševino, se mnogo pokori in posti, moli in premišljuje, pomaga revežem in živi tako sveto, da ima Klotar obilo veselja nad njo. Toda zavist onih, katerim je njeno sveto življenje na dvoru bilo očitane njih pregreh, premoti Klotarja, da mu začne soproga mrzeti.

¹⁾ P. Matevž Vogel: Leben und Sterben der Heiligen. II. str. 227.—27°

To pa je bilo povod, da Radegunda z moževim dovoljenjem zapusti kraljevski prestol in stopi v samostan sv. križa v Poitiers (Poatje), ki ga je dala sama zgraditi. Tukaj pa je svojo vajo v krščanski popolnosti tako pomnožila, da je bila zares nebeški zgled vsem redovnicam, če tudi ni hotela sprejeti mesta samostanske prednice, marveč je rajša izvrševala nižja samostanska opravila.

Klotarju se zbudi zopet ljubezen do nje in sklene jo nazaj pripeljati. Ko pa ona to zve, se zateče v goreči molitvi k Bogu, da bi preprečil ta sklep, kar se je tudi zgodilo. S Klotarjevim dovoljenjem ostane v samostanu in hvali Boga za to milost. Dan njene smrti razodene ji Kristus sam in z največjim spoštovanjem. prejemši sv. zakramente ostavi svet 66 let stara dne 13. avgusta 587. Njene kosti so l. 1562. krivoverci sežgali, Bog pa je proslavljal njeno svetost s čudeži.

Pred velikim oltarjem je za večno luč napravil pasar Jakob Salberger iz Kranja l. 1803. posrebreno prav čedno svetilnico. Leta 1901. pa jo je pasar Ivan Kregar iz Ljubljane prénovil za 22 K, l. 1905. pa napravil novo, večjo, krasno, v ognju pozlačeno in posrebreno svetilnico iz medenine za praznike za 177 K, kar jako povzdiguje mičnost cerkvene notranjščine. Pri stranskih oltarjih sta pa do l. 1904. bili prav revni svetilnici. Takrat pa je ljubljanski pasar Ivan Kregar napravil za oba oltarja novi svetilnici iz medenine, dobro v ognju presrebreni in pozlačeni za vsoto 112 K. Sredi cerkve visi steklen in od medenine napravljen lesteneč, ki ga je l. 1836. izdelal ljubljanski steklar Val. Zeschko za svoto 70 gld. Na njem poveljučuje 12 sveč cerkveno slovesnost ob gotovih prilikah.

Dandanes je na oltarjih tudi po 6 plehastih posrebrenih svečnikov. Za veliki oltar jih je izdelal l. 1832. ljubljanski zlatar Jožef Schulz za 52 gld. konvencijskega denarja. Za stranska oltarja pa so se napravili novi svečniki l. 1870. z aspergilom vred za 88 gld. Poprej so bili na vseh oltarjih leseni posrebreni svečniki, ktere je l. 1835. Gašper Götzl, slikar in pozlatar iz Kranja, prenovil za 10 gld

Bésniška župna cerkev ima tudi orgle na koru. Prve je napravil Francè Tomaževic, mežnarjev sin iz Bésnice, ko se je v Podbrézjäh učil mizarske obrti l. 1855. Bile so majhne in so služile samo 3 leta v čast božjo. L. 1858. pa je ravno ta rokodelec v zvezi s svojim očetom Janežom, tudi muzikalno nadahnjenim možem, kakor sploh ta rodovina, za 360 gld. izdelal sedanje orgle z 8 izpremeni, večje in boljše od prvotnih, katere so pa zdaj že tako opešale, da skoraj niso več za rabo. Zato je pisatelj teh vrstic l. 1895. s pomočjo dobrotnikov, osobito g. M. M., kupil za 115 gld. harmonij, ki služi pevcem v izobrazbo in mnogokrat cerkvi v pomoč pri službi božji mesto pokaženih orgel, katere so bile s pridižnico vred f. 1866. prenovljene za 20 gld., l. 1891. pa same orgle za 25 gld. 24 kr. Za nekaj let jih je temeljito prenovil l. 1903. g. Ivan Milavec iz Ljubljane za svoto 206 K. Napravil je 8 novih piščal, novo klaviaturo ter mehaniko popolnoma uredil in orgle do dobrega uglasbil. Bog daj, da bi kmalu bile v cerkvi nove orgle!

Prvotna cerkvena okna so tako opešala, da so bila prava skaza pri stavbi. Steklo vse pobito in povezano, okvirji brez tečajev kar z žreblji malo pritrjeni tako, da je ob vetrovih vse žvenketalo in poleg tega še neenake velikosti in tako dognani, da je šlo vse v

drobce z lesnino vred. Z milimi doneski raznih dobrotnikov je pisalec teh dogodkov l. 1900. omislil popolnoma nova, slogu primerna jako okusna okna. Okvirje iz mecesnovine je izdelal za 230 K domačin Mihael Poličar, zdaj mizar v Šent Vidu nad Ljubljano. Steklo motnobeelo z vbrušeniimi križci in okraski ob krajih pa je oskrbel ljubljanski steklar Avgust Agnola za 272 K z delom vred. Kleparska in zidarska dela pri tem pa so stala 168 K. Delo je jako okusno izvršeno in cerkvi v kras ter prav praktično, ker solnčni žarki ne delajo škode na barvi, ker je steklo motno, pa vendar dovolj svetlobe prihaja v cerkev.

Cerkveni sedeži so tudi klicali na pomoč, a žal ni bilo mogoče koj misliti na nove, ker je nedostajalo denarja, zlasti še, ker je bilo do zdaj dovolj nujnejših potreb. Le na koru, kjer so prvotno bila neka bruna za naslanjala, smo l. 1896. napravili čedne in pripravne klopi iz mecesnovine tako, da smo pri tem pridobili še nekoliko prostora za pevce, katerega pri poprejšnji razlaki ni bilo. To delo je izvršil napominani mizar Poličar za 270 K. Še le l. 1909. so se napravile na cerkvene stroške po mnogem nepotrebem boju v ladji nove klopi iz hrastovega lesa cerkvenemu slogu primerne za skupno vsoto 2000 K. Prav okusno jih je izdelal mizarški mojster Jurij Grohar iz Škofjeloke.

Križev pot ima že cerkev skoraj ves čas svojega obstanka. Že dne 21. decembra 1797.¹⁾ prosita ključarja Lovrenc Kalan in Gašper Knifc v imenu občanov škofijstvo za dovoljenje, da bi smeli v zgornjebénski cerkvi postaviti križev pot. To se jim dovoli z opazko, da naznanijo to namero tudi gospodu dekanu. In res

¹⁾ Knezoškofijskega arhiva zapisniki.

je cerkev dobila takrat prav krasen na platno slikan križev pot v mali obliki. Nekaj slik, zlasti Veronikin prt, se še hrani v župnišču: slike niso brez umetniške vrednosti. Le škoda, da so se ostale pogubile in uničile. Sedanji križev pot, tudi okusno delo, je iz l. 1868. Slike prvotnega je neka Ljubljancanka slikala, sedanjega pa je z okvirji vred napravil za 135 gld. Edvard Wissiak iz Kranja. Dne 13. junija, 4. nedeljo po Binkoštih 1869., pa ga je frančiškan P. Alfonz Smolič iz Ljubljane slovesno blagoslovil z dovoljenjem svojih predstojnikov ter obdaroval z od sv. stolice za sv. križev pot podeljenimi odpustki. To delo ima za polovico večjo obliko od prvotnega.

Obhajilna miza, katere do sedaj še ni bilo, prav povzdiguje lepoto cerkve. Izklesal jo je cerkvenemu slogu primerno prav lično iz kraškega sivega kamna škofjeloški kamnosek Alojzij Finžgar za pogodeno ceno 853 K. Železna vratica k njej pa je napravil škofjeloški ključavničar France Luznar z barvanjem vred za vsoto 150 K l. 1908. Ti stroški so se pokrili z milimi darovi župljanov in drugih dobrotnikov.

Cerkvenih posod ima cerkev za potrebo in so še dokaj lične. Ciborij je prav okusno lepo delo. Cerkvi ga je podaril ljubljanski škof Karol ob ustanovitvi duhovnije, kakor nam pove napis na njem, ki slove: «Carolus Episcopus Labac.: hoc ciborium in erectione Subvicariatus: S. Aegydi in Fessrniz fieri fecit. 1780». — L. 1885. ga je ljubljanski zlatar Leopold Tratnik v ognju pozlatil za 21 60 gld. — Keliha s pateno ima cerkev dva. Eden, preprosto delo, se rabi ob delavnikih, nov l. 1826. Napravil ga je meščanski pozlatar Janez Steiner iz Ljubljane. Cena ni znana. Drugi nekoliko čednejši, se rabi ob praznikih, je delo pasarja

Valentina Zadnikar iz Ljubljane. Izgotovil ga je za 41 gld. l. 1871. — Monstranca nosi na «nodusu» ali držalu vrezane črke: «J. B. Laibach». Delo je zares lepo pozlačeno in s srebrnimi okraski in ponarejenimi dragimi kameni ozaljšano. Podoba ima solnca, na vsaki strani je po eden kerub, na vrhu pa Bog Oče, spodaj pod središčem sv. Duh. L. 1824. jo je meščanski pozlatar Janez Steiner v ognju pozlatil za 65 gld. in l. 1899. jo je pa zopet popravil in prezlatil v ognju Ivan Kregar, ljubljanski pasar, za 32 gld. — Zanimiv je tudi pozlačeni relikviarij v podobi lične monstrance, v kateri se hranijo, kakor avtentika, podpisana od Edmunda, tejenškega škofa in kardinala na Dunaju dne 18. junija 1791. pove, svetinje sv. križa, košček Marijinega ogrinjala, koščice sv. Ane in sv. Simona ter košček obleke sv. Frančiška Serafinskega. — Tudi posodice v rabi pri sv. krstu so pripravne in kakor posamezne prvotne, tako tudi sedanje v podobi ciborija od l. 1895., zunaj posrebrnjene, znotraj pa pozlačene. Te poslednje je izdelal pasar Leopold Tratnik v Ljubljani za 15 gld., skupno s posodico za sv. hostije in z ono za «lavabo» ali umivanje rok na oltarju, kar stane 13 gld.

Krstni kamen stojič v kapeli Matere božje ravno nasproti leseni preprosti spovednici v drugi kapeli je iz črnega marmorja z lesenim nastavkom, na katerem je kip sv. Janeza Krstnika. Posoda v njem za krstno vodo je bakrena in znotraj pocinjena. Tudi posodice za sv. olje v shrambici na evangelijski strani velikega oltarja so kositernaste, kakor tudi druge v rabi pri sv. krstu.

Cerkvena obleka je dandanes, hvala Bogu, vendar enkrat v spodobnem práv čednem stanu, za kar se je pisalec te knjižice več let silno trudil, da jo je

uredil in pridobil, kar je je nedostajalo. Sprva je bila obleka in perilo jako borno, kakor pričajo še nekateri ostanki, a dandanes se nam o tem oziru ni treba sramovati, ker je vse po cerkvenih pravilih izvršeno ter delo lično in okusno. Stari inventarji nam kažejo tudi ceno obleke in perila. L. 1790. se je cenila obleka in perilo na 12·44 gld., kar kaže, da je bilo še vse slabo oskrbljeno in tudi revno; l. 1814. na 19·40 gld., l. 1823. na 31·46 gld. in l. 1880. na 121·10 gld. Iz novejšje dobe nam je tudi znano, koliko se je izdalo za cerkveno obleko. Leta 1864. je tedanji kurat nakupil vsega za 104·93 gld.: razne plašče in drugo. Od takrat pa do l. 1898. se je pa napravilo perila in druge robe pri cerkvi za 513 gld. Med tem je tudi baldahin za 120 gld. in bandero: župno in 3 mala za 225 gld. iz l. 1882. Prvotni baldahin je bil platnen in pobarvan, sedanji pa, kakor bandera, od rudečega damasta. Kar pa se bandera tiče, moram omeniti, da se od prvotnega slika na platnu iz 18. veka še hrani v župnišču na steni, kakor tudi ona spodnjebésniškega bandera.

Kakor sem že spredaj pri bratovščinah omenil, nam je pomagala bratovščina presv. Rešnjega Telesa prav obilno od l. 1867. pa do 1901. s svojimi darovi zares krasne pravilno izdelane cerkvene obleke in perila, katere vrednost se sme računati na 1600 K. Brez te pomoči bi bésniška župna cerkev še mnogo let ne mogla dospeti do tega stanja, v katerem se dandanes nahaja. Zatorej prav iz srca želimo tej bratovščini mnogo udov in blagodejnega vsestranskega procvitanja na korist dušnemu blagru udov in gmotnemu revnim cerkvam.

Posebne važnosti je pa novi beli mašni plašč od zlatosrebrnega brokata z vezenino za velike praznike.

Delo je krasno izpod roke visokorodne grofice Gabriele Auersperg, ki ga je za 320 gld. izdelala l. 1898. cerkvi na čast v spomin petdesetletnega vladanja našega presvetlega cesarja Franc Jožefa I. Imenovana svota se je pokrila s prostovoljnimi doneski župljanov in drugih dobrotnikov. Plašč nosi zadaj uvezeno podobo župnega patrona sv. Egidija v križališču, v katerem je med cvetličnimi okraski napis spredaj in zadaj: «o crux, ave, spes unica!» Pozdravljen, o sv. križ, ti edino upanje! Zares imeniten spomin je ta plašč za župno cerkev!

Leta 1900. se je napravilo tudi 6 novih altarnih prtov, platnenih s čipkami, stari so se prenovili, predelalo in uredilo se je tudi drugo cerkveno perilo sploh, kakor zahtevajo pravila. Vse to delo je stalo 200 K. Pri tem je všteta tudi poprava in šivanje druge cerkvene obleke. Izvršitelji tega dela ste gospodičini Amalija Strohal iz Ljubljane in Jerica Hartman iz Bésnice.

Cerkev je imela l. 1901. v rabi to-le obleko in perilo: 3 pluvijale, 13 kazul za vse cerkvene barve, praznične in delavne, 2 veluma, 5 alb, 18 korporalov, 10 humeralov, 50 purifikatorijev, 8 pasov, 6 roketov, 9 zgornjih in 12 spodnjih altarnih prtov in 6 pregrinjal za altarje, 6 višnjevih pregrinjal za okna in 3 za altarne podobe v velikem tednu, 5 parov altarnih blazin, 1 okrasek za majnikovo pobožnost, 2 obhajilni štoli in 2 burzi ter sploh vso opravo raznih cerkvenih barv za kelihe itd. Ne bomo se motili, ako vpoštevamo tudi 1 župno in 3 mala bandera in baldahin, če rečemo, da se je za 4000 K od l. 1780. pa do l. 1901. izdalo pri cerkvi za obleko in perilo. V 121. letih torej po 33 K povprečno na leto.

Zvonovi. S stolpa župne cerkve oznanjajo 3 zvonovi božjo slavo ter bude ljudstvo k molitvi in vabijo

k službi božji v mehkem trizvoku «e-g-h» ali 1:3:5. Premer jim je 117:98:82 *cm*, teža pa 14·55, 8·60 in 4·95 stotov.

Do l. 1828. sta bila v zvoniku samo 2 zvonova, ohranjena še iz stare cerkve, kakor smo zgoraj omenili. Imenovanega leta pa pošljejo bésniški občani tri svoje može: Matevža Globočnik (Klinar), vaškega sodnika, Mihaela Papler (Krt) in Tomaža Papler (Muskar) v Celovec k zvonarju Vincenciju Gollner dne 15. marca, da napravijo pogodbo, kako se bode novi večji zvon ulil, káko blago se rabi in kdaj se bode plačalo. Zvonar jim je zvon ulil za skupno ceno 1023·30 *glđ.* in ta je veliki izmed zgoraj omenjenih. Posvetil ga je pa krški škof Jurij Mayer dne 20. maja i. l.

Zvon je okrašen s podobami: Križ, Marijino vnebovzetje, sv. Jožef, sv. Egidij, sv. Florijan, sv. Rok. Tudi različno perje venča zvon na vrhu pod napisom, ki slove: «Vincenz Gollner goss mich in Klagenfurt 1828.» Ob spodnjem robu pa čitamo: «Per Benefactores: Voco populum ad devotionem. Sub R. D. Georgio Kallan, parrocho s. Martini penes Crainburg 1828.» To se pravi: Po dobrotnikih (namreč napravljen) kličem ljudstvo k pobožnosti. Ob času župnika šmartinskega poleg Kranja č. g. Jurija Kalan. Iz zapisnikov spoznamo, da je bil tedanji bésniški kurat Matija Šink, ki se je mnogo trudil za napravo zvona, žalosten in po pravici nevoljen zato, ker na zvonu ni njegovega imena.

Denar za zvon se je deloma nabral s prostovoljnimi darovi, deloma pa z nakladom na župljane po primeru posestva. Zato so pa takrat kurat Šink in ključarja Lovro Kalan (Boštar) ter Francè Rozman (Udir) sklenili, da se zvon ob pogrebu z velikim zvonom le onemu, ki je plačal ves naklad, sicer se mora dati

vselej sproti 2 gld., kar velja še dandanes in tudi za otroke sploh pod 12. letom, ako mu poje veliki zvon. Ravno to velja tudi za Spodnjebésničane, ako jim na željo zvoní ob pogrebu z velikim zvonom.

Polagomà sta opešala tudi stara 2 zvonova. Ker sta bila že zelo obrabljena, se je pokazala potreba, da se dasta preliti in kot nekoliko večja nova prideta v soglasje z velikim. To se je zgodilo l. 1852. Ista meščanska zvonarna v Celovcu, ki je ulila veliki zvon, je napravila pod vodstvom Frančiška Vicencija Gollner meseca julija tudi srednji zvon v skupni vrednosti 610 gld. in dne 4. avgusta i. l. ga je krški knezoškof Adalbert Lidmanský posvetil. Okraske ima zgoraj gotske fiale, spodaj ob robu pa angelsko godbo med grozrdjem. Zvon je prelit v čast sv. Florjanu, čigar podobo tudi nosi poleg Kristusovega spremenjenja na gori Tabor, križa, žalostne Matere božje, sv. Auguština, sv. Antona Pad., sv. Alojzija in nekega mučenca svetnika, ki je v starorimski vojaški obleki držeč v levi palmovo vejico, v desni pa skodelico. Napis ob robu pa slove: «Durch H: G: H: Val. Razinge, Pfarrer und H: Bürgermeister Caspar Sauru: wurde diese Glocke neu umgossen für Oberfessnitz im Jahre 1852. — No. 117. Opus Franc. Vinc. Gollner in Klagenfurt.» No, cerkveno predstojništvo prav gotovo ni samo prelivalo zvona, kakor pove nemški napis, ampak ga le dalo preliti celovškemu zvonarju, ki je tudi napisan na zvonu.

Meseca oktobra 1852. je pa isti zvonar prelit tudi tretji zvon, ki je tehtal 3·83 stotov v skupni vrednosti nekaj nad 300 gld. Posvetil ga je pa ravnotisti krški škof, kakor srednji zvon, in sicer v čast Materi božji 7 žalosti dne 29. oktobra in meseca novembra i. l. je bil poravnan tudi že ves račun.

Ta poslednji zvon pa ni imel sreče. V božjo čast in Marijino slavo je le 8 let zvonil. Leta 1860. v poletnem času zvonil cerkvenik neki delavnik k sv. maši, toda glej nesrečo! Zvon uide iz svojih tečajev ter se razpoči. Žalostna mu usoda! Hud udarec za župljane, a vendar ga dajo takoj preliti zvonarju Antonu Samassa, ki ga jim izvrši za ceno 527·75 gld. in knezoškof Jarnej Widmer ga posveti dne 25. avgusta i. l. Ker je prišel ubiti zvon v poštev, treba je bilo šteti še 237·95 gld. Iz Ljubljane ga je pripeljal v Bésnico Anton Kalan, po domače «Boštar» in na Tilново nedeljo so župljani zopet vzradoščeni poslušali krasno ubrano zvonjenje in pritrkavanje, kakršno se čuje še dandanes. Zvon je okrašen ob robu z vinsko trto, na vrhu pa z gotskim nakitjem. Podobe so na njem: Križ, Mati božja 7 žalosti, sv. Jožef in sv. Janez Krstnik. Napis pa slove: «Opus No. 1427. Antonii Samassa Labaci. 1860. — R. D. Ign. Goetzl, Capel. Localis.»

V zvoniku je tudi cerkvena ura, menda od tistega časa, odkar je bil zgrajen zvonik in so v njem bivala 2 mala zvonova, za koja je bila umerjena tudi ura s svojim bitjem. Ni nam znano, kdo jo je naredil. Tudi ni čuda, da je ura pri svoji visoki starosti okrog 150 let do danes tako opešala, da je le toliko časa in tedaj izvrševala svoj posel, dokler je cerkvenik stal poleg nje z mazilom, po noči pa je počivala ž njim vred. Naveličalo se je torej že vse te nerednosti, zlasti pa gospodinje na polju, ki niso vedele potem, kedaj je treba iti domu kosilo pripravljat. Zato se zbero župljani dne 11. marca 1900 v župnišču v posvet glede naprave nove ure. Sklenilo se je napraviti popolnoma novo, težjo uro od sedanje z bitjem četrtink na 2 zvona, ur pa na velikega. Denar za to delo se je pobral pri žup-

ljanih kot naklad na direktne davke po razmerju posestva. Ob enem z uro vred se je pa napravila nova tudi vsa lesnina v zvoniku in zakrpal tudi zid, ki je bil zelo razdrapan. Uro, okrog 4 stotov težko, je prav okusno izdelal urar Gregor Troha iz Javorjev nad Poljanami h. št. 28. za dogovorjeno ceno 520 K ter jo postavil v zvonik začetkom septembra i. l. Delo je trpežno in mojstra lahko priporočamo vsem s polnim zadovoljstvom. Drugo delo v zvoniku pa je stalo takrat 150 K s tvarino vred.

Pokopališče básniško je cerkvena lastnina. Cerkev pa je vpisana v deželni deski pod številko 1218. Prvotno ob ustanovitvi lastne duhovnije v Básnici je bilo pokopališče prav majhno okrog cerkve. Ko so pa zgradili novo cerkev, so povečali nekoliko tudi pokopališče, vendar pa ne popolnoma v obliki čveterokota. Svet je mehak, ilovnat, zato so morali takrat, ko so gradili novo cerkev, jelševce pilote zabijati v tla, da so napravili trdno podlago za novi prezbiterij. Dolga vrsta let je ostalo pokopališče tako, kakršno so napravili ob zgradbi cerkve, naposled se je pa vendar pokazalo nedostatno. L. 1869. je cerkveno predstojništvo pridobilo in prikupilo od sosedov «Oblaka»: Jerneja Sušnik in «Joška»: Sebastijana Šink nekoliko zemlje za povečanje pokopališča. Delo samo se je pa izvršilo potem l. 1874., ko se je napravila tudi mrtvašnica z $13 \cdot 65 \text{ m}^2$ obsega prostora, katere poprej še ni bilo in je stalo z vsem skupaj 230 glđ. Par let pozneje so zopet razne poprave in urejevanja na pokopališču stala 70 glđ. 80 k- in l. 1889. zopet 70 glđ., ko so pokrivali pokopališki zid s ploščami na 2 straneh.

Največ pa se je pokopališče povečalo in uredilo po razmerah z dovoljenjem svetne z dne 30. aprila

št. 7875. in cerkvene oblasti z dne 13. novembra št. 3694. l. 1897. Vzroki k temu so bili različni, zlasti pa, ker so se mrličji prezgodaj prekopavali še nestrohneli, in odstranjenje župnijskih gospodarskih poslopij, ki so poprej slonela na pokopališče v sramoto cerkvi in župnišču in občini. Dela je bilo ogromno,¹⁾ težav mnogo, a vse se je srečno premagalo in pokopališče ima zdaj lepo čveterokotno obliko, grobovi pa so urejeni v vrste, kar prej ni bilo in streha na zidovju je zdaj vsa s ploščami pokrita. Na sv. Uršule dan je pokopališče slovesno blagoslovil kranjski dekan gosp. Anton Mežnarec. Stroški za vse to delo so znašali skupno 1140 gld. in sicer za tvarino 270·80 gld., za svet 78 gld. zgoraj omenjenim sosedom, za zidarska dela 262·50 gld. Matevžu Bernik iz Ševelj, za tesarska dela Janezu Paplar iz Bésnice 40 gld., za krovska dela Francetu Tavčar iz Selc so všteta v tvarini (71 gld.), za kamnoseška in druga dela 36·60 gld., za hrano delavcem 52·10 gld. in vrednost tlake smemo računati 400 gld.

Vsi napominani stroški so se polagoma pokrili s prostovoljnimi dobrotnimi doneski in pokopališče je dobilo spodobno in lepo podobo tako, da bode dokaj let zadostovalo vsem potrebam, kakor zahtevajo postave. Prekopuje se zdaj še-le čez 10—11 let, poprej pa čez 7, kar je gotovo prezgodaj. Prostor za grobove meri okrog 867 m^2 , drugo zavzema zidovje in pota in sicer 453 m^2 , torej skupno 13 arov in 20 m^2 po posestni poli št. 72. Zar amovan je ta svet v zemljiški knjigi pod vložno št. 12. davčne občine Zgornja Bésnica. — Nov pokopališčni križ, ki se je blagoslovil ob birmi 1907. l., je stal 425 K in je zares lepo delo.

¹⁾ Glej vse te akte in obrise v župnem arhivu.

Pozabiti ne smemo še nekaterih poprav in naprav pri cerkvi. Dokler je bila cerkev in zakristija pokrita z lesenimi škodljami, je bilo vedno dovolj popravila. Leta 1869. je pokrivanje zakristije stalo 18 gld., prihodnje 2 leti pa poprava cerkvene strehe 61 gld., poprej l. 1865. pa 35 gld. Osnaženje lestenca je l. 1868. stalo 6 gld. Obračanje zvonov, venec za oltar Matere božje, poprave pri oltarjih itd. v l. 1875.—80. je potrebovalo 50 gld. Ko so l. 1880. belili cerkev itd., so potrebovali 60 gld. Tudi zvonikovo streho so l. 1882. prebarvali, za kar so plačali 77 gld., še več pa l. 1861., ko so popolnoma novo napravili in barvali, kar je stalo nad 200 gld. Laneno olje za barvanje so župljani sami dajali in les in tlako pri tem delu.

Velik korak na potu olupšave in trpežne poprave pri cerkvi pa se je storil l. 1888., ko so vso cerkev s ploščami pokrili. To delo je izvršil posestnik in ploščar na Zalem logu Urban Weber vulgo «Strojevec» za skupno ceno 835 gld., kateri denar se je pri davkih pobiral z nakladom na obvezance. Tej naredbi seveda so se bili pa uprli Spodnjebésničani s pretvezo, češ, mi imamo svojo cerkev, mi ne damo nič za popravo cerkve zgornjebésniške. Toda c. kr. deželna vlada jim je pa z dne 7. avgusta 1887. št. 6573. dala vedeti, da so na podlagi § 15. deželne postave z dne 20. jul. 1863. dež. zak. št. 12. dolžni prispevati k stroškom kuratne cerkve, ker imajo korist od nje. Ravno tako je razsodilo tudi vis. c. kr. ministrstvo za uk in bogočastje z dne 29. novembra i. l. št. 19.699. nasproti rekurzu Fr. Knific in drugov, kakor nam kaže obvestilo c. kr. okr. glavarstva z dne 11. maja 1888. št. 5100.

Prihodnjega leta 1889. so ometali podstrešje pri cerkvi, jo prebelili zunaj, dali popraviti uro in kazališče,

prenovili strelovod, pokrili pokopališki križ s pločevino, napravili nov strop in tlak v zakristiji, v kateri se hrani stara omara iz hrastovega lesa za cerkveno obleko in drugo, jo tudi na novo pokrili s pločevino in deloma povišali tudi njene stene ter šteli za vse to delo okroglih 250 gld. — L. 1892. so pa cerkev znotraj osnažili za slovesnost sv. birme ter plačali za to delo 112 gld. Napravile so se l. 1894. nove klešče za peko hostij za 30 gld., l. 1895. pa čeber in škof za blagoslovljeno vodo, harmonični zvončki, mnogo muzikalij za pevce, popravila se omara za cerkveno obleko, ki je iz mehkega lesa l. 1898. bila narejena, in še mnogo druge drobnarije za rabo v velikem tednu za skupno ceno 50 gld. Tudi se je takrat prejel kot dar g. M. M. harmonij za poučevanje pevcev v petju v vrednosti 115 gld., ki je cerkvena last, župljani pa so dali zbirko 40 gld. za napravo muzikalij in drugih potrebnih stvari pri cerkvi. — L. 1898. se je napravil na zvonik nov strelovod, ki ga je klepar Anton Belec iz Šentvida po najnovejši metodi napravil za 55 gld. Takrat se je tudi pri cerkvi in pokopališču mnogo prenovilo in popravilo, kar je stalo 116 gld. — Potres l. 1895. je napravil škode pri cerkvi za 145 gld. — L. 1903. se je za prebarvanje zvonikove in zakristijske strehe plačalo 70·50 gld., za novi križ s pozlačenim Kristusom na glavnem oltarju, delo Kregarjevo, pa 42 K 20 h. Tudi je isti izdelovatelj l. 1904. napravil krasna v ognju pozlačena nova tabernakeljska vratica s podobo presv. Srca Jezusovega za 490 K, dva križa iz medenine s pozlačenim Kristusom za stranska oltarja za ceno 100 K, nadalje 12 svečnikov pri apostolskih križih za 106 K, kar vse nam kaže, da ima župna cerkev mnogo stroškov na vse strani, da je vedno potrebno kaj poprave, kaj novega,

kakor se spodobi za čast božjo. Jasno je, da potrebuje podpornikov in dobrotnikov, ker nima lastnega premoženja in posestva na izobilje in razpolago, razen travnika v Bregu: «cerkovnika» imenovanega, parc. št. 598., ki meri 1 ha 72 a 60 m² s čistim doneskom po odbitih davkih 2·59 K v znesku 8·81 K, nekaj ustanov in 940 K lastninske glavnice, ter nekaj predivne in pšenične bire že od nekdanj, kar pa le malo donša dohodkov na leto v primeri s potrebščinami tako, da bi se cerkev sama ne mogla vzdržavati, ako ne bi vsako leto župljani in drugi dobrotniki sproti donšali milih darov za cerkvene potrebe.

Cerkveno predstojništvo. Cerkvene zadeve voditi pomagata župniku tudi po 2 ključarja ter ga podpirata na zunaj pri oskrbovanju raznih potreb. Naj ob kratkem navedem tudi tu imena teh po kolikor so nam jih listine ohranile. L. 1661. so bili 3 ključarji: Luka Boštar, Jakob Sorčan in Martin Vodir. L. 1681. in dalje še sta zaznamovana Luka Sušnik in Matevž Sorčan kot cerkvena ključarja, l. 1706. pa njuna sinova: Primož Sorčan in Janez Sušnik vulgo «Ros», l. 1740. se pa bere Urban Sušnik. Ob ustanovitvi bésniške duhovnije sta imela to častno službo Gašper Knific (Blažič) in Lovrenc Kalan (Boštar), ki je bil ob enem tudi vaški sodnik. Prvi je umrl l. 1817. in za njim je nastopil Janez Vodir do l. 1823., drugi pa je dal svetu slovo l. 1832. in na njegovo mesto je bil izvoljen njegov sin Jakob Kalan, kajti Borštarjeva hiša je bila nekdanj znamenita. Njegov tovariš v tej službi pa je bil France Rozman (Udir) v l. 1823.—45., ko je nastopil njegov sin Janez Rozman. Oba sta ključarila do l. 1851. Takrat pridejo pa nove moči na krmilo in sicer župan Gašper Zaverl (Štihelj) in Simon Knific (Kralj), katera sta celih 30 let

pomagala oskrbovati cerkvene zadeve. Prvi je svetu zamrl l. 1881. in na njegovo mesto je bil izbran Valentin Knific (Lovretovec), drugi pa že l. 1879. in njegovo častno mesto je prevzel Jakob Grašič (Ros),¹⁾ ki je bil pozneje tudi župan. Oba sta dolgo vrsto let prav pohvalno in izvrstno pomagala nositi od mnogih strani obtežkočeno breme cerkvenega oskrbovanja svojemu župniku in marsikaterikrat sta ravno ona dva tudi v gmotnem oziru pri raznih napravah in delih prva in izdatna pomoč, kar jima Gospod Bog stotno povrni, saj sta storila za njegovo čast.

K cerkvi se šteje tudi mežnarija ali poslopje z zemljiščem za cerkvenca. Urbar iz l. 1657.²⁾ nam pove, da je vsakokratni mežnar cerkvi služil 21 kr. 1 v. od hiše, travnika in njive, kar je bila cerkvena last, ki jo je on imel v užitek za opravljanje svoje službe. Ko pa se je l. 1778. ustanovila v Bésnici lastna duhovnija, je cerkev dala polovico njive in nekoliko travnika ob njivi ter vrt duhovniku v užitek, mežnarija pa je potem od občine prejela nekaj zemlje kot odškodnino zato, ker je mežnar odslej imel več opravila. V zemljiški knjigi je dandanes mežnarija pisana «na kraj ali vas Zgornja Bésnica», za njeno oskrbovanje pa skrbi še vedno cerkveno predstojništvo. Obsega pa sledeče: 1.) Hišo št. 45., ki je prvotno bila lesena, dandanes pa je napol zidana, napol lesena ter ima 2 sobi, kuhinjo, čumnato in slabo klet ter je še vedno s slamo krita. Enako pokrit je tudi deloma leseni, deloma zidani hlev. Streho na

¹⁾ Leta 1906. je bil izbran na njegovo mesto njegov sin Frančišek Grašič. Po odstopu tega in V. Knifica pa sta l. 1908. bila potrjena ključarjema Urban Starman h. št. 21. in Jernej Rakovec h. št. 4 iz Zgornje Bésnice. Oba sta že mnogo pretrpela za čast božjo.

²⁾ Glej župni arhiv!

mežnariji so novo napravili okrog l. 1849., zidani del mežnarije pa so l. 1857. izvršili. Stavišče je pisano pod parc. št. 319. in meri 4 a 75 m^2 .

2.) Zemljišče, ki obsega sledeče parc. številke: njive št. 382., ki meri 61 a 61 m^2 in št. 427., ki meri 36 a 58 m^2 ; travniki: št. 633/1., ki meri 5 a 97 m^2 , št. 383., ki meri 19 a 51 m^2 in št. 647., ki meri 49 a 45 m^2 ; pašniki: št. 403/2., ki meri 160 a 48 m^2 , št. 633/2., ki meri 2 a 41 m^2 , št. 425/4., ki meri 3 a 9 m^2 ; gozdi: št. 646., ki meri 74 a 23 m^2 , št. 672/2., ki meri 119 a 77 m^2 , št. 768., ki meri 159 a 33 m^2 in št. 769., ki meri 18 a 70 m^2 . Vse skupaj znaša torej: 7 ha 15 a 88 m^2 ter donša čistega dohodka na leto 36·14 K in plačuje zemljiškega davka 8·20 K. Hišnorazredni davek se je l. 1902. odpisal vsled rekurza cerkv. predstojništva in je znašal 3 K. Opomniti je, da je čisti dohodek kot užitek vknjižen od l. 1887. v zemljiški knjigi za vsakokratnega mežnarja, ki ga nastavlja in odstavlja cerkveno predstojništvo, on pa podpiše pri nastopu službe revers glede svoje službe in glede sprejema mežnarije.

Ker je pa od l. 1855. mežnarijska služba združena z organistovsko, dobiva mežnar za orglanje od vsakega kmeta pol mernika rži bire in nekaj pšenice za hostije, od vsakega kajžarja pa po 40 vin. Poleg tega ima pa tudi nekaj štolnine za svoja cerkvena opravila in od cerkve nekaj plače od ustanovljenih maš. Reči lahko troje goved in 3 prešiče.

Nam znana, po listinah ohranjena imena nekaterih cerkvenikov so: Andrej Krt je opravljal to službo že l. 1603. in dalje. Njegov sin Jakob Krt je mežnaril že l. 1657. Umril je 90 let star dne 4. jan. 1688. Jakob Brenkuš je l. 1725 imel še to službo. Njegov sin

Jakob Brenkuš, bivši mežnar, pa je 89 let star umrl dne 27. marca 1808. Andrej Brenkuš je mežnaril že l. 1797. Imel je sina Franceta duhovnika, pri katerem je pozneje tudi živel. Janez Tomaževic je že l. 1837. opravljal cerkveniško službo, ko se je priženil k poprejšnji rodovini. Umrl pa je dne 15. febr. 1891. Bil je obenem tudi organist, kajti ta rodovina je bila muzikalična. Njegov sin Jakob Tomaževic je prišedši od vojakov kot cerkvenik in organist podpisal zavezbo za to službo dne 1. febr. 1884., katero je štiri in dvajset let opravljal. Od sv. Mihaela l. 1907. pa je bil cerkvenik in organist Ignacij Kožlin iz Goriškega, ki je odšel o velikem šmarnu l. 1908. Eno leto potem je prostovoljno orglal domačin posestnik J. Knific, od avgusta 1909. dalje pa organist g. V. Jovan, ki je nastavljen tudi kot cerkvenik.

Umevno je, ker je mežnarija in njeno gospodarsko poslopje s slamo krito, da je leto za letom tudi mnogo popravil treba, kar župljanom prizadene dokaj stroškov. Koliko so stala enaka krpanja v preteklosti, nam ni znano. Omenimo le nekatere izdatke v novejšem času. Leta 1890. je cerkev plačala 20 gld. za popravo mežnarijskega kozolca. Od l. 1889.—98. se je mežnarijska streha trikrat krpala in cerkev je plačela zato samo delavcu za trte, prekle in dnino 18·90 gld. Slame je pa dal zato vsak kmet po 48 škopnikov in ker je 14 kmetov, znaša to 672 kosov. Ako jih računamo le po 5 kr., znaša vrednost slame 33·60 gld.

Leta 1900. se je pa morala mežnarija temeljiteje popraviti. Sklenilo se je dne 19. avgusta pri skupnem posvetovanju, katerega se je vdeležilo 22 gospodarjev, soglasno, da se napravijo nova zunanja in znotranja okna, v mali sobi nov strop ter nov omet obeh stropov in da se vsa prebeli. Plačalo se je takrat za mizarska

dela 119·18 K, za zidarska dela 56 K, za železnino 20·36 K, za lesnino in tesarska dela pa 75 K, kar znaša skupaj 270·54 K. — Leta 1904. se je zakrpal nekoliko hlev in zopet streha na njem in na mežnariji, kar je pobralo skupno 60 K, leta 1906. pa 45 K za nov svinjak.

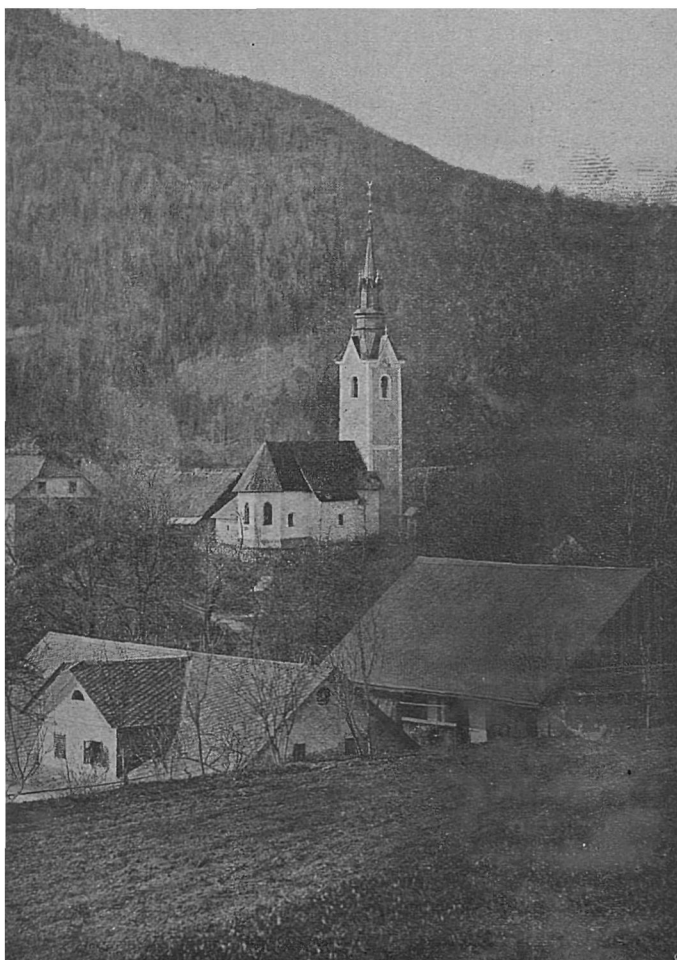
2) Podružnica sv. Janeza Krstnika v Spodnji Bésnici.

Kakor imajo prebivalci zgornjega konca svojo župno cerkev, h kateri spadajo tudi prebivalci spodnjega konca, tako imajo pa ti poslednji, ker so pol ure oddaljeni od svoje duhovne matere, poleg tega še svojo podružnico, katere zavetnik je predhodnik Kristusov sv. Janez Krstnik. Že ime svetnika nam je priča starosti te cerkve, ki stoji na spodnjem koncu vasi na nekoliko vzvišenem prostoru sredi košatega drevja, 422 m nad morjem. Ker je bil sv. Janez Krstnik patron «malteškega reda» ali «johanitov», ki so bili v 14. veku¹⁾ razširjeni tudi po Kranjskem, je prav mogoče, da se je pod vplivom tega reda razširjalo tudi češčenje njihovega zavetnika, kateremu na čast so v raznih krajih gradili tudi cerkve po naši slovenski domovini.

Kdaj pa zaznamo sledi spodnjebésniške cerkve? Dne 7. febr., v soboto po sv. Doroteji, l. 1456. je brižinski škof Ivan podelil v fevd Jakobu Bratogoju in Lovrencu Pirhu, ključarjema cerkve sv. Janeza Krstnika v Bésnici, eno kmetijo v Bésnici («am Elm») v loškem graščinstvu²⁾ in sicer na prošnjo loške meščanke Ane, soproge Gašperja Rinkar, ki je bila to kmetijo podedovala po svojem možú Nikolaju Malerju in jo prodala básniški cerkvi, kakor pove pismo, dne 19. febr. v petek pred 2. nedeljo v postu i. l. za 35 mark in 300 šilingov dobrih dunajskih vinarjev. Naprosila je Ana v

¹⁾ Voditelj IV. str. 179.

²⁾ Beri zadaj prilogo št. 4 (a—b)!

Podružnica sv. Janeza Krstnika v Spodnji Bésnici.

svojem in svojih sestra Frančiške in Barbare imenu loškega oskrbnika in kaščarja Jurija Lambergerja ter loškega mestnega sodnika Friderika, da sta v veljavnost pisma privezala svoja pečata.

Imenovana kmetija pač ni nobena druga, kakor cerkvena mežnarija, ki je še dandanes pri cerkvi kot njena lastnina in od katere ima vžitek vsakokratni mežnar za svoj trud. Iz napominanega pisma pa ob enem spoznamo tudi, da je v sredi 15. veka že bila cerkev v Spodnji Bésnici, četudi nam ne omenja, kakšna da je bila. Znano nam je le to, da je bila zidana v gotskem slogu, kakor prezbiterij še dandanes svedoči.

Blizo čez 100 let pozneje imamo pa že druge podatke o tej cerkvi. Dne 24. junija, tedaj na kresni dan l. 1542.,¹⁾ je posvetil cerkev ljubljanski škof Frančišek Kazianer. Mogoče, da so takrat cerkev le prenovili. Bolj verjetno pa je, da je bila spravljena in oltar zopet posvečen zato, ker je bila bržkone razsvečena vsled kakega dogodka. Svetinje je vložil škof sv. Janeza Krstn. in Evang. ter sv. Florijana, katerim v čast je bila posvečena. Podelil je škof tudi odpustek 40 dni vsem vernikom, kateri na kresni dan cerkev obiščejo in oñdí pobožno molijo.

Žalostni časi reformacijski so se poznali s svojimi nasledki tudi na spodnjebésniški podružnici. Vizitacija škofa Rajnalda Škrlič (Scharlichius) z dne 29. avg. 1631.²⁾ nam pove, da je bila cerkev zelo zanemarjena. Na velikem altarju je manjkalo antependija, križa in druge oprave, stranski je bil pa tako slab in zapuščen, da je škof ukazal ga podreti in kamenje zunaj okrog cerkve spraviti. Imela je cerkev namreč 2 oltarja, glavni: sv.

¹⁾ Beri zadaj v prilogi št. 3.!

²⁾ Visit. Protokol l. 1631. v knezoškofijskem arhivu.

Janeza Krstnika in stranski: sv. Janeza Evangelista in sv. Florijana. Takrat je torej prišel sv. Janez Evangelist na veliki oltar, kjer je še dandanes, kajti čez blizo pol stoletja pozneje so napravili tudi veliki oltar nov, ker po vizitaciji se je za enkrat le samo prenovil in oskrbel z vsem potrebnim.

Dohodke je imela cerkev takrat te-le: Cerkveni svet, to je zgoraj omenjeno kupljeno kmetijo s hišo vred je nesla 11 renskih in 4 kr., kmetje so dajali 52 kr., od 3 krav 24 kr. in obresti od posojila 150 renskih. Davka pa se je od tega plačevalo po 5 renskih in 51 kr. na leto. Za druge cerkvene potrebe je potem-takem ostalo kakih 12 renskih na leto.

Čudno se nam zdi, da pisalec napominanega vizitacijskega zapisnika ne omenja slikanega gotskega sve-tišča, kar navadno stori pri drugih slikanih cerkvah. Te slike so bile pozneje, najbrže ob obokanju ladije l. 1843., ako né že poprej, ko so zakristijo prizidali, deloma pobeljene, zlasti po stenah, katere je pisalec te knjžice toliko ostrgal, da se zdaj zazna, kaj nam pred-stavljajo. Na steni evangelijske strani sta bila naslikana sv. Peter in sv. Barbara, na steni listove strani pa najbrže sv. Pavel in sv. Elizabeta, kakršne slike se tudi drugod mnogokrat nahajajo, a razdejali so jih tako ob prizidanju zakristije, da jih ni mogoče več raztol-mačiti. Na oboku med rebri pa so na posameznih poljih naslikani 4 evangelisti in vmes angeli z orodjem Kristu-sovega trpljenja. Na sklepnikih pa nahajamo slike: Jagnje božje, Mati božja 7 žalosti i. dr. Slike na stropu so še dobro ohranjene. Po napisih na stenah soditi je za-četka te slikarije iskati v prvi polovici 16. stoletja, morda ob času, ko je bila cerkev potem posvečena, zakaj letnice napisov ne gredó dalje nazaj. Zadnja je l. 1547.

Oltarji. — Črez 66 let po protireformacijski vizitaciji je pa cerkev prejela nov okras v baročnem slogu in ta je bil glavni oltar sv. Janeza Krstnika l. 1697. Delo je krasno, bogato pozlačeno, umetno izrezljano in z mnogimi angelskimi glavami nakičeno. Počrezni tramiči so ozaljšani na spodnjem delu s pozlačenimi rogljički ali čopki. Na zadnji strani nosi vtisnjeno letnico 1697. ter sledeča znamenja: «S[†]V. ad 1. sept. 1698.:IB:», kar bi pomenjalo morda začetne črke izdelovalcev. Oltar je še dandanes dobro ohranjen, dasi ni bil nikoli prenovljen. Lesk bogatega zlatenja priča najbolje, da je rabil dotični kipar pristno blago. Skominalo je že marsikaterega popotnega pozlatarja po tem oltarju tako, da bi ga bil zastonj rad prenovil, ako bi se mu bilo dovolilo. Na desni strani sv. Janeza Krstnika v oltarju, ki stoji kot kip sredi med pozlačenimi večvrstnimi hlebčastimi oblaki in pa tudi kot na platno slikana slika, ki nosi zadaj napis: «M:L:P:C:1769.» in s kojo se tron zapira, stoji kip sv. Marka, na levi pa sv. Lukeža. Zgoraj kot v drugem delu je na sredi kip sv. Janeza Evangelista, na vsaki njegovi strani pa 2 angelja z nebeško-godbenim orodjem in nad sv. Janezom Evangelistom je Kristus. Srednje tramičevje nastavka nosijo po 3 različni, tudi z vinsko trto okrašeni stebriči na vsaki strani. Nad glavnim tronom v sredi je podoba glave sv. Janeza Krstnika na krožniku pritrjena.

Leta 1666. je pa cerkev prejela novi stranski oltar sv. Družine: Jezusa, Marije in sv. Jožefa, kakor znači tudi napis sredi nastavka nad menzo. Tudi to delo je baročnega sloga in je prvotno bilo še prav okusno, bogato pozlačeno, z angelskimi glavami in čopki nakičeno, stebriči pa z vinsko trto oviti. Dandanes pa je nastavek tega oltarja na ženski strani že

Veliki oltar v Spodnji Bésnici.

zelo razdejan in čaka, kdaj pride za njim nov boljši naslednik. Na vrhu nastavka je podoba Boga Očeta med oblaki. Vendar se pa na prvi hip pozna, da je to delo mnogo manjše umetniške vrednosti, kakor glavni.

Ob vizitaciji 1685. l.¹⁾ po šmartinskem župniku dne 16. oktobra se je sledeče zapovedalo: K stranskemu neposvečenemu oltarju sv. Jožefa naj se napravi portatile, cerkvena streha naj se prenovi, drevje naj se odstrani s pokopališča, čigar ograjni zid naj se tudi popravi. Nad pokopališčnim uhomom se mora napraviti križ, očitni priležnik Matija Jernejec se mora posvariti in izobčiti, ako ostane trdovraten. Ključar Lovro Kozjek naj vestneje skrbi za blagor cerkve. Za sirovo biro se je po izjavi občanov opravljala takrat ena sv. maša za srenjo.

Drugi stranski prejšnjemu sosednji oltar na moški strani pa nima nobene umetniške vrednosti. Četudi je iz začetka 18. veka, vendar je zelo razdejano delo. Posvečen je sv. Križu, ima tudi čopke, angeli z orodjem Kristusovega trpljenja pa nadomeščajo stebriče. Ta ni imel portatila ali premakljivega oltarčka do l. 1904., pač pa njegov sosed, ki mu ga je izposojal, kadar je bila sv. maša na njem. Takrat pa je prejel novega in l. 1908. sta se oba dala vdlati v oltarno menzo ter napravile tudi cementni stopnici pred vsakim, kar je stalo 26 K.

Posebna zanimivost te cerkve je bil iz 17. veka tudi lesen i ravni strop. Razdeljen je bil v razna polja, slikana in obokrožena s pozlačenim okvirjem. Pozlačeni čopki so pa dičili križališče posameznih okvirov med polji. Žal da so ga l. 1843. razbili in razmetali, ko so samovoljno dali obokati ladjo. Otroci so pa imeli

¹⁾ Vizit. protokol 1685. l. v knezoškof. arhivu.

posebno veselje s čopki kot igračo, kakor vedo stari ljudje še povedati. Takrat so razbili in razdejali tudi gotski slavolok iz rezanega kamena pred velikim oltarjem ter zgradili novega okroglega iz opeke, namesto prejšnjega, ki je imel obliko oslovskega hrbta. Opeko so vozili s Kokrice. Zidarsko delo je izvršil takrat Andrej Žebre vulgo «Čavljar» s Huj pri Kranju s 4 Premkovskimi zidarskimi delavci. Koliko je delo stalo, nam ni znano. Samo to se je ohranilo zaznamovano, da je gosposka kaznovala Spodnjebésničane za njih samovoljnost, ker so brez cerkvenega in njenega dovoljenja cerkev prenavljali in prenavljali brez kakega načrta, in da jim je z dne 22. dec. 1843. št. 2879. naložila, da morajo župan in ključarja nemudoma plačati 10·55 gld. preiskovalnemu inženirju, ki je vso stvar pregledal in proračun napravil. Takrat so nekoliko zvišali tudi stene ladije, da so jo mogli obokati na banjo. Tudi so sezidali na 2 stebričnih sloneči obokani kor za pevce v cerkvi in sploh cerkev nekoliko osnažili.

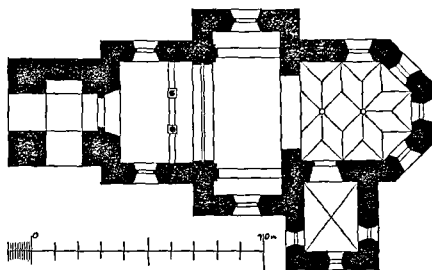
Kolika pa je veličina in obseg te sedanje bistveno jako spremenjene cerkve od prvotne? Gotski presbiterij je 4·70 *m* dolg, 4·30 *m* širok in 4·50 *m* visok. Ladija, dandanes renesanska, ima na vsaki strani po eno kapelico ali malo vdolbino z enim čveterokotnim oknom ter meri v dolgost sama záse 9 *m*, v širokost 4·40 *m* in v visokost 6 *m*. Vsa dolžina znotranjega prostora znaša torej do 14 *m*. V prezbiteriju se nahajajo 3 po 2 *m* dolga okna z gotskim krogovičjem in eno čveterokotno na evangelijski strani, ki je bilo najbrže koncem 17. stoletja napravljeno, ker prvotno je bilo tudi gotsko. Ravnotako je pa na listovi strani izginilo tudi eno vzporedno okno s prejšnjim takrat; ko so zakristijo z vhodom iz cerkve in 3 majhnimi

okni prizidali. Na koru pa prihaja dnevna svetloba v cerkev skozi 2 polkrožni okni. Vsa cerkev je tlakana s ploščami od zelenega peščenca.

Cerkev ima tudi star na platno slikan sicer preprosto ali vendar čeden križev pot v mali obliki in, kakor smo prej omenili, 3 oltarje. Menza glavnega je 1·90 *m* dolga, 0·80 *m* široka ter nad 2 skupaj 0·30 *m* visokima stopnicama še 0·90 *m* visoka. Enaki sta menzi tudi pri stranskih oltarjih samo s tem razločkom, da sta za 0·20 *m* ožji in imata le po eno 0·25 *m* visoko stopnico pred seboj, ki sta se l. 1908. popolnoma pre naredili ter za 10 *cm* znižali. V ladji se nahajajo tudi 4 klopi, v prezbiteriju pa ena, vse iz mehkega lesa in prav preprosto izdelane. Pred stranskim oltarjem na moški strani v koticu je ohranjen še iz starih časov kamen za olje, kakršnega je škof navadno zapovedal prestaviti od spredaj za duri, ko je prejšnje čase obiskaval cerkve. Lesteneč sredi cerkve je pa že odpovedal svojo službo in tudi svetilnice pred oltarji so jako zapuščene, zlasti pred glavnim oltarjem. Zato se je 1906. l. omislila nova, slogu primerna, dobro v ognju pozlačena svetilnica za ta oltar, katero je izdelal pasar Iv. Kregar iz Ljubljane za 78 K.

Zvonik, mereč 17 metrov do strehe, ima tudi svojo zgodovino. Stoji namreč na zahodni strani proti vzhodu obrnjene cerkve, to je ob glavnem vhodu. Do leta 1755. je mesto zvonika stal na vrhu cerkve nekaj stolpiček z dvema stebričema in zasilno streho, pod katero je sameval dolgo vrsto let majhen zvon. Takrat pa so spodnjebesniški občani zgradili sedanji masivni zvonik, za katerega so navozili, kakor vedo še stari povedati, 2800 voz kamenja lohnjaka v velikih ploščah. Iz te dobe je najbrže tudi mala na južni strani

prizidana in obo-
kana zakristija, v
kateri je omara iz
mehkega lesa za
cerkveno obleko.
Koliko pa je to
delo stalo, to pa
se nam ni ohranilo
zapisano.

Zvonovi. —
Zgoraj omenjeni

Floris podružnice v Spodnji
Bésnici.

edini zvon, ki je tehtal samo 2·52 stota, je svojo redno in izredno službo izvrševal v novem zvoniku sam le do l. 1764. Takrat je pa kranjski zvonar Ivan Kristijan Riser, kakor pove napis na zvonu, ulil v čast sv. Janezu Krstniku kot tovariša še en nov večji zvon z glasom «a», mereč v premeru 90 cm, ki je tehtal 364 kg ali okrog 7 štotov. Okrašen je bil na vrhu s preprostim nakičjem, na vratu pa s podobami: Marijinega kronanja, sv. Janeza Krstn., sv. Ane in sv. Florijana. Zvon je imel prav slab glas, ker je bil ulit iz slabega blaga. Ljudski glas nam pove, da ga je zvonar ulil iz samih ostankov že naposled, ko je potem moral iti v ječo zato, ker je umoril svojega pomočnika. Izdal ga je namreč, da je pri ulivanju nekega zvona rabil drugačno in sicer slabše blago, kakor pa se je pogodil z naročniki. Zvonarja to razkači in pomočnika zabode ter zapade pravici. In tako je baje bésniški imenovani zvon poslednji iz kranjske livarne.

Jednake pravljice¹⁾ se ne tičejo samo Riserja, marveč tudi drugih zvonarjev po svetu, zato vsaj v oziru glavnega dejanja ni nič novega.

¹⁾ Beri: J. Lavtižar: Zvonovi in zgodovina farâ v kranjskem dekanatu.

Nekaj časa pozneje si pa omislijo Spodnjebésničani še drugi nekoliko manjši zvon v premeru imajoč 70 *cm* z glasom «*cis*», ki je tehtal 208 *kg* ali okrog 4 stote. Vлил ga je ljubljanski zvonar Janez Jakob Samassa l. 1776., kakor pove napis, namesto prvotnega starega. Okrašen je bil z baročnimi okraski okrog klobuka, na vratu pa je imel le 2 podobi: Križ in Mater božjo 7 žalosti. Račun zvonarjev o tem zvonu pove, da tehta zvon 3·75 stotov, funt po 13 grošov, kar znaša skupaj 243 45 gld., posvečenje 5 gld., okovanje 5·06 gld., priprava 40 kr., torej skupaj: 254·31 gld. Stari zvon je vzel v račun funt po 30 kr., kar znaša 126 gld., torej so mu v denarjih doplačali še 128·31 gld. in sicer dne 2. septembra 1776.

Nobena reč pa večno ne trpi na svetu. Isti usodi sta bila podvržena tudi naša napominana 2 zvonova. Črez sto let sta zvesto ob raznih prilikah izvrševala svoj posel: «*vivos voco, mortuos plango, fulgura frango!*» (Žive kličem, mrtve objokujem in bliske razpršujem). Naposled pa sta opešala oba. Prvi je kot slaba roba bil brez glasu, poslednji se je ubil. Kaj početi torej? Novih napraviti brez denarja ni mogoče in denarja dobiti zopet ni možno pri maloštevilnih vaščanih. «Kjer je huda sila, ondi je roka božja mila», pravi pregovor, ki se je pri nas zopet enkrat popolnoma uresničil.

L. 1897. so pri sv. Jakobu v Ljubljani zgradili nov zvonik. V novem zvoniku so pa hoteli imeti župljani tudi nove večje zvonove in stare še dobro ohranjene so postavili na prodaj. Mi smo si jih ogledali, premerili prostor v našem zvoniku in zvonove ter poizvedeli tudi za ceno in se pomenili med seboj, kako in kaj. Sprva je bilo mnogo nasprotnikov tej zadevi, naposled po vsestranskem preudarku pa je bila edina želja vseh

«kupimo jih!» Posebno zaslugo pri tem podjetju ima gotovo tedanji župan in posestnik v Spodnji Bésnici: Janez Poličar vulgo «Mehav», ki se je za uresničenje te ideje neprestano trudil, kar mu Bog povrni, ker z nakupom teh zvonov so vaščani prav gotovo «terno zadeli». Zakaj? Blago je izvrstno, kar kaže to, da zvonovi niso bili še nobenkrat obrnjeni, kljub temu, da so že čez 100 let izvrševali svoj posel ondi, kjer je vsak dan obilo zvonjenja, in vendar so mnogo ceneji, kot bi bili novi. In to je tudi vaščane ogrelo, da so jih hoteli imeti zadnje 3, ker velikega so vzeli vaščani z Brega v šmartinski župniji.

Pred velikim Šmarnom tisti teden gre pisavec teh dogodkov v Ljubljano, da se dogovori z g. župnikom in častnim kanonikom Janezom Rozman pri sv. Jakobu za ceno zvonov. Mož je bil jako vesel, da vzamemo vse 3 skupaj in je obljubil tudi, da počaka za plačilo toliko časa, da zberemo denar skupaj. Cena zvonovom je bila 95 kr. za *kg*. Prišedši domu pove, da je dobro opravil in vaščani se lotijo takoj dela z navdušenim veseljem, ko izvedó podrobneje vso zadevo. Posestniki dajo ves za novi stol potrebni les, ker treba je bilo stvar tako urediti, da se stol sam nosi, da zidovje ne bode ob veči teži trpelo, ker prej so bili tramovi vzdani. Med tem pa so se pobirali tudi prostovoljni darovi za zvonove, da ne bode pozneje treba čakati na plačilo.

Nepopisno veselje je zavladovalo dne 11. oktobra med Spodnjebésničani, ko župan in ključarja pripeljejo iz Ljubljane lepo osnažene in bogato ovenčane zvonove k cerkvi. Zadovoljnost in pohvala je bila splošna, radost vsestranska. Gromovito pokanje topičev je zvbilo mlade in stare, da so prišli pogledat za nas nove če prav samo na sebi že 118 let stare zvonove. Še večje

pa je bilo veselje potem dne 25. oktobra ob slovesni službi božji, ko so novi zvonovi peli novo pesem Gospodu na svojem novem prostoru tako ganljivo milodoneče, da se je vse solzilo. Zares ta slovesnost je bila za Spodnjebésničane nekaj nenavadnega, povsem nekaj častitljivo slovesnega, česar ta cerkev še ni doživela.

Oglejmo si zdaj še zvonove same :

1.) Veliki zvon z glasom « <i>es</i> » v premeru 120 <i>cm</i> tehta-857 <i>kg</i> = 15·5 st.
2.) Srednji » » » « <i>g</i> » » 97 <i>cm</i> » 509 <i>kg</i> = 9·4 »
3.) Mali » » » « <i>b</i> » (<i>hes</i>) » 81 <i>cm</i> » 304 <i>kg</i> = 5·7 »
<i>dur</i> -trizvok — Skupaj . . . 1670 <i>kg</i> = 30·60 st.

Zgodovina teh zvonov je pa ta-le: L. 1774, so se ob požaru dne 28. junija mestne šentjakobske cerkve zvonovi raztopili. Za nove so zbirali mile darove po vsej Ljubljani. Zato zbirko pa je ljubljanski zvonar Janez Jakob Samassa ulil te sedanje naše zvonove l. 1779, kakor pove tudi napis sredi okusno - renesansko - okrašenih zvonov ob klobuku. Veliki zvon je posvečen sv. Jakobu, srednji sv. Florijanu, mali pa kot nalašč za našo podružnico zavetniku sv. Janezu Krstniku. — Tudi lepe reliefne podobe zaljšajo zvonove okrog vratov. Božič ali jaslice, sv. Jakob, Marijino brezmadežno spočetje in sv. Jožef dičijo veliki; Križ, sv. Florijan in sv. Hančiček Ksav. srednji: sv. Janez Krstnik, sv. Rok, sv. Katarina pa mali zvon. Poleg zvonarjevega napisa na zvonovih se bero pa še sledeči: na velikem: «S Jacobe, o. p. n.!» (sv. Jakob, prosi za nas!), na srednjem: «Ab omni malo, libera nos, Domine!» (Vsega hudega, reši nas, o Gospod!), na malem pa: «S. Joannes Bapt., o. p. n.!» (sv. Janez Krstnik, prosi za nas!). Krasni so zvonovi in trdni tako, da pri tej podružnici lahko še enkrat sto ali pa še več let izvršujejo svoj posel, ako ne bode kake posebne nesreče, kar pa Bog obvaruj!

Pregled dohodkov in stroškov glede naprave novih zvonov in znotranje zvonikove preuredbe l. 1897. je sledeči: Pobirali so se dobrotni doneski po raznih krajih pri znancih in doma ter naposled nedostatek pokrili še z nakladom na vaščane spodnjebésniškega zvona vštévši tudi vrednost poprejšnjih zvonov tako-le:

1.) Stara 2 zvonova, katera je zvonar Albert Samassa v Ljubljani vzprejel 572 *kg* à 75 kr., sta donesla 429.— gld.

2.) Vrednost lesa, ki so ga vaščani za zvonik podarili in drugo se skupno ceni na 102·64 »

3.) Razni prostovoljni mili darovi znašajo:

<i>a)</i> Zgornjebésničani so darovali skupno	152·67	»
<i>b)</i> Spodnjebésničani » » »	530·90	»
<i>c)</i> Meščani v Kranju » » »	128·80	»
<i>d)</i> Šmartin. župljani » » »	76·13	»
<i>e)</i> Kranjska okolica » » »	101·20	»
<i>f)</i> Razni drugi doneski znašajo »	127·89	»
<i>g)</i> Naklad na Spodnjebésničane znaša	250·77	»

Vsi doneski skupaj znašajo 1900.— gld.

Vsi napominani doneski so se pa porabili za sledeče izdatke:

<i>a)</i> Poraba lesa, hrane itd. se ceni na	102·64	gld.
<i>b)</i> Tesarska dela je izvršil Jan. Paplar za	58·35	»
<i>c)</i> Osnazhenje zvonov, voznina i. dr. stane	35·35	»
<i>d)</i> Za nove kembeljne se je obrtni družbi na Savi pri Jesenicah plačalo skupno	43·26	»
<i>e)</i> Kovaška dela Blaža Pisovec in obešanje zvonov po Francetu Pravst stane	74·40	»
<i>f)</i> Za zvonove same se je pa plačalo	1586.—	»

Vsi stroški skupaj znašajo 1900.— gld.

Precejšnja je sicer svota, a vendar je bila z božjo pomočjo kmalu poravnana. Vidi se, da ljudstvo rado daruje za dobre zvonove, ker ljubi tudi lepo vbrano zvonjenje milodonečih zvonov ob raznih prilikah.

Novi zvonovi so glede zvonjenja uvedli na splošno željo tudi novi red, ki ga je cerkveno predstojništvo določilo za prihodnje čase tako-le:

1.) Vsem domačim zemljakom in kajzarjem, kateri so za zvonove žrtvovali prostovoljne darove ter plačali tudi naklad, se zvoni ob pogrebu z vsemi 3 zvonovi po krajevni šegi zvonjenja. Kdor pa ni odštél za nove zvonove niti darov, niti naklada, temu se zvoni le z 2 zvonovoma, kot revežem ob pogrebu. Ako pa le hoče, da mu poje tudi veliki zvon, plača zato cerkvi 10 K.

2.) Otrokom pod 12. letom sploh se zvoni ob pogrebu le z 2. zvonovoma. Ako pa se zahteva zvonjenje tudi z velikim zvonom, se plača zato 4 K cerkvi.

3.) Vsem onim ljudem, bodisi tujim ali domačim, kateri niso nič naklada odšteli, pač pa za zvonove darovali vsaj 10 K ali več, poje tudi veliki zvon, kedar umrjo, samo s to razliko, da domačim zvoni po krajevni šegi, tujim pa prvi opoldan, ko se zve o njih smrti, s tremi prenehljaji.

4.) Onim posestnikom, kateri niso plačali naklada, je dano na prostovoljo, da lahko pozneje poravnajo ta naklad cerkvi na korist, ako hočejo glede zvonjenja imeti jednake pravice z onimi, ki so vse poravnali o pravem času.

5.) Na splošno željo Spodnjebésničanov se je določilo tudi, da se odslej zvoni z velikim zvonom vsak dan tudi zjutraj ob 7., kakor drugod, da ljudje molijo v čast Materi božji, in v petkih ob 3. popoldne v čast Kristusovemu trpljenju.

6.) Ker je vsled novih zvonov tudi za mežnarja naraslo več opravila in truda, zato se je v skupnem posvetovanju vaščanov tudi določilo, da se mu ob pogrebih za zvonjenje z velikim zvonom plača 1 K, za drugo zvonjenje pa zboljša nekoliko in uredi njegova dosedanja bira, kakor bomo pozneje omenili.

Zvonikova streha. — Cerkev in zvonik sta pokrita s škodljami. Opešala je pa polagoma vsa streha, zlasti na zvoniku tako, da potrebuje temeljite poprave. Temu se tudi ni čuditi, ker do l. 1895. se noben bésniški kurat ni kaj rad pomešal v spodnjobésniške cerkvene zadeve radi nekaterih ondotnjih vednih nagajivcev, marveč so večinoma le ključarji morali skrbeti za cerkveno popravo. Ti pa so se imajoč skrbi z lastnim gospodarstvom ganili navadno še-le v skrajni sili. L. 1849. so napravili novo zvonikovo streho v preprosti obliki za nam ne znano ceno, ker poprej je imel le navadno kapo. To streho je 1888. l. prenovil in popravil tesar Janez Leben iz Spodnje Bésnice s svojimi delavci za 45 gld. 25 kr. Tudi že l. 1866. se je v zvoniku marsikaj popravilo. Ko pa je prišel pisavec te knjižice v Bésnico, je takoj opazil, da se godi škoda pri cerkvi, ko teče na mnogih krajih skozi streho in obok v cerkev. Urno se poprime dela ter da napraviti, ker so bile še škodlje v cerkveni zalogi, na zakristijo novo streho, cerkveno pa temeljito zakrpati. To delo je izgotovil Janez Paplar, tesar iz Zgornje Bésnice, s svojim očetom Matijem za 81 gld. 50 kr. l. 1895. Z milimi darovi, ki so se nabirali pri vaščanih, so se popolnoma pokrili napominani stroški.

Za večje delo, popolno novo zvonikovo streho, je pa omenjeni pisavec tudi takoj začel zbirati razne doneske in darove, da bi se vendar enkrat saj zvonik

prvotnemu slogu cerkve primerno in lično uravnal, kakor zahtevajo cerkvena pravila. Ko se je do l. 1900. že nekaj novcev nabralo tako, da ni bilo treba s praznimi rokami dela pričenjati, povabi na Šentjanžev dan občane davkoplačevalce po sv. maši v Knifčevo hišo na posvet glede naprave nove zvonikove strehe. Kaj se je dognalo vse takrat? Da ob kratkem povem obseg posvetovanja, rečem, da je bila splošna misel in želja ta, da naj se napravi popolnoma nova streha v gotski obliki, pokrita s skalcami, ter osnaži tudi zidovje in se zlasti line prenarede v slogu presbiterija. Vzroki so pa ti, ker je streha zdaj v tako slabem stanju, da je kakor mreža, skozi katero ob deževju pride toliko vode, da stoje luže na oboku, ker vedno krpanje tudi dosti stane in vendar se stvar nič ne zboljša in ker je sramota za vaščane, da zvonik nima nobene prave oblike. Jedino nekoliko strahu pred tem podjetjem je delala vaščanom le skrb glede stroškov, da bi ne bili previsoki. Ko se pa stvar natančneje pojasni, zgine tudi strah in skrb in zavzemo se vsi za delo, ki naj bode solidno, a vendar čedno.

Na podlagi raznih izkušenj se je občanom razložilo, da bi vse delo, ako sami dajo les in drugo tvarino s tlako vred, stalo v denarjih kakih tisoč, ali k večjemu 1200 K. Ker pa je apno že plačano in je v gotovini še 500 K oziroma 740 K, ker se bo porabil še donesek od komunščine 140 K po izreku dotičnega oskrbnika, ker bo preskrbel pisavec 100 K, ako se delo izvrši v cerkvenem zlogu, nekaj darov bi se pa morda še posebej nabralo, bi nedostajalo potemtakem le še 3—4 sto kron, kateri znesek bi prevzeli vaščani kot naklad sami, kar so tudi z veseljem prispevati obljubili, da le več ne bi bilo.

K pripombi Janeza Poličar, naj bi se streha okrasila s kakimi stolpiči ali drugim nakitjem, so vsi navzočni enoglasno oporekali in sklenili, da naj se streha izvrši brez nepotrebne in nepraktičnega lepoticja, ki mnogo stane, v obliki gotskega korena. Tudi se je kot pravično določilo, da naj se tudi les po vrednosti na podlagi direktnih davkov porazdeli ne samo na posestnike, marveč tudi na kajžarje. Kdor ne bi imel primerne lesa, pa plača v denarjih. Da bi delo manj stroškov povzročilo, so se vsi navzočni izjavili, da naj se nikar ne kliče komisija glede tega, da bodo vsi radovoljno potrebno prispevali, tudi oni, ki se niso udeležili posvetovanja, samo izvoli naj se vodstveni odbor, kateri bode oskrboval vse potrebno, kar se je tudi zgodilo. Poleg g. župnika kot načelnika in ključarjev sta se odbrala še 2 moža in g. župan, da skrbе za postavni red. Nato se napravi zapisnik o vsem tem posvetovanju in sklepih, ki ga podpiše 17 navzočnih mož. Delo se prične.

Načelnik takoj naroči plošče, da se zvožijo še po zimi domu, dá napraviti 3 obrise za stolpovo streho ter jih predloži «društvu za krščansko umetnost» v Ljubljani v pregled, kateri bi bil najprimernejši. Z dne 9. marca 1901. vrne društvo te načrte s primernimi pojasnili in opombo, da je sprejet in potrjen oni načrt s preprostim ravnim osmokatnim korenem brez okraskov kot najprimernejši in najpraktičnejši za gotske stavbe, tedaj prav po želji vaščanov ob posvetovanju. Pripravil se je po zimi tudi ves potreben les, napravile pogodbe s tesarji in zidarji in oskrbelo vse drugo tako, da se spomladi delo takoj prične.

Človek bi pametno sodil, da, kar se modro preudari, možato sklene in določi, se bode pri tem tudi značajno vztrajalo do izvršitve. Toda žal, da se dan-

danes človek tudi pri najbolj možatih obljubah in podpisanih zagotovilih le premnogokrat hudo vara. Tako se je zgodilo tudi pri tem našem podjetju. Izprva je šlo delo prav mirno in srečno izpod rok in ni mnogo več manjkalo, pa bi bilo tesarsko delo po načrtu dovršeno. Toda, glej jo spako! Naenkrat se dvignejo vsi vaščani zoper načelnika rekoč: «mi hočemo, da se drugače dela, ne po načrtu, češ, ker ga nihče ni potrdil, ampak slepe line in stolpički morajo biti na strehi, saj bomo toliko dodali itd.» Vse pogovarjanje in pojasnjevanje, da to zdaj ne gre, da ni praktično, da bodo mnogo večji stroški zdaj in pozneje ob reparaturah, da ni v cerkvenem duhu, da centralna komisija za umetnost na Dunaju zahteva, da se ne sme samovoljno delati pri cerkvenih starinskih stavbah, ampak po cerkvenostavbnih predpisih itd., zastonj. «Ako ne puste» je odgovor trmastih glav, «bomo pa sami na svojo roko delali!» In res, ker tudi tesarski mojster Anton Beton z Rupe ni držal podpisane pogodbe, je delo nadaljeval po njih zahtevi. Načelnik pa je moral preslišati mnogo pikrih besed.

C. kr. okrajno glavarstvo v Kranju je na prošnjo župnega urada z dopisom z dne 5. avgusta 1901. št. 12.111. delo ustavilo in zahtevalo od županstva, da skrbi za mir in red, župni urad pa je prosil že dne 30. julija i. l. št. 74. za vpeljavo konkurenčne obravnave. In še le zdaj, ko so že skoraj svojo trmo videli v zmagi, da je tesarsko delo po njih volji dopolnjeno in ko so se deloma prestrašili višje oblasti, so odnehali z delom, ki je potem stalo ves mesec. Nasprotniki so se dne 15. avgusta pritožili pri knezoškofjskem ordinariatu.

Knezoškofjski ordinariat da vso stvar pregledati in preiskati, zahteva od njih načrt, po katerem delajo,

da se presodi, če je po umetniških in cerkvenih pravilih delo načrtano, a ga niso imeli, ker so delali le po svoji glavi in še le pozneje so ga dali za silo s svinčnikom načrtati ter izročili v pregled umetniški komisiji v Ljubljani. In kak je bil sklep sodbe in odlok glede načrta tega vsiljenega dela in samovoljnega postopanja vaščanov? Z dne 7. septembra i. l. št. 3172. odgovori knezoškofijski ordinariat na njihovo vlogo z dne 15. avgusta sledeče: «Po cerkvenih pravilih se mora vsako večje delo pri cerkvi naznaniti škofijstvu, da pregleda, je-li dotični načrt pravilno sestavljen ali ne. Za vso cerkveno opravilo, obleko, kelihe, altarje, za cerkev z zvonikom so gotovo določena pravila, po katerih morajo biti dotične stvari izdelane. V ta namen je sestavljeno za ljubljansko škofijo posebno društvo, katero ima nalog pri novih napravah in stavbah načrte pregledati, so li pravilno izdelani ali ne. Tudi prvotni načrt za ondotni stolp se je tukaj predložil in je bil odobren. Požrtvovalnost ondotne občine je sicer vse hvale vredna, toda ni se pravilno postopalo v tej priliki, da se je stolp, ko je bilo že ostrešje postavljeno, samovoljno hotel nekoliko okrasiti. Posledica tega postopanja je bila, da je stolpova streha sedaj nekoliko pokažena. Spodnji obrunek je prevelik, slepe line precej previsoke za prvotno višavo strehe, zgornji del strehe pa v primeri s spodnjo podlago precej prenizek.»¹⁾ Gospodu župniku se ne more zameriti, ako je tej predelavi ugovarjal, ker je pravilno postopal, in le žele bi bilo, da bi se prvotna oblika napravila. Da se pa pričeto delo v sedanjem slabem vremenu predolgo ne zavleče, zato škofijstvo izjemoma pripusti, da se streha pokrije in

¹⁾ To je z drugo besedo: manjka simetrije.

izdela v svoji sedanji obliki, če tudi ni povsem pravilno izdelana».

Pameten človek bi rekel, no sedaj bo mir in red, sedaj bo nehala nagajivost. Motil bi se pa, kdor bi tako mislil. Hujskanje je trajalo dalje. Načelnik zapazivši ves položaj skliče odbornike skupaj, jim naznani škofijski odlok, pove, kako se mora delati in da je popolnoma jasno, da je potrebna konkurenčna obravnava, ker prej ne bode miru in ako pa te ne marajo, pa odstopi on iz odbora, ker ima dovolj te zlobne nagajivosti. In ker je delo na zvoniku že itak skaženo, naj se pa sami občani med seboj preklajo, sami delavcev iščejo, sami plačujejo, pa tudi sami za denar skrbe, kakor hočejo. In ker je umaknil obenem tudi svoj namenjeni donesek, kakor tudi neki drugi dobrotnik svojih 60 K radi teh intrig, niso vedeli trmoglavci nič bolj junaškega in boljšega, kakor da so svojega župnika blatili in trgali po časopisih.

Poglejmo zdaj še stroške napominane zvonikove strehe:

1.) Za apno se je plačalo Andreju Šink .	49.— K
2.) Za 70 stotov plošč se je dalo Francetu Tavčar	210.— »
3.) Tesarska dela je izvršil Anton Beton za	469·84 »
4.) Zidarska » » » Janez Perčič za	272·90 »
5.) Kleparska » » » Anton Belc za	357.— »
6.) Pokrivanje strehe s ploščami so izgotovili od ploščarja najeti delavci za	257.— »
7.) Železnina, žreblji, cement itd. znaša po računih Fr. Omerse, Jakoba Killer in Marije Marenčič, trgovcev iz Kranja, celih	164·55 »

Odnos . . 1780·29 K

	Prenos . . .	1780·29 K
8.)	Vrednost lesa, ki so ga darovali vaščani za zvonik, se ceni na dobrih . . .	525.— »
9.)	Raznim dninarjem se je izplačalo za njihova različna dela in opravila . . .	96.— »
10.)	Kovaška dela znašajo skupno . . .	48·82 »
11.)	Opeke se je porabilo 2600 kosov, kar stane	62·40 »
12.)	Pozlačenje petelina stane	13.— »
13.)	Vrednost tlake in razne vožnje po ceni na	162.— »
	<u>Torej vse skupaj . . .</u>	<u>2687·51 K</u>

Doneski, s katerimi so se napominani stroški pokrili, so pa sledeči:

1.)	Vrednost vsega potrebnega lesa, ki so ga darovali vaščani, znaša skupno	525.— K
2.)	Vrednost tlake se ceni skupno na . . .	162.— »
3.)	Prostovoljnih darov se je nabralo in sicer:	
	a) v Zgornji Bésnici	87·90 »
	b) v Spodnji Bésnici	281·82 »
	c) v Kranju	26.— »
4.)	Doneski od «komunščine» znašajo . . .	182·64 »
5.)	Za smodnik neporabljen zbirka znaša . . .	18·64 »
6.)	Za neporabljeno lesnino se je stržilo . . .	119·53 »
7.)	Iz cerkvenega se je porabilo skupno . . .	575.— »
8.)	Naklada na spodnjebésniške vaščane je prišlo vrhu tega še skupno	708·98 »

Torej skupaj . . . 2687·51 K

s katero svoto je sicer prej omenjeni izdatek pokrit, vendar z opazko, da je vaščane njih trmoglavost občutno stala, ker se je zlasti za tesarska in tudi druga dela moralo mnogo več plačati, kakor pa je prvotno bilo po pogodbah določeno. Akoravno se je nabralo

nekaj darov, več kot se je sprva računalo nanje, je vendar bilo potreba še 3—400 K več naklada iskati, kot ga je bilo prvotno določenega, kar bi ne bilo, ako bi bili ubogali. In poleg tega ostane vendar streha vedno skažena ter ob popravah obtežena z večimi stroški za bodočnost. Glavni nasprotnik je pa kmalu potem moral zapustiti Bésnico, ker so mu dolžniki prodali posestvo. Ljudje pa so rekli: Resnica je, kar so mu gospod, ko jih je zaničeval, odvrnili: «Kdor se cerkve in duhovna loti, se svoje glave loti!»

Cerkvena obleka in oprava. Obleke cerkev nima več nego za potrebo. Inventar iz l. 1790. nam kaže, da je bila vsa obleka s perilom vred cenjena takrat na samo 5 gld. tedanje veljave, druga oprava brez že imenovanih reči pa 9 gld. Dandanes je vse to že brez rabe. Nekaj je še ohranjenega, zlasti plašči in blazine, izmed katerih so se l. 1909. napravile 3 nove za ceno 30 K, l. 1907. pa tudi krizmale za vse 3 altarje za 16 K. Inventar iz l. 1822. nam kaže nekoliko večjo vrednost in sicer obleke 13 gld., druge oprave pa 10 gld. Inventar iz l. 1880. nam pove, da ima cerkev 2 pozlačena keliha: eden manjši iz starejše dobe, drugi novejši večji, a manj pripraven, 6 posrebrenih oltarnih svečnikov, 2 svetilnici, 1 bandero, 1 zakristijsko omara, 1 lesteneč in več druge drobnarije v vrednosti 57 gld. ter cerkvene obleke in perila za 63 gld. vrednosti. Oltarji so bili cenjeni na 25 gld., zvonovi pa 630 gld. Pridižnice cerkev nima. Glavna vrata so bila izdelana dne 8. okt. 1765. iz trdega lesa. Omara za obleko v zakristiji se je prebarvala leta 1908. in napravil nov klečalnik ondi za ceno 15 K.

Najnovejša naprava je pa bandero iz leta 1900. Blago in delo je preskrbela gospa Ana Hofbauer iz

Ljubljane za 386 K, sliko sv. Družine na eni ter sv. Janeza Evangelista in Krstnika na drugi strani je prav čedno izdelal g. Matija Bradaška iz Kranja za 76 K, v ognju pozlačeni in posrebreni križ za bandero pa g. Ivan Kregar iz Ljubljane za 80 K. Ker je bilo še 13 K drugih stroškov, stane torej celo bandero 555 K, katera svota se je pokrila s prostovoljnimi doneski 383 K in z nakladom na vaščane 172 K. Ako se bode bandero hranjevalo na suhem prostoru, se bode lahko ohranilo mnogo dalje, kakor poprejšnje, ki je bilo novo l. 1825. Nove križe iz medenine posrebrene s pozlačenim Kristusom za vse 3 oltarje je l. 1904. napravil prav lično Iv. Kregar za svoto 100 K.

Razvidi se iz povedanega, da ima tudi podružnica spodnjebéskiška mnogo potreb in naprav. Ker pa dohodkov nima posebnih razen, kar donaša travnik v Bregu, ki meri 1 *ha* 56 *a* 20 *m*² s čistim donosom 10 K 32 h: «cerkovnik» imenovan, parc. št. 597., ki pa žal po pomoti ni pisan v zemljiški knjigi na cerkev, četudi je njena last že od nekdej, kakor pismo kaže, ampak na vas, vsakoletna pšenična in predivna starodavna bira ter nekaj obresti od 654·24 K lastninske glavnice, je pač jasno, da vaščane ohranjevanje in oskrbljevanje sicer majhne a lične cerkvice mnogo stane, zlasti še, ker so zavezani ob enem prispevati tudi k vsem potrebam svoje župne cerkve. Umevno je, da je pri raznih napravah in popravah vsak dobrotnik in njegov dar, naj pride od koder hoče, z veseljem in hvaležnostjo vzprejet in pozdravljen. Bog nam jih nakloni še kaj, da bi se s časom še cerkvena streha mogla nova napraviti in potem bode za velik presledek časa mir, ako ne bode kake posebne nesreče pri cerkvi, kar Bog obvaruj!

Cerkveno predstojništvo. Naj ob kratkem navedem še one može ključarje iz raznih časov, ki pomagajo gg. župnikom voditi podružniške zadeve v Spodnji Bésnici. Kakor smo precej v začetku opisa te cerkve omenili, sta ključarila l. 1456. v Spodnji Bésnici: Jakob Bratogoj in Lovrenc Pirh. Iz l. 1661. so nam ohranjena ta-le imena: Gregor Kralj, Andrej Kristan in Tomo Skalar, iz l. 1670. in 1685. Lovro Kozjak, iz l. 1677. pa Matija Lukančič in Martin Zlaté. Iz poznejše dobe je v l. 1732. do 1766. ključaril Gregor Eržen, kateremu je stal ob strani Jernej Kralj več let kot pomočnik. Po smrti poslednjega je Simon Vodir nastopil in nam je znan že l. 1765. pa do l. 1773., ko je zaznamovan po smrti Erženovi novi ključar Mihael Jerala (Modrijan). Po smrti teh dveh pa nahajamo že l. 1790. njuna sinova: Matevž Jerala in Jakob Vodir (Štular), ki sta tudi več let službovala kot ključarja. Leta 1817. nam kažejo listine kot ključarja Mihaela Knific in Simona Paplar (Zlaté). Prvi je imel ta častni posel do l. 1839., ko ga prepusti svojemu sinu Francišku Knific za 3 leta, drugi pa je ključaril do l. 1853., do katerega leta je bil njemu v pomoč Francè Jereb (Janc) po odstopu Knifca. Vsi ti 4 niso bili cerkvi v korist. Od l. 1854. dalje nahajamo v tej službi Martina Rakovec (Kozjek) in Jožefa Kunar (Jelenec). Prvi je svètu zamrl l. 1884. in na njegovo mesto je bil izvoljen Martin Jerala (Modrijan), ki je bil res vreden svojega hišnega imena; drugi pa je ostavil svet l. 1887. in na njegovo mesto je bil izbran Jožef Udir (Štular), kateri še dandanes marljivo pomaga svojemu župniku nositi težko breme cerkvenega oskrbníštva. Njemu ob strani stoji po smrti Modrijanovi od l. 1898. Andrej Šink (Jelenec), ki je inteligenten mož ter ima tudi prav lepe

zmožnosti, da jih lahko porablja na korist cerkve, katero zastopa.

Podružnica ima tudi svojo mežnarijo na Trati, h. št. 10., ki je nekoliko oddaljena od cerkve. Poslopje je leseno, podzidano, s slamo krito, imajoč 3 sobe in hlev in kot stavišče v zemljiški knjigi zaznamovano pod parc. št. 338., ki meri 1 a 1 m². To posestvo je že stara last cerkve. Že l. 1456.¹⁾ sta ključarja Jakob Bratogoj in Lovre Pirh kupila to posestvo za cerkvene potrebe, kakor smo omenili v začetku tega odstavka. Dandanes pa obsega sledeče parcele: 3 njive: parc. št. 1., ki meri 54 a 31 m², parc. št. 2/1., ki meri 14 a 13 m² in parc. št. 337., ki meri 7 a 34 m²; 1 travnik parc. št. 339., ki meri 33 a 77 m²; 4 pašnike: parc. št. 532., ki meri 12 a 16 m², parc. št. 533., ki meri 60 a 71 m², parc. št. 534., ki meri 13 a 31 m² in parc. št. 559/1., ki meri 48 a 59 m², ter 2 gozda: parc. št. 672/44., ki meri 46 a 76 m² in parc. št. 882/209., ki meri 69 a 38 m². Vse skupaj meri torej 3 ha 61 a 47 m² ter donaja čistega dohodka na leto 23 K 66 h, kar se prišteva vsakokratnemu cerkvencu kot užitek za njegovo službo. Poleg tega pa dobiva že od nekdanj tudi po 2 mernika ajde od vsakega kmeta za biro in po en sir ali pa po 3 kr. v denarjih, kakor nam kažejo zapisniki že iz l. 1787. Dandanes se je pa ta bira nekoliko preuredila. Ko so se l. 1897. napravili novi zvonovi pri podružnici, je nastalo za cerkvenca odslej nekoliko več dela. Zato so vaščani sklenili,²⁾ da dobiva cerkvenec od vsakega mrliča, kateremu poje veliki zvon, po 1 K za zvonilo. Poleg tega se je pa imenovana bira

¹⁾ Glej izvornik v prilogi št. 4 (a—b)!

²⁾ Beri dotični zapisnik v župnem arhivu!

povišala do vrednosti: od 80 K na 120 K ter ob enem na podlagi direktnih davkov pravično razdelila na vse, ne samo na kmete, ampak tudi na kajzarje. Tako je odobrilo tudi županstvo.

Mežnarija se je l. 1908. nekoliko popravila. Prejela je nov dimnik, osnaženo kuhinjo, nova vrata in okna ter popravljeno streho. Vse to je stalo skupno 150 K. V tem je všteta tudi slama, ki so jo dali vaščani za streho (37 K).

Sledeča imena podružničnih cerkvencev so se nam ohranila: Jernej Bizjak (Wessiagkh), ki je umrl dne 26. avgusta 1691., Jernej Janc, ki je 96 let star ostavil solzno dolino dne 12. junija 1748. Simon Kozjek, ki se je moral z vaščani radi svoje bire prepirati, je dne 14. avg. 1790. umrl. Gašper Benedik je opravljal to službo do dne 11. dec. 1830., ko je svetu zamrl, njegov sin Gregor Benedik pa je kot cerkvenec umrl dne 13. novembra 1884. leta, a še za njegovega življenja je že mežnaril od leta 1874. dalje France Bertoncelj, ki je imel njegovo hčer Ano za ženo. Umrl je dne 11. junija 1906. Odslej pa izvršuje ta posel Janez Fister, ki ima za ženo prejšnjega hčer Franco.

Tudi podružničnega cerkvenca nastavlja, potrjuje in odstavlja cerkveno predstojništvo, katero skrbi za cerkveni red.

3.) Kapelice ali zidana znamenja v župniji.

Poljskih znamenj, križev, je več v župniji, a žal, da so večinoma vsi v zelo slabem stanu. Noben gospodar se ne spomni, da bi jih dal dostojno popraviti in osnažiti. Pa tudi zidane kapelice so tri in sicer: «Kraljevo» in «Štiheljno» znamenje v Zgornji ter «Mehavovo» v Spodnji Bésnici.

1.) Kraljevo znamenje je blizu župne cerkve zgrajena nizka kapelica, a nje početka se nihče ne spominja. V njeni dolbini stoji sv. razpelo, ob čigar straneh sta presni sliki sv. Joahima na levi in sv. Ane na desni, na oboku pa sv. Duha. Na zunanji strani pa sta sliki sv. Jošta na levi in sv. Egidija na desni, zadaj Matere božje, na vrhu nad dolbino pa božje vsevidno oko. Popraviti in preslikati ga je dal Valentin Knific, lastnik, l. 1877. Delo je izvršil Gašper Erzon, slikar iz Selc, sicer čedno, četudi ne umetniško. Kapelica je 3 m visoka s streho vred, 2 m pa široka in enako globoka. L. 1902. se je zopet nekoliko ocedila in prenovila.

2.) Enake oblike in veličine je tudi «Mehavovo znamenje» v Spodnji Bésnici na Peščenici, o kojega početku tudi ni nič znanega. Stoji, kakor prvo, ob okrajni cesti in je tudi presno slikano, katero delo je izvršil Jožef Egartner iz Kranja, živeč v prvi polovici 19. veka.¹⁾ Slike nam predstavljajo: Jezusov krst kot glavno podobo, ob desni Mati božja, ob levi sv. Jožef, na oboku Bog Oče in sv. Duh. Zunaj na steni proti Bésnici sv. Egidij, proti Kranju sv. Martin med renesanskim okrasjem. Leta 1892. so za birmo poleg osnaženja podružnice ocedili tudi to kapelico na cerkvene stroške in plačali poleg hrane še 45-70 glđ. za vse skupaj.

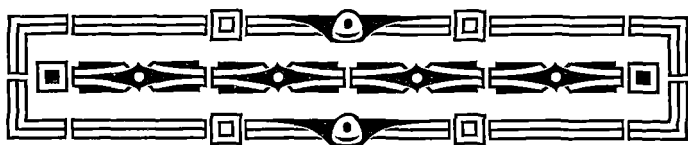
3.) «Štiheljnovο znamenje» v Čepuljah ima pa že nekoliko zgodovinske važnosti. L. 1758. v postu na sv. Gabrijela dan je nastal ogenj pri Štiheljnu. V nevarnosti je bilo ondi več hiš. K sreči pa so vendar

¹⁾ Sin tega imena je živel kot slikar v Kranju do 1905., ko je umrl, oče pa je zapustil svet 1849. l. Bil je slikar in kipar.

še pravočasno pogasili ogenj. V spomin in zahvalo na to je posestnik dal sezidati takrat to znamenje in zaobljubili so se vsi sosedje ta dan praznovati, kar drže hvalevredno še dandanes.

Oblika kapelice je ozka visoka štirogelna piramida, precej visoka z dolbinami, v katerih so presne slike in sicer na zgornjem polju: Marija Pomočnica, sv. Egidij, sv. Janez Krstnik, sv. Jošt; na spodnjem polju pa: Ecce homo, sv. Gabrijel, Jezusovo in Marijino ime. Slike nimajo umetniške vrednosti. Napravil jih je leta 1884. G. Erzon ob priliki prenovljenja tega znamenja za 12 gld., ki je pa zdaj potrebno že zopet prav temeljite poprave. Leta 1902. se je nekoliko zakrpalo.

VII.

Ustanove.

Župna cerkev kakor tudi podružnica imata vsaka nekaj ustanovljenih sv. maš, ki se opravljajo ob določenih dneh. Poleg teh ima župna cerkev pa še 14 sv. maš verskega zaklada in sicer za r. Janeza in Ano Raab in njihove sorodnike od l. 1866., poprej pa 16 sv. maš za r. Konstancijo Lebenegg in njene sorodnike in moža od leta 1824. Ravnotako ima vsaka cerkev tudi nekaj srenjskih, poljskih, urnih in zaobljubljenih sv. maš, katere odškodujejo občani.

a) V župni cerkvi se opravljajo sledeče ustanovljene sv. maše:

1.) «Pro dfcto Luca Doleneč» vsak teden 2 sv. maši, torej skupaj 104 sv. maše, katere so bile dne 23. okt. 1882. skrčene na 86, dne 16. jan. 1903. pa na 67. Luka Doleneč je bil v Stražišču doma in premožen posestnik. V svoji dne 29. dec 1734. l. spisani oporoki je volil 1000 renskih za svoj pogreb in reveže, 3000 renskih Matiji Rozman, ki je imel njegovo hčer Katarino za ženo kot glavno dedinjo, 9000 renskih svoji starejši hčeri in njenim otrokom, 3000 renskih klariškemu samostanu v Škofjiloki, kjer se bero vsake kvatre 3 sv. maše zanj in sorodnike, 6000 renskih

stražiški cerkvi za veliki zvon in 2 sv. maši, oo. kapucinom v Kranju 500 renskih, onim v Škofjloki pa 100 renskih, 900 renskih pa svojim bližnjim sorodnikom in naposled 5000 renskih za ustanovo mašnega beneficija v župni cerkvi, kjer naj vsak teden bero duhovniki 3 sv. maše. Od te ustanove se je z dne 22. dec. l. 1778. prenesel kaplanski delež z glavnico 2000 renskih na bésniško cerkev, kjer je bila ustanovljena vikariatna služba. Tudi bratovščinam sv. R. T., sv. škapulirja in rožnovenški je imela glavna dedinja po svoji previdnosti nekaj podariti. Naposled je volil tudi za zgradbo nove župne cerkve v Šmartinu 2000 renskih.

2.) «Pro dfcto Thoma et Magdalena Kalan» 2 sv. maši in sicer ena na sv. Tomaža dan, druga pa na sv. Magdalene dan. To ustanovo z glavnico 100 renskih je napravil 25. aprila 1795. Gašper Kalan iz Zgornje Bésnice h. št. 16. za svoje stariše in sorodnike njihove. Potrjena je bila ta ustanova dne 24. jul. i. l.

3.) «Pro dfcto Stephano Jamnik» ena sv. maša na sv. Štefana dan. Tako je volil on sam v svoji oporoki in zapustil 50 renskih l. 1798. Bil je Bésničan, vulgo «Štihel» iz h. št. 21. Potrjena je bila ta ustanova 6. marca 1799. l.

4.) «Pro dfctis Jacobo et Luca Tratar» 2 sv. maši in sicer ena sv. Filipa in Jakoba dan, druga na sv. Lukeža dan. Tako je uravnal posestnik Jožef Tratar iz Zgornje Bésnice, brat imenovanih, ter plačal 125 gld. glavnice. Potrjena je bila ta ustanova dne 24. aprila 1827.

5.) «Pro dfcto Paulo Rant» ena sv. maša dne 25. januarija, za katero je volil 50 gld. konv. den. cerkvi sv. Egidija v Zgornji Bésnici, kjer je bil doma. Škofijstvo je to ustanovo potrdilo dne 10. marca 1852.

6.) «Pro dfcta Margarita Petras eiusque dfctis parentibus» 2 sv. maši in sicer 26. febr. in 10. jun. Tako je uravnala Meta Pleša in vložila zato glavnico 50 gld. dne 22. marca 1857. Potrjena je bila ta ustanova 4. sept. i. l., skrčena na 1 sv. mašo pa dne 16. jan. 1903.

7.) «Pro dfcto Laurentio Kokalj» 1 sv. maša na godovni dan 10. avg., za katero je volil 50 gld. glavnice v svoji oporoki dne 9. febr. 1859. v hiši št. 33. v Zgornji Bésnici. Potrjena je bila ta ustanova dne 30. decembra 1860.

8.) «Pro dfcto Thoma Okorn» 2 sv. maši in sicer ena na godovni dan, 21. dec., v Zgornji Bésnici, druga pa na dan smrti 8. novembra v Spodnji Bésnici pri oltarju sv. Jožefa. V to svrho je volil v svoji oporoki v Spodnji Bésnici h. št. 4. glavnico 120 gld. konv. den. Škofijstvo je potrdilo to ustanovo dne 6. aprila 1864.

9.) «Pro dfcta Margarita Soršek et dfct. consang» ena sv. maša dne 10. junija. Po sv. maši se moli 5 očenašev in 5 češčenamarij za njih dušni blagor. V ta namen je dala 50 gld. glavnice. Bila je Bésničanka in je služila v naklanskem župnišču. Potrjena je bila ta ustanova dne 11. avgusta 1871. Oznanja se z lece.

10.) «Pro dfcta Helena Kalan» ena sv. maša ali 23. aprila, ali 3. maja. Tako je določila «Boštarjeva Lenka» po domače, dne 5. marca 1895., ko je plačala 100 gld. glavnice cerkvenemu predstojništvu v ta namen. Tudi je želela, da gore 4 sveče med sv. mašo in se oznanja z lece. Škofijstvo potrdi to ustanovo še i. l. dne 7. oktobra.

11.) «Pro dfcto Joanne Jereb, dfct. consang. et fidel. dfctis» 2 sv. maši in sicer okrog 10. jul. in

koncem avgusta. Tako je določila mati ranjkega, Mica Jereb iz Spodnje Bésnice h. št. 22., in podarila v ta namen župni cerkvi glavnico 300 K. Maša se oznanja z lece. — Potrjena je bila ta ustanova od škofijstva dne 2. januarja 1908.

12.) «Pro se et dfct. consang. atque pro dfctis fidel.» je ustanovila 2 sv. maši Mica Kozjek iz Zg. Bésnice h. št. 19., ki naj se opravljate meseca marca in septembra ter oznanite vsakokrat z lece. V to svrhu je darovala glavnico 300 K. Škofijstvo je potrdilo to ustanovo dne 2. januarja 1908.

13.) «Pro dfcta Maria Jereb n. Rakovec et pro se» je ustanovila 1 sv. mašo hči Marija Udir roj. Jereb iz Spodnje Bésnice h. št. 22., ki naj se opravlja dne 17. jan. ali v osmini ali pa meseca novembra ter oznanja vsakokrat z lece. V ta namen je podarila župni cerkvi glavnico 200 K. Potrjena je bila ta ustanova od škofijstva dne 1. dec. 1908.

Glavnica vseh napominanih ustanov znaša skupno 6849 K 76 h in je zagotovljena v obligacijah à 4⁰/. Obresti od nje znašajo 285 K 49 h. Od tega prejme župnik za svoj trud 193 K 40 h, cerkev 65 K 89 h, cerkvenik 25 K 80 h in strežnik 40 h.

b) V podružnici pa se opravljajo sledeče ustanovljene sv. maše:

1.) «Pro dfcto Martino Vodir», ena sv. maša na godovni dan. Tako je volil v svoji oporoki sam in založil v ta namen 50 gld. glavnice. Potrjena je bila ta ustanova dne 11. avgusta 1871.

2.) «Pro dfcto Thoma Okorn», ena sv. maša pri oltarju sv. Jožefa, kakor povedano pri ustanovah župne cerkve, dne 8. novembra.

3.) «Pro dfcto Ignatio Štular» 2 sv. maši in sicer na dan sv. Ignacija in v osmini. Glavnica v ta namen določena 100 gld. je vknjižena na posestvu Prekuhovem s 5⁰/₀, kjer je bil ustanovnik doma. Potrdilo je to ustanovo knezoškofijstvo dne 22. marca 1869.

Napominanih ustanov glavnic znaša skupno 456 K. Obresti od tega znašajo 20 K 75 h. Župniku se plača 17 K 20 h, cerkvi 2 K 71 h in cerkveniku 84 h.

Ako pomislimo, da mora vsaka cerkev od imenovanih ustanov plačevati pristojbinski namestek, potem lahko presodijo tudi oni, koliko dobička uživajo cerkve od tega premoženja, kateri se zgražajo nad cerkvenim bogastvom — nad «mrtvo roko».

c) V obeh cerkvah se pa vsako leto opravlja tudi več srenjskih, urnih, poljskih in zaobljubljenih sv. maš, ki so že od nekdaj v navadi, in sicer je v župni cerkvi 6 srenjskih, 2 urni, med tema ena zaobljubljena s procesijo k sv. Mohorju v selško župnijo kvaterni teden po Bink., 2 poljski križev teden. V podružnici pa je 8 srenjskih, 2 urni, med tema ena zaobljubljena s procesijo v Ljubno na sv. Marjete dan, pa 1 poljska križev teden. Srenjske maše se opravljajo navadno ob godovih tistih svetnikov, katerih podobe nahajamo na oltarjih v básniških cerkvah. Darove zanje pa zberó občani sami vsako leto posebej. Kdaj so prišle napominane maše v navado, nam ni znano, razven za eno, ki jo je zgornjebásniška soseska dne 19. jan. 1762. zaobljubila, da se opravlja meseca novembra. Ostale so gotovo starejšega izvora, nekatere že l. 1685., kakor ona za sirovo biro. Poljske se opravljajo za blagoslov božji na polju, urne zoper hudo uro in točo, srenjske pa za varstvo in srečo soseske.

d) Poleg omenjenih maš se pa opravljajo v župni cerkvi tudi maše verskega zaklada kakor že omenjeno in sicer izprva jih je bilo 16 za ranjo Konstancijo Lebenegg in njene sorodnike vsled dvornega odloka z dne 2. aprila 1802. Pozneje z dne 18. febr. 1866. pa so prišle mesto omenjenih druge na vrsto in sicer 28 (skrčene na 14) za ranjk. Janeza in Ano Raab ter za njune sorodnike, ki se še dandanes opravljajo in za koje se po novi kongrui prejema iz c. kr. blagajne 14 K 70 h.

VIII.

Duhovni pastirji v župniji.

☉okler je Bésnica spadala kot podružnica k šmartinski «materi fari», do tedaj je ondotnja župna duhovščina preskrbovala Bésnico v dušnem pastirstvu. Odkar pa je Bésnica samostalna duhovnija, ima svoje lastne dušne pastirje. Te pa delimo v dve vrsti: kurate ali podvikarje in župnike. Oglejmo si jih po vrsti, kakor so delovali v Bésnici v dušnem pastirstvu, ter dodajmo tudi one, ki so bili tam pomočniki, čeprav le začasno.

A.) Podvikarji ali kurati :

1.) Frančišek Ksav. Nikolaj Grošelj¹⁾ (Grossl) je prvi podvikar, ki je služboval v Bésnici od adventa 1779. l. do meseca junija l. 1781. Rodil se je v Kropi dne 7. dec. l. 1742. Oče mu je bil tamošnji sodnik Anton, mati pa Marija Ana. Ko ga je tamošnji kurat Jožef Snedic krstil, sta mu kumovala mošenjski župnik Tomo Erlach in Neža Dal-Linzin (Dolenec). Po dovršenih šolskih naukih se posveti duhovniškemu stanu. Akolit je postal na veliko soboto dne 2. aprila 1763. l. Posvetili so ga, ker je bil sin premožnih starišev, na

¹⁾ Kroparski župni arhiv. — Ordinacijski zapisnik v knezoškof. arhivu.

naslov lastnega patrimonija in sicer v subdiakona dne 16. junija 1764., v diakona dne 1. junija 1765., v mašnika pa po zadobljenem spregledu 5 mesecev in 7 dni nedoletnosti dne 30. junija 1766. l. v Ljubljani. Izprva je pomagal v dušnem pastirstvu nekaj časa v svojem rojstnem kraju in drugod, zlasti pa je hodil po zimi več let v Bésnico pastirovat, dokler se ni naposled potrjen od škofa stalno nastanil ondi. Bil je zelo goreč in delaven pa energičen mož. Mnogo se je trudil za blagor svojih mu izročeni ovčic. Po mnogem trudu je zgradil novo kuratno cerkev, sezidal popolnoma novo župnišče in s škofovo pomočjo uredil sploh vse, kar je bilo potrebno pri novo ustanovljeni duhovniji kljub temu, da mu je tedanji šmartinski župnik Jan. Rodé delal na vse strani obilne zapreke, kakor smo obširneje povedali pri splošni zgodovini bésniške duhovnije. Naposled so ga v zahvalo za tolik trud in požrtvovalnost za duhovnijo še celo Bésničani sami tožarili pri knezoškofijskem ordinariatu tako, da se je naveličal vednih bojov in intrig. Dne 2. junija 1781. l. se je odpovedal duhovniji in dne 16. junija potem je mirno odšel. Kje je potem služboval in umrl, nismo mogli zaslediti.

2.) Simon Stančič,¹⁾ kurat-subvicarius, dekretiran na prošnjo dne 2. julija 1781. l., je pastiroval do dne 30. januarija 1811. leta, ko je ondi po noči ob $\frac{3}{4}$ na 11. uro vsled slizne vročnice (Schleimfieber) 70 let star izdihnil svojo dušo. Pokopal ga je v spremstvu več duhovnikov na kuratnem pokopališču tedanji šmartinski župnik in dekan Andrej Cuderman. Tudi ta je bil Kropar. Beli dan je v gledal dne 23. okt. 1739. l.

¹⁾ Pravo ime je «Stefančič», kakor so se prvotno pisali njegovi predniki, tako razvidimo iz kroparskih matrik.

Oče mu je bil Gregor, mati pa Elizabeta. Krstil ga je tedanji kaplan Mihael Snedic. Dovršivši potrebne šole se posveti duhovniškemu stanu. Akolit je postal v graščinski kapeli na Goričanah dne 28. maja 1763. l. Posvetili so ga na naslov c. kr. kroparskih fužin in sicer v subdiakona dne 16. junija 1764., v diakona dne 1. junija 1765. l., mašništvo pa je sprejel dne 30. junija 1766. l.¹⁾ v Ljubljani, kjer je dovršil tudi moralko in kanonično pravo. Služboval je izprva 15 let v Kropi, deloma kot subsidiar, deloma pa kot provizor Samničevega beneficija pri božjepotni cerkvi M. B. pri kapelici. Odtam se preseli v Bésnico kot vikar. Bil je zmožen, dober govornik, telesno pa slaboten, ker je bil počen, kar mu je delalo velike težave. Kot duhovnik je bil goreč, jako delaven, prizadeval si je mnogo, da je kuratno cerkev básniško popolnoma uredil tako, da je bila potem l. 1782. posvečena. V družbe ni zahajal, bil je trezen, krotak, ponižen, zgleden duhovnik, ljudje so ga radi imeli.

3.) Matija Šink, kurat od 16. avg. 1811. do sv. Mihaela 1830. l., poprej je bila 7 mesecev Bésnica brez svojega duhovnega voditelja. Rojen je bil na Cavernu h. št. 2. v Stari Loki dne 20. febr. 1765. l. Oče mu je bil Andrej, mati pa Mica. Ko si je nabral potrebnih šolskih nauk, se posveti duhovniškemu stanu sprejemši tonzuro dne 5. novembra l. 1795., akolit pa je postal dne 12. junija 1796. Posvetili so ga na naslov verskega zaklada in sicer v subdiakona dne 11. marca, v diakona dne 28. maja, v mašnika pa dne 9. junija l. 1797. v tretjem letu bogoslovja. Kot semeniški duhovnik pride naslednje leto za kratek čas kaplanovat v Škocijan na Dolenjsko, odtam pa se preseli v Žiri

¹⁾ Šematizem l. 1788. str. 131. — Kroparski župni in knezoškofjski arhiv.

(1798.—1803.), nato pride v Staroloko, v svoj rojstni kraj (1803.—1811.). Naposled je kot ekspozit služboval 19 let v Bésnici, kjer se ga stari še spominjajo. Bil je blaga duša, pobožen, svet, častljiv mož in goreč duhovnik. Imel je fino pisavo. Iz Bésnice se preseli v pokoj v Staro Loko, kjer je zaspal v Gospodu kot zlatomašnik dne 29. marca l. 1851. na h. št. 5. vsled starosti 86 let. Staroločanom je še v spominu pod imenom «ta caverški snežnobeli gospod Matija», katerega so spoštovali kot čednostnega svetega moža, kateremu je tudi Gospod dal svoje plačilo. O njem smemo reči:

«Oj srečna, srečna duša ti,
In stabo vsak, ki v Bogu spi!»

4.) Matevž Primožič, ekspozit od 13. sept. 1830. do sv. Jurija l. 1832. Luč sveta je v gledal v Gradu na Bledu h. št. 13. «Zakoparjev» dne 14. sept. 1796. Oče mu je bil kmet Matija, mati pa Mina roj. Šranc. Dopršivši vse potrebne šolske nauke se posveti delavcem v vinogradu Gospodovem. Akolit je postal dne 19. dec. 1819., posvečen pa je bil v subdiakona dne 21. sept., v diakona dne 22. sept., v mašnika pa dne 23. sept. l. 1821. — Služboval je kot kaplan v Dolih do l. 1824. naposled kot upravitel in kot tak je bil tudi na Polšniku do sv. Petra l. 1825., ko je prišel v Škofjo Loko za mestnega kaplana ter bil tudi župni upravitelj do l. 1830. Odtam ga pošljejo v Bésnico, odkoder se pa kot lokalist preseli v Tunice. Ondi je pastiroval uspešno do l. 1852. Po dvajsetletnem delovanju je šel župnikovat v Ihan, kjer je kot zlatomašnik dne 11. marca 1873. umrl.

5.) Valentin Razingar, ekspozit od 25. maja 1832. pa do sv. Mihaela 1855. Zagledal je beli dan na Gorenjskem, v jeseniški župniji na Hrušici h. št. 32.,

po domače pri «Kumerdeju», dne 12. februarja 1780. Oče mu je bil Janez Razingar, mati pa Margarita roj. Jerman. Krstil ga je kaplan Anton Ostenik. Po dovršenih šolah stopi v Semenišče, kjer prejme tonzuro in 4 niže redove na sv. Tomaža apost. dan 21. decembra 1809. Posvečen je bil na naslov nekaj kmetov z Bleda v subdiakona dne 10. marca, v diakona dne 12. marca na kvaterni petek, v mašnika pa na kvaterno ali 2. nedeljo v postu 14. marca 1813. v ljubljanski stolnici. Kot kaplan je deloval potem 1 leto v Zgornjih Gorjah; od vseh Svetnikov 1814. dalje do sv. Mihaela 1816. v Šmartinu poleg Kranja; potem v Radovljici kot kaplan in katehet do l. 1829., v Kamniku do časa, ko se preseli v Bésnico. Odtod se poda v pokoj v Ljubno na Gorenjskem, kjer je umrl za kapjo dne 18. septembra 1858. Bil je mož velike postave in strogega občevanja z ljudmi, kateri so se ga jako bali. Nervoznost mu je delala mnogo preglavice. Radodarnosti je bil prijatelj, zato ga imajo še mnogi v blagem spominu, čeprav jih je včasih zelo okregal.

6.) Ignacij Goetzel, kurat dekretiran dne 6. oktobra 1855. pa do vseh Svetnikov 1864., ko je od kapi zadet med pridigo na pridiznici šel v boljšo večnost dne 1. novembra. Porodil se je v mestu Škofji Loki na h. št. 58. očetu Gašparju Gecelj in materi Tereziji roj. Pucher dne 31. januarja 1806. Ko se je izšolal, so ga posvetili v mašnika dne 19. julija 1831. Kaplanoval je potem v Šentjurju pod Kumom do 1834., v Višnji gori do 1838., v Dobrepoljah do 1844., v Dolenji vasi pri Ribnici do 1848., na Trati pri Poljanah nad Škofjo Loko do 1849., v Ljubnem na Gorenjskem, od koder je prišel v Bésnico. Tukaj je mnogo storil za čast božjo in blagor vernikov. Napravil je nova stranska oltarja, dal je zvonik

na novo pokriti in še več drugega je uravnal. Pokopal ga je župnik Jurij Krašovec dne 4. novembra. Brat njegov Karol, podobar v Kranju, pa mu je leto pozneje dal postaviti lep kamenit spomenik, na kojem se beró te-le vrstice:

«Brat preljubi, v mir' počivaj,
Dokler skliče nas angeljski glás;
Sreče rajske mir uživaj,
Vsaj Bog mili druží Vas in nás!»

7.) T o m a ž B r u s¹⁾ (Wruss), kurat od 2. decembra (dekretiran 15. novembra) 1864. pa do vseh Svetnikov 1887. Zagledal je beli dan v Spodnji Idriji dne 11. decembra 1811. na h. št. 39. Krstil ga je kaplan Gregor Žakelj. Oče mu je bil Janez, hišar in rudar, mati pa Magdalena roj. Leskovec. Posveti se po dovršenih šolskih naukih duhovniškemu stanu in je bil posvečen v mašnika dne 3. avgusta 1836. Izprva je potem opravljal službo zgodnjika v Senožecah do 1838. Potem je kaplanoval v Črnem vrhu nad Idrijo do 1841., v Šent Vidu pri Vipavi do 1845., v Budanjah do 1854. kot kurat, v Trebnjem do 1863., dne 24. februarja pride na Dobrovo kaplanovat, od koder je prišel v Bésnico. Po dva in dvajsetletnem strogem vodstvu Bésničanov se poslovi od njih ter se preseli meseca julija 1887. v Kranj v pokoj, ki ga je pa le malo časa tukaj užival. Dne 13. oktobra 1889. namreč se preseli od kapi zadet kot zlatomašnik k večnemu počitku. Pokopal ga je kranjski dekan Anton Mežnarec v spremstvu mnogih duhovnih sobratov na kranjskem pokopališču. Pokojnino je prejel že 29. marca 1885. Odmerjene mu je bilo 400 gld. plače.

8.) Frančišek Sal. Tavčar, ekspozit ali kurat od 12. januarja 1888.²⁾ do sv. Jurija 1894. Porodil se

¹⁾ Glej zgodovino «dobrovske fare» str. 140, št. 16.

²⁾ Pred njim je bila Bésnica pol leta vakantna.

je v Poljanah nad Škofjo Loko dne 29. januarja 1832. na h. št. 33., po domače «v Pasji grapi», očetu Janezu in materi Mariji roj. Jesenko. Nadarjen mladenič je po dobrotnikih prišel v šolo, kjer je izvrstno napredoval. Kot dijak ljubljanske gimnazije je bival v Alojznici. Mladenič blagega srca in pobožnih čustev se posveti duhovniškemu stanu. Posvetili so ga v mašnika že kot tretjeletnika dne 22. julija 1856. in obhajal je svojo primico v Stari Loki na ljubo svojim dobrotnikom. Po dovršenem bogoslovju ga dekretirajo meseca oktobra 1857. za kaplana v Dobropolje, kjer je 7 let deloval. Od tod je šel kaplanovat za 2 leti v Kamnik l. 1865. Od tam pa pride l. 1867. za mestnega kaplana v Kranj, kjer je celih 13 let uspešno deloval. L. 1879. ga pa knezoškof odloči za kurata v begunjsko žensko kaznilnico, a vendar mu pa usliši njegovo lastno prošnjo, da bi rajši šel kot ekspozit k Sv. Joštu pri Kranju. Kot spovednik in voditelj božjepoti pri Sv. Joštu je deloval ondi 8 let za blagor romarjem. Tu sem, kakor tudi pozneje v Bésnico, je prihajal na počitnice k njemu c. kr. gimn. profesor, vodja v Alojzijevišču Mons. Tomo Zupan, ki je svojemu dragemu prijatelju rad pomagal v dušnem pastirstvu. Od tam pride v Bésnico, a od tod se preseli zopet nazaj na goro k Sv. Joštu, katerega je tudi iz Bésnice oskrboval in ostane ondi do svoje smrti, katera ga dne 23. avgusta 1897. preseli v srečno večnost. Četudi je bil trden in krepak, vendar mu je naposled otplo srce in vtrgalo nit življenja. Ranjki je bil mirna duša, blago potrpežljivo srce, goreč, delaven, nesebičen in pobožen mož, ki ni poznal nobene strasti, zato ga je pa tudi vse ljubilo in spoštovalo. Bila ga je sama ljubeznjivost in gostoljubnost. Z gore ga je spremil v družbi z bukovškim župnikom M. Vejo

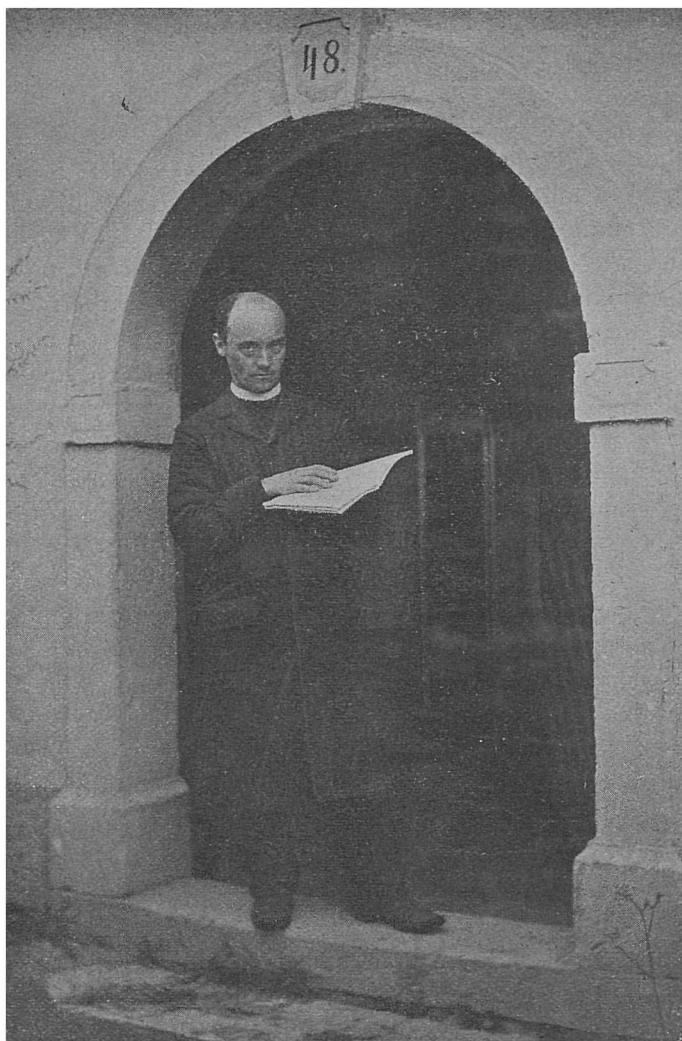
pisec teh vrstic do Stražišča, pokopal pa kranjski dekan Ant. Meznarec na šmartinskem pokopališču ob vhodu v cerkev, kjer se mu je postavil tudi krasen spomenik, na katerem bereš sledeče :

«Draga duša, čista kot zlato,
 Neutrjeni izpovednik
 Žitjem svojim vsem nam učenik,
 Bog zato povrni ti nebo!» Tomo.

B) Župniki :

1.) Frančišek Serf. Pokorn,¹⁾ nastavljen z dekretom izprva kot kurat, je prišel v Bésnico dne 24. oktobra l. 1894. Preprosta rokodelska zibelka se mu je stekla v predmestju Spodnjem Karlovcu h. št. 30. v Škofji Loki, po domače «pri Jesenkovem Jakcu», dne 20. septembra leta 1861. Oče mu je bil daleč na okrog dobro znani dovtipni Jakob, kovač, mati pa Marija Ana roj. Prezelj. Po dokončanih šolskih naukih se posveti duhovniškemu stanu. V mašnika so ga posvetili že kot bogoslovca tretjeletnika dne 10. julija 1887. l. Svojo primico je na splošno željo Ločanov slovesno obhajal ob navzočnosti 20 duhovnikov in 40 veselih svatov-dobrotnikov dne 17. julija v mestni župni cerkvi, kjer je bil tudi krščen. Kot semeniški duhovnik je bil naslednje leto dekretiran kaplanom na Jesenice, kamor je prišel dne 27. septembra 1888. l. Vsled vlažnega stanovanja in naporenega dela, ker je imel oskrbovati tudi kriško lokalijo v Planini nad Jesenicami poleg domačega službovanja, si je nakopal mučno in po izjavi zdravnikovi nevarno bolezen, da je kri bruhal. Zato je prišel od tam dne 16. junija 1890. l. v Šmarije pod Ljubljano za kaplana. Tukaj je bil 3 in pol meseca l. 1891. tudi učitelj s pohvalnim uspehom.

¹⁾ Poprej je bila Bésnica pol leta brez dušnega vodnika.

Župnik Frančišek Pokorn.

Močvirni zrak mu pa zopet ni ugajal, zato je prosil nazaj na Gorenjsko. Dne 1. oktobra 1891. je prišel v Staroloko, kjer si je v suhem stanovanju, ki ga je v kaplaniji s pomočjo župljanov kaj lično prenovil, in v zdravi podlubniški okolici svoje zdravje popolnoma okrepcal. Odtam ga pošljejo v Bésnico, kjer je pa našel polno dela na vse strani, ki se je vsled potresa še izdatno pomnožilo. Prenovil je najprej razdrapano župnišče, razširil in uredil pokopališče, zgradil novo gospodarsko poslopje potom konkurence, oskrbel podružnico z novimi zvonovi, z novim banderom, z novo zvonikovo streho in jo ozaljšal tudi z vso potrebno notranjo opravo. Pri župni cerkvi tabernakel, nova okna, nova obhajilna miza in cerkveni sedeži ter druga notranja oprava, zlasti pa lična cerkvena obleka in pri župnišču še nov vodnjak in urejen sadni vrt itd. pričajo, da ni držal križema rok.

Za ljudski blagor se je trudil ves čas svojega ondotnega pastirovanja. Ustanovil je ljudsko hranilnico in posojilnico, s poukom je pripomogel vzprejemljivim do vzornejšega življenja, ustanovil je kat. slov. izobraževalno društvo, pospeševal na vso moč šolstvo, vsled česar si je nakopal mnogo sovražnikov, zlasti se je pa potrudil s peresom, da se je Bésnica brez kakih stroškov za župljane povzdignila v župnijo, na kojoj so ga kot prvega župnika umestili dne 24. okt. l. 1901. Bil je tudi več let občinski odbornik.

Kot deveti v Bésnici delujoči dušni pastir se še vedno trudi v dušnem in socialnem oziru za blagor svojih župljanov. Prosti čas porablja za raziskavanje cerkvene zgodovine, kakor kažejo proizvodi v «Izvestjih muzejskega društva za Kranjsko», v «Zgodovinskem Zborniku» in drugod.

C.) Začasni pomočniki.

1.) Janez Onič,¹⁾ duhovnik, se nahaja l. 1780. v Bésnici kot pomočnik pri prvem kuratu Grošeljnu, ki je bil preobložen z delom pri zgradbi cerkve. Pozneje se nahaja kot kurat pri sv. Joštu na gori. Preden je prišel tja, je prosil za dovoljenje v Šmartinu ter se pri tem izjavil v pričo takratnega direktorja božjepotne cerkve pri Sv. Joštu Franciška Dežmana in Pavla Lipovca, duhovnika v Kranju, sledeče: «Ego nihil desidero et nihil peto nisi habitationem in eremitorio. Non desidero sacra, haec enim ex aliis locis aquiram. Nollo esse oneri et damno: nec ecclesiae, nec sacerdotibus. Possum ex meis vivere, habeo media et post obitum meum alium fundabo. Nihil quaero, nisi laborem», ali po naše: «Jaz nič ne hrepenim in ne zahtevam drugega kakor stanovanje v puščavici. Ne želim darov za sv. maše, te si bom že drugod dobil. Nočem biti v nadlego ali škodo: niti cerkvi, niti duhovnikom. Živeti morem ob svojem, imam sredstva in po svoji smrti bom napravil ustanovo za drugega. Ne iščem drugega, kakor dela!» Poprej je služboval kot vikar pri sv. Marjeti na Dravskem polju (l. 1758.—1760.), kot kurat pa pri sv. Kuni-gundi (l. 1764.—1767.).

2.) Mihael Stančič,²⁾ podpisan l. 1784. kot subsidiar. Rodil se je v Kropi dne 24. sept. 1745. l. in krstil ga je takratni tamošnji kaplan Anton Tepina. Dovršivši potrebne šolske nauke postane akolit meseca maja l. 1769. Posvečen pa je bil v mašnika na naslov c. kr. kroparskih fužin l. 1770. prejemši radi škofove bolezni «dimissoriale» dne 25. marca. Služboval je kot

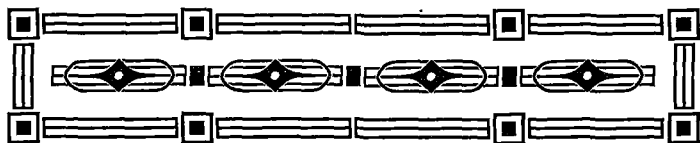
¹⁾ Ign. Orožen I. str. 54. in 516. — Šmartinski župni arhiv.

²⁾ Brat Simonov, podvikarja v Bésnici. Ign. Orožen VIII. str. 445.

kaplan v Mošnjah (1774.—1777.), potem pa pomagal doma v Kropi v dušnem pastirstvu. Leta 1779. je služboval kot subsidiar na Bledu, odkoder pride v Bésnico, pozneje pa je kaplanoval v Vitanju na Štajerskem (l. 1791.—1799.) Več o njem nismo našli.

3.) Jakob Ml. Pokorn, bivši župni upravitelj v začasnem pokoju, bival v Bésnici od 6. sept. 1895. l. do dne 13. marca 1896. l. na zdravišču ter pomagal svojemu bratu župniku mnogo v dušnem pastirstvu na veliko veselje Bésničanov. Luč sveta je ugledal v Škofji Loki dne 30. aprila 1859. l., v mašnika pa so ga posvetili dne 19. julija 1884. l. Svojo primico je obhajal slovesno pri sv. Jakobu v Ljubljani na prijazno povabilo preč. g. prelata Jan. Rozmana, tamošnjega župnika. Služboval je izprva kot kaplan na Čatežu ob Savi pri Krškem 3 leta, v Črnomlju 3 leta, v Smledniku 2 leti, v Poljanah nad Škofjo Loko pol drugo leto, odtam pa ga pošljejo za župnega upravitelja na Polšnik, kjer si je čekom dveletnega službovanja nakopal hudo revmatično bolezen, katero je preganjal deloma v štajerskih gorkih kopelih, deloma pa v Bésnici. Ko se je nekoliko zopet okrepčal, je šel kaplanovat za 7 let v Stari trg pri Poljanah ob Kulpi, odtam pa se preselil zopet bolehen v Horjul za pol leta, kjer je umrl dne 29. maja 1904. l. Bil je nadarjen, žal da včasih premalo previden mož. Kot pridigarja so ga hvalili, bil je pa tudi izvrsten katehet.

IX.

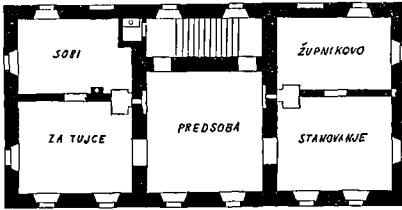
Župnišče, gospodarsko poslopje in dohodki.

Pred ustanovitvijo duhovnije v Bésnici je duhovnik, kateri je hodil duhovno službo tja opravljat, prebival v leseni mežnariji, zlasti po zimi, ko je po več dni ostajal ondi. Ko se pa je l. 1779. prvi kurat Frančišek Grošelj ondi stalno nastanil, se je takoj naslednja leta potrudil, da je zgradil po mnogem trudu in boju, kakor cerkev, tako tudi župni dvorec, ki je prav praktično urejena stavba, dovršena l. 1782. V prvem nadstropju ima na vsaki strani po dve sobi s 5 okni, na sredi pa vežo z 2 oknoma. Sobe so svetle, prijazne, slikane. V pritličju je na zapadni strani obokana kuhinja z 2 oknoma in štedilnikom, na vzhodni strani pa je shramba za jedila. Poleg tega pa sta na južni strani po 2 družinski sobi s 3 okni in dobra obokana klet v tleh. Vsa okna v pritličju so omrežena. Vse poslopje meri v dolžino 17·30 *m*, v širino 8·45 *m* in je do strehe 5 *m* visoko. Zavzema pa 146·19 *m*² prostora.

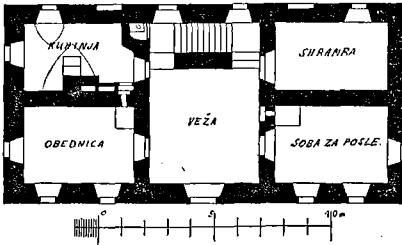
Do l. 1888. je bil župni dvorec s slamo pokrit. Takrat pa ga je Urban Weber z Zalega loga s skalcami

pokril za skupno svoto 555 gld. 77 kr. Koliko pa je prvotno stala vsa zgradba, nam ni znano, kakor se

I. NADSTROPJE.

PRITLIČJE

Tloris župnišča v Zgornji Bésnici.

stala, kakor kaže sledeči račun:

1.) Zidarska dela Josipa Fuso	319·84 gld.
2.) Mizarska dela Mihaela Poličarja	465·75 »
3.) Tesarska dela Janeza Jerala	52·69 »
4.) Steklar Julij Klein	43·85 »
5.) Sobni slikar Josip Fantoni	55— »
6.) Parketar Jurij Karlin	131·91 »
7.) Pečar Jurij Maček	38— »
8.) Kupljena opeka, cement, železo	38·55 »
9.) Hrana delavcem 55 dni	181·50 »
10.) Komisijski stroški in druga drobnarija	46·11 »
11.) Vrednost tlake in gradiva cenjena na	541·80 »

Skupaj 1915— gld.

nam tudi ni ohranilo, kolike so bile razne poprave v poprejšnjih časih.

Čeprav je zidovje krepko, pa ga je potres l. 1895. vendar toliko porahljal, da je bilo potreba temeljite poprave. Vse prvo nadstropje se je moralo popolnoma prenoviti, zlasti še, ker so vrata, okna, tla, peči itd. bila nepraktična. Vsa ta poprava je takrat

Pokrili so se napominani stroški na sledeči način:

1.) Državna potresna podpora je donesla	560—	gld.
2.) Knezoškofijski ordinariat je daroval iz dobrovoljnih doneskov svoto	200—	»
3.) Vrednost tlake in gradiva znaša	541·80	»
4.) Zgornjebésničani so naklada prispevali	341·93	»
5.) Spodnjebésničani so dali naklada	248·98	»
6.) Razni drugi doneski znašajo	22·29	»

Skupaj 1915— gld.

Ker je prostor okrog cerkve na Vidmu izpostavljen vremenskim neprilikam, prejel je župni dvorec l. 1898. tudi strelovod, ki ga je Anton Belec iz Šent Vida napravil za 40·25 gld., po potresu pa za praktično vporabo na severni strani tudi primeren balkon.

K župnišču spada tudi nekaj zemlje kot užitek, da se redi lahko dvoje goved in 2 prešiča. Zato je potrebno tudi gospodarsko poslopje. To je stalo sprva med župniščem in cerkvijo, kazilo cerkev in zapiralo župnišču razgled. Bilo je napolu zidano, napolu leseno, a že jako slabo in nepraktično poslopje, ki je vsako leto napravljalo dokaj stroškov, zlasti slamnata streha, a vendar ni bilo nikdar v redu. Župljani so že večkrat nameravali novo zgraditi, a prave gorečnosti le ni bilo, dokler se ni približala že najskrajna sila, kar se je pokazalo l. 1896., ko je bilo treba tudi pokopališče povečati in urediti in ko je duhovniku polovica klaje segnila. Na podlagi konkurenčne obravnave z dne 9. aprila i. l. so se župljani odločili za novo zgradbo in sicer ne več na prejšnjem prostoru, ampak na severni strani župnega dvorca na vrtu, kjer se je radi olepšave kraja in praktičnih ozirov tudi od občine prejelo nekoliko sveta, da se je vse lepo zaokrožilo.

Cerkev je na ta način pridobila mnogo na dostojnosti in lepoti, župnišče pa lepo primerno in praktično gospodarsko poslopje ter vrtičke za zelenjavo in cvetice na mestu prejšnjega hleva in razgled po okolici.

Načrte in proračun za to stavbo je napravil c. kr. inžen. pristav g. Leo Bloudek v Kranju. Po tem stroškovniku bi se porabilo za zidarska dela 560·26 gld., za zidarsko gradivo 927·52 gld., za vožnjo in tlako tega dela pa 1186·14 gld., nadalje za tesarska dela 177·69 gld., za tesarsko gradivo 560·05 gld., za vožnjo in tlako tega pa 125·63 gld., za vsa mizarska dela 205 gld., za ključavničarska dela in železnino pa 400 gld., kar znaša skupaj 4142·29 gld.

Razven tlake, vožnje in deloma tudi gradiva, kar so župljani sami prevzeli, se je vse drugo delo oddalo potom zmanjševalne dražbe z dne 15. maja i. l. v izvršitev stavbenemu podjetniku Josipu Fuso v Kranju. Ker je to leto bilo zelo deževno vreme, se je delo pričelo o sv. Petru in dovršilo še-le o vseh Svetih. Dne 26. novembra i. l. pa je kolavdacija pokazala sledeči računski sklep:

1.) Traverze in druga železnina stane .	224·32 gld.
2.) Jakob Pogačnik je prejel za 341 q apna	154·68 »
3.) Istemu se je za žaganice plačalo .	89·07 »
4.) Zidarski podjetnik je za tesarska, mizarska in zidarska dela prejel . .	788·70 »
5.) Kovaška dela je izvršil Blaž Pisovec za	58·77 »
6.) Klepar Anton Belec je prejel za žle- bove	70·04 »
7.) Krovce France Tavčar prejme za delo in za 164 q plošč skupno	316·15 »
Odnos	1701·73 gld.

	Prenos . . .	1701·73 gld.
8.)	Za cement Fr. Omerzi in V. Killerju se je dalo	50·51 »
9.)	Kamnolomec Tomaž Kosmač prejme	99·67 »
10.)	V. Killer dobi za razno železnino .	113·23 »
11.)	Jožef Udir in Janez Rozman dobita za les	136·75 »
12.)	Janez Jereb je napravil 40.400 kosov opeke	252·45 »
13.)	Komisijški stroški znašajo	26·19 »
14.)	Razna voznina in drugo stane . .	29·47 »
	<hr/> Skupaj . . .	2410.— gld.

Kljub temu, da so župljani prevzeli naše tlako, gradivo in vožnjo, so stroški prekoračili nekoliko proračun, ker se je med delom moralo marsikaj predugačiti pri zgradbi iz praktičnih ozirov in ker so se potrebe še-le pozneje pokazale. Vendar je bila pa napominana svota denarnih izdatkov potom naklada na direktne davke že l. 1902. popolnoma poravnana.

Ta zgradba dela pač čast Bésničanom, ker je zares pripravna in okusno izdelana kot kaka vila. Dolgo je poslopje 13·65 *m*, široko 11 *m*, visoko pa 6 *m* do strehe ter zavzema 150·15 *m*² prostora. Pri tleh je 37·20 *m*² ploskovine obsežni hlev, 27 *m*² obsežna nastilnica in 18·90 *m*² obsežni svinjaki. Na vrhu teh na traverze obokanih prostorov je skedenj za mlačev in shrambe za klajo, kamor se pride po zidanem mostiču, pod kojim je prostor za kuho. Na severni strani te stavbe je 76 *m*² obsežna na pol zidana drvarnica, za njo pa leseni kozolec na 3 lope.

Na mestu prejšnjega starega hleva in drvarnic je moralo biti nekdam jako staro poslopje. Zadnji, na posebni način zidani zid, je bil tako močan, da se je

rajše kamenje preklalo, kakor malta odjenjala. Enako trden zid je stal tudi na zapadni strani cerkve, kakor smo ga še zasledili v zemlji, ko smo pokopališče povečali, katero smo potem na tej strani proti župnišču obdali z močno novo škarpno. Na imenovanem mestu smo l. 1897. napravili potem vrtiče za cvetice in zelenjad, ogradili in uredili tudi sadni vrt z novo leseno ograjo na zapadni strani, kar je stalo skupno okroglih 100 gld. zidarsko in tesarsko delo, materijal posebej pa in uravnava vrta 114 gld., l. 1898. pa zopet nadaljna ureditev okrog župnišča s kozolcem vred napravila 100 gld. stroškov, l. 1899. pa je župnišče dobilo nove lesene vetrnice na okna za poletni čas, katere je Miha Poličar napravil za 115 gld. Ako vpoštevamo pri imenovanih delih še vrednost tlake in vožnje 83 gld., tedaj se je porabilo skupno za to ureditev 512 gld., katera svota se je poravnala deloma z doneski dobrotnikov, deloma pa iz župnikovega žepa.

Leta 1903. se je napravila nova kašča, ki je stala 60 K, l. 1905. pa se je ogradir vrtiček za zelenjavo, kar je stalo 72 K.

Velikega pomena za župnišča gospodarske potrebe je tudi vodnjak. Res, da ima župnišče pravico pri sosedovem vodnjaku, za katerega je l. 1871. največ prispevalo in sicer do 50 gld., da se je napravil za skupne potrebe, toda, velika težava je, preden se vkreber znosi toliko vode, kolikor se je potrebuje za vse slučaje. Ker ima pa župnišče škrljasto streho, si je pisec te knjižice mislil, škoda za toliko vode, zakaj se ne bi napravila kapnica, ki bi bila župnišču na veliko korist. Izprva je nameraval to delo izvršiti konkurenčnim potom. Ker pa se je protivil takratni občinski odbor, je izpeljal to napravo s pomočjo dobrih župljanov, ki so z veseljem

nakljub hujskačem prijazno pomagali, na lastno odgovornost l. 1906. To zgradbo je dovršil večak v tej stroki, ki je že nad 200 vodnjakov napravil, Mihael Burnik s Skaručine. Vseh stroškov je bilo z odstranitvijo prsti z vrta vred skupno 880 K, ki so bili pokriti še isto leto.

Ozrmo se zdaj še na dohodke bésnikiških duhovnikov v raznih časih, kakor nam jih kažejo razni zapisniki, katere so potrdili zapriseženi možje. Prvi kurat je imel 4°/_o obresti od Dolenčeve mašne ustanove: 120 renskih, 13 mernikov pšenice, otavsko biro, vso štolnino, kar so poprej imeli šmartinski kaplani ter užitek od polovice cerkvene njive in vrta pri župnišču. Poleg tega pa še desetino od svoje soustanove 2000 gld. na Jamniku, Podblico, Nemiljah, Njivci in na Logu, kar je pa po njegovem odhodu odpadlo. Drugi kurat pa je l. 1787. izkazal sledeče dohodke: Prostovoljna bira drv in masla znaša 12 renskih, razna štolnina 2·31 renskih, pšenična otavska in sirova bira v znesku 20·34 renskih, užitek vrta in njive 10 renskih, obresti od Dolenčeve mašne ustanove 120 renskih, torej skupaj 165·05 renskih. Ker pa stem ni mogel shajati, zato je pač opravičeno prosil za 170 renskih kot dopnilo h kongrui, ker je bira bila takrat deloma nedoločena, deloma pa še prostovoljna, da se mu ni mogla vštevati v stalne dohodke. Preden je pa vlada določila, koliko dopnila h kongrui bo dajala iz verskega zaklada, je zahtevala, naj se župljani zavežejo, da bodo stalno dajali biro, ki je bila poprej le prostovoljna. In res se je 17 zemljakov in 24 kajžarjev v Zgornji Bésnici dne 14. febr. 1788. pred kranjskim županom Gašperjem Leopoldom Feichtingerjem záse in za svoje naslednike pismeno zavežalo, da bodo poleg že

obligatne pšenične, otavske in sirove bire dajali svojemu duhovniku: vsak zemljak po 2 voza drv in 2 $\bar{\text{w}}$ surovega masla, vsak kajzar pa po 1 $\bar{\text{w}}$ surovega masla in brezplačno bodo navožena drva razžagali in razcepili. To zavezbo so potem tudi potrdile njihove zemljiške gosposke: loška, šmartinsko župnišče in bohinjska, c. kr. kresija v Ljubljani pa naposled vso skupno biro odobrila z dne 12. avg. i. l. št. 3765/976. s pristavkom, da dobiva básniški kurat odslej tudi 70 renskih kongrue iz verskega zaklada. In tako je odslej v bodoče bilo zagotovljeno po tedanjih razmerah primerno vzdrževanje básniškega vikarja.

Ob času francoske vlade na Kranjskem se pa kakor drugim, tako tudi básniškemu duhovniku glede dohodkov ni dobro godilo, ker zlasti obresti od obveznic in dopolnila h kongrui iz verskega zaklada niso dobivali. Izkaz dohodkov l. 1811. nam kaže, da je po fasiji básniškemu kuratu nakazanih 120 gld. kongrue, katerih p $\bar{\text{z}}$ od l. 1809. že ni dobival: obresti od Dolenceve ustanove je le polovico 60 gld. dobival, pšenične bire 26·40 gld., otavske 4 gld., sirske 42 $\frac{1}{2}$ kr., štole pa 2·31 gld., torej skupno: 213·53 $\frac{1}{2}$ gld. Od vsega tega pa je moral plačevati osebnega davka 2·28 $\frac{1}{2}$ gld., od dediščine 1·42 $\frac{1}{2}$ gld., donesek za semenišče 1 gld., šmartinskim kaplanom za odstop otavske in pšenične bire 12 gld., torej skupaj 17·11 gld.

Še slabše se mu je godilo l. 1815., ker iz državne blagajne ni nič dobival, od ostalih dohodkov mu je pa po odbitih stroških ostalo le 34·41 $\frac{1}{2}$ gld., in l. 1816., ko mu na prošnjo glede izplačila kongrue za zaostala leta ne-le niso nič doplačali rekoč, da iz verskega zaklada nima pravice terjati za nazaj, ampak so zahtevali,

da ima glede obresti od glavnice nemudoma še 165 gld. blagajni verskega zaklada povrniti.

Ko so se vsled vojske žalostne razmere nekoliko zopet uredile in izboljšale, ko se je verski zaklad zopet nekoliko ojačil, nam pa kaže fasija básniškega kurata iz l. 1824., da je dobival dopolnila kongruie iz verskega zaklada ne 120 gld., kakor poprej, ampak le 98·20 gld., od ustanovnih obrestij le 60 gld., užitek vrta in njive in košnje okrog njive 10 gld., štole 2·31 gld., vse bire 39·2¹/₂ gld., tako, da mu je po odštetih 29·4³/₄ gld. stroškov, ostalo 180 48³/₄ gld. dohodkov.

Fasija iz l. 1827. in l. 1832. nam ne kaže še nobene izpremembe na boljše. Leta 1844. je pa vsled višjega odloka z dne 23. junija 1832. dobival básniški kurat 134·20 gld. dopolnila kongruie in vsled višjega odloka z dne 6. aprila 1833. doklade 50 gld. poleg ostalih dohodkov bire itd. tako, da mu je po odbitih navadnih rednih stroških 24·52¹/₂ gld. ostalo čistega 236 gld. 22 kr. Iste razmere so bile še l. 1855. Deset let pozneje pa je le 99·47 gld. dobival kongruie, ker so biro in druge dohodke više cenili, kakor poprej, zlasti pa odpravili povračilo ali odškodnino bire šmartinskim kaplanom. Vendar pa básniškega kurata niso više cenili, kakor kaplane, z letnimi rednimi dohodki 300 gld. Še-le postava z dne 7. jan. 1894. mu je kot ekspozitu dovolila letnih 460 gld., četudi bi mu bilo pristojalo kot samostojnemu dušnemu pastirju 600 gld. že l. 1888. vsled razzodbe upravnega sodišča z dne 24. okt. i. l. št. 3291. na podlagi postave z dne 19. aprila 1885. Še-le pisatelju teh podatkov je vis. c. kr. ministrstvo za uk in bogočastje priznalo na podlagi rekurza 600 gld. letne plače z dne 16. okt. 1895. št. 23.928., a tudi temu le osebno ne oziraje se na naslednike, za katere

se je ista plača zagotovila še-le s potrjenjem župnije z odlokom vis. c. kr. ministrstva za uk in bogočastje z dne 18. aprila 1901. št. 4920.

Napominana postavno določena plača 600 gld. ali 1200 K se pa od l. 1899., odkar se obresti od mašnih ustanov ne vračunavajo več v kongruo, dobiva na sledeči način: 1.) Kot dopolnilo kongruie se iz verskega zaklada izplačuje iz državne blagajne mesečno v naprej letnih 1121·48 K. 2.) Po odbitih 20 odstotnih stroških znaša postavna v kongrua všteta bira pšenice, masla in drv skupno 86·36 K. 3.) Ker se štola ne všteta v kongruo, kar jo je pod 60 K, ker je v zgorajšnjem dopolnilu kongruie zapopadenih tudi 6 K za pisarnske stroške in 14·70 K za maše verskega zaklada, se jemlje v poštev po odbitih davkih 5·68 K le še 12·86 K čistega dohodka od zemljišča župnijske nadarbine, ki je v zemljiški knjigi pod vložno št. 140. vpisana na «farno občino» in obsega sledeče: 1.) Njivo parc. št. 325., ki meri 44 a 99 m². 2.) Vrt, ki meri 13 a 54 m² in obsega parc. št. 321/2., 322/1. in 322/2., 323. ter ima dandanes nad 60 dreves požlahtnjenega sadja: jabolk, hrušek, črešpelj, črešenj itd. 3.) Travnik parc. št. 324. ob njivi, ki meri 8 a 54 m² ter 4.) Stavišče, parc. št. 321/1., ki meri 5 a 81 m², vse skupaj pa 72 a 88 m².

Poleg tega pa ima kot priboljšek denarske bire, ki se ne všteta v kongruo, od vsakega kmeta po 2 K, od kajzarjev pa po 70 h in dvakrat na leto darovanje ter od l. 1869. tudi neprenehoma užitek skupno z župno cerkvijo od gozdnih parcel št. 672/1. in 709/1., ki merita skupaj 11 ha 78 a 51 m² in posebej še travnik parc. št. 402., ki meri 1 ha 26 a 6 m² in ima nasajenih tepk že 60 dreves. Čisti donesek tega znaša 13·90 K na leto.

X.

Bésniška šola in učitelji.

Dandanes se básniška deca redno poučuje in za domačo potrebo izobrazuje na domači enorazrednici s poldnevnim poukom. Pa tudi v prejšnjih časih Básničani niso bili brez pouka. Brati, pisati in za potrebo računati jih je hodil že od nekdanj sem šmartinski cerkvenik poučevat; krščanski nauk pa ondotni kaplani. Stari zapiski nam pripovedujejo, da se je to godilo že pred 100 leti. Iz cerkvenih računov pa še lahko posnamemo, da je isti cerkvenik poleg družih malih dohodkov prejemal tudi od cerkve in to od vsake v župniji po 1·93 gld. prejšnje ali po 3·86 K sedanje veljave in sicer deloma za šolski pouk, deloma pa, ker je duhovnika spremljal ob cerkvenih opravilih po podružnicah. In odtod je v navadi, da še dandanes vsaka tamošnja cerkev plačuje šmartinskemu cerkveniku omenjeno svoto.¹⁾

Odkar pa ima Básnica lastnega duhovnika, se je tudi ta trudil za odgojo mladine. Pri tem poslu mu je pomagal domači cerkvenik. Tako je že leta 1795. in pozneje nekaj let tedanji cerkvenik Andrej Brenkuš vadil otroke v čitanju, pisanju i. t. d. Sin tega cerkvenika je pozneje postal duhovnik, hči pa se je omožila

¹⁾ Za Básnico je to nehalo ob ustanovitvi župnije.

Šola v Běsnici.

z očetovim naslednikom v cerkveniški službi. Ta je bil Janez Tomaževic, ki je po zgledu svojega prednika tudi učil otroke v mežnariji za silo potrebnih naukov. To se je godilo od l. 1855. do 1869. Pred njim pa je semtertja kdo vmes le deloma posamezne uril v branju. Tudi ta cerkvenik je imel sina, ki se je posvetil študijam in postal meščanski učitelj na Dunaju.¹⁾

Do te dobe je imela šola le zaseben značaj. Tudi pouk ni bil vedno reden. Šolarji so morali vsak dan za kurjavo sami skrbeti na ta način, da so nosili polena s seboj v šolo. Pa kakor je razvidno iz župnega arhiva, je bilo vendar že tedaj precejšnje število šolo obiskujočih otrok. Leta 1867. je obiskovalo to šolo 32 dečkov in 34 deklic, torej skupaj 66 otrok. Ti otroci so bili vsi v starosti od 6 do 12 let. Ta šola je bila torej isto, kakor naša vsakdanja šola. Obiskovali so pa šolo tudi otroci od 12. do 15. leta in sicer je bilo tacihi dečkov 17, deklic pa 18, torej skupaj 35 otrok, katere bi danes prištevali ponavljalni šoli. To število učencev se je pozneje več ali manj spreminjalo, dokler ni postala šola popolnoma očitna, obvezna in redna, kar se je kmalu zgodilo.

Leta 1869. je pričel redno šolo v mežnariji Jakob Tomaževic, sin prejšnjega, ko je prišel od vojakov. Ta je poučeval básniško mladino celih 12 let do l. 1881. Ker se je bil pri vojakihi izvežbal tudi v godbi, je učil doma potem tudi petje, če tudi ne popolnoma po cerkvenih pravilih. Plače za šolski pouk je dobival po 15 gld. na mesec ali po 35 kr. od glave. Razmere so se bile torej že zboljšale, zakaj njegov prednik je dobival le po 25 kr. od šolarja. Za obiskovanje šole se

¹⁾ Išči ga zadaj med svetnimi básniškimi odličnjaki.

je uporabljal le bolj zimski čas, ko so bili otroci bolj prosti družnega dela. Trajala je šola vsako leto le nekaj mesecev, a bila je redna.

Vedno očitnejša je bila potreba, da si Bésničani omislijo posebno šolsko poslopje, ker je bilo v méžnariji premalo prostora. Mnogo vaščanov je bilo tega mnenja; toda največji križ pri enakih podjetjih je ta, da je navadno silno težko doseči edinstvo. Tako je bilo tudi tu. Vidmarji so želeli imeti šolo blizu cerkve, Čepuljčani v svoji okolici, Spodnjebésničani pa v svoji vasi. Vnel se je silen prepir med župljani radi zgradbe šolskega poslopja. Posebno rajna Spodnjebésničana, posestnika Jernej Jereb in France Knific sta trdovratno zahtevala šolo za svoj konec. In kakor se sploh rado godi, da se tam, kjer se dva kavsata med seboj, tretji veseli dobička, tako se je zgodilo tudi pri tem prepiru. Šolsko poslopje se je zgradilo l. 1879. ne v Zgornji — pa tudi ne v Spodnji Bésnici, ampak v sredi: v Čepuljah, kar dandanes vsi obžalujejo. Šola stoji namreč na jako vlažnem prostoru, ki ga je v ta namen občini prodal za 80 gld. rajni posestnik Andrej Jerala h. št. 20. Poleg tega pa tudi nedostaje solnčnega obsevanja posebno v zimskem času, kar se bridko pogrésa v marsikakem oziru. Ako bi se bila zidala šola pri Kraljevem znamenju, ne daleč od cerkve, za kar se je potegovalo tudi mnogo župljanov, tedaj bi bila ta zgradba v vsakem oziru na tako izbornem mestu, da bi ne bilo mogoče boljšega najti v našem kraju. Prostor je vzvišen, od zgodnjega jutra do poznega večera na solncu, suh in zračen ter tudi za Spodnjebésničane ne mnogo bolj oddaljen kot sedaj. Toda novi šolski zakon, ki zahteva, naj se šola loči od cerkve, in prepir župljanov med seboj je zakrivil, da je bésniška šola na malosolnčnem,

vlažnem in neprijetnem kraju, kar je dosedaj še vsak učitelj ne malo obžaloval in bridko občutil.

Ko se je šola gradila, so pripravili in zvozili za to stavbo potrebno gradivo občani sami. Opeko so žgali doma na tako zvani «komunščini» pod Rovnikom. Hodili so tudi na tlako: poleg tega pa imeli tudi naklad pri davkih, ki je donesel za delo blizu dva tisoč goldinarjev. Ker se je pa dobilo en tisoč goldinarjev podpore od deželnega odbora, lahko rečemo, da je vse poslopje stalo okrog pet tisoč goldinarjev. Od tega je dobil tesarski mojster Janez Eržen vulgo «Lukovec» od Šmarjetne gore 150 gld., zidarski mojster Martin Škrjanec iz Seničnega v Kriški župniji pa 500 gld. Mizarja Franc Tomaževic in Valentin Kozjek iz Zgornje Bésnice sta prejela za svoje delo nad 200 gld., krovce Franc Bešter vulgo «Pšec» iz Nemilj pa 60 gld. Plošč za celo streho, ki meri 80 kvadratnih sežnjev, se je porabilo 180 stotov za vsoto 160 gld.

Trinajst let potem, ko je bila šola zgotovljena, ni bilo treba posebnih popravil. Leta 1892. pa se je moral napraviti v šolski sobi nov tlak. Delal ga je Janez Papler z Dobrave; to popravilo je stalo 51 gld. — Leta 1895. je potres tudi tukajšnje šolsko poslopje precej pozibal in napravil škode za 300 gld. — Za poprave se je bilo dobilo 100 gld. državne podpore. Zopet je bil s popravili mir do leta 1902. Tega leta pa se je po zaslugi gosp. župnika Frančiška Pokorna prenesla peč iz učiteljevega stanovanja v šolsko sobo, v stanovanju samem pa se je postavila lepa nova peč, kar je z delom vred stalo 185 K.

Ves šolski svet meri 691 m^2 , ter ima trapecovo obliko. Vpisan je v zemljiški knjigi pod parc. št. 121/1 in 121/2. Šolsko poslopje je 17 m dolgo in 10-6 m

široko; torej zavzema 180 m^2 . Ako meri jako majhni šolski vrt 281 m^2 , s čistim doneskom 1·02 K in davkom 0·48 K, tedaj ostane za pota in drugo še 230 m^2 površine.

Poslopje ima proti vzhodu šolsko sobo, proti zahodu pa se nahaja stanovanje za učitelja. Slednje sestoji iz dveh sob, kuhinje in jedilne shrambe. Ako omenimo še drvarnico in stranišča na južni strani, našteli smo vse prostore, ki se nahajajo v tem poslopju.

Ko je bila nova šola postavljena, je dala višja šolska oblast Jakobu Tomaževicu nalog, naj napravi postavni izpit za pouk, ako hoče še nadalje delovati kot učitelj. On pa tej zahtevi ni ustregel, ampak, ker je imel drugzega posla dovolj, je rajši odstopil od šole. Nato je bil 24. oktobra 1881. nastavljen kot provizorični učitelj g. Luka Knific, blaga in mirna duša. Porojen je bil v Črnomlju dne 23. februarja 1860. Preden je prišel v Bésnico, je služboval v Sorici. Na tukajšnji šoli je ostal do 21. aprila 1883., potem pa se preselil v Preddvor. Za njim pride iz Radovljice dobro znani g. Peter Pogačnik, rojen 29. februarja 1860. leta v Tržiču. Njegova žena je poučevala deklice v ženskih ročnih delih. Prijetnega spomina ni zapustil v Bésnici, ko je disciplinarnim potom dne 1. oktobra 1885. l. odšel v Tunjice. Služboval je tudi na Dolenjskem do l. 1904., ko so ga vpokojili. Nato je prišel zopet nazaj že imenovani g. Luka Knific iz Preddvora in deloval na bésniški šoli do meseca februvarja 1894. l. V tem času pa se preseli na Trstenik, kjer še deluje. Na njegovo mesto pride tedaj provizorični učitelj g. Janko Baraga, rojen 15. avgusta 1872. l. na Blokah. Ta je prišel s Trstenika ter je blagodejno deloval za blagor bésniške mladine na vse

strani. On ni le vpeljal v šolo dobre discipline, ampak je prav uspešno pomagal tudi pri cerkvenem petju, kar ostane Bésničanom gotovo v hvaležnem spominu. Njegova žena je poučevala deklice v ženskih ročnih delih. Ko pa se 15. avgusta 1898. preseli na Koroško Belo na Gorenjskem, kjer je postal nadučitelj, pride na njegovo mesto provizorični učitelj g. Mihael Salberger. Porodil se je 26. septembra 1875. l. v Trziču. Najprej je služboval eno leto v Poljanah nad Škofjo Loko, od koder je prišel v Bésnico. Pouk v ženskih ročnih delih je za njegovega učiteljevanja nekaj časa oskrbovala njegova sestra. Po odhodu tega učitelja na Jesenice dne 3. jan. 1902. prevzame pouk provizorična učiteljica gdč. Julija Jaklič. Rojena je bila 12. maja 1875. l. v Podgorici pri Dobropoljah. Poprej je že začasno poučevala v Kranjski gori in v Predosljih. Dne 23. febr. 1904. pa je bila imenovana za definitivno učiteljico v Bésnici, kjer tako uspešno deluje, da je že 3 učence in eno učenko spravila v višje šole.

Krščanski nauk poučuje na bésniški šoli domači duhovnik ali, kedar tega ni bilo, pa šmartinski kaplani; zgodilo pa se je tudi že, da je pomagal pri tem tudi učitelj.¹⁾

Kako skrbno je obiskovala mladina vsa leta vsakdanjo kakor tudi ponavljalno šolo, o tem nas prepriča na str. 200. sledeča tabela.

Odkar imamo torej redni zaznamek, katerega nam kaže sledeča tabela, je bilo največ vsakdanjih učencev l. 1907/8 namreč 88; najmanj pa jih je bilo l. 1882/3 in sicer 50. — Ponavljalno šolo je obiskovalo največ učencev l. 1888/9; bilo jih je 25. Najmanj obiskovalcev

¹⁾ Glej šolski arhiv!

Vsakdanja šola			Ponavljalna šola		
Leto	Število		Leto	Število	
	učencev	skupaj		učencev	skupaj
1882/3	23	27	1882/3	—	—
1883/4	28	25	1883/4	—	—
1884/5	29	28	1884/5	12	9
1885/6	30	21	1885/6	12	9
1886/7	36	22	1886/7	9	13
1887/8	31	23	1887/8	11	9
1888/9	36	24	1888/9	12	13
1889/90	29	32	1889/90	13	7
1890/1	29	32	1890/1	8	4
1891/2	26	29	1891/2	9	11
1892/3	30	25	1892/3	7	12
1893/4	35	32	1893/4	10	8
1894/5	35	29	1894/5	7	10
1895/6	36	31	1895/6	8	11
1896/7	35	22	1896/7	10	10
1897/8	30	31	1897/8	13	8
1898/9	38	31	1898/9	9	9
1899/900	33	27	1899/900	12	10
1900/1	34	30	1900/1	8	7
1901/2	35	30	1901/2	9	9
1902/3	35	28	1902/3	8	6
1903/4	35	26	1903/4	4	7
1904/5	38	28	1904/5	6	10
1905/6	44	35	1905/6	7	5
1906/7	43	35	1906/7	6	5
1907/8	46	42	1907/8	4	6

ponavljalne šole pa je bilo l. 1907/8, ko jih je bilo le 10. — Omeniti je treba, da značijo ta števila množino učencev v začetku vsacega šolskega leta, le zadnja leta na koncu.

Kakor smo že omenili, se nahaja v šolskem poslopju stanovanje za učitelja. Poleg prostega stanovanja je dobival tukajšnji učitelj plačo IV. vrste, dokler ni bil l. 1898. vpeljan novi status. Ker je šola oddaljena od cerkve $\frac{1}{4}$ ure, zato dobiva tudi katehet za pot odškodnino in sicer 92 K na leto. — Za snaženje in kurjavo v šoli se je izdajalo vsako leto 35 K, dandanes pa že več.

Šolo so od njenega začetka nadzorovali deželni šolski nadzorniki gg. Ivan Šolar do 1883. l., Jakob Smolej, Šuman. Hubad in Levec. — Okrajni šolski nadzorniki pa so bili v tej dobi: do l. 1889. g. profesor Henrik Pirker: od tedaj naprej je bil g. ravnatelj Andrej Žumer. Po smrti slednjega pa je bil imenovan začasnim nadzornikom g. Ferdinand Kalinger dne 8. avgusta 1903., ki je izvrševal ta posel do l. maja 1908., ko je nastopil to službo g. Ivan Janežič. — Kot krajni šolski nadzorniki pa so delovali navadno tukajšnji gg. duhovni pastirji. — Načelniki krajnega šolskega sveta bésniškega so bili: France Knific st. iz Spodnje Bésnice h. št. 26. l. 1878.—80., Andrej Jerala (Sorčan) iz Zgornje Bésnice h. št. 20. v l. 1880.—83., Jožef Papler (Krt) iz Zgornje Bésnice h. št. 12. v l. 1883.—86., Valentin Knific (Kralj) iz Zgornje Bésnice h. št. 26. od l. 1886.—1889., Urban Starman (Banka) iz Zgornje Bésnice h. št. 21. v l. 1889. do 1892., Jernej Knific (Blažič) iz Zgornje Bésnice h. št. 15. v l. 1892.—94., Jožef Udir (Štular) iz Spodnje Bésnice h. št. 17. v l. 1894.—97., Janez Papler (Zlate) iz Spodnje Bésnice h. št. 23. v l. 1898.—1904. Od

15. aprila 1904. do l. 1907. je načeloval krajnemu šolskemu svetu g. župnik Fran. Pokorn, ki je ob enem tudi že več let krajni šolski nadzornik. Leta 1907. pa je prevzel posel načelstva France Knific ml. iz Spodnje Bésnice h. št. 26.

Po naklonjenosti tukajšnjih dušnih pastirjev ima šola od l. 1894. sem vedno lepšo in obširnejšo šolarsko knjižnico; njihovem uplivanju in posredovanju je pripisati tudi lepo opravo. Nove klopi, ki so se napravile 1899. l., so stale 228 K, nov kateder kupljen i. l. pa je veljal 30 K. Istega leta so se nabavile za 30 K tudi sledeče slike: «Kristus na križu», «sv. Alojzij», «Mati božja», «Franc Jožef I.» Z učili za nazorni nauk je šola precej preskrbljena. V to svrho so se kupile stenske podobe l. 1895. za 24 K in l. 1899. za 18 K. — Računski stroj se je kupil l. 1897. za 21 K. Takrat se je napravilo tudi nekaj fizikalčnih aparatov za 50 K in družih potrebnih učil, kakor zemljevidov i. t. d. za 24 K. Da učitelj uspešneje vadi otroke v petju, so se nabavile že l. 1895. gosli za 25 K; l. 1900. je pa g. župnik Fran. Pokorn podaril šoli tudi 40 na trdem papirju nalepljenih koloriranih bibličnih slik za verski nazorni nauk v vrednosti 35 K.

Posebnih slavnosti, ki bi jih bila obhajala kedaj bésniška mladina, nimamo beležiti. Omenimo le tisto, ki se je vršila 1898. l. v proslavo petdesetletnega vladanja Nj. Veličanstva cesarja Frana Josipa I. Te veselice, ki je bila združena s tombolo, se je udeležilo mnogo šolski mladini naklonjenega ljudstva. Čisti dobiček se je porabil za pogostitev šolske mladine ter za napravo obleke ubožnim učencem. — Tudi l. 1908. se je proslava 60 letne vlade Nj. Veličanstva prav lepo izvršila po predpisih v veliko zadovoljstvo šoli naklonjenih župljanov.

Verskih vaj pa so se udeleževali učenci básniške šole vsa leta v običajnem redu.

Pripomniti mi je tudi, da redni pouk moti le včasih po zimi velik sneg tako, da ne morejo otroci hoditi v šolo, kakor se je to zgodilo l. 1895. in l. 1909. meseca marca. Meseca januarja l. 1893. pa je bila šola zaprta zato, ker je več otrok bolehalo za ošpicami. Počitnice pa imajo šolarji od l. 1889. dalje od 1. avgusta (od l. 1906. pa od 15. jul.) do 15. septembra vsako leto, poprej pa je bil drug red.

K sklepu tega oddelka ne smemo prezreti tudi najnovejše važne renovacije pri šolskem poslopu l. 1904.

Že l. 1898. je sklenil krajni šolski svet v svoji seji z dne 4. marca, da se polovica strehe preloži, ker se vsled zamakanja godi škoda na šolskem poslopu. V ta namen se je že takrat kupilo 46 q plošč za 123 K v nadomestilo za slabe in pokončane, a dela se ni nihče lotil. Ravno tako se je zbiral tudi že naklad za nova šolska okna, ki so bila že zelo opešala vsled vlage. Tudi tlak v učiteljskem stanovanju je bil ves gnil, za kar se je že l. 1902. kupila smreka za deske za 17 K. Tudi se je že pri raznih sejah priporočalo, da se vsaj deloma pride v okom vlagi v stanovanju, da bi se prebilo v steni na južnozpadni strani eno novo okno, ker leto in dan, odkar šola stoji, še ni posijalo solnce v sobe, da bi se posušile in mogle prezračevati, a govorilo se je zastoj.

Ko pa je l. 1904. postal gosp. župnik Fran. Pokorn predsednik krajn. šol. sveta, se je takoj poprijel z resnobo tega zanemarjenega dela. Dne 10. junija skliče sejo, pri kateri so se obravnavale napominane stvari, a doseglo se ni drugega, nego brezuspešno zopetno krpanje, kar sicer vsako leto dokaj stane, a pomaga le neznatno.

Ker pa je c. kr. okrajno glavarstvo že začetkom marca naročilo šolskemu vodstvu, da naj opozori novega predsednika na omenjene poprave in sklep tjakaj naznani, je poslal novi predsednik s pojasnilom vred prepis zapisnika napominane seje na c. kr. okrajni šolski svet, kakor se je zahtevalo. C. kr. okrajno glavarstvo je odredilo komisijski ogled gledé popravil pri šoli na 19. dan julija i. l. Pri tem se je ogledalo vse v zdravstvenem in praktično koristnem oziru glede omenjenih potreb ter določilo po zdravnikovem in nadinženirjevem presodku kot nujno popravilo v sledečih zadevah:

Popolna preložitvev polovice strehe, nova zunanja okna pri šolski sobi, nova obojna okna v eni sobi učiteljevega stanovanja na južnozpadni strani, v drugi pa nov tlak, preložitvev gnojne jame ter zakrpanje in prebeljenje šolskega poslopja in novi strešni žleb za odvajanje vode. Proračun za vse to delo je bil nizek, samo na 620 K se glaseč, a je vendar dal nekaterim povod k nejevolji.

Res je, da se pri enakih popravilih prav določno ne more naprej videti, koliko bode vsega dela, a to pa je tudi gotovo, da se prav pri takih delih, ki so zanemarjena ali površno izvršena, še-le tedaj pokaže vsa potreba, ko se dela. In tako je bilo tu, zlasti pri strehi, vsled česar je račun nekoliko prekoračil stroškovnik, kakor kaže sledeči pregled:

Za vsa popravila pri šoli¹⁾ se je izdalo sledeče:

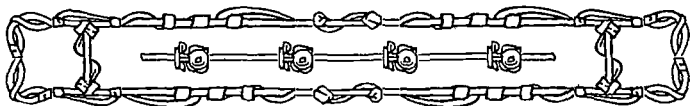
1.) Za zidarska dela mojstra Urbana Žebreta	188 K 88 h
2.) Za mizarska dela Ivana Čepelnika	229 » — »
Odnos	417 K 88 h

¹⁾ Pri tem je vštet že tudi ves potrební material.

	Odnos . . .	417 K 88 h
3.)	Za kleparska dela Vinka Belec na strehi in pri oknih	130 » — »
4.)	Za tesarska dela Simona Balanč . . .	79 » 67 »
5.)	Železnine se je porabilo za	10 » 18 »
6.)	Sobni slikar Anton Soklič je prejel . . .	28 » — h
7.)	Streharska dela, pri kojih se je na- kupilo še 9 q plošč, so stala	256 » 86 »
8.)	Slednjič so znašali še komisijski stroški	46 » 82 »
	<u>Skupaj . . .</u>	<u>969 K 41 h</u>

Največ seveda je bilo dela na strehi, ki je bila, kakor se je pri prenavljanju še-le pokazalo, krita na južni strani s samim izvržkom. Zato je bilo na vseh straneh skozi streho, zato toliko krika proti načelniku, da ne bi svet izvedel, kako površno so delali ob zgradbi šolskega poslopja. Delavec Lovro Čemažar je moral vse plošče še obdelati, da so bile porabne.

XI.

Nekateri bolj znani Bésničani.

Neznaten, skrit kraj v odročni okolici je Bésnica za Sv. Joštom, a so vendar izšli iz nje možje duhovskega in svätnega stanu, katere moramo omeniti. Vseh nam ni mogoče navesti, ker nam jih listine niso öhranile, slede pa naj tu vsaj znani.

A.) Duhovniki:

1.) Baltazar Stross¹⁾ se je porodil l. 1581. v Bésnici, takrat v šmartinski župniji poleg Kranja, ter kot učenec ljubljanskega kolegija prejel dne 20. aprila 1606. nižje redove. Priporočil ga je kot zakonskega sina in mladeniča srednjega znanja gorenjski naddiakon Mgr. Sebast. Trebuhan, župnik kamniški. Posvetil ga je ljubljanski škof Tomaž Chrön na naslov ljubljanskega stolnega kapitlja in sicer v subdiakona dne 23. decembra 1606., v diakona dne 10. marca, v mašnika pa dne 31. marca v soboto «Sitientes» 1607. Pastiroval je v l. 1614.—21. kot vikar v Križah pri Tržiču.

2.) Jurij Freydenschuss,²⁾ «Crainensis: ex Wessnitz», je zagledal beli dan l. 1591. Tonzuro je

¹⁾ Protokol. Pontif. I. a. — Izvestja muz. društva. IV. str. 150.

²⁾ Knezeškof. arhiv: Ordinac. zapisnik in dr. — Zgodovina nakelske fare str. 87. in sorške str. 81.

prejel dne 14. marca 1615. v Gradcu. Subdiakonat je prejel dne 19. marca, diakonat pa dne 2. aprila 1616. na naslov gornjegraškega marijanskega kolegija. Podpisan je «Radovljčan». V mašnika ga je posvetil škof Tomaž Chrön v Gornjem Gradu na kvaterno soboto 24. septembra 1616. Prejel je dispenzo «a defectu natalium» ter se škofu zavezal služiti nakelski cerkvi, ker ga je ondotnji cerkvi župnik Peter Otava priporočil v posvečenje. Kaplanoval je v l. 1618.—20. v Naklem, od koder se preseli v Podbrezje kot vikar do l. 1629. Takrat pa odide župnikovat na Soro, za kojoj župnijo ga je vetrinjski opat potrdil. Ostal je tukaj do svoje smrti l. 1650.

3. Jernej Rozman,¹⁾ «Trpinov», se je narodil kmečkim starišem Simonu in Luciji v Spodnji Bésnici dne 24. avgusta 1673. Krstil ga je vpricho Jurija Jelenc in Uršule Janc šmartinski kaplan Gregor Žalostnik, botra sta mu pa bila Lovrenc in Jera Kozjek. Po dokončanih šolskih naukih se posveti duhovniškemu stanu. «Humaniora» je študiral v Ljubljani, modroslovje v Celovcu, moralo pa zopet v Ljubljani, kjer je bil 15. marca l. 1698. tudi v mašnika posvečen na naslov gospostva «Kreuz» grofa Auersperga. Služboval je izprva kot hišni duhovnik pri Lichtenbergovih eno leto, kot kaplan na Vranskem 5 let, v Kranju l. 1710. že 6. leto, naposled pa na Igu, kjer je kot ud mengeške bratovščine sv. Mihaela dovršil svoje zemeljsko življenje dne 27. aprila 1719. V obnašanju je bil včasih nekoliko nepremišljen, sicer pa izvrsten pridigar, kakor nam pove zapisnik vizitacije: «Singularis gratia eius in concionando!»

¹⁾ Protok. št. 38. str. 299. v škof. arhivu. — Zgodov. Zbornik št. 26. str. 413. in šmartinski župni arhiv.

4.) Jurij Krt¹⁾ (Cherth), zak. sin Andreja in Mete iz Zgornje Bésnice, takrat šmartinske župnije poleg Kranja, porojen dne 30. marca 1713. Krstil ga je Marka Anton Kunstelj. Posvetivši se duhovniškemu stanu prejme tonzuro in 4 nižje redove 18. septembra 1734. Posvetili so ga na naslov desetine, katera je kot odkupljena last Jakoba Jugovec v kraju «Katauller» zvanem, v vrednosti 2500 gld. in sicer v subdiakona dne 17. marca 1736., v diakona i. l. na veliko soboto 31. marca, v mašnika pa tudi i. l. dne 26. maja. Služboval je v Podbrezjah kot «subsidiar» in je kot tak umrl dne 2. maja 1744. in sicer na svojem domu v Zgornji Bésnici. Jetika ga je spravila v grob. Svojo novo mašo je imel pri Sv. Joštu 10. junija 1736., kjer je potem kot «operarius» služboval do sv. Jurija 1742., ko pride v Podbrezje.

5.) Andrej Papler²⁾, zak. sin Jurija in Elizabete iz Zgornje Bésnice, takrat v župniji šmartinski poleg Kranja, se je porodil dne 28. novembra 1741. Krstil ga je kaplan Tomaž Žnidaršič. Posvetil se je duhovniškemu stanu. Tonzuro in 4 nižje redove je dobil na kvaterno soboto 2. marca 1765. V subdiakona so ga posvetili 30. junija, v diakona 20. dec. 1766., v mašnika pa 19. dec. 1767. na naslov kroparskih fužin. Kot «Alumnus» v Gornjem Grádu je služboval v l. 1776. do 1777., potem je kaplanoval v Pilštanju na Štajerskem v l. 1780.—81., na Vranskem do 1783., v Braslovčah do 1784. Takrat so ga umestili kot župnika na župnijo sv. Pavla pri Boljski (Pragwald), kjer je umrl dne 21. julija 1795. Župni cerkvi je volil 300 gld. za 2 obletnici.

¹⁾ Ordinac. zapisnik v knezoškof. arhivu.

²⁾ Visit. Protok. v škof. arhivu. — Župni arhiv šmartinski. — Ign. Orožen: IV. a) str. 172. in VI. str. 95.

6.) Frančišek Pavlj. Brenkuš¹⁾ (Wrankush), zak. sin kajzarja in cerkvenika Andreja in Elizabete roj. Šink (Schanka) iz Zgornje Bésnice h. št. 56. vulgo «Špančev», je bil rojen dne 27. marca 1794. leta ob 7. zvečer. Po dokončanih šolskih naukih si izbere duhovniški stan v svoj poklic. Tonzuro in 4 nižje redove je prejel na sv. Tomaža apostola dan 21. dec. 1817. Posvetili so ga na naslov verskega zaklada in sicer v subdiakona 21. septembra, v diakona 22. septembra, v mašnika pa 23. septembra na kvatarno nedeljo ali 15. po Bink. 1821. v ljubljanski stolnici. Kaplanoval je potem v Železnikih do 1826., v Predosljih do 1830. Takrat postane lokalist na Homcu, kjer je pastiroval 22 let, ko se 1852. preseli v Mengeš, kjer je živel v pokoju do 27. avgusta 1854., ko je zatisnil svetu svoje oči. Na župni cerkvi pred vhodom na desni strani v pročelju je vžidan kamenit nagrobni spomenik s sledečim opominom:

«Čuj, popotnik, kaj ti 'z groba
Tvoj prijatelj govori:
Glej, moj delež je trohnoba,
To boš kmalu tudi ti!»

7.) Martin Vodir,²⁾ zak. sin polzemljaka Gregorija in Mine roj. Wester iz Spodnje Bésnice h. št. 24. vulgo «Ribovtov», župnije zgornjebésniške, se je porodil dne 7. novembra 1823. Ko si je nabral potrebnih šolskih naukov, se posveti duhovniškemu stanu. V mašnika so ga posvetili dne 23. septembra 1849. v tržaški škofiji, kjer je tudi deloval izpočetka. Kaplanoval je 1¹/₂ leta

¹⁾ Ordinacijski zapisnik v knezoškofijskem arhivu. — Bésniški župni arhiv.

²⁾ Dandanes govore in pišejo naopačno «Udir» ali «Udier» = «Verder». — Beri tudi zgodovino fará ljublj. škofije V. str. 167.

v Jelšanah, pol leta v Lanišču, potem 8 let v Krkavcih. V Borštu v dolinski župniji je bil 2 leti ekspozit in učitelj. Odtam ga pa l. 1862. pokliče škof Jernej Legat v Trst za dvornega kaplana in pregledovalca cerkvenih računov. Poleg tega je pa imel tudi 8 let in 2 meseca krščanski nauk ob nedeljah in praznikih pri starem sv. Antonu. Leta 1876. se je pa poslovil od tržaške škofije ter prišel nazaj na Kranjsko. Prevzel je kaplanijo v Radovljici. Dne 27. avgusta 1877. pa je prišel v Goriče kot administrator in od januarja 1878. l. pa je bil župnik ondi, kjer je umrl dne 17. junija 1888. Bil je mirna, blaga duša. Gorel je za čast božjo in blagor duš. Goriška ozaljšana cerkev in popravljeno župnišče dajeta najboljše izpričevalo njegovi marljivosti.

8.) Štefan Starman, zak. sin posestnika Matveža in Ane roj. Vilfan iz Spodnje Bésnice h. št. 22. vulgo «Trpinov», župnije zgornjebésniške, se je zazibal v kmečki zibelki dne 21. decembra 1843. Ko je dovršil potrebne šolske študije, se posveti duhovniškemu stanu. Posvetil ga je v mašnika goriški nadškof Andrej dne 1. sept. 1872. Kaplanoval je 2 leti v Bovcu, ko se preseli kot kurat v Orehek pri Cerknem, kjer je deloval z veliko vnemo in požrtvovalnostjo 12 let. Za olepšavo hiše Gospodove je imel veliko skrb. Naposled se preseli kot kurat v Novo Sedlo pri Kobaridu, kjer je pa ostal le pol leta, kajti jetika mu na cvetno nedeljo 3. aprila 1887. utrga nit življenja. Bil je priden delavec v vinogradu Gospodovem, kar priča posebno to, ko se mu je poslednje čase večkrat udrla kri, pa je vendar še vestno izpolnjeval svoje dolžnosti, čeprav je po opraviu moral vselej takoj v postelj. Bil je blaga duša. Bil je jako velike, a suhe postave. Njegovi duhovni tovariši so se radi pri njem zbirali in tudi ljudstvo ga je ljubilo.

9.) Valentin Jereb, zakonski sin posestnika Franceta in Mice roj. Kralj iz Spodnje Bésnice h. št. 21., vulgo «Jančev», župnije zgornjebésniške, se je porodil 13. febr. 1850. Dovršivši gimnazijske študije je vstopil v semenišče, da se posveti duhovniškemu stanu. V mašnika ga posvete že kot tretjeletnika 21. julija 1874. Ko je dokončal bogoslovje, so ga poslali kaplanovat za 1 leto v Drago na Kočevskem. Odtam se preseli v Loški Potok, kjer je umrl dne 8. marca 1. 1879. Pljučnica, katero je mož debele postave dvakrat dobil, mu je utrgala nit življenja. Bil je jako natančen in vesten v svojem poklicu ter blagega srca.

B.) Svètni:

1.) Simon Tomaževc, zakonski sin kajzarja Valentina in Barbare roj. Kalan iz Zgornje Bésnice, h. št. 43., je zagledal beli dan 2. novembra 1805. Ta je bil stric Janeza Ev. Tomaževca. Kakor sploh vsa ta rodovina, tako je še posebno Simon imel talent za godbo, pa tudi za skladbo. Njegova zmožnost mu je pridobila imenitno službo, ko je dorasel, da je bil izbran celo kapelnikom na cesarskem dvoru na Dunaju. Tukaj pa ni ostal vedno. Njegov duh ga žene dalje po svetu. Podal se je na Rusko, kjer je imel enako službo v Petrogradu, kakor na Dunaju. In tukaj je ostal do svoje smrti. Otroci njegovi žive še dandanes na Ruskem. Eden sin je v službi pri konzulatu v Kiewu.

2.) Janez Evg. Tomaževc, zakonski sin cerkvenika Janeza in Margarete roj. Brenkuš iz Zgornje Bésnice, h. št. 45., se je porodil 15. decembra 1840. Prvotno šolsko izobrazbo je prejel za en razred v Tržiču, za druge 3 pa v Ljubljani, kjer je potem obiskoval deloma tudi realko, od koder se je preselil v

Celovec, kjer je dovršil tudi preparandijo. Kot ljudski učitelj je deloval potem 4 leta v Celovcu, potem 2 leti v Wolfsbergu do 1870., ko se je preselil na Štajersko v «Aussee». Tukaj napravi izkušnjo za meščanske šole in čez eno leto pride potem na Dunaj. Od l. 1891. do 1902. je bil vodja na mestni šoli z letno plačo 3000 gld. Škoda le, da njegovi otroci ne znajo niti besedice slovenščine, ker je mati trda Nemka. — Duhovnik Francè Brenkuš je bil njegov ujec. — Od meseca julija 1902. pa uživa zaslužen pokojnino 4400 K. — Bil je tudi komponist. Leta 1905. je za Vegovo slavnost na Dunaju kot odbornik društva «Zvezda» zložil Vegovo koračnico, ki jo je potem pri slavnosti igrala vojaška godba bos. herc. pešpolka št. 4.

3.) Marka Vodir (Udier), zak. sin polzemljaka Franceta in Jere roj. Rozman iz Spodnje Bésnice h. št. 24. vulgo «Ribovtov», se je porodil 24. aprila 1850. Ko je dorasel in se na gimnaziji v Ljubljani izšolal, je služil kot vojak cesarja. Pozneje pa je prejel cesarsko službo kot poštni uradnik na Dunaju, kjer se je tudi oženil. Duhovnik Martin Vodir je bil njegov stric. — Umril pa je na Dunaju dne 10. maja 1904. kot nadzornik poštnih uradov z letno plačo 6 tisoč kron. Zapustil je eno hčerko.

4.) Janez Obgl. Jereb, zak. sin zemljaka Jerneja in Marije roj. Rakovec, se je porodil v Spodnji Bésnici, h. št. 21. vulgo «Jančev», dne 12. avg. 1866. Ko si je nabral nekoliko tudi gimnazijskih naukov se je posvetil uradniškemu stanu. Služboval je v Črnomlju, v Kranju, ko postane iz adjunkta meseca marca 1899. davčni oficijal in se preseli v Novomesto. Od tukaj ga premeste meseca septembra 1900. v Žužemberk kot kontrolorija. Duhovnik Valentin Jereb je njegov stric. — Leta 1903.

je služboval v Kranjski gori kot c. kr. davčni kontrolor do dne 9. julija 1904. ko je zapustivši vse v najlepšem redu vzel puško in hranilno knjižico ter odšel, da nihče ni vedel kam. Tožil je večkrat o glavobolu in neprijetnost uradnikov, ki nimajo prilike, da bi se kedaj razvedrili v svežem zraku. Tudi je imel fiksne ideje, češ, da ga njegovi predstojniki preganjajo ter da mu hočejo priimek «pl. Lamberg» nadejati, česar se je pa branil. Našli so ga še-le dne 11. julija 1906. l. v Pišenici mrtvega.

XII.

Dodatek.

A.) Duhovni pastirji v Šmartinu poleg Kranja.

Ker je Bésnica nekdam spadala pod šmartinsko župnijo kot hčerka k materi, zato menim, da ne bode odveč, ako se na tem mestu spominjamo tudi šmartinskih duhovnikov, kateri so pastirovali tudi Bésničanom v dušni blagor. Vsi nam niso znani, ker nam jih listine niso ohranile. Navedem naj torej vsaj one, ki so zabeleženi po matrikah in drugod in sicer ne bom podajal celega življenjepisa posameznikov, ki je prihranjen za opis šmartinske zgodovine, ampak samo imena. Imamo pa vikarje, «plebanuše» ali župnike in duhovne pomočnike itd.

1.) Vikarji-župniki:

- 1.) Arnold,¹⁾ «plebanus S. Martini» l. 1163. —
- 2.) Filip,²⁾ plebanus S. Martini l. 1248. — 3.) Viljem Loški (Guilielmus de Lok), plebanus³⁾ l. 1286. —
- 4.) Urh Loški⁴⁾ Ulricus de Wildenlock) plebanus, je umrl l. 1311. — 5.) Mgr. Konrad (Chuner), plebanus

¹⁾ Schumi: Urkund. u. Reg. f. Kr. I. str. 120.

²⁾ Schumi: Urk. u. Reg. f. Kr. II. str. 118.

³⁾ Dimitz: Geschichte Krains I. str. 217.

⁴⁾ Zahn: Codex dipl. A.-Fr. I. str. 431. in II. str. 60—71.

l. 1311.¹⁾ dalje. — Henrik iz Kranja²⁾ dobi l. 1319. župnijo šmartinsko pred Kranjem. — 7.) Urh, sin Pavla Bojana³⁾ (Vorlicus Boianus), doma iz Čedada, je pastiroval v Šmartinu v l. (1327.—31.). — 8.) Fri-derik, tudi iz Čedada doma, «plebanus S. Martini» od l. 1331. dalje. — 9.) Henrik Gorjanski (de Gör-yach) l. 1342. — 10.) Oton Paysan l. 1351. in še l. 1375. — 11.) Rajnpreht Žuzemski⁴⁾ (de Süssen-heimb) l. (1394.—99.) — 12.) Jurij⁵⁾ l. 1429. — 13.) Žiga pl. Lamberg,⁶⁾ pozneje prvi ljubljanski škof, župnik l. 1445. — 14.) Jernej Singer,⁷⁾ okrog l. 1550., je rodom Ločan. — 15.) Matevž Pisanec,⁸⁾ župnik šmartinski v l. (1557.—75.), doma iz Planine na Štajerskem. — 16.) Jakob Hauman,⁹⁾ je župni-koval ondi v l. (1579.—1608.) — 17.) Jurij Kramar-šek¹⁰⁾ (Cramartius), Novomeščan (1613.—34.) — 18.) Gre-gorij Jurij Rozman,¹¹⁾ Kranjec, (1634.—43.) —

¹⁾ Izvestja muz. društva III. str. 249.

²⁾ Mitteilg. d. hist. Ver. f. Kr. 1856. str. 11. — Bianchi: Docum. per la Storia del Friuli. — Letopis Mat. Slov. 1870. str. 95.

³⁾ Bianchi: Documenta. — Ign. Orožen VI. str. 76.—78. — Izvestja muz. dr. I. (30) in XIII. (10—40).

⁴⁾ Letopis Mat. Sl. 1870. str. 97, — Kapitelj. arhiv v Ljubljani exh. 8. f. 20.

⁵⁾ Knezoškof. arhiv ljubljanski: listina na pergamentu.

⁶⁾ Katol. Obzornik VI. — Valvasor VIII. — Ign. Orožen II. a) in b) str. 20.

⁷⁾ M. Slekovec: Odlični Kranjci str. 69. — Koblar: Zgodovina farâ ljubljanske škofije I. str. 80. — Ljubljanski kap. arhiv.

⁸⁾ Izvestja muz. dr. II. str. 85. in XVII. str. 132. — Kos: Doneski k loški zgodovini str. 10. — Knezoškof. arhiv fasc 13 (1—24.).

⁹⁾ Blejski župni arhiv. — Zgodovin. Zbornik št. 41.—42.

¹⁰⁾ Chroen: Protok. Pontific. I. — Kapitelj. arhiv v Ljubljani.

¹¹⁾ Ign. Orožen V (459), IV a) str. 44. — Izvestja muz. dr. II (69.) in III (188.).

19.) Tomaž Toni (1634.—54.) — 20.) Mgr. Filip Terpin,¹⁾ Selčan (1655.—83.). — 21.) Janez Berthold ab Höffern²⁾ (1683.—96.), Ljubljčan, doktor bogoslovja. — 22.) Janez Krstn. Boncelj (Wonzellius) provizor (1686.—90.) pod prednikom. — 23.) Mgr. Jurij Rossa,³⁾ Kranjec, (1697.—1713.) — 24.) Mgr. Janez Jakob Schilling⁴⁾ administrator (1713.—14.) Ljubljčan. — 25.) Mgr. Ljudevit de Winitzheimb⁵⁾ (1714.—15.). — 26.) Urban Kavalari⁶⁾ (Cavalier), Korškobelan, župnik (1715.—34.). — 27.) Janez Peter Maksimil. de Modersheimb⁷⁾ (1734.—61.). — 28.) Gašper Jožef Franchi de Franckenfeld⁸⁾ 1761.—75.). Bil je Kranjec, prednik njegov pa Štajerc iz Planine. — 29.) Janez Krstn. Rodè,⁹⁾ Vrhniččan, župnik-dekan (1775.—1802.). — 30.) Andrej Cuderman,¹⁰⁾ Preddvorčan, župnik in dekan (1802.—1822.). — 31.) Jurij K'alan, doma na Gostečem na Sori, župnik (1822.—44.). — 32.) Karol Leben, Ljubljčan, župnik (1844.—63.). — 33.) Jurij Krašovec, Bločan, župnik (1863.—84.). — 34.) Anton Pušč.

¹⁾ M. Slekovec: Odlični Kranjci str. 66. — Válvator VIII. (735.) — Ign. Orožen: II. b) str. 44. in IV a) str. 45. — P. M. Pochlin: Biblioth. Carnioliae str. 54. — Zgodovin. Zbornik št. 24. str. 379.

²⁾ Ljubljčan. knezoškof. in kapitelj. arhiv.

³⁾ Ign. Orožen: V. str. 91. — Šmartinski župni arhiv.

⁴⁾ Lavtižar: Zgodovina kranjske fare str. 20. — Zbornik Mat. Slov. V. str. (63—68.)

⁵⁾ Knezoškof arhiv: Protokol št. 39. str. 432.

⁶⁾ Zgodov. Zbornik št. 25. str. 399. — Ign. Orožen: V. str. 91.

⁷⁾ Ordinac. zapisnik v knezoškof. arhivu in protokol l. 1761.

⁸⁾ Kranjski župni arhiv.

⁹⁾ Vrhniški župni arhiv. — Ordinac. zapisnik v knezoškof. arhivu.

¹⁰⁾ Zgodovina cerkljanske župnije str. 90.

Klemen, Brezovičan, župnik 1885.—93.). — 35.) Janez Krstn. Mesar, Jeseničan, župnik (1893.—95.). — 36.) Anton Pad. Brodnik, upravitelj osem mesecev l. 1893. in šest mesecev l. 1895., Dobropoljčan. — 37.) Jožef Razboršek, župnik (1895.—1904.), je bil doma na Čemšeniku. — 38.) Alojzij Šarec, s Homca doma, župnikuje tu od 12. julija 1905. l.

2.) Kaplani.

Peter Šipek¹⁾ 1492. — Jernej Stare 1547. — Jurij Warll 1572. — Blaž Sidar 1577. — Matija Adamič²⁾ 1582. — Jernej Schilliz, Kranjec 1592.—93. — Mihael Tekstor (Textory) (1603.—08.) — in zopet 1617. in 1619. — Jakob Brgant (Wreganth) Smladničan 1611. — Matija Otava (Ottau) Kranjec 1612. — Adam Vertnik, domačin (1614.—16.), — Baltazar Wurzer,³⁾ Kranjec 1616. — Mihael Popal, Kranjec (1618.—19.). — Vit Golosič⁴⁾ 1619. — Jakob Starman, Kranjec, (1621.—22.). — Lovro Krt, Kranjec (1629.—32.). — Matija Glosser, Kranjec (1632.—34.). — Peter Tomazin,⁵⁾ Kranjec (1634.—36.). — Nikolaj Slapnik, Štirc iz Gornjega grada 1640. — Adam Skalar,⁶⁾ (1642.—45.) — Hilarij Marenik (Marinig) 1644. — Jernej Zhattha (1644.—48.). — Janez Krstn. Tekstor⁷⁾ (1646.—48.) in

¹⁾ Gruden: Cerkvene razmere med Slovenci str. 142.

²⁾ Vizitac. zapisnik v knezoškof. arhivu.

³⁾ Dom in Svet 1894. str. 661.—66. — Izvestja muz. dr. XVIII. str. 10.

⁴⁾ Protokol. Pontif. I. — Ign. Orožen II *b)* str. 43. in IV *a)* str. 166.

⁵⁾ Kapitelj. arhiv v Ljubljani. — Ign. Orožen IV *b)* str. 404.

⁶⁾ Vizitac. protokol 1652. — Jezičnik in Šafařko: Gesch. d. südsl. Literatur I. str. 18.

⁷⁾ Vizitac. zapisnik št. 7. v knezoškof. arhivu.

zopet (1650.—53.). — Martin Popal (1648.—53.). — Jakob Hauman¹⁾ 1650. — Mihael Hartman 1650. — Matija Anžič 1650. — Krištof Popal,²⁾ Kranjec, 1651. — Janez Ban (1652.—57.). — Janez Krstn. Mravlja³⁾ (Fornica), Ljubljčan, 1653. — Mihael Harrer, Ločan (1654.—58.). — Urban Rukelè (1654.—55.). — Primož Peer,⁴⁾ Kranjec (1654.—58.). — Janez Pogačnik 1655. — Matija Treven,⁵⁾ Vrhničan (1655.—56.). — Primož Rebolj (1656.—58.). — Mgr. Baltazar Jugovec (1658. do 1854.) je bil Ločan. — Mihael Boncelj (1659.—70.) je bil Kranjec. — Jakob Košir⁶⁾ (Choshier), Mavčičan (1664.—71.). — Matija Kovač (1670.—73.). — Matevž Stucin⁷⁾ (1671.—74.). — Gregor Žalostnik,⁸⁾ Šentvidčan nad Ljubljano (1673.—78.). — Boštjan Bizant,⁹⁾ doma na Sori, nekaj tednov l. 1673. — Primož Šafar,¹⁰⁾ Prebačevcevec (1674.—76.). — Andrej Tomè¹¹⁾ (1676.—85.). — Mgr. Jakob Filip Trpin,¹²⁾ Selčan (1677.—80.). — Simon Bertel (Werthl) (1685.—91.). — Janez Sitar,¹³⁾ Ljubljčan (1685.—87.). — Janez Krstn. Boncelj (1686

¹⁾ Zgodovina cerkljanske župnije str. 87.

²⁾ Vizitac. protokol 1665. v knezoškof. arhivu.

³⁾ Vizitac. zapisnik l. 1631. v knezoškof. arhivu.

⁴⁾ Vizitac. zapisnik l. 1661. v knezoškof. arhivu.

⁵⁾ Protokol št. 19. str. 225. v knezoškof. arhivu.

⁶⁾ Zgodovin. Zbornik št. 24. str. 381. in ljublj. kapit. arhiv.

⁷⁾ Vizitac. zapisnik l. 1674. v knezoškof. arhivu.

⁸⁾ Izvestja muz. dr. VII. str. 58.—59. Protokol št. 25. v knezoškof. arhivu.

⁹⁾ Zgodovina sorške župnije str. 86.

¹⁰⁾ Izvestja muzejsk. društva VII. str. 59.

¹¹⁾ Ign. Orožen VI. str. 246. — Protokol št. 18. in 19. v knezoškof. arhivu.

¹²⁾ Zgodov. Zbornik št. 25. str. 395.

¹³⁾ Protokol št. 24 b) str. 429. v knezoškof. arhivu.

do 1690.). — Jurij Zlatè (1689.—90.). — Matija Ziherl¹⁾ (Shicherle), Bitinjčan (1690.—1700.). — Matevž Šupic²⁾ (1690.—92.). — Janez Ljudevit Kronlechner (1691.—93.). — Mgr. Gregor Vehovec³⁾ (1693.—96.). — Mgr. Luka Globočnik,⁴⁾ Kranjec, l. (1696.—97.). — Marka Kompare, Kranjec, 1697. l. — Andrej Ignacij Pretnar, Radovljčan (1697.—1706.). — Mgr. Janez Krst. Hrovat (Chroboth), Ljubljančan (1700.—1713.). — Marka Anton Jožef Kunstelj, Radovljčan (1706.—1719.). — Francišek Abrocht, Ljubljančan (1713.—18.). — Jurij Mihael Frueperger (1716.—17.). Bil je Ločan. — Tomaž Jamšek⁵⁾ (Iambshighk), Ljubljančan (1716.—19.). — Jožef Ignacij de Graffheiden,⁶⁾ Ljubljančan (1717.—21.). — Jožef Anton Žlebnik,⁷⁾ Ljubljančan, (1718.) substitut. — Janez Trompeter (1718.—20.). — Mgr. Pavel Rajko Franchi, Ljubljančan (1719.—20.). — Mgr. Jurij Žontar, Kranjec (1720.—21.). — Vincencij Mlakar⁸⁾ (1721.—30.). — Jožef Gašper Tunkelsteiner (1721.—23.). — Gašper Glavatič, Motniččan (1723.—30.). — Matija Tadej Ahačič⁹⁾ (1730.—34.). — Jernej Jamšek, Kranjec (1730.—34.). — Jurij Resman, Kranjec (1731.—38.). — Janez Krstn. Pitterlè, Kranjec (1731.—33.). — Urban Žrjav (Gruss) iz Krašnje, l. (1732.—40.). — Janez Evg. Tolmajnar (Thallmainer), Kranjec (1732.—43.). — Dr. Jakob Filip Zupan, Radovljčan, substitut (1734.—35.). — Simon

¹⁾ Protokol št. 25. ravnotam.

²⁾ Zgodovina šempeterske župnije pri Novem mestu str. 42.

³⁾ Protokol št. 24 b) str. 541. v knezoškof. arhivu.

⁴⁾ Protokol št. 38. str. 300. ravnotam.

⁵⁾ Mitteilungen d. Musealv. f. Krain III. str. 116.

⁶⁾ Ign. Orožen: V. str. 47. in 92.

⁷⁾ Zgodovina nakelske župnije str. 90. in sorske str. 90.

⁸⁾ Zgodovinski Zbornik št. 21. str. 331. in št. 27. str. 427.

⁹⁾ Ign. Orožen: IV. b) str. 397. in 407.

Cigole iz Godoviča (1734.—35.). — Peter Grošelj (1734.—37.). — Simon Bačevnik¹⁾ (Watshaunigkh) l. (1734.—38.). — Tomaž Žnidaršič, Kamnogoričan (1735.—44.). — Valentin Dolinar, Šmartinčan (1736. do 1738.). — Tomaž Simončič, Kranjec (1736.—37.). — Janez Evg. Žerovec (Scherauz), Radovljčan (1738. do 1739.). — Lenart Kordin, Ljubljčan (1744.—45.). — Dr. Frančišek Ignacij Moravčar²⁾ (Kleindorfensis), l. (1744.—47.). — Frančišek Vidic, Kranjec (1745.). — Frančišek Ksav. Pogačnik, Ljubljčan (1747.—61.). — Martin Paplar, Kropar (1747.—52.). — Jernej Bitenjc (Wittiniz) l. (1749.—53.), domačin, doma na Laborah. — Andrej Pavlič, Okrogličan (1755.). — Jožef Pachner, Štirec po rodu, uzrejen pa v Kranju (1754.—55.). — Jožef Mailler,³⁾ Ljubljčan (1755.—65.). — Mihael Zupančič, Ljubčan (1759.—61.). — Jakob Ignacij Federer, Ljubljčan (1761.—65.). — Peter Babnik (Wabnigg), Šentvidčan nad Ljubljano (1765.—69.). — Kristian Amadej Krušič, Ljubljčan (1765.—73.). — Jožef Gollmayr,⁴⁾ Gorenjec iz Lesec (1773.—74.). — Jožef Anderlè, Radovljčan (1774.—78.). — Jakob Zupan, Radovljčan (1776.—83.). — Janez Krstn. Antoniaci,⁵⁾ «Doraviensis», l. 1771. in pozneje večkrat. — Matija Črtanc, Vrhničan, valetudinarij 1778. — Jožef Konstantin,⁶⁾ Horjulec (1778.—79.). — Martin Pavšek, Ljubljčan (1779.—81.). — Jakob Bistan, Vodičan s Skaručine (1781.—82.). — Jožef Joahim Skrinjar,

¹⁾ Žlogar: Trojna božja pot str. 13.—14. — Ign. Orožen: VI. str.—94.

²⁾ Kleindorf = Kleinlack = Mala loka.

³⁾ Visitac. protokol l. 1771. v knezoškof. arhivu.

⁴⁾ Ign. Orožen II. b) str. 49. — Šematizem l. 1788. str. 205.

⁵⁾ Protokol l. 1771. v knezoškof. arhivu.

⁶⁾ Ign. Orožen VI. str. 88. in 439.

Ljubljčan (1782.—84.). — Jakob Filip Dežman, Radovljčan (od sv. Jurija do vseh svetov 1783.). — Peter Zupan, Smokučan (1783.). — Mihael Sešek (Scheschigg), Šentjernejan 1. 1784. en mesec. — Francišek Serf. Anton Schaar, Radovljčan (1784.—85.). — Tomaž Zupan, doma s Krašnje (1784.—87.). — Marka Stare iz Doba (1785.—87.). — Jožef Pogačar, Radovljčan (1787.—88.). — Martin Leopold Summler, Kranjec (1787.—90.). — Mihael Franc (German), razkarmelit, Goričan (1788.—89.). — Jurij Janez Prunner, Radovljčan (1789.—90.). — Jožef Dulz, Kostanjevičan (1789. do 1795.). — Francišek Julliani, Goričan iz Biljane (1790.—94.). — Janez Krst. Hafner, Staroločan (1794. do 1797.). — Simon Teršan, Smledničan (1790.). — Anton Ažbe, Poljanec (1793.—95.). — Jurij Zupanc, iz Šentjurija pri Kranju (1795.—96.). — Matevž Banko, Kranjec (1795.—1892.). — Jurij Pfeifer, Drulovčan, domačin (1795.—1804.). — Luka Turk, subsidiar 1. 1796. — Ljudevit baron Rauber, Ljubljčan (1802.—06.). — Valentin Prešern, Radovljčan, 1803. tri mesece. — Francišek Petrič, Idrijčan (1804.—06.). — Primož Smolnikar, Kamničan (1806.—08.). — Janez Obgl. Jeglič (Heglitsch), Podbrežan (1806.—08.). — Simon Kavalari, Radečan (1808.—11.). — Urban Poličar, Nakelčan (1808.—10.). — Matevž Pevec, Bitinjčan (1810.—13.). — Jožef Sušnik, domačin s Šmarjetne gore (1811.—13.). — Jožef Gogola, Blejc (1813.—14.). — Gregorij Appalzi, Laščan (1813.—15.). — Valentin Razinger,¹⁾ Jeseničan (1814.—16.). — Jernej Čebašek, Smledničan (1816. do 1816.). — Matija Košak, Višnjugorec (1816.—21.). — Janez Strell, Mokronožan (1816.—18.). — Simon Pirc (Pierz), Godičan pri Mekinjah (1818.—21.). — Jakob

¹⁾ Glej zgoraj básniške kurate str. 174!

Dolenc iz Begunj na Gorenjskem (1821.—25.). — Irenej Friderik Baraga,¹⁾ Dobrničan (1824.—28.), pozneje škof v Ameriki. — Andrej Valentinčič, Goričan (1825. tri mesece). — Jakob Klobovs, Poljanec (1825. do 1828.). — Simon Vilfan, Ločan (1828.—29.). — Janez Burgar, Smledničan (1828.—32.). — Karol Leben²⁾ (1829.—31.). — Ignacij Valenčič, Ljubljčan (1831. do 1833.). — Jožef Gašperin, Bohinjec (1832.—33.). — Frančišek Fortuna, Šentvidčan pri Zatičini (1833.—34.). — Janez Čemažar, Selčan (1833.—37.). — Luka Zierer, Moravčan (1834.—36.). — Anton Pušč. Mlakar, z Brda (1834.—37.). — Matevž Kržmanec, Vrhnčan (1837. do 1846.). — Jožef Gogala, Blejec (1836.—37.). — Frančišek Elias iz Trnovega na Notranjskem (1837.—41.). — Blaž Ulčar, Brezničan, (1838.) subsidiar 9 mesecev. — Alojzij Peharec, Tržičan, subsidiar (1838.—39.). — Luka Stanonik, Ločan (1846.—55.). — Dr. Lenart Klofutar,³⁾ Tržičan (1847.—49.). — Janez Evg. Kastelic, Višnjegorec (1849.—51.). — Valentin Legat, Ljubljčan (1851.—53.). — Frančišek Ksav. Jerančič, Ljubljčan (1853.—54.). — Anton Pušč. Potočnik, Kropar (1854.—59.). — Janez Nep. Gostiša, Idrijčan (1856. do 1859*). — Anton Pušč. Gross, Tržičan (1859.—67.). — Lovrenc Bernik, Staroločan (1859.—60.). — Jožef Aljančič, Kovorec, od sv. Jurija do Adventa l. 1860. — Jožef Boncelj, Železnikar (1860.—61.). — Martin Tomc, doma na Dobrovi v Kozarjih (1861.—63.). — Leopold Klinar, Tržičan (1867.—69.). — Valentin Lah, Komendčan (1869.—73.). — Blaž Šoklič, Koroškobelan (1873.—78.). — Matija Zarnik, Ljubljčan (1878. do

¹⁾ Dom in Svet 1897. št. 12. in 13.

²⁾ Bil pozneje župnik šmartinski.

³⁾ Slovenec 1901. št. 248.

1882.). — Gregor Šlíbar z Dobrave pri Kropi (1882. do 1885.). — Valentin Aljančič, iz Križev pri Trziču (1882.—87.). — Anton Pad. Brodnik, Dobropoljec (1887. do 1896.), je bil dvakrat župni upravitelj. — Alojzij Železny, Čeh (1893.—95.). — Dr. Jožef Gruden, Ljubljčan (1896.—97.). — Alojzij Šarec, Homčan (1897. do 1900.), sedanji župnik Šmartinski. — Anton Pušč. Poljšak, Vipavec (1900.—1902.). — Odkar pa je Bésnica lastna samostalna župnija, niso šmartinski duhovniki več vezani hoditi v Bésnico v pomoč, zato nadaljnih ne omenjamo več.

B.) Priloge.

Št. 1. Ustanovno pismo bésniške duhovnije ali podvikariata l. 1779.¹⁾

Nos Carolus Dei et apostolicae sedis gratia exemptae cathedralis Ecclesiae Labacensis Episcopus, Sac. Rom. imperat. Princeps, e comitibus ab Herberstein, ss. CC. RR. et apostolicae M. M. intimus actualis Consiliarius, etc. etc.

Ea, quae animarum pericula submovent et populo nobis crédito levamina praebent, sedulo amplectentes, supplicationibus vicinitatum s. Aegidii in superiori Fessnitz et s. Ioannis Bapt. in inferiori Fessnitz, quibus dolentes nobis exposuerunt, quod, cum ipsae sub parochia s. Martini ante Crainburgum, quae in vim fundationis Episcopatus Labacensis mensae episcopali tam quoad spiritualia quam temporalia incorporata et unita pleno jure dignoscitur, existant, ob distantiam praesertim tempore hiemali nec non asperam coenosamque viam

¹⁾ Izvirnik na papirju pisan se hrani v župnem arhivu bésniškem.

non possint praesertim senes, pueri ac debiles absque maxima difficultate ad illam pro divinis officiis audiendis et percipiendis sacramentis accedere, ad dismembrationem et erectionem respective novi Subvicariatus, prout ipsi postularunt, procedere statuimus. Idcirco facta per Vicarium nostrum generalem de mandato Nostro super expositis inquisitione aliisque legitimis depositionibus concludenter verificatis tenore praesentium auctoritate Nostra Ordinaria, salvis etiam Nostris, qua Ordinarii et Patroni iuribus quibuscunque statuimus, eligimus et deputamus et ecclesiam s. Aegidii in superiori Fessnitz hactenus parochiae s. Martini aut Crainburgum filialem in curatam erigimus, hanc ab ea dismembramus ac vicinitates s. Aegidii in superiori Fessnitz et s. Ioannis Bapt. in inferiori Fessnitz novo Curato ibidem instituendo plene unimus, dantes et concedentes potestatem in dicta subvicariali Ecclesia sepulturas, coemeterium, fontem baptismalem et alia, quae ad ecclesiam curatam pertinent, construendi et retinendi.

Ut autem novae huic curatae ecclesiae s. Aegidii in superiori Fessnitz erectae de idoneo Rectore provideatur quamprimum ut decet, Nos pro exercitio curae in populum et utriusque sexus fideles in dictis vicinitatibus habitantes auctoritate Nostra ordinaria et pro jure Nobis competente dilectum Nobis in xsto presbyterum Franciscum Grošel, ob notum Nobis eius in hoc negotio indefessum zelum et pro parte confundatorem eligimus et ut ecclesiis praedictis in divinis cura animarum et sacramentorum administratione praesit et praeficimus eidemque curam ac regimen animarum committimus, ita tamen, ut ea omnia ad amussim observet, quae circa curam animarum a Nobis statuta sunt et in posterum statuenda erunt.

Verum ut subvicario huic denominato et instituto ac in posterum a Nobis denominandis et instituendis pro eius et eorundem substistentia et mediis provideatur, assignamus eidem in hunc finem imprimis censum in trium millium florenorum capitali Dollenciano apud Excelsam Provinciam Carnioliae investito, cum obligatione tamen in litteris fundatitiis in fine appositis expressa cadentem collecturam ex memoratis duabus vicinitatibus in tredecim circiter modiis tritici antea cooperatoribus parochiae s. Martini pensis consistentem nec non foenum iisdem cooperatoribus dari solitum ac medietatem agri ecclesiae, quem aedituus hactenus colebat, cum integra stola, quae dictis cooperatoribus dari consuevit ex peractionibus et functionibus ecclesiasticis percipienda. Amplius assignamus eidem subvicario et ejus successoribus decimas duorum millium florenorum in Iamnik, Podblica, Nemilje (na Milah), Njivca (na Nivice), et na Logu in parochia Selzahensi sitas et a praenominato subvicario confundatas, ut itidem ex annexis in fine litteris fundatitiis aperte constat. Atque etiam praestationes a dictis vicinitatibus pro se et suis succesoribus ultra oblatas vigore urbarii desuper conscripti pendendas, ita tamen, ut novus hic sacerdos curatus subvicarius parochiae ad s. Martinum ante Crainburgum sit et nominetur, annis singulis in dedicatione huius ecclesiae parochialis plebem suam processionaliter ad eandem deducat, vicario ibidem in compensationem stolae maioris eidem ademptae annuatim 6 fl. germ. m. pendat, illisque debitam reverentiam et obedientiam exhibeat, uti penes alios subvicarios in more est. Ratiociniis ecclesiae curatae s. Aegidii in superiori Fessnitz et s. Ioannis Bpt. in inferiori Fessnitz idem vicarius s. Martini semper assideat accipiatque

tunc stolam unius floreni et 30 cruciferorum germ. m., laborem suum et iter ex tali labore compensantem. Decernimus quoque, ut decima ab his vicinitatibus hactenus pensa vicario s. Martini integra cum omnibus juribus permaneat, et quia ecclesiae parochiali s. Martini oblationes occasione copulatorum fieri solitae decedunt, hae eidem ecclesiae annue ex cistula subvicarialis ecclesiae 24 cruciferis g. m. compensentur.

In quorum omnium fidem et robur has manu Nostra subscriptas et sigillo officii Nostri Eppalis munitas dari et exemplar unum in archivio Nostro Eppali, alterum in cistula parochialis ecclesiae s. Martini et tertium in subvicarialis ecclesiae s. Aegidii in superiori Fessnitz cistula asservari iussimus.

Ex eodem officio Nostro Eppali Labaci
die 11. 10bris 1779.

sigillum.

Carolus,
epus.

Šž. 2. Pismo,¹⁾ ki nam svedoči, da je bila cerkev sv. Tilna v Zgornji Bésnici dne 11. novembra 1521. posvečena, slove tako-le:

Christophorus, Dei et apostolicae sedis gratia Episcopus Laybacensis, Administrator ecclesiae Seccouiensis et Commendator Monasterij Sancti Blasij Admontej, Salisburgensis Dioeceseos, Vniversis et singulis praesentes inspecturis, visuris pariter et audituris, Salutem et sinceram in Domino charitatem. Notum facimus et manifestamus ad perpetuam rei memoriam, quod nos feria sexta ante festum Colomanij, quae fuit undecima

¹⁾ Izvirnik pisan na pergamenu in poln okrajšav se od l. 1894. hrani v Rudolfinumu, poprej pa v šmartinskem župnem arhivu. Pečat je zgubljen.

dies mensis Novembris, Anno Indictionis et Pontificatus Christi, Spiritus sancti cooperante gratia, servataque forma ordinaria et consuetudinaria sacrosanctae romanae ecclesiae, quae in similibus hactenus observari et adhiberi solita, in pontificalibus induti, manibus propriis consecrauimus ecclesiam in pago Pessnicz prope Crainburgum nostrae laibacensis dioeceseos ad laudem et gloriam omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus sancti et Beatae et gloriosissimae Virginis Matris Mariae. Et ad honorem et memoriam Sancti Aegidij confessoris cum duobus altaribus in ea exstantibus: primum quidem et principale altare ad honorem eiusdem sancti Aegidij et Beatorum Simonis et Iudae Apostolorum; secundum vero ad honorem et memoriam Sanctarum Radegundis Virginis et Sanctae Elisabethae Viduae: In quibus recondimus et deuote inclusimus Reliquias Sanctorum, videlicet: eiusdem S. Aegidij, Radegundis et Elisabethae, necnon S. Matthaei, de veste S. Mariae Magdalенаe, de sepulchro Christi, de S. Judoco et de undecim millibus virginibus, necnon de S. Barbara Virgine, de S. Lamperto et S. Sigismundo, Cuius quidem ecclesiae dedicationis diem, eiusdem Spiritus Sancti gratia illuminati precibusque hominum dicti loci inclinati, in ipso die et festo Simonis et Iudae iussimus et statuimus celebrandam. Et quia tota mente et anima cupimus, ut praedicta ecclesia Sancti Aegidij congruis et debitis frequentetur honoribus et in suis structuris et aedificijs debite reparetur, conseruetur et manuteneatur, librisque calicibus et aliis ornamentis ecclesia dicta pro diuino cultu necessarijs decēter muniatur et a Christifidelibus ingiter veneretur in eaque cultus diuinus augmentetur. Omnibus Christifidelibus vere poenitentibus et confessis, qui ad praedictam ecclesiam

in festiuitatibus praescriptis, videlicet: Natiuitatis Dni Nostri I. Christi et duobus diebus sequentibus, Circumcisionis eiusdem, Epiphaniae, Veneris pridie, Resurrectionis Dominicae et duobus diebus sequentibus, Ascensionis, Pentecostes et duobus diebus sequentibus, Corporis Christi: In omnibus et singulis festiuitatibus Beatae et gloriosae Virginis Mariae et Beatorum Petri et Pauli et aliorum Apostolorum et Evangelistarum Dei, Commemorationis omnium Sanctorum, Beati Ioannis Bptae. omniumque et singulorum Sanctorum dierum, quorum Reliquiae in eadem reconditae sunt, potissimum Beati Aegidij, Simonis et Iudae praedictorum, deuotionis, visitationis, peregrinationis vel orationis causa accesserint, necnon qui ad reparationem, conservationem, manutationem huiusmodi et alia dictae ecclesiae necessaria manus porrexerint adiutrices, quoties sunt qui promissi vel promissorum aliquid devote fecerunt, de omnipotentis Dei misericordia et Beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius auctoritate *confisi Quadraginta dies Indulgentiarum*, et in die praedictae dedicationis praenominatae ecclesiae et altarium unius anni et Iniunctis eis poenitentiis auctoritate praedictae misericordiae in Domino relaxamus, praesentibus, perpetuis, futuris temporibus valituris, In quorum omnium fidem et testimonium praemissorum has praesentes litteras fieri iussimus, nostrique soliti Sigilli pontificalis appensione munitas praedictae ecclesiae duximus concedendas. Actum et datum Vt supra undecima die mensis Novembris, Anno a nativitate Domini Millesimo quingentesimo Vicesimo primo, Indictione nona, Pontificatus D. N. Doni Leonis diuina providentia prope decimi, Anno nono, Regnante Serenissimo et Invictissimo D^{no} d. Carolo diuina fauente clementia Inclito Romanorum Imperatore electo et pp.

Augusto, praesentibus ibidem honorabilibus egregijs fidelibus, sincere nobis dilecto. D^{no} Leonardo Silbenpauer doctore, Camerario et Capellano nostro, necnon D. Urbano Strella, perpetuo Vicario nostro in Kunnigsperg, et pluribus alijs ad id specialiter vocatis pariter et rogatis.

Št. 3. Pismo,¹⁾ ki nam kaže, da je bila cerkev sv. Janeza Krstn. v Spodnji Bésnici dne 24. junija 1542. posvečena, se glasi v latinskem izvirniku tako-le:

Nos Franciscus, Dei et Apostolicae sedis gratia Episcopus Labacensis etc. Omnes et singulòs, praesentibus, certiores facimus, Nos ecclesiam sanctorum: Ioannis Baptistae, Ioannis euangelistae et Floriani martyris, supra Crainburgum in Wesnicz, reconciliasse et altare prespyterij consecrasset eorumque reliquias inclusimus. Omnibus et singulis Christifidelibus, qui dictam ecclesiam in anniversario consecrationis die, hoc est: in die sancti Ioannis Baptistae, pia deuotione visitauerint, ad ecclesiae consecrationem, quadraginta dies, et altaris consecrationem, quadraginta dies criminalium et tottidem venialium peccatorum, de vera Indulgentia in forma ecclesiae consueta, concedentes. In cuius rei ampliore fidem praesentes fieri et Sigillo nostro minori Assignari fecimus. Millesimo quingentesimo quadragesimo secundo. Junij vigesima quarta.

Locus sigilli.

¹⁾ Izvirnik pisan na pergamentu z ohranjenim pečatom se hrani od l. 1894. v Rudolfinumu, poprej pa v šmartinskem župnem arhivu. Končnice besed so zelo okrajšane. — Prepis te listine se hrani zdaj tudi v bésniškem arhivu.

Št. 4. Kupno pismo¹⁾ iz l. 1456. glede spodnjebésniške mežnarije.

a.) Potrdilo pogodbe.

Wir Iohannes, von gottes genaden Bischoue zu Freysing, Bekennen, Als vns vnser Getreue Anna Casparin, vnser Burgerin zu laack, ain hieben In der vessniz, am Elm in vnnser herschaft laak gelegen, die Sy dann von Niklasen maler Frinker erblich an erstorben ist, was von vns vnd vnnserm Gotschhaus Freysing zu lehen ruret mit Frin versigelten brieve aufgeben vnd aufgesandt hat, die Sy dann von Irer notturft wegen, Iacoben Bratogoy vnd laure pirich, diezeit kirchbrobsten zu sand Iohannes daselbs in der vessnitz verkauft hat. Also bate Sy vns vleissigleich, daz wir dieselben hieben den egemelten kirchbrobsten und Irn nachkommen zu der gemelten sand Iohannis kirchen Handen vnd gewaltsam geruchten zuverleihen; daz haben wir getan vnd Ir vnd Irn nachkommen die also mit Irm zugehoern verlihen, leihen auch wissentlich mit dem brief, was wir dann von rechtens wegn billichen, daran leihen sullen vnd mugen. Als das Sy und Ir nachkommen kirchbrobst daselbs, die gemelten huben nusuran mit Irn zugehorn zu der chirchen notturft, Inn haben, prauchen, nutzen vnd nyessen als lehens vnd vnnser herschaft laak recht vnd gewonhait ist. Doch von vnnserm Gotschhaus vnd nachkommen auch menigklichem an seinen rechten vnwegrissenlich. Mit vrchundt dits briefs mit vnnserm aufgedruktem klainerm Insigl versigelt. Geben zu Freysing am samstag nach Dorothea nach vnnser liben Herrn Gepurd Vierzehenhundert vnd im Saechs vnd funzigisten Jarn.

¹⁾ Izvirnik na pergamenu se hrani v Rudolfinumu.

b.) Pogodba.

Ich Anna des Casparn Ringkar, burgr ze laagk, eliche wirttin v̄gich für mich vnd für all mein erbnn offenleich mit dem brief vnd tue kondt alln mänigleich, den der brieff fürchümdt, die In sehent, hornt, odr lessent, das ich Recht vnd Redleich vnd zue der zeitt, do ich das mit Recht wolgotün Hab mögn v̄kauffen vnd auch hingeben hab meins güets ein huebn mit alle dem vnd darzue gehoerr, bosücht vnd vnbosücht nichts aus genomē odr wie das genatt ist, In aller der mass, als mich die von meine erw sällgn Niklass maller anerstorbn äst vnd er die Ingehabt hat und Hr komē ist vnd die gelegn ist In Dr. Herschafft laagkh ze Wessnitz an. dr Elm vnd zue der zayt lucas aufgesessn ist vnd die vō meine genedigs herrn vō Fraissingn etc. ze lehn ist Dem erbern Jacob Brattogoy vnd Laure dem Pirich vnd irn Nabhkome kirchnp̄röpstn des liebn Hayllign Grn sand Iohanns kirchn In der Vessnitz vmb Fünff vnd Dreyssigk markch vnd drey vnd hundert schilling guett wienn pheng der ich ganz vnd gar von Inn ausgericht vnd bezalt pin vnd ich hab suy ze nutz vnd gewer geruetleich dar aufgesetzt vnd schulln die benat Huebn nutzē vnd niessn als anderar gekawfs guet zw nutz vnd zw Ern Dem Hayllign Grn Sand Iohannis, In der Wessnitz, auch lob ich pey meiner Drawy In die obn benant Huebn zn frein ze schern odr ob sew yemat dar In migett odr Irret odr da vō Drib odr Dreibn wolt vō metail odr gar mit pessrn Rechtn dar ich In gebn vnd v̄kaufft hab. Darumb soll ich sw vtrettn vnd vantborttn vnd In das Recht vertig machn genn alle mainigleich vor all' ansprach nach landes und kawffs lehn Rechtn In Krain Stätt ich des nicht welchē schadn sew des name

Derob geschribn bunde vnd stukch den ir ayner Ainsoligkleich satzn anschlag nitading vnd vngesworn. Das schulln wir In gelaubn vnd gantzleich ab legn vnd versigltñ an alle ¹⁾..... vnd vsprechen vnd vgezszs ich auch Dar Inne In ¹⁾..... so schol sew Richtn und waltñ erkchenns vnd schidns vnssr genedigs hrñ vñ Freissingen odr sein anbolt zw lackh odr ein yedr hr odr Richter dr vñ vns odr vns hab gepettñ hat vñ alle dem das wir habn odr noch Hin für gebürdn, wo sew dar auff weissent odr zaignt. Dis ist vnssr guetl' willn. mit vrkundt des brieffs vsiglt mit des edlem vnd vestnn Jorgen des Lamberg' die zeijt phlegr vnd kastnr zw laagk vnd des erbern vnd weissen Fridreichn die zoit statt Richtr zw laagk da selbs baid anhangendñ In Siglñ die ich obgenate Anna für mich vnd auch für meine gewistert mit meine Franciska vñ Warbara mit fleissign petten gebettñ hab, das sew ir aygn Siglñ auf den brieff angehangñ habn. In vnd allñ irñ baidñ erbñ anschadñ Dar vñdr ich mich obgenate Anna für mich und mein gewister mit meine Dreivn vpint alles war vnd stät zw habn, was obñ an dem brieff geschribn stett. Vnd das ist geschehn als man zalt nach Christi Geburde vierzehn hundert jar, darnach in dem Sechs vnd fünfzigstñ Iare Am Freyttag vor Remiscere in der vastn etc.

C.) Nekateri básniški lokalizmi.

Babje pšeno = krogličast droban sneg.

Basati se = seliti se.

Basenga = selitev, selenga.

Bacek = beca = jagnje, sploh ovce.

Brada = konci stoga ali kozolca za žito; v Loki pravijo «aržet».

¹⁾ Nečitljivo.

- Bobljati = koledovati; otroci hodijo «bobvat», to je: prosijo ob 3 sv. večerih suhih črešpelj; orehov, jabolk, krhljev, kruha.
- Bronta = borovniška ali sadjeva godlja za kuhanje žganja.
- Brdo = obnit pri statvah.
- Cigani = kosmate cvetljice s pepelnatimi zvončki: velikonočnice.
- Čedra = mala pipa ali polž.
- Činkot = voz samotež ali dvokolnica.
- Descova jeza = droban sneg, a ne krogličast.
- Drsast = razast, potezast.
- Drvošče = gozd.
- Fortuna je prišla = velik piš, veter je nastal.
- Gbanci = butara od vrbja: na cvetno nedeljo po blagoslovu jih devljejo na drevesa blizo hiš, češ, da varujejo točo ter da postanejo rodovitnejša.
- Glávník = kuhano presno zelje s krompirjem.
- Grozen = lep, zal, nališpan.
- Gvala = glava.
- Ivera = veverica.
- Katarinčice = encijan, zaspančice.
- Kimpež = voz samotež ali samokolnica.
- Kocna = veriga ali kamba.
- Kodelajsast = pisan na čudovite načine.
- Klobasija = drob.
- Kočljiv = izbirčen.
- Kolcovt = drog z luknjičastim kolescem, kakršno se rabi za brozgljanje smetane v pinji, da se napravi surovo maslo.
- Kozura = jedrci orehovi.
- Kráda = skladavnica drv.
- Kruzati ali koruzati = turšico robkati.

- Košat = mogočen, prevzeten.
 Kuparji = pomagači pri metju prosa.
 Kurjice = teloh.
 Laz = pašnik ali obdelan svet sredi gozda.
 Liska: po lisko iti = pepeliti se na pepelnico.
 Majiti besede = drobiti ali zasoliti jih komu, dobro mu povedati, kar mu gre.
 Matuzala = pinjeno sladko mleko zakuhano z moko.
 Mòrska tica = sova.
 Mašinati = žito mlatiti s strojem.
 Mrleti = pršati: dež mrli = prši.
 Mrtveznica = črv ali glista.
 Mraz mi je = hladno je.
 Mucka te bode poljubila = za norca koga imeti ali osmešiti ga.
 Muzati se = prezati se na pr. dozoreli lešniki.
 Muznik = na obe strani ospičen klinec, s kojim se stropnjaki med seboj pritrdijo, da se ne pregibajo.
 Na pèk biti = nespameten, neumen biti.
 Noč pa dan = čašasta kosmata cvetljica velikonočnica, rdeče-višnjeva.
 Norišnice = cvetljica zvonček.
 Obročiti pirihe = s pražiljko jih pobarvati.
 Očrevna = očeovina = mast ali loj okrog črev.
 Pairtelj = mošnjček za denar.
 Pas = preveselj.
 Pevke = cvetljice trobentice.
 Pernica = trava sedmarica.
 Plajš = lopa pri stogu ali kozolcu.
 Plažnik = hodničen predpasnik, v kojem se plevica plazi po njivi.
 Pobj = ploščariško kladivo.

- Polajdrež = s koruzno moko zamešano in zakuhanu pinjeno mleko.
- Prvina = osmina po poroki = «krancelvečer», ob kojem se sorodniki zopet snidejo in nekoliko družinsko povesele.
- Prstijen = pust, siten, nadležen, zopern, neslan.
- Pritvezen = privezan, na pr. vol k drevesu.
- Primaže se mu = prav mu je: škodoželjno privoščilo.
- Prižnica = stolec obešen na late v kozolcu, ki se rabi, kadar se žito sklada.
- Puhniti = skočiti nizzdol iz višine.
- Rajželj = palice za obešanje mesa v sušilnici.
- Rančahi = čišmi, ženski črevlji.
- Rašovina = podmedenka = z moko zakuhana kaša; v Loki: «medla».
- Rtelj = rob ob bregovih.
- Samoraš = divje korenje ali merkvetica.
- Sirotko = plešec, kobuljica ali škofova kapica: neke vrste plevelj.
- Slačiti koruzo = majiti ali ličkati.
- Skretiti se = zviti ali zlomiti kak ud, sploh pokončati se.
- Skopat = z vrhom nabrati kaj ali napolniti s kupičkom kako posodo.
- Smojkovec = semenj zadnje nedelje po Bink.
- Spartiti = razdeliti ali razločiti kaj.
- Sparčeno = razdeljeno.
- Spodrefniti = spodleteti = polzeti ali spodrsniti.
- Starina = slak.
- Sračica = parkelj za ometavnice.
- Šmevenk = šumevec ali «flancat».
- Štekljati = ostanke že omlačenega ječmena mlatiti, da se rese zgube.
- Takati = s piruhi se igrati, katalikati, tilčati.

Teče se krava = poja se.

Tevljati = pogovarjati se za kratek čas.

Tevlje = čenče, brezmiselno govorjenje, tudi opravljanje.

Trajbati = na cevi sukati za tkanje, pa tudi snovati za stative.

Toker = butec, tepec, šema, neumnež.

Trenča = bač, živ studenec, koder zajemajo vodo.

Ukreniti = poginiti, utoniti, pokončati se.

Užitkar = oče ali mati, ko oddasta gospodarstvo iz rok ter uživata svoj izgovorjeni kos kruha v kotičku, zatorej «kotarji».

Vržel = železen drog.

Vihрати = zaletavati se pijan.

Vihrav je = brez premisleka urno delaven.

Vsuti se = v tek se spustiti, teči.

Zagaman = neveden, zabit, bebec, kateremu se ne da dopovedati z lepa.

Zapéčevati = iti na prežalico, za peč ob ženitninah, da se kaj dobi pod zobe.

Zebe me = ako je mraz v roke ali noge.

Žinge = jermenska stremena pri konjski vpregi.

Žuliti = perilo mencati.

